

Biblioteka Politechniki Krakowskiej

100000301110

: SOUPIS

PAMÁTEK HISTORICKÝCH A UMĚLECKÝCH V KRÁLOVSTVÍ ČESKÉM

OD PRAVĚKU DO POČÁTKU XIX. STOLETÍ.

VYDÁVÁ

ARCHAEOLOGICKÁ KOMMISSE
PŘI ČESKÉ AKADEMII CÍSAŘE FRANTIŠKA JOSEFA
PRO VĚDY, SLOVESNOST A UMĚNÍ

ŘÍZENÍM SVĚHO PŘEDSEDY

JOSEFA HLÁVKY.

XIX.

POLITICKÝ OKRES KRÁLOVÉHRADECKÝ.

NAPSAL

ANTONÍN CECHNER.

V PRAZE 1904.

NAKLADEM ARCHAEOLOGICKÉ KOMMISSE PŘI ČESKÉ AKADEMII CÍSAŘE FRANTIŠKA JOSEFA
PRO VĚDY, SLOVESNOST A UMĚNÍ.

Vyňatek z proslovu

k Soupisu památek historických a uměleckých v království Českém.

Království Českému pro polohu a přirozené bohatství jeho připadla v dějinách střední Evropy od pravěku vynikající úloha po stránce nejen politické ale i kulturní. Již od časů prvního osídlení nalézáme v Čechách stopy zámožnosti a vkusu, stopy cizích vlivů, které přes přirozené ohraničení země přece tam vnikaly a pak přechasto samostatně se vytvářely. Nebylo motivu v politickém, duševním a uměleckém životě střední Evropy, který by nebyl nalezn v Čechách ozvěny neb i samostatného rozvoje, a jako letopisy hlásají obšírně doby slávy a úpadku politického i duševního, tak i památky umění na všech stranách země živě svědčí o kulturním rozvoji tohoto království i občasném jeho poklesnutí.

Dějiny politické i literární od doby Kosmovy měly své pěstitele i čtenáře; než i to, co umělou rukou, domácí či cizí, bylo vytvořeno, nezůstalo bez povšimnutí. Teprve naší době náleží však zásluha, že soustavněji bádala v oboru historicko-uměleckém; zejména sluší tu věnovati vzpomínku Hebrovi, který se svými soudruhy soustavně popsal stavitelské památky historické, dále Mikovcovi a Zapovi, kteří pozornost obrátili na památky umělecké, konečně Wocelovi, který se prohloubil v minulost předhistorickou. R. 1854 založen při *Museu království Českého Archaeologický Sbor*, později i časopis »Method« staly se orgánem pro historii umění výtvarného v Čechách.

Když pak zahájila svou činnost *Česká Akademie pro vědy, slovesnost a umění*, zřízena při ní na základě § 2. lit. e) stanov, pak §§ 18. a 50. jednacího řádu *Archaeologická kommise* k vědeckému zkoumání v oboru památek uměleckých, historických, písemných i slovesných, jakož i k ochraně těchto památek. Tím založena organizace aktivní s určitým účelem, probádání království České v příčině památek umění výtvarného, stanoviti, které památky stavitelské, sochařské, malířské, zlatnické, konvářské a j. dotud se

SOUPIS

PAMÁTEK HISTORICKÝCH A UMĚLECKÝCH
V KRÁLOVSTVÍ ČESKÉM

OD PRAVĚKU DO POČÁTKU XIX. STOLETÍ.

VYDÁVÁ

ARCHAEOLOGICKÁ KOMMISSE
PŘI ČESKÉ AKADEMII CÍSAŘE FRANTIŠKA JOSEFA
PRO VĚDY, SLOVESNOST A UMĚNÍ

ŘÍZENÍM SVĚHO PŘEDSEDY

JOSEFA HLÁVKY.

XIX.

POLITICKÝ OKRES KRÁLOVÉHRADECKÝ.

NAPSAL

ANTONÍN CECHNER.

V PRAZE 1904.

NÁKLADEM ARCHAEOLOGICKÉ KOMMISSE PŘI ČESKÉ AKADEMII CÍSAŘE FRANTIŠKA JOSEFA
PRO VĚDY, SLOVESNOST A UMĚNÍ.

SOUPIS

PAMÁTEK HISTORICKÝCH A UMĚLECKÝCH

V POLITICKÉM OKRESU

KRÁLOVÉHRADECKÉM.

NAPSAL

ANTONÍN CECHNER.

(SE 157 VYOBRAZENÍMI, S 5 TABULKAMI A 16 ZNAČKAMI.)

V PRAZE 1904.

NAKLADEM ARCHAEOLOGICKÉ KOMMISSÉ PŘI ČESKÉ AKADEMII CÍSAŘE FRANTIŠKA JOSEFA
PRO VĚDY, SLOVESNOST A UMĚNÍ.

III-307280

~~III 18906~~

TISKEM ALOISA WIESNERA V PRAZE,
KNIHTISKAŘE ČESKÉ AKADEMIE CÍSAŘE FRANTIŠKA JOSEFA
PRO VĚDY, SLOVESNOST A UMĚNÍ.

Papír ze skladu České společnosti pro obchod a průmysl papírnický
G. Wiesner, Duffek a spol. v Praze.

PŘEDMLUVA.

Královéhradecko, tento východní cíp úrodné labské roviny, nyní ze soudních okresů královéhradeckého a nechanského záležející, jest sídlo prastaré kultury, což dokazuje množství nálezů pravěkých.

Ač jest nepochybně, že na Hradecku, zejména ale v Hradci samém panovala v době ranného slohu románského pronikavá činnost stavební, nezachovalo se z té doby v Hradci ničeho. Po dojista výstavném župním hradě, vdovském sídle českých královen, není ani stopy, kromě zjištěného místa. Na okresu pak jediná stavba podržela ráz románského založení, kostel v Libčanech.

Z doby ranného gotického slohu pocházejí v starých městských hradbách hradeckých zazděné hlavice sloupové a ostění z některého zbořeného kostela hradeckého. Z doby o málo pozdější (z počátku XIII. stol.) jsou chrám sv. Ducha a kostel, jehož zbytky lze zřítí při kapli sv. Klimenta v Hradci Kr. Obě tyto stavby jsou význačny svým rezným cihlovým zdívkem, v Čechách velmi neobvyklým.

V období vyvinuté gotiky byla založena většina kamenných kostelů na Hradecku, jež ale vesměs byly později přestavěny (kostely ve Světí, Chlumu, Kratonohách a Lochenicích).

Z pozdní gotiky jsou kostely v Ledci a ve Všestarech (z kterého zbyla jen věž původní), a mnohé domy v Hradci Kr. Menší kostely a zejména zvonice byly často dřevěné; z těch pouze kostelík u sv. Jana na Kopečku a zvonice v Libčanech přetrvaly až po naši dobu. Mnohé — v Suché, v Třebechovicích na Orebu a j. — časem sešly a byly nahrazeny zděnými stavbami. Ze světských dřevěných staveb posud je dosti zachováno; jsou rázovité svými lomenicemi, které bývají z pravidla jedinou jejich ozdobou.

Z renaissance nezachovala se na Hradecku žádná stavba celá; zbytky a jednotlivé části stavební nacházejí se však na více místech. Za barokní sloh zastoupen jest hojně, a to jak na kostelních památkách, tak i na světských stavbách. Mnoho z nich jest staršího původu, ale barokně přestavěno.

Ojedinělé jsou stopy stavební činnosti z doby klasicismu (v Pouchově, ve Věstarech a Praskačce).

Neobyčejně četně jsou zachovány památky uměleckého průmyslu, jehož střediskem takřka jediným byl Hradec nad Labem, kdež konvářství a zámečnictví již ve středověku utěšeně kvetlo. Také kamnářství hradecké dosáhlo značné umělecké vyspělosti, o které svědčí četné zachované kachle.

Zlatnické výrobky, vzácné, z XIV. st. chovány jsou v historickém museu královéhradeckém, ale není jisto, zdali jsou místního původu. Jako majetek královský byly asi z Prahy do vdovského sídla královen přivezeny. Jinak jest většina kostelních nádob a náčiní barokní. Největší část starého cenného kostelního majetku putovala za válek s Napoleonem I. do vídeňské mincovny, na nezměrnou naši škodu.

Malby byly většinou mimo okres provedeny. Vzácné kancionály malbami českých umělců zdobené chová hist. museum v Kr. Hradci. Sochařství bylo na Hradecku hojně pěstováno a zachovaly se zejména z barokní doby četné památky tohoto umění v Hradci i okolí.

Veliká sbírka uměleckých předmětů na Hrádku jest naskrze téměř cizího původu a neměla také na místní tvorbu žádného vlivu.

Soupis tento byl vykonán v letech 1899—1901.

Spisovatel snažil se zjistiti data uvedená jednak vlastním názorem a měřením, jinak též srovnáním s údaji dříve vykonaných popisných děl.

Když dílo bylo již hotovo, srovnal všechna data se soupisem guberniálním z r. 1829—1830, který zůstal v rukopise a uložen jest v archivu zemského musea království Českého.

Práce se soupisem spojené byly spisovateli umožněny jedině součinností následujících spolupracovníků: *Ludvíka Šnajdra*, c. k. konservatora, který napsal statě předhistorické; *Ludvíka Domečky*, měst. tajemníka a kustoda historického musea v Hradci Králové, jenž napsal historické statě, týkající se většiny obcí soudního okresu královéhradeckého a nechanského. Těmto pánům vzdávám zvláště upřímný dík. Vděčně vzpomínám též p. *Frant. Fokorného*, kustoda musea hořického, zesnulého r. 1903, jenž připravil historická data o některých obcích s. okr. králové hradeckého.

Ochotou a radou usnadnili níže psanému práci zejména pp.: *Ž. U. Dr. Frant. Ulrich*, starosta města Hradce Králové, *Vilém Dokoupil*, c. k. vládní rada v min. vyuč. ve Vídni, *Fan Kyselo*, učitel měšťanských škol v Hořicích, *Ž. U. Dr. Jos. Trakal*, řídící akademie hrab. Straky, *Ž. Kořán*, řídící kanceláře České Akademie věd a umění, dále důstojné duchovenstvo i učitelstvo, kterým všem jsem povinen díky.

Veškeré nákresy vyměřil a nakreslil spisovatel, až na obraz č. 14, který povolili laskavě uveřejniti nakladatelé pohledů Willenbergových, pp. dr. J. Podlaha a dr. I. Zahradník, dále obr. č. 68, 70 a 87, které zapůjčil nakladatel p. Fr. Šimáček.

Fotografie provedl většinou p. J. Rus, fotograf z Hradce Králové; některé zapůjčili sl. redakce Sborníku okresu hořického a kuratorium historického musea v Hradci Králové, jimž vzdány buďte tuto rovněž povinné díky.

Míry rozumějí se u zvonů pod šířkou spodní zevnější průměr pláště a pod výškou kolmá výška zvonu pod korunu.

Na lepší výzdobu tohoto soupisu přispěli:

J. O. hrabě Jan Harrach	K 400
Okresní zastupitelstvo v Hradci Králové . . .	» 900
Obecní zastupitelstvo v Hradci Králové . . .	» 800
Okres nechanský	» 100
Úvěrní ústav v Hradci Králové	» 50

Všem těmto příznivcům soupisu budiž vzdán tímto srdečný dík.

Na Smíchově dne 20. října 1904.

Antonín Cechner.

Babice.

J. C. Rohn, Antiquitas 31. — J. G. Sommer, Böhmen III., 50. — F. Horák, Topogr. popis všech obcí h. Kr. Hr. 136. — A. Sedláček, Hrady a zámky V., 301.

U starého hřbitova nalezeny před 10 lety nádoby s popelem. (Duška, Předhistorické nálezy v kraji Kr.-Hradeckém 71.)

Severozápadně od vsi Babice u lesa jest tvrziště s příkopem, zvané »Vlčí hrad«. Na tom místě stávala tvrz vladyk Babických, na níž se připomíná r. 1363 vladka Matěj z Babic. Ves i tvrz spustla v XV. věku. V XVII. století založena nová ves Babice, vedle bývalé stejného jména.

KOSTEL SV. PETRA A PAVLA, románský, nový, byl postaven r. 1873/4 na místě malého dřevěného kostelíka s rovným trámovým stropem a oblou apsidou. Z jeho památek zachovaly se:

Obraz ukřižovaného Krista — byl kdys na hlavním oltáři — jest na dřevě malován, 1·51 *m* vysoký a 1 *m* široký. Dobrá práce rázu vlámského, ze XVII. stol. Pod tímto obrazem byla v predelle večeře Páně, 1·04 *m* dlouhá, 0·32 *m* vysoká; tento obraz, nyní na faře chovaný, na dřevě velmi realisticky malovaný, jest stejného původu jako předešlý.

Pár svícňů mosazných, 38 *cm* vysokých. Nožky vybíhají ve tři drápky, o kouličky opřené. Střed nohy zdoben třemi hlavičkami andělů a ciselovaným ornamentem ze XVII. stol. Stonky novější.

Pár svícňů bronzových, 25 *cm* vysokých. Na kulaté noze zvedá se hladký stonek třemi obroučky sepjatý. Ze XVI. století.

Tři páry svícňů cínových, barokních. Jsou stejného typu, jen výšek různých. Prvý pár 54 *cm* vysoký, druhý 43 *cm* a třetí 30 *cm*. Nožky třídlílné, lité a ciselované, rozbíhají se ve tři drápky, kouličky držící. Mezi nimi tři hlavičky andělů. Stonky hladké, profilované. Barokní práce z XVIII. stol.

Monstrance paprsková, měděná a zlacená, 47 *cm* vysoká. Na elliptické noze, 14 × 19 *cm* v průměru, vytepán dole věneček vavřínových listů. Stonek zdoben osmi listy akantovými a válečkový ořech anthemionem. Kol otvoru věnec z hroznů a z festonů. Na paprscích po stranách dva anděličkové, nahoře Hospodin pod Holubicí. Z počátku XIX. stol.

Kalich měděný, pozlacený, 24 cm vysoký. Okrouhlá noha, 14 cm v průměru, zdobena ryhovaným páskem, nad nímž stáčí se druhý pásek z lístků. Přejod mezi stonkem a nohou kryje osm lupenů akantových. Válcovitý ořech je kryt anthemionem. Empirová práce z téže ruky jako monstrance.

Zvony jsou čtyři:

1. Průměru 108 cm, výšky 84 cm, jest pěkné práce s vlysem kol vrchní hrany, utvořeným z hlav andělků.

Na plášti relief sv. Petra a Pavla a pod ním nápis: WALENTIN LISSACK GOSS MICH AUF DER KLEINSEITEN PARG (sic!).

Na protější straně: LETA PANIE 1737 ZA CZASV WRCHNOSTI | GEHO EXCEL. PANA PANA FRANTISKA | FERD. HRABĚTE KYNSKYHO, RYTIRZE ZLATEHÓ ROVNA A NEJVISSIHO CANCLIRZE W KRALOW-STWI CZESKEM.

Při dolejších okraji: ZA SPRAWY WRCHNIHO REGENTA PANA FRANTISKA ANTO. Z TRIPPENBACHV.

2. Průměru 87 cm a výšky 68 cm, pláště hladkého; mezi dvěma válečky nápis:

anno 1535 ad laudem dein (sic!) omnipotentis et sancto petro ad habic per . . . ano . . . in pfarček in maufio.

3. Průměru 64 cm, výšky 52 cm, hladkého pláště, bez nápisu.

4. Průměru 29 cm, výšky 20 cm, má na plášti v reliefu kříž, jest bez nápisu.

Zvony přeneseny jsou ze staré dřevěné zvonice, druhdy blíže kostelíka stávavší.

Běleč.

Severně od vsi při cestě do Nepasic nad údolím orlickým pohřebišťe popelní-cové. Nález (nádoby a bronz. jehlice) ve škole bělečské. V museu hradeckém bronzový alsta v nalezený v Bělci. (Duška 12.)

Blešno.

Na poli patřícím k č. 53 kamenná sekyra. (L. Domečka, Památky XVIII. 120 Duška 12.)

Bohárna (Boharyně).

J. C. Rohn, Antiquitas 34. — J. Schaller, Topographie d. K. B. XV., 39. — J. G. Sommer, Böhmen IV. 35. — J. Horák, Topogr. p. v. o. h. Kr. H. 138. — A. Sedláček, Hrady a zámky V., 339.

Ve vsi Boharyni stála od dávných dob tvrz, na níž seděl ku konci XIV. věku Epik z Boharyně. Tvrz se zbožím koupila r. 1530 obec Hradecká, za jejíž panství tvrz spustla. Není po ní památky.

KOSTEL SV. BARTOLOMĚJE, farní, byl jím již roku 1384; v XVII. st. byl filiálním kostela v Libčanech. Nynější kostel dal vystavěti Jan rytíř Asterle r. 1650, v r. 1783 byl přestavěn a zřízena při něm od r. 1787 lokalie a od r. 1855 fara.

Stavba bezvýznamná, s níž opravou r. 1865 setřen všecken slohový ráz. Loď kostelní jest kamenná, rovněž jako věž v západním průčelí a pravoúhlé kněžiště na východní straně, ku kterému přiléhá za hlavním oltářem malá sakristie s předsíňkou. Vchodem v jižní straně věže vstupuje se do kobky pod věží, z níž vedou dvěře do kostela a ku schodišti na kruchtu.

Loď, 11·80 *m* dlouhá, 8·80 *m* široká a 6·10 *m* vysoká, má rovný strop, dva páry nízkých oken, eliptickým obloukem sklenutých a v západní straně kruchtu na dvou zděných čtyřbokých pilířích. Půlkruhový vítězný oblouk dělí loď od kněžiště 5·75 *m* dlouhého, a 5·30 *m* širokého, o něco nižšího lodi, sklenutého českým klenutím a osvětleného dvěma okny svrchem eliptickými.

Stejnou klenbou jako kněžiště překlenuta i sakristie, 4·75 *m* dlouhá, 2·50 *m* široká.

Věž jest dvoupatrová, osvětlena v každém patře po třech stranách oknem svrchem půlkruhovým. Střecha věže, která jest břidlou kryta, podobně jako loď i sakristie, tvoří seříznutím hran jehlanec osmiboký.

Výprava kostela jest v jednoduchém baroku. Na hlavním oltáři visící obraz na plátně představuje umučení sv. Bartoloměje, prostřední ceny. Na epištolní straně na postranním oltáři obraz P. Marie s Ježíškem; jest slabý. V lodi visí na stěnách 4 obrazy, 50 × 80 *cm* veliké, sv. Rozalie, sv. Pavla poustevníka, sv. Jeronýma s umrlčí hlavou a sv. Františka Serafinského, vesměs slušné práce z některého kláštera pochodící.

Křtitelnice cínová, 76 *cm* vysoká, v průměru mísy 30 *cm*, jest bez nápisu. Stojí na třech nohách, dole v kopytka končících a nahoře v lastury vybíhajících. Při vrchním kraji mísy táhne se váleček, na něm nad nožkami tři hlavičky dračí s kruhem v zubech. Mezi těmi v barokních kartuších tři hlavičky andělů. Hladce profilované víko končí 16 *cm* vysokým Kristem, s beránkem u nohou. Slušná práce z XVIII. století.

Monstrance paprsková, měděná a zlacená, empirová, výšky 55 *cm*, šířky 27 *cm*. Na eliptické, profilované noze 17 × 20 *cm* v průměrech, jsou otočeny dva proužky z tepaných lupenů. Válcovitý ořech jest zdoben torem. Na paprscích dole sv. Jan Nepomucký, po stranách po andělíčku a nahoře Hospodin. Kol otvoru věneček z vavřínových listů a jiný z klasů a hroznů.

Kalich stříbrný a zlacený, barokní, 23·5 *cm* vysoký, 16 *cm* v průměru nohy a 9 *cm* v průměru číšky. Kulatá noha dělena jest osmi rýhami, jež sbíhají se k válcovitému ořechu; číška sedí v košíčku devítidílném, barokně profilovaném. Značka: **CB**. Z druhé polovice XVIII. století.

Ciborium 22 *cm* vysoké, 15 *cm* v průměru nožky a 12 *cm* v průměru číše široké, stojí na měděné a zlacené noze, zdobené proužkem lupenů dolů čnějících. Na přechodu k stonku šest rýh, na ořechu řada listů, hrotem dolů obrácených. Stříbrná a pozlacená číše jest hladká. Z počátku XIX. století.

Ornát 98 *cm* dlouhý, 65 *cm* široký. Uprostřed na plátně vyšitý modrý lidový ornament. Po stranách na zelené půdě tkaný ornament z karafiátů a tulipánů v pěkné komposici. Z druhé polovice XVIII. století.

Náhrobníky:

V přízemí věže na západní straně zazděna deska ze šedého mramoru 1·92 *m* dlouhá a 0·92 *m* široká, s hlavou andílka v obou vrchních rozích, uprostřed s postavou rytíře v plátovém brnění a okružím kol krku; v levici dlouhý meč, pravici o bok podepřenou. U nohou helm s chocholem a znak Jestřibských z Ryzmburka s klenotem. Ve znaku třmen. (Karel Jestřibský z Ryzmburka, † r. 1619?) Nápis setřen.

Ve hřbitovní zdi zazděna malá deska náhrobní 98 *cm* dlouhá, 69 *cm* široká; v levé polovici v mělkém výklenku relief zavinutého dítěte. Nápis kolem: **M** Pondeli po 4 nedeli | prowdnyj dokonala żywot swuj w. **M**. Katerzj | Marynany Gestrzibske tufo w Panu odpoczyna.

Zvony:

1. Výška 74 *cm*, průměr 96 *cm*; pod korunou nápis:

tenfo x zvon x sliz x gest lefa x panie x **M**^o x **D**^o x trimecime^o x ku czci x k chwale x panu x bohu wssemohuci x boharynskim. — V druhé řádce nejasné: hlamarzj.

2. Výška 76 *cm*, průměr 87 *cm*. Nápis kol koruny:

LETA x PANIE x M x D x LX x TENTO ZWON x GEST x DIELAN x KE CZTI x A CHWALE | PANV BOHV.

Na plášti relief sv. Bartoloměje (s kyjem v ruce).

3. Výška 48 *cm*; nápis kol koruny:

GOS MICH ANTON SCHNEIDER IN KÖNIGRATZ. A 1815.

Na plášti krucifix.

4. Zvon ve věžním okně visící byl přelit r. 1887.

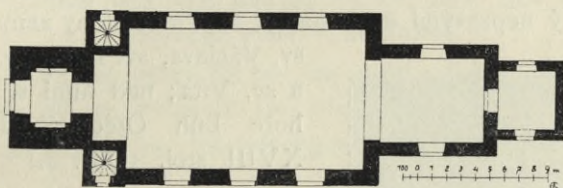
Černilov.

J. C. Rohn, Antiquitas 45. — J. Schaller XV., 249. — J. Horák, Top. p. v. o. h. Kr. 49. — J. Sommer, Böhmen IV., 59. — A. Sedláček, Hradý a zámky V., 10.

Na rozličných místech byly tu nalezeny kamenné nástroje; zvláště dva neobyčejně veliké z pazourku na poli k č. p. 54. Na jednom poli latěnská sponka bronzová (mus. hradecké), na jiném zlatá římská mince.

Na západním konci vsi na svahu nad vsí byly při orání r. 1901 nalezeny stopy pohřebiště popelnícového, na podzim toho roku bylo tu kopáno nákladem zemského musea a nalezeny četné hroby s rozpadlými nádobami. (L. Domečka, Památky XIX., 390. Duška 26.)

Ves Černilov byla r. 1352 prodána Hynkem z Dubé mansionářům Pražským. V r. 1533 patřila Mikuláši Trčkovi z Lípy.

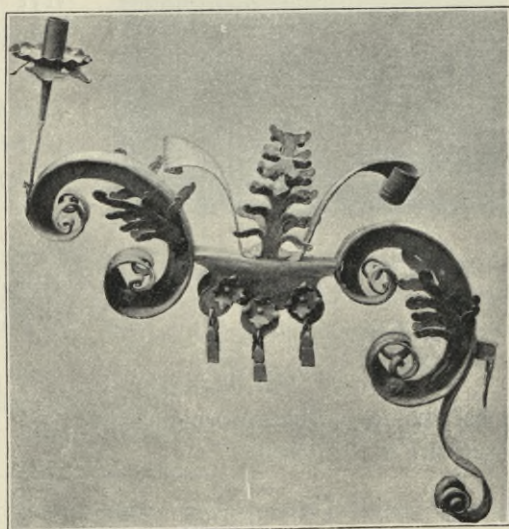
Obr. 1. Černilov. Půdorys kostela sv. Štěpána.

KOSTEL SV. ŠTĚPÁNA, farní, stojí na konci osady na návrší od r. 1753, na místě dřívějšího dřevěného kostela. Omítaná, jednodlná stavba k severu obrácená, s věží na jižní straně a obdélným kněžištěm s malou sakristií na sever. (Obr. 1.)

Kryt na kostele taškový, na osmibokém hrotu věže a rovněž osmibokém sanktusníku nad kněžištěm plechový.

Do kostela vedou tři vchody: hlavní věží a dva boční po stranách lodi. Do sakristie vede vchod od východní strany. Ostění vchodů jsou hladká, kamenná, s rovným nadpražím. L o d' 17·6 m dlouhá, 9·95 m široká a 9 m vysoká, osvětlena šesti okny, segmentem sklenutými; kněžiště (7·55 m dlouhé, 6 m široké) osvětleno 2 okny, rovněž segmentem sklenutými. Mezi věží a lodí vsunuta kruchta, k níž vchází se schodištěm na západní straně. Schodiště na východ kruchty vede na věž. Tato jest jednopatrová a má na každé straně v patře po okně, segmentem překlenutém. Strop lodi i presbytáře jest rovný, na vysokých náběžích. Nade dveřmi sakristie nápis: ZákLaDnI kaMen bĚžICIho Leta poLožen; pod tím: Bleskem zapálen vyhořel $14/12$ 1880 | Znovu vystaven L. P. 1882.

Výprava moderní v romanském slohu. Z bývalého kostela zmínky zasluhuje obraz, který visel za hlavním oltářem,

Obr. 2. Černilov. Kované raménko pod křížovou cestou v kostele sv. Štěpána.

představující rodokmen P. Krista. Slušná práce z konce XVII. stol. Křížová cesta z r. 1760 realisticky malovaná.

Kovaných ramének 12, pod křížovou cestou, pěkných, z druhé polovice XVIII. století. (Obr. 2.)

Monstrance mosazná, postříbřená. Výška 53 cm, šíře 25 cm, průměr nohy 17/21 cm. Kol sanktissima na zlacených paprscích stříbrný věneček, posázený nepravými drahokamy, se 4 medailony zemských patronů: sv. Václava, sv. Ludmily, sv. Zikmunda a sv. Víta; nad nimi sv. Štěpán a nahoře Bůh Otec. Z druhé polovice XVIII. stol. (Obr. 3.)

Obr. 3. Černilov. Monstrance v kostele sv. Štěpána.

Pacifikál. Na barokní ornamentované noze zvedá se krucifix v paprscích. Z počátku XVIII. stol. (Obr. 4.)

Reliquiář měděný a zlacený, výšky 37 cm, šířky 17 cm. Na oválné noze, 15/18 cm v průměru, pokryté tepaným ornamentem, zvedá se profilovaný nodus, nesoucí schránku v podobě okénka svrchem půlkruhového, s řezaným stříbrným věnečkem, nepravými drahokamy posázeným a zlacenými paprsky kolem. Ve schránce jest ve věnečku z rout a českých granátů ostatek sv. Štěpána. Na spodu nohy vryt letopočet: 1734. Dobrá práce, ladných poměrů. (Obr. 5.)

Stará cínová křtitelnice nachází se nyní v museu průmyslovém v Praze. Má kolem nápís: TATO WODA STVDNICZE KRSTITEDLNA GEST K OCSIEZTIE V HRSIC^HV PRWOROZENEH^O | Z NIZTO WIERZICSI RODY SE K WIDIENY. LETA P. MDXXXXI. (Dle pamětní knihy farní.)

Zvony:

1. Průměr 130 cm, výška 105 cm. Pod korunou vlys z hlav andílků, mezi dvěma gothicky ornamentovanými pásky, pod ním lichá kružba ze čtyřlístů a v ní firma:

18	Hadank u Sohn	82
	Hoyerschwerda	

Pod tím dvojhavý orel s cí. znakem.

Nápis na plášti: Tento zvon ulitý ke cti sv. Štěpána
L. P. 1500

Požárem rozlity 14. pros. 1880

Přelit jest L. P. 1882*)

2. Průměr 102 *cm*, výška 82 *cm*; na plášti nápis:

Tento zvon ulit jest ke cti sv. Jana Křt. k
chrámu Páně v Černilově.

3. Průměr 88 *cm*, výška 72 *cm*; na plášti nápis: AVE MARIA.

4. Průměr 37 *cm*, výška 31 *cm*; pod korunou nápis:

tento zvon ždielal gan gessek wawra furek nakladem swetim.

Obr. 4. Černilov.
Pacifikál v kostele sv. Štěpána.

Obr. 5. Černilov.
Relikviář v kostele sv. Štěpána.

KOSTEL AUGSBURSKÉHO VYZNÁNÍ. Prostická, jedno-
lodní stavba s úzkou věží (přistavěnou r. 1880) v západním průčelí
a okrouhlým kněžištěm na východ. Tři páry oken, svrchem segmen-
tových, osvětlují loď, která má rovný strop; takový má i kněžiště.

Kostel vystavěn r. 1824 místo dřevěného z r. 1789.

Míry: délka lodi 16·30 *m*, šířka 8·80 *m*; délka presbytáře 3·65 *m*,
šířka 7·30 *m*.

*) Původní zvon měl nápis: Ia hlas wolagici. Podite dobrzy i hryssniczy sem
do boziho domu. wdajte czesť a chwala tomu, genz wssemohauczy gesť gemuzfo bud
chwala i czesť i hogne dziekowanie, bez skonanie. amen. Tento zvon lil mistrz Tomasz
z Bradce l. P 1500. — (Dle Lhoty.)

KOSTEL REFORMOVANÉHO EVANG. VYZNÁNÍ. Vy-
stavěn r. 1830 na místě původního dřevěného, který stál od r. 1786.

Nynější stavba jest v moderním románském slohu s okrouhlou apsidou k východu a věží nad západní fačadou. Uvnitř zcela jednoduchá loď o 3 osách s rovným stropem.

SOCHA SV. JANA NEP. v obci blíže katolického kostela, jest slušná práce, dle chronosticha z r. 1726. Světec pohlíží v zanícení k nebi, drže v pravici krucifix, v levici zámek.

Nápis na podstavci:

DIVO IOANNI NEPOMVCENO
EREXIT SINCERA PIETAS.

Čibuz.

J. Schaller, Topographie d. K. B. XV. 250. — J. G. Sommer, Böhmen IV., 58. —
J. Horák, Topograf. p. v. o. h. K. H. 47.

Na polích vyskytují se kamenné nástroje, jež jsou v museu Jaroměřském. Ve škole jest popelnice, nalezená pod Kumburkem. (Duška 26; L. Domečka, Pam. arch. XVIII., 277.)

FARNÍ KOSTEL SV. VÁCLAVA stojí na planině na kraji vesničky, uprostřed bývalého hřbitova. Byl založen r. 1601; do roku 1786 patřil jako filialní k Holohlavům, od toho roku stal se samostatnou farou; r. 1750 vyhořel, od Prusů byv zapálen.

Jednolodní, orientovaná stavba, omítaná, s pravoúhlým kněžištěm, taškami krytá. K severnímu boku kněžiště přiléhá malá sakristie. Ze západního průčelí vystupuje jednopatrová věž čtyřboká, jež má pod římsou otupené hrany, přecházejíc ve střeše v osmiboký jehlan, plechem krytý, ukončený lucernou s nízkou stříškou.

Vchody jsou tři, hlavní ve věži a po jednom do lodi a do kněžiště na jižní straně. Ostění, v omítce provedené, zalomeno jest v rozích uchovitě. Okna v lodi po dvou párech, v presbytáři jeden pár, jakož i v patře věže po každé straně, jsou vesměs svrchem půlkruhová, s barokně vykrojeným ostěním z omítky.

Vnitřek má rozměry: délka lodi 11·15 m, šířka 7·15 m, výška 6·50 m; presbytář délku 7 m, šíři 5·15 m; věž délku 3·80 m, šíři 3·80 m; síla zdí hlavních 0·80 m, u věže 2·40 m.

Loď má rovný strop a jest otevřena půlkruhovým vítězným obloukem do presbytáře, jež je sklenuta valeně s lunetami.

Věž dole sklenuta též valeně, s lunetou nad okénkem.

Do lodi vyčnívá kruchta na dvou kulatých dřevěných sloupcích.

Úprava prostičká. Hlavní oltář jest nový, s obrazem sv. Václava uprostřed (bez ceny) a polychromovanými sochami sv. Cyrila a Metoděje po stranách.

Boční oltáře se soškami sv. Josefa a P. Marie, bez umělecké ceny.

Kazatelna barokní se sochou Krista dobrého pastýře na víku a reliefem Rozsévače na zábradlí.

Křtitelnice cínová, 70 cm vysoká a 28 cm široká, stojí na trojdílné, hladce profilované noze. V předu vyryt znak pod třililiovou korunkou (obr. 6.). Pod znakem datum 1738. Kotlík jest profilovaný, hladký, rovněž jako víko s hrotem pro svíci.

Obr. 6. Čibuz. Znak na křtitelnici.

Monstrance mosazná, stříbřená, paprsková, jest z druhé poloviny XVIII. století. Na oválné, ornamentované noze, zdobené čtyřmi kartušemi s monogramy Krista a P. Marie, vystupuje oblý stvol. Na zlacených paprscích připevněny čtyry reliefs zemských patronů, nad nimi Bůh Otec. Kol sanktissima řezaný stříbrný věneček. Výška 56 cm, šířka 25 cm.

Kalich jest měděný, zlacený. Na trojdílné noze medailony P. Marie, P. Ježíše a sv. Jana Křt. Nodus, barokně prohýbaný, jest pokryt ornamentem tepaným, rovněž jako spodek číše, na němž jsou tři kartuše s monogramy P. Krista, P. Marie a srdcem P. Krista. Výška 29 cm, průměr nohy 15 cm, číšky 10 cm.

Zvony:

1. Výška 091 m, průměr 113 m. Pod korunou vlys, představující poslední soud; pod ním na plášti relief sv. Václava a nápis:

HONORI SANCTI WENCESLAI PATRONI
PRETIO. ÆRIS MEI REFVNDOR

pod tím:

FUDIT ME JOSEPHVS LISSIAK NOVÆ
URBIS PRAGENÆ ANNO 1772.

Na spodním kraji pás vavřínových ratolestí. Na zadní straně pláště kol dvojhavého orla nápis:

SVB REGIMINE WENCESLAI PRINCIPIS DE PAAR
PATRONI (1772)

PROCVRANTE VHLIRZ CVRATO ET
ABBATE DRVSMENSI. (1772)

2. Výška 075 m, průměr 087 m. Pod korunou pás andělů. Na plášti na jedné straně relief sv. Jana Nep., pod ním nápis:

VENERATIONI SANCTI TVTELARIS ET PATRONI FAMÆ PASTOR
DICAVIT.

Na druhé straně pod dvojhavým orlem:

FVDIT ME JOSEPHUS LISSIAK
NOVÆ VRBIS PRAGENÆ ANNO 1772.

Při spodním kraji pás vinných listův a hroznů.

Čistěves.

V zahradě p. Skořepy r. 1878 jest jáma naplněná kamennými nástroji rozděla-
nými i hotovými, z nichž nachází se 14 kusů v museu hradeckém; největší 45 *cm*
dlouhý. Za chalupou č. 5 popelnice s bronz. jehlicí a bronz. ozdoba podobná Jaro-
měřské (v museu Jaroměřském). Při kopání vojenských hrobů r. 1866 byly nalezeny
popelnice.

Ve sbírce p. Píši ve Správcích nachází se z Č. bronzový palstav.

R. 1896 byl nalezen na poli rolníka p. Věčka hrnek, obsahující 356 stříbrných mincí
z doby Boleslavů a 13 kousků stříbrných šperků t. zv. arabských.

(Fiala, Památky XVII., 255. — L. Šnajdr, Verh. d. berl. ant. Ges. 1898, 272.
— L. Domečka, Pam. XIX., 148 a 391. — Duška, 67.)

Dobřenice.

K. J. z Bienenberka, Dobřenic. Versuch über einige merkwürdige Alterthümer II.,
1774, 82—101. — J. C. Rohn, Antiquitas 52. — J. Schaller, Topographie d. K. B.
XVI., 28. — J. G. Sommer, Böhmen III., 34—37. — J. Horák, Topogr. p. v. o.
h. Kr. H. 132. — A. Sedláček, Úplný místopisný slovník 138. Týž, Hrady a zámky
V., 345. — »Pernštýn« 1897 č. 2., Dějiny Dobřenic a jejich majitelů.

Kamenné nástroje zde nalezené jsou v museu Pardubském a ve sbírce po dě-
kanovi Procházkovi. (Duška 74.)

Při bourání starého kostela r. 1739 nalezena v oltáři pečeť biskupská
a pergamenová listina s letopočtem 1336.

FARNÍ KOSTEL SV. KLIMENTA stojí uprostřed obce, byl
vystavěn r. 1740 nákladem Alžběty Strakové z Nedabylic, vdovy po Karlu
Ferd. Dobřenském, na místě dřívějšího kostelíka dřevěného, který tam
stál od XIII. století. (Obr. 7.)

Z v o n i c e při původní stavbě, rovněž dřevěná, stála ve farské za
hradě a byla po vystavění nového kostela stržena.

Barokní, orientovaná stavba, omítaná a taškami krytá, jest zevně
prosta ozdob. Hmotná věž zvedá se nad hlavním oltářem. K věži přiléhá
na sever sakristie, na jih přízemní oratoř.

Před hlavním vchodem v západním průčelí rozkládá se terassa
o 12 stupních. Kamenné venýře vchodu jsou hladké a v rozích zdobeny
volutami z omítky. Nizký vlys podpírá zástřešní římsu obloukovitou.
Střed průčelí západního, prolomený velkým segmentovým oknem, vy-

stupuje v plochém risalitu, blíže jehož konců pnou se dva toskánské pilastry, od trnože společné celé stavbě, až pod hlavní římsu. Nad pilastry jest ve vlysu římsy po triglyfu. Mezi pilastry zdvihá se hlavní římsa v nízkém oblouku, jehož pole plní allianční znak Dobřenských a Straků z Nedabylic. Nad obloukem zvedá se na plné vyzdívce vysoký štít o rovných ramenech se závitý na obou bocích.

Na obou koncích vyzdívky stojí baňaté vásy s plameny. Ve štítu stojí ve výklenku pískovcová socha sv. Klimenta.

Bokové strany průčelí jsou pilastrovitými pásy děleny ve čtyři pole, v jichž středech jsou čtyři páry okenní segmentem sklenutých, vroubených

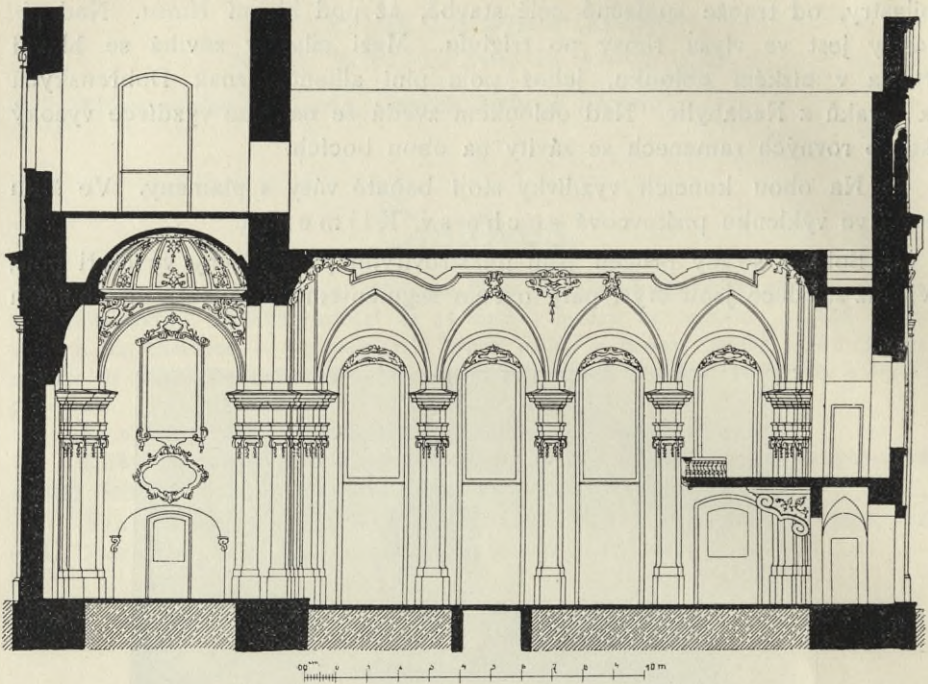

Obr. 7. Dobřenice. Pohled na kostel.

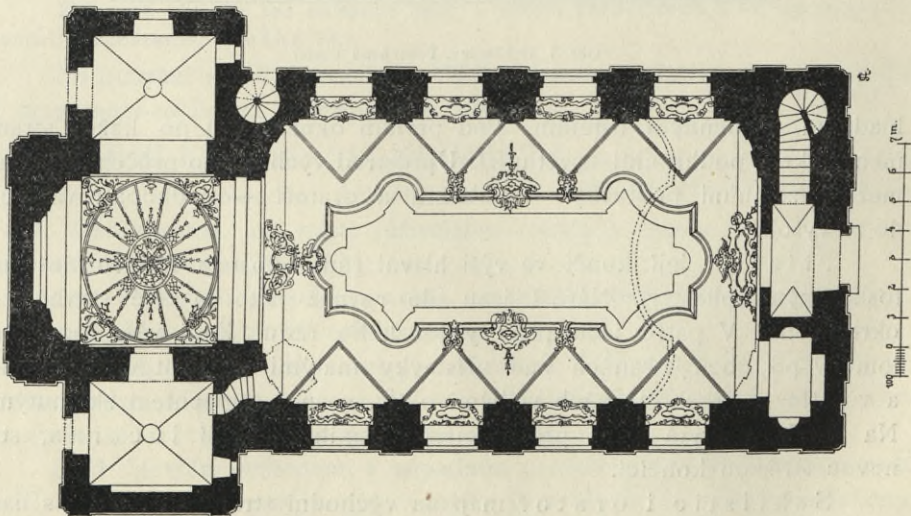
hladkým, kamenným ostěním. Pod prvním oknem jest po každé straně menší okno, podkruchtí osvětlující. Uprostřed východního průčelí zvedá se mezi přízemními přístavky — sakristií a oratoří — jednopatrová věž 46 m vysoká.

Přízemí její končí ve výši hlavní římsy kostela římsou nesenou toskánskými pilastry. Nároží jsou zde rovněž jako na celé stavbě zakrouhlena. V patře jsou pilastry jonského řádu. Zdi věže jsou prolomeny po obou stranách nad přístavky malými segmentovými okénky a v patře na třech stranách velkými okny, rovněž segmentem sklenutými. Na plechem kryté báni, přecházející v osmihran, sedí lucerna, stanovou stříškou končící.

Sakristie i oratoř mají na východní straně vchody s nadsvětílkem v hladkých, kamenných venýřích. Kromě toho osvětleny jsou obě místnosti okénkem na západní straně.

Obr. 8. Dobřenice. Podélný řez kostela sv. Klimenta.

Obr. 9. Dobřenice. Půdorys kostela sv. Klimenta.

Vnitřek kostela činí ladný dojem bohatou členitostí a štukovou výzdobou. Míry: délka lodi 17·17 *m*, šířka 9·76 *m*, výška 11·20 *m*; síla zdi 1·20 *m*. Podélné zdi lodi kostelní jsou děleny ve čtyři pole třemi páry jonských pilastrů. Po každé straně pilastru vyčnívá po půlpilastru. Kouty lodi kostelní jsou zakulaceny a vyplněny párem jonských pilastrů.

Valenou klenbu s lunetami podporuje pěkně profilovaná římsa s hladkým vlysem a dvojdílným architravem. Vrcholky pásů nad okny, nad vítězným obloukem a nad kruchtou, jsou dekorovány štukovými rámci.

Nad vítězným obloukem proveden ve štukku pod korunou alianční znak Dobřenských (s čápem) a Straků (s kohoutem) a nápisem:

A. M. D. C.

ET

S. CLEMENTIS HONÓRIAM

DOBRZENSKIANA PIETAS

EREXIT

A. D.

MDCCXL

V celé šířce kostela prostírá se v západní části lodi kručta, nesená dvěma silnými konsolami a vroubená zábradlím s barokními kuželkami.

Kněžiště pod věží (5·98 *m* široké, 7·45 *m* dlouhé [i s vítězným obloukem] a 11·80 *m* vysoké) otevřeno do kostela širokým pásem, půlkruhem sklenutým, nad sdruženými jonskými pilastry. Východní stěna zdobena výklenkem, vroubeným též pilastry, které jsou též ve všech zakulacených koutech. Obdélný střed kněžiště sklenut elliptickou bání nad pendentivy. Vrchol bání pokryt oblaky, z nichž vystupuje zlacené oko Boží mezi hlavičkami andílků. Vše to, jakož i kartuše s odznaky čtyř evangelistů na pendentivech provedeno ve štukku. Mezi pilastry stojí na konsolách čtyři svatí: Vojtěch, Prokop, Ivan a Vít, v nadživotní velikosti. (Obr. 8. a 9.)

Výprava jest bohatá, barokní, z polovice XVIII. st., velmi dobré koncepce, v dokonalém provedení ve dřevě bledě žlutě natřeném s hojným zlacením. (Obr. 10.)

Hlavní oltář tvoří pouze tabernakl s výklenkem, v němž krucifix pod baldachynem, zdobeným dvěma andílkami, tiaru nesoucími. Po obou stranách klečí zlacení andělé, rovněž pod baldachynu. Za oltářem visí v širokém řezaném rámci obraz, představující klečícího sv. Klimenta mezi anděly. Dobrá kresba a živý kolorit jest prý dílem malíře *Raaba*. V jižním rohu lodi stojí oltář se sochami sv. Jana Nep., almužnu žebrákům udělujícího, pod baldachynem s archandělem Gabrielem na vrcholu. Zcela podobný baldachyn kryje protější severní kout lodi nad kazatelnou, která řešena jest při zemi jako zpovědnice. Zábradlí kazatelny zdobeno jest třemi kartušemi s reliefy církevních otců. Oba boční oltáře na podélných stěnách kostelní lodi jsou stejného tvaru.

Každý má ve středu v prořezávaném rámci malý obraz — sv. Václava na jižní a P. Marie na severní straně —, kolem něhož stojí andělé. Celkové poměry obou oltářů jsou nevalné, detaily však výborné.

Křtitelnice cínová stojí na třech kouličkách, o které se opírají ptačí nohy, které končí ve tři bezvousé hlavy. Kotlík jest šestiboký, na

Obr. 10. Dobřenice. Vnitřek kostela.

hranách prosekávanými pásky zdoben. Na hranách byly druhy přidělány hermy v akanty ukončené; z nich zachovány jsou jen dvě. Uprostřed tří polí je přiletována lví hlava a na jednom poli znak Dobřenských. Víko přechází ze šestistěnu v oblý stonek hladce profilovaný, končící velkou koulí, na které stojí soška sv. Klimenta. Na kouli vryt nápis:

Darem | Drozeného a Slatěčného Rýřirže Pana Ferdinanda | Rudolfa
Dobřenského z Dobřenicz na Chwalkowiczynch-Dobřenicynch | a Swiniřtia-

nech, | Jeho Mil. Cijl. Kralovského Hegtmana Krage | Kralohradeczkého. |
 Leta Panie 1693.

V cípech víka přiletována jsou na kulatou část dvě ozdobná ucha, v závitě stočená, s hlavičkami andílků na vrchu. Výška křtitelnice 1·30 m, výška kotlíku 0·75 m, průměr jeho 0·42 m.

Uprostřed kamenné dlažby náhrobní deska 1×2·12 m, mramorová, s nápisem:

CRIPTA FAMILIÆ

L. B.

DE DOBRZENIC.

Monstrance stříbrná, z části zlacená, 70 cm vysoká, 32 cm široká; průměr nohy 19/24 cm. Na oválné noze, pokryté propletanými pásky, dole vypuklý pruh, na něm v předu i v zadu po kartuši; v přední vyryt nápis:

*WenCesLaVs
 DobrženskI De
 Dobrženütz eX Voto
 obiVIII.*

Nad kartušemi jest ve dvou polích po třech hlavičkách andílků. Jemně profilovaný ořech, ovinitý stáčenými plíšky, nese kulatý stvol a dvojnásobný věnec z paprsků. Na vrchním jsou přiletovány dole holubice po stranách klečící andělé a nahoře Bůh Otec. Na spodním věnci přidělán nejvýše kříž z rout a aquamarinů. Kolem melchisedeku ornamentovaný rámeček, posázený routami a granáty. Celek ušlechtilých poměrů, pěkné práce zejména jest noha. Značka: (Obr. 11.)

Obr. 11. Dobřenice. Monstrance.

Kalich měděný, kupa stříbrná, celý zlacený, má výšky 23 cm, šíře kupy 9 cm, šířka nohy 14 cm. Barokně prohybaná, čtyřdílná noha zdobena jest tepaným ornamentem z palmet a akantů. Na profilovaném ořechu,

vroubky zdobeném, věží číška v tepaném košíčku třídílném. Uprostřed každého oddílu kartuš; v jedné z nich jest znak Dobřenských, v druhých dvou po hroznech.

Slušná práce z XVIII. století.

Z v o n y :

1. Průměr 1·15 *m*, výška 0·87 *m*. Pod korunou dvouřádkový nápis mezi dvěma pásy palmetek, spodních dolů obrácených, vrchních vzhůru čnějících. Na plášti krucifix. Nápis:

LETA PANIE MDLII ZA VROZENEGO PANA GIRZIKA PANOWANIE ♣ DOBRZENSKIHO Z DOBRZENICZ ♣ A | NA DOBRZENICZYCH TENTO ZWON GIEST LIT SKRZE WACZLAVA FARARZE KONWARZE W HRADCI ♣

2. Silně prasklý, v průměru 1·05 *m*, výška 0·80 *m*, hladký; pod korunou nese nápis třířádkový. Třetí řádek mezi páskem akantů dolů obrácených. Nápis:

LETA ✦ PANIE ✦ 1571 ✦ TENTO ZWON SLYT ✦ GEST ✦ KE CZTI ✦ A CHWALE ✦ PANV ✦ BOHV ✦ WSSE | MOHVCZYMV ✦ NAKLADEM ✦ VROZENEGO ✦ PANA ✦ YANA ✦ DOBRZENSKHEHO ✦ Z DOBRZENICZ ✦ AN | A DOBRZENICZYCH.

3. Průměr 0·75 *m*, výška 0·54 *m*. Pod korunou řádkový nápis mezi pásy akantů nahoru a dolů obrácených. Mezi nápisem a akanty perlovec. Nápis:

1706 KOMPT LIEBEN LEVTE LAST VNS MIT DANCKEN FVR GOTES ANGESICHT ERSCHEINE.*)

Na plášti na jedné straně znak Dobřenských, nad ním nápis:

Jana Staršího Dobřenského
z Dobřenicz na Dobřenicz
nych a Chwalkowiczich ke Cti
a Chwale Pana boha Mjmeno
houszeho.

Na druhé straně kalich s hostií a nad ním nápis:

Slowo PANIE
ZVSTAWA NA
WIEKY.

(11) Při spodním kraji pásek z hlaviček andělíčků.

4. Umíráček, jest nedostupný.

*) Bienenberg uvádí mylně 1606.

Na FARE:

Dva praporce císařské. Prvý jest 50 *cm* dlouhý a tolikéž široký. Na jedné straně na žlutém hedvábí vyšit stříbrem uprostřed dvojhlavý orl pod korunou; na prsou ve znaku červeném s bílým příčným pruhem monogram Karla VI. pod císařskou korunkou. Kolem široká obruba z palmet, vyšitá stříbrným drátkem. Na druhé straně na červeném hedvábí uprostřed v kruhu válečná trofej zlatem vyšitá, nesena sedícím párkem divochů; nad nimi pelikán, prsa si drásající, a nápis:

AMAT. VIKTORIA CVRAM.

Kolem dracounem vyšitá široká obruba a v rozích po znaku, o který se opírá z každé strany kozel. Znaky jsou pod korunou o 7 kouličkách a čtvrceny; v 1. a 4. poli po 3 pětিলistých růžích, v 2. a 3. poli po lodi se čtyřmi stěžni.

Druhý praporec je v rozměrech i v dekoru jako předešlý, jen v kruhu má místo trofeje rytíře v brnění s chocholem, který stoje na dvou kamenech, spouští do moře kotvu na provazci. Nad ním nápis:

ABSQVE METV.

Plu v i a l 1·23 *m* dlouhý, 2·63 *m* široký, na modrém, stříbrem tkaném brokátu; v předu pruh na bílém moirovaném hedvábí vyšíváný růžemi, propletanými různými květy. Sepjat jest pěknou barokní přezkou stříbrnou, 16 *cm* širokou, 8 *cm* vysokou.

D a l m a t i k y dvě, každá 1·08 *m* délky, 0·98 *m* šířky, z téže látky a téhož vyšívání jako pluvial.

O r n á t y: 1. 1 *m* dlouhý, 0·68 *m* široký. Z téže látky a téhož vyšívání jako pluvial i dalmatiky, s kterými tvoří soubor skvostné práce z druhé polovice XVII. století.

2. 1 *m* dlouhý, 0·70 *m* široký; na bílém hedvábí jsou vyšité různobarvé květy; uprostřed pruh z červeného brokátu se zlatem tkaným ornamentem renaissančním z konce XVI. stol.

3. 1 *m* dlouhý, 0·70 *m* široký, vyšíváný vlnou na kanavu. Uprostřed hnědý kříž, na něm monogram Panny Marie: Dole dva znaky: na levo bílý čáp na modré půdě, na pravo čtvrcený znak zlatým a červeným polem. Ve středu na stříbrném pruhu černá orlice se znáčkem na prsou. Tento malý znak je pod korunou o 9 hrotech a jest rozpůlený, nahoře červený, dole zlatý, a na něm medvěd dole červený, nahoře stříbrný, nese zlaté břevno. Kolem kříže ornament něm. renaissanční z konce XVII. stol.

K n i h y P a t e r y o vrchnostech a správcích světských od Danyele Adama z Weleslavyna MDxxCIV. 730 stran 19 × 27 *cm*, vázáno v tlačené kůži.

F a r n í a r c h i v veden od r. 1661. P a m ě t n í k n i h y f a r n í od r. 1738 a 1843.

Náhrobníky byly vesměs zapuštěny v dlažbě bývalého kostela, proto jsou většinou velmi vyšlapány. Při stavbě nynějšího kostela byly nevhodně zazděny z větší části do zevní zdi terrassy před kostelem, několik do márnice. Tyto jsou:

1. 1·65 *m* dlouhý, 0·86 *m* široký, se znakem o dvou skřížených kordech, nápis úplně otřen.

2. 1·76 *m* dlouhý, 0·87 *m* široký. Ve středu rovněž velmi setřelý znak Dobřenských s gotickými příkrývadly. Z nápisu čitelné je:

... MCCCCXVII

3. Deska 90 × 190 *cm* s postavou starce, nápis setřelý.

Zevně na márnici zazděny dva pískovcové epitafy:

4. Deska v rozměrech 73 × 130 *cm* má ve vrchní půli znak Dobřenských, pod ním nápis:

LETHA PANIE 1650 | DNE 14. MAII DOKONALA | ZIWOT SWVG
W PANV | VROZENA PANI KATERZI | NA SCHAFKOTCZIOWA | ROZENA
DOBRZENSKA Z | DOBRZENICZ A NA IANOWICZICH A OBIEDOWI-
CZICH | PROSTE BOHA ZA GEGI DVSSI.

Nad deskou relief 60 *cm* vysoký, s krucifixem, pod kterým stojí sv. Jan a klečí Matka Boží, podporována ženou stojící.

5. 57 *cm* vysoký, 110 *cm* široký. V mírném reliefu ve věnci vavřínovém znak půl kozla, nad věncem nápis:

IOANNES RVDOLPHVS | ÖDKOLEK AB AVGEZD | TRIENNAIS FLOS
EGREDI|ENS VITAM BREVEM PRO | SEMPITERI IAFÆLICITATE | COM-
MVTAVIT IN DOBRZE|NICZ DIE XV. APRILIS | ANNO MDCLXXII.

6. Ve hřbitovní zdi uvnitř zazděný náhrobník 1·83 *m* dlouhý, 0·83 *m* široký, bez nápisu, představuje rytíře v plátovém brnění s dlouhým kučeravým vlasem a knírem; u nohou znak Dobřenských. (Ze XVII. st.)

7. Délka 190 *cm*, šířka 80 *cm*, se znakem Dobřenských, pod ním písmena: M. M. D. z D.
1598; nad znakem nápis:

Letá 1598 na den sv. Wintirze Urozeny a Haterzny Rytirz Jan
Mikulass Dobrzensky z Dobrzenicz

V hradbě zevně zazděny jsou:

8. Mramorová deska 98 × 145 *cm*, se znakem Dobřenských a nápisem:

Letá Bozicho MDVII umrzela urozena pani Itka z Dobrzenicz manželka
urozeneho pana Mikulasse z Medonos a tuto je pochowana.

9. Deska s vyšlapaným písmem, uprostřed znak o dvou mečích překřížených.

10., 11., 12. Tři desky s otřelým písmem a znakem Dobřenských.

13. Mramorová deska 70×109 cm, uprostřed postava chlapce ve španělském kroji, u nohou znak Dobřenských; nápis otřelý.

14. Mramorová deska 88×213 cm nese pěkně tesanou postavu vysokého rytíře v plátovém ozdobném brnění, opřeného levicí o meč, pravicí o pas. U nohou helm a znak Dobřenských. Kolem nápis:

Letſha Panie 1589 w Sobotu den Pamaſky Dobrzenicz a na . . .

15. Mramorová deska 56×96 cm s postavou dívky, bez znaku, nápis nečitelný.

16. Deska pískovcová 94×200 cm, s reliefem starce s dlouhým vousem, v sbíraném límci a dlouhém kožiše. U nohou znak Dobřenských. Kolem nápis:

Letſha Panie 1593 na den . . . Dobrzensky z Dobrzenicz a na Dobrzenicznyh a . . .

17. Deska pískovcová 93×171 cm, na ní ve spodní polovici znak Dobřenských, ve vrchní renaissanční deska se stáčenými okraji. Nápis sešlapán.

18. a 19. Desky se znakem Dobřenských a nečitelným nápisem.

20. Deska 85×170 cm s reliefem modlíci se matrony v závoji a dlouhém šatě. Nápis i znak otřelý.

21. Deska 80×173 cm, v dolní polovici znak, ve štítu růžice o osmi perech. V horní polovici renaissanční deska s nápisem:

Letſha panie 1610 w nedely po nowem Letie život ſwog w Panu dokonala wrožena Pani Alžbiete Myſkowa wrožena

22. Deska pískovcová 105×186 cm s reliefy dvou vedle sebe ležících postav mladých mužů, z nichž jeden větší druhého. Oba oděni jsou v kabátce s plochými límci, v široké spodky po kolena, a drží v sepjatých rukou knihy. Mezi hlavami znak Dobřenských. U hlav levého čitelně z nápisu jen:

. . . Dieku ſweho 19 let 43 nedel 2 dni.

U pravého:

Dieku ſweho 15 let 20 nedel 4 dni.

Nápis kolem:

Letſha 1612 w Antery po nedeli Giryi Kriſtlov

23. Destička 62×92 cm, se znakem, v jehož štítu jsou dvě břevna přes příč. Nápis setřený.

24. V ohradní zdi hřbitova na silnici zazděna empirová náhrobní deska, 75×150 cm. Jonské polosloupky po stranách nesou štítek, nahoře vásou ukončený. Na desce znak Clannerů (štít vodorovně půlený, v dolní polovici

překřížená dvě břevna, horní půl opět visle dělena, v levém poli půl orlice, v pravém mřížoví). Nápís frakturou:

Hier ruhet in G. der Wohl
geboren Herr Herr Benzl
Johann Clanner Edler
von Engelshofen, Besitzer des
Gutts Eyrowatka, welcher
am 26. Juni 1800 starb.

Bývalá tvrz, sídlo druhdy Dobřenských z Dobřenic, stála blíže kostela na místě ZÁMKU. Tento byl nynějším majitelem J. Weinrichem roku 1865 úplně nově přestavěn. Archiv zámecký byl roku 1860 většinou spálen.

SOCHA SV. JANA NEP. stojí u vesnice; pochází z r. 1729. Prostřední práce.

KAPLIČKA SV. ANNY u pole »Posvátníka« byla postavena r. 1738. Malá, bezvýznamná stavba.

Dohalice Dolní.

J. C. Rohn, Antiquitas 52. — J. Sommer, III., 27. — A. Sedláček, Hrady a zámky V., 341.

Tvrz Dohalice stávala na místě sýpky. R. 1352 seděl na ní Václav z Dohalic.

R. 1667 vystavěl Václav Záruba z Hustiřan na místě původní tvrze, vodním příkopem hražené, novou, ale i ta časem spustla; r. 1825 sbořeny poslední její zbytky.

Dohaličky.

J. Schaller, XVI, 156. — J. Sommer, Böhmen III., 26. —

J. Horák, Top. p. v. o. h. Kr. Hr. 116. — A Sedláček, Hrady a zámky V., 341.

V r. 1881 byly tu nalezeny kamenné nástroje a bronzový kruh hrbolkovitý. Nález jest ve dvorním museu vídeňském.

KOSTEL SV. JANA KŘTITELE (farní) uvádí se mezi farními již r. 1384 a r. 1414. Po husitských válkách byl filiálním kostela Hněvčevského, až r. 1736 povýšen opět na farní.

Z původního gothického kostela zbyly pouze zvony, náhrobníky a klenutá krypta ze tří kobek, v nichž leželi bývalí páni na Dohalicích a Dohaličkách: Dohalští, Sádovští ze Sloupna, Chlumští, Střezetičtí a k nim připojili se později Schafgotschové a Gränzensteinové. R. 1742 dala vy-

stavěti hraběnka Alžběta Schafgotschová na místě starého kostela nový, v podobě klenuté rotundy s lucernou. Ten kostel sřítíl se r. 1888 a postaven na témže místě v letech 1894—1896 nový gotický kostel dle plánů vrchního ing. *L. Lablera*, který však opět jeví povážlivé trhliny následkem sesedání základní půdy.

V kostele zachovaly se památky:

Na jižní stěně ukřižovaný Kristus v nadživotní velikosti, realisticky řezaný na sklonku XVII. století; pochází z kaple bývalého zámku Sádovského.

Obětní svícny, dva, cínové, každý 80 cm výšky; na trojboké noze, hlavičkami a festony zdobené, sedí profilovaný stonek. Na jedné nožce vryt nápis: Anno 1723, 1 Mage nakladem Antonina Swobody ten čas duchodního hrabiete Schafgotsche. Hrubší práce, dobrých poměrů.

Ornát č. 1. Dlouhý 100 cm, z fialové dykyty. Na zadní straně vsazen pruh 21 cm široký, na kterémž jsou skvostně hedvábím vyšité karafiáty a zlatým dracounem jahody. K tomu patří z téže látky patena. Z konce XVII. století.

Ornát č. 2. Dlouhý 100 cm; na fialovém hedvábí mezi pruhy stříbrem tkanými vyšity ve věnečkách z višňi modré pavillonky. Na zadní straně nápis: Dna Elisabetha TV-TERIN donavit A. 1746.

Kaditelnice z měděného plechu tepaná; nádobka 20 cm vysoká, slušné práce, z druhé polovice XVIII. století.

Náhrobníky, přenesené ze starých kostelů, jsou zazděny uvnitř nového kostela:

1. V kobce pod věží zapuštěna dvojdílná deska ze šedého mramoru, 2·62 m dlouhá a 1·38 m široká.

Představuje ve vrchní části, 2·07 m vysoké, rytíře v plátovém brnění, ostře tesaného; v pravici drží sekyrku, levice opřena o jilec meče. U levé nohy znak Sadovských ze Sloupna (rukavice). V rozích znaky předků Dle nápisu jest to náhrobek Adama Sadovského ze Sloupna († r. 1552).

Obr. 12. Dohaličky. Náhrobek Adama Sadovského ze Sloupna.

Na spodní desce nápis (obr. 12.), dle kterého pochování v témže hrobě r. 1443 Václav Sadovský, r. 1530 Mikuláš a r. 1546 Jiřík Sádovští.

2. Proti předešlé zazděna deska 90×40 cm velká, z šedého mramoru, se znakem Dohalských uprostřed a nápisem kolem: Těša 1551 w patek po Melijkonorij umrzel urozeny Pan Jan Dohalskij z Dohalicz a tuto pochowan ět.

3. Pod kruchtou zazděna deska z hrubého pískovce, 93 cm široká, a 153 cm dlouhá.

Obr. 13. Dohaličky. Náhrobek Johanky z Chlumu.

Nápis vyplněn smolou a praví že r. 1520 umřela paní Johanka Lito-borská z Chlumu a na Jeřicích, manželka nejvyššího písaře král. Českého pana Mikuláše z Dohalic.

Pod nápisem znak z části otlučený. (Obr. 13.)

4. Deska pískovcová 77×156 cm velká; ve spodní polovici znak s břevnem. Kol nápis: M. D. 1444 w . . . manželka Borzka Dohalskeho z Dohalicz a na Strzeżeziczich a w tomto . . .

5. Deska z pískovce, 74 cm široká a 169 cm dlouhá, dole znak svisle půlený: v levé polovici šachovnice, v pravé orlice (?), nad znakem nápis:

Těša panie MDXXXIII w poňdeli po wanocych umrzela geťt urozena panj . . . manželka urozeneho pana Melchisedeka | Boryka Dohalskeho z Dohalicz a na Strzeżeziczich a w tomto mistie pochowana. Pan Buh wsse! mohuczny racz dussy gegi mi-losťim byti.

V hradbě hřbitovní kolem kostela jsou zazděny dva znaky evangelistů, které druhy visely z klenby kostela z r. 1742.

Dále sedm hlav nestvůrných, bývalých to konsol pod patkami kleneb kostela původního.

Před kostelem na hřbitově stojí dva barokní obelisky, rovněž z kostela z r. 1742 pocházející.

Zvony visí na věži tři:

1. V průměru 118 cm, výšky 84 cm, jest z r. 1540. Kolem koruny nese dvořádkový nápis:

LETA § PANIE § MV^oXXXX § TENTO § ZWON § GEST § SLIT §
 KE CZTI § A CHWALE § PANV § BOHV § Y WSSIE § RZIESSI § E |
 NEBESKE § ZA PA § WIKVLASSE (sic) § DOHALSKEHO § SKRZE §
 WACZLAWA KONWARZE § W HRADCZY § NAQ (sic) LAB.

Pod nápisem značka slévačova: W.

2. V průměru 106 cm, výšky 78 cm. Pod korunou pás z akantů vztyčených, pod ním vlys ze lvích hlav a festonů; pak nápis:

ICH RVFE MIT MEINEM KLANCK
 ZV SAGEN GOT DEM HEREN DANG
 ERINERÆ AVcH ZV RECHTER ZEIT
 DIE MENSCHEN IHRER STERBLICHKEIT 1609.

Pod nápisem perlovec a pás z akantů dolů obrácených. Na plášti:

ANNO 1609 HAEC CAMPANA FVNDATORE ET
 SVPREMO COLLATORE GENEROSO DN. HINEK BO
 RZEK DOHALICENSIS HAEREDE IN DOHALICZ
 SIMVL ET LECTISSIMÆ CONIVGIS LVDMILLÆ DO
 HALICENSIS DE ZAHRADKA IN DEI LAVDEM AC
 GLORIAM ET ECCLESIAE CHRISTI CONVOCATIO
 NEM PVRISSIMI QE VERBI DIVINI AVDIENDVM SVM
 PTIBVS PROPRIIS DIOCAESIOS DOHALICENSIS
 COMPARATA.

Na protější straně nápis kurentní:

Jafoz Mlogzišš powiššil hada
 na pawššti tať ma powiššen
 biti šin cźlowieka abi faździ fbo
 werzj w neho nezahinwl ale
 mel žiwot wieczni.

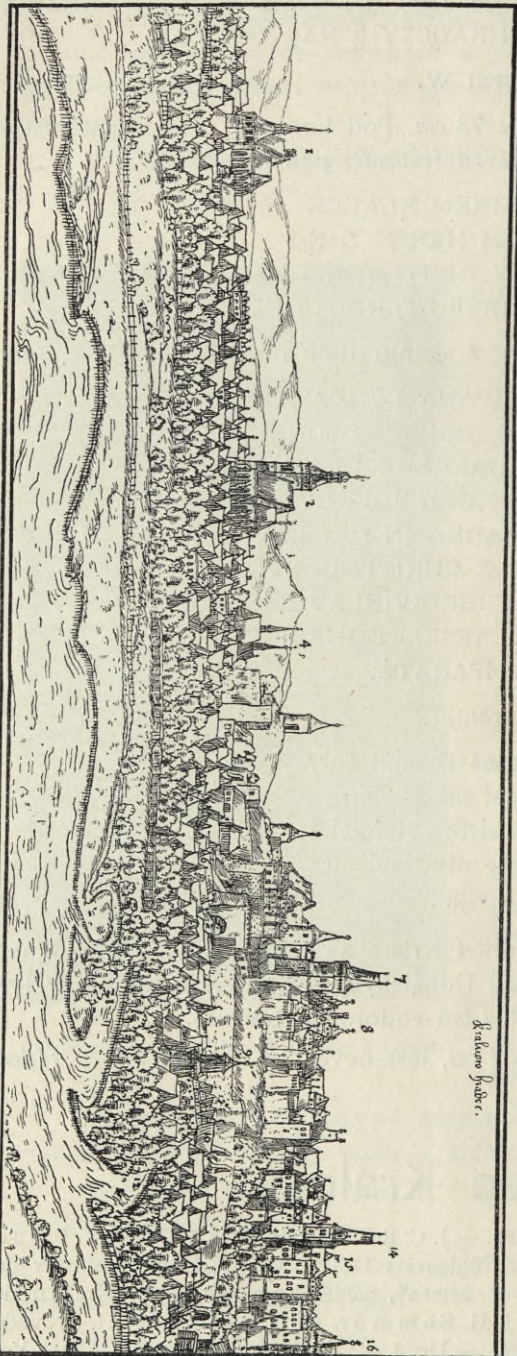
Na opačných stranách je relief Krista na kříži s P. Marií a sv. Janem a na druhé straně alianční znak Dohalských (půlený štít kolmo, v levé půli šachovnice) a Zahradeckých (dvě vodorovná břevna).

3. V prům. 86 cm, výška 62 cm, jest nově litý r. 1898 od A. Hilera vdovy a syna v Brně.

Hradec Králové.

B. Paprocký, Diadochos, V., 194—198. — J. C. Rohn, Antiquitas, 1—22. — K. Biener z Bienenberku, Geschichte der Stadt Königgrätz 1780. I. díl, II. díl v rukopise v hist. musei. — Fr. Švenda, Zlatý, stříbrný, železný, měděný a hliněný obraz Král. Hradce 1799—1800. J. Schaller, XV. 7. — J. G. Sommer, IV. 1. — J. M. Král, Průvodce po biskupství Královéhradeckém 1825. — Dr. J. N. Eiselt, Königgrätz in der Vorzeit und Gegenwart, 1860. — Dr. J. Eiselt, Die Jesuiten in Königgrätz, 1863. — J. J. Sol a ř, Dějepis Hradce Král. n. Labem 1869. — Kr. Stefan, Hradec n. L. 1872. —

A. Rybička, Královéhradecké rodiny erbovní 1873. — V. V. Tomek, Místopisné paměti města Hradce Král. 1885. — L. Domečka, Průvodce po Hradci Král. a okolí

Obr. 14. Hradec Králové. Jos. Willenberga pohled na Hradec Králové asi z r. 1600.

Kiliana Pöhlner.

1894. — B. V. Spiess, Příspěvky k starému místopisu a dějinám Hradce Králové. 1895. — A. Sedláček, Hrady a zámky, II. — Ottovy »Čechy«: »Polabí« — Dr. F. Beneš, Das sociale Wirken der kathol. Kirche in der Diöcese Königgrätz 1897. — V. Kalaš, Pamětní kniha děkanství Královéhradeckého (rukopis). — B. Orł, Hradec Král. před r. 1766. Hradečan 1871. 122—123 a 133—134.

Stará vyobrazení města:

1. Kresba J. Willenberga v knihovně kláštera Strahovského (Podlaha a Zahradník, J. Willenberga Pohledy 1900) circa 1600 od západu. (Obr. 14.)

2. Dřevořezba J. Willenberga v Paprockého Diadochu, V., str. 195, z r. 1602 od jihozápadu.

3. Deska s obrazem Hradce Král. od jihu z r. 1638 z varhan v kostele sv. Ducha, nyní v děkanské knihovně. Kopie v histor. musei a dle ní vyobrazení v Stefanově Hradci n. L.

4. Pohled na Hradec Král. od jihu na obraze Panny Marie Pikhartské s processím z r. 1680 v knihovně děkanské.

5. Pohled na Hradec Král. od jihu ve Vogtově »Das jetztlebende Königreich Böhmen 1712«. Starší a povšechný.

6. Vyobrazení Hradce Král. od jihu z r. 1740 na mapě diecese Královéhradecké od Kiliana Pöhlnera.

7. Pohled na Hradec Král. od jihu, freska z r. 1765 v kapli Zasnoubení sv. Josefa s P. Marií v kostele Panny Marie.

8. Vyobrazení západní a severní strany náměstí Královéhradeckého z 18. stol. ve Švendově II. »Železném obraze Hradce Král.« rozd. III. a V.

9. Vyobrazení Hradce Král. před r. 1778 na titulním listě v Bienenberkově »Geschichte d. St. Königgrätz.« Totéž vyobrazení v Schallerově »Topografii« XV. —

Pod mohutnou vrstvou středověkého rumu vyskytly se zejména na severní straně města předměty z doby předhistorické. V r. 1821 nalezeno v Hr. Králové bronzové aquamanile, 24·7 cm dlouhé a 26 cm vysoké. (Obr. 15, 15^a.) Prof. Lhotský daroval je zemskému muzeu v Praze (E. Wocel, Grundzüge d. Alterthumskunde 1845, II. tab. 9. Památky arch. 1868, 595. — J. M. Král: Průvodce po biskup. Královéhrad. 38 a 39.) V r. 1852/3 při stavbě obecního domu č. 230 pod hřbitovem z doby prvokřesťanské v hloubce 4 m pověstné závity zlatého drátu, z nichž šest chová se v historickém muzeu, palstav celý a zlomek j ného, pak bronzová dýka. R. 1868 vykopán při stavbě »Boromea« kamenný klín, r. 1881 při kopání sousedního »Rudolfina« nalezena zlatá naušnice v hloubce

Obr. 15. Hradec Králové. Aquamanile bronzové nalezené v Kr. Hradci (nyní v zemském muzeu).

4 m; r. 1889 při stavbě domu č. 138 v hloubce 3·8 m objeven velký počet (as 50) zlatých závitů, mimo to dva bronzové palstavy se schůdkem a bronzový palcát podobný velkému přeslenu. Jiný bronzový palcát, obvyklého tvaru, byl vykopán r. 1896 při stavbě »Adalbertina« pod valy města. R. 1897 byla nalezena při kopání základů domu č. 150 kamenná sekyrka. Na různých místech nalezeny byly esovité naušnice ze stříbra, mědi, bronzu a římské mince. Nálezy jsou většinou v muzeu Kr.-Hradeckém.

Nádoby, shodující se co do tvaru s oněmi z hořejších kulturních vrstev v městě prokopaných, byly nalezeny při zakládání pevností v letech 1770—1772 blíž kostela sv. Jakuba, v r. 1784 v místech, kde pojí se Orlice s Labem a v r. 1778 za tak zv. dvorem Klofeciusevým. V novější době zvláště hojně byly nálezy v Tomkově ulici v místech někdejšího příkopu, který odděloval hrad od předhradí.

(E. Wocel, Čas. čes. musea 1853, 7. — Týž: Archaeologische Parallelen II., a Sitzungs b. d. Wiener Akademie 1858. — J. Hanuš, Über d. alterth. Sitte der Angebinde b. Deutschen, Slaven u. Lithauern 1855, 26. — Lüssner, Mittheil. d. Central-Com. IX., 34, pak XVII., 57. — K. V. Zap, Pam. arch. 1857, 180, 1858, 160. — Ols-harrsen, Verhandlungen d. Berlin. anthr. Gesell. 1886, 456. — L. Domečka, Věstník mus. II. 97. — L. Šnajdr, Verhandlungen d. Berlin. anthr. Gesellschaft XXIX, 590. — Duška, Nálezy předhistorické v kraji Královéhradeckém. 4.)

Obr. 15a. Hradec Králové. Aquamanile bronzové nalezené v Kr. Hradci (nyní v zemském museu).

Na Pražském Předměstí u Králové Hradce nalezeny v r. 1884 v tak zv. »Volto-vých koutech« v pískovišti zbytky osady z doby knížecí a pohřebiště kostrové. Nález v městském museu pražském a Královéhradeckém.

(Lüssner, Mitth. d. k. k. Centralcom. X., 80 a Mitth. d. Wiener anthrop. Gesell. XVI., 158. — B. Jelínek, Mitth. der Wiener anthrop. Gesellschaft XXIII., 73. — Duška, 61.)

Na Slezském Předměstí nalezen r. 1882 kamenný mlat, jenž jest v dvorním museu vídeňském. R. 1768 rozvázeli pahorek severovýchodně od Hradce Králové za Mýtskou branou ležící »Rožberk«, při čemž bylo zničeno rozsáhlé popelnicové pohřebiště, rázu slezského. R. 1900 našli pp. Domečka a Buchtela na úpatí někdejšího vrchu Rožberka předhistorickou osadu se stěpy rovněž rázu slezského.

Tab. I. Plán Hradce Králové z r. 1766 před stavbou pevnosti.

1880

(K. v. Bienenberk, Versuch über einige Alterthümer II., 102. — Týž: Geschichte d. Stadt Königgrätz. — Týž, zpráva o nálezu s tabulkou v Pubitschkově »Geschichte von Böhmen, III. — L. Domečka, Pam. arch. XIX., 391. — Duška, 11.)

Původní hrad zaujímal západní polovici táblého návrší, na němž Hradec Král. nyní se rozkládá. Chráněn byl na východní straně hlubokým příkopem, na ostatních stranách svahy a náspy. Do hradu vedla jediná brána na straně západní. Uvnitř hradu bylo sídlo knížete a župních úředníků.

Za Přemysla I. někdy před r. 1225 proměněn byl hrad v město hrazené. Bývalý dvůr knížecí přestavěn byl pak v hrad královský, který oddělen byl od města příkopem, který táhl se ve směru nynější Tomkovy ulice a nepochybně i zdí. K městu náležela též předměstí Pražské a Mýtské též Slezským zvané.

Po smrti krále Václava II. dán byl Hradec Král. k užívání věnnému vdově po něm Elišce, která nějaký čas zde i sídlila a kostel sv. Ducha vystavěti dala. Odtud Hradec nad Labem zván byl též Hradcem Králové. R. 1420 dobyt byl Hradec Král. bratřími Orebskými a královští byli z něho vypuzeni. R. 1423 povolali Hradečtí Žižku proti Jetřichovi z Miletínka a hrad zbořili.

Při opanování Hradce r. 1420 pobořeny byly husitským lidem klášter Minoritský s kostelem sv. Jana Křt., připomínaný již r. 1241., a Dominikánský kláštera s kostelem sv. Jana Křt. Za válek husitských rozbořeny byly dále farní kostel sv. Petra a sv. Mikuláše a zanikly též klášter panenský řádu Dominikánského s kostelem sv. Jiří a farní kostely sv. Martina, sv. Vavřince a sv. Václava.

Za panování krále Vladislava Hradec Král. náležel k největším a nejbohatším městům v Čechách. V rozvoji svém značně byl zdržen konfiskací svých statků r. 1547. Po ní sice opět se zmohl, ale za války třicetileté utrpěl takové pohromy, že více z nich se úplně nevzpamatoval. Roku 1639 dobyt Bannerem, 1640 dobylo ho na Švédech opět vojsko císařské a r. 1645 obléhal jej Torstensson. Počet obyvatelstva klesl tak, že $\frac{2}{3}$ domů namnoze spustlých nebylo obydleno. R. 1636 uvedeni byli do Hradce Král. Jesuiti a r. 1653 stal se sídlem nově zřízeného biskupství. Za válek s Bedřichem II. Pruským opanován byl Hradec Král. několikrát vojskem jeho a r. 1762 byl vypálen.

Na obranu proti útokům Pruska proměněn byl Hradec Král. v pevnost. Se stavbou její počlo se r. 1766 a dokončena byla r. 1789. Pražské a Slezské předměstí i s kostely sv. Anny s klášterem Minoritů, sv. Petra, sv. Jakuba, sv. Antonína a sv. Pavla bylo rozbořeno.*) R. 1893 obec Královéhradecká koupila od eráru pevnostní pozemky a objekty a za nedlouho zmizí poslední zbytky někdejší pevnosti.

*) Kostely sv. Anny, sv. Jakuba a sv. Petra spatřují se na rytině Willenbergově a kostel sv. Antonína na obraze z r. 1638.

V Hradci Králové provozována byla již od nejstarších dob různá odvětví umělecká. Setkáváme se tu s malíři, kameníky, staviteli a zvonáři. Zvonařství Královéhradecké, které kvetlo tu po několik století, bylo nejznamenitější v Čechách, vedle Pražského a Kutnohorského a z Hradce Král. založeno bylo i zvonařství Mlado-Boleslavské.*)

Opevnění města Hradce Král. provedeno bylo již ve 13. stol., neboť ve 14. stol. činí se zmínky jen o opravách hradeb a věží. Tak r. 1321 král Jan osvobodil Hradecké od veškerých platů a berní zemských, aby zlepšiti a zvelebiti mohli hradby a věže a svolil, aby dříví k pálení vápna v královských lesích mohli si bráti a kámen vápenný, kde by se lomy na něj odkryly. Císař Karel IV. r. 1364 povolil Hradecké obci vybíratí mýto a r. 1378 daroval jí clo ze soli do města dovezené a právo ku skladu rozličných prodejných věcí do města přivezených, aby z výtěžku mohla opravovati příkopy, hradby a věže. Parkán za panování Karla IV. vysázen byl révou. Ve válce třicetileté utrpěla opevnění Hradce Králové velice. Aby mohlo býti opravováno, byly roku 1712 parkány pronajaty na zahrádky za poplatek, z něhož pak náklad s opravou spojený byl uhražován.

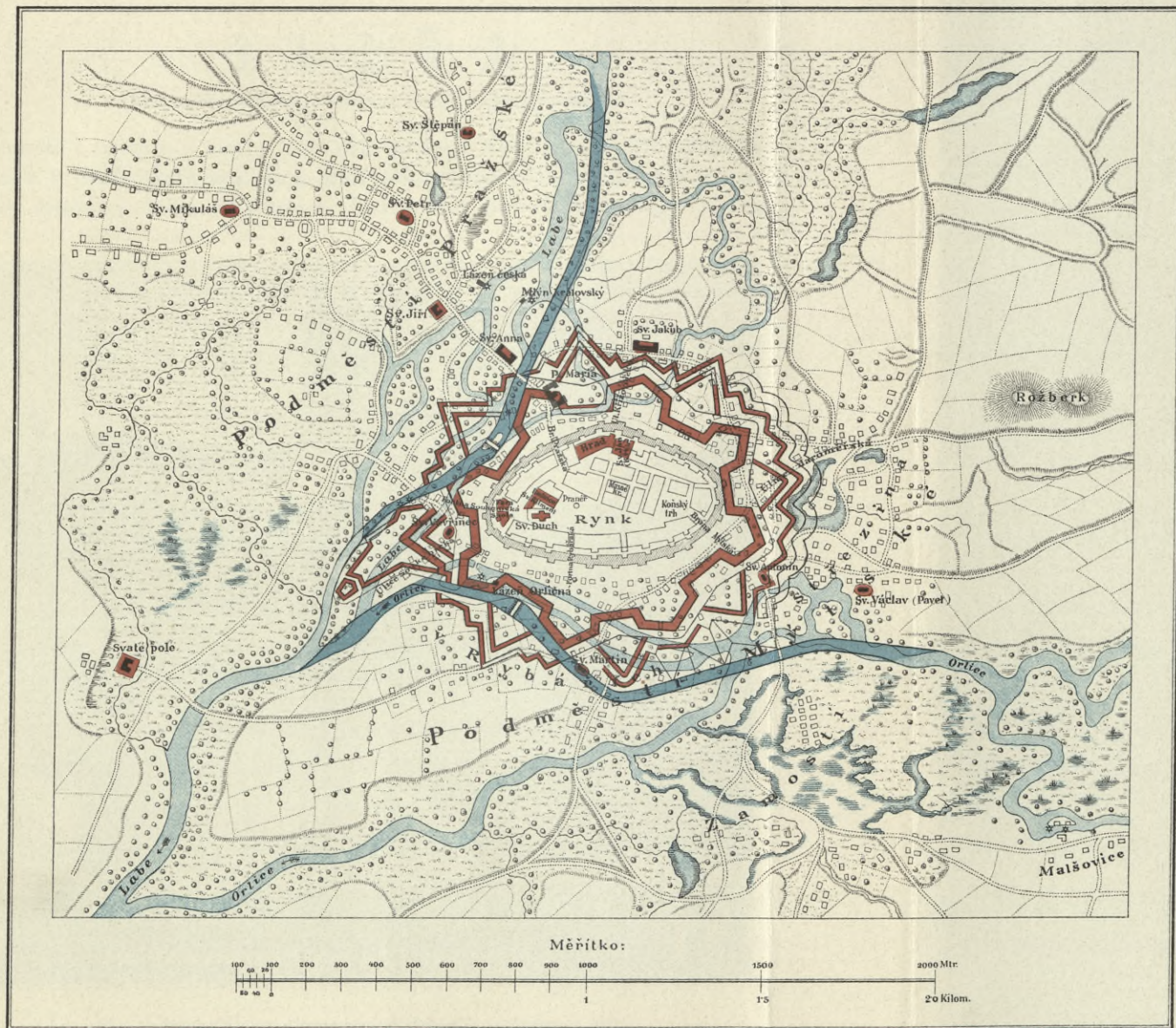
Hradby ze silně pálených cihel, s výstupky a cimbuřím zřízeny byly kolem celého návrší, na němž Hradec Král. se rozkládá. Od Slezské brány na jedné straně až ke Kozince a na druhé straně až ke hradu byla trojí hradba, na straně západní pak jen dvojí. Příkop pod dolní zdí byl vykopán všude, kam nesáhalo rameno Labe a Orlice. Z hradby vrchní zachovaly se zbytky (2 $\frac{1}{2}$ m silné) ještě za domy č. p. 44, 45, 46 a 230 a kanovnickými residencemi, ze střední hradby něco jen zdiva v zahrádkách na bývalých parkánech, dolní pak hradba při stavbě pevnosti byla hlavně na straně východní a západní odkopána, některé pak domy v Jiříkově třídě byly do konce na ni postaveny.

Ve válce Švédské a válkách s Pruskem v 18. st. zřízeny byly k většímu opevnění města »šance« pod hradbami městskými a k Rožberku, kopci to, vypínajícímu se na východ od města, který byl při stavbě pevnosti rozvezen. (Viz přílohu »Plán Hradce Králové«.)

Bašty byly čtyřhranné a okrouhlé, jak patrné je na všech starých vyobrazeních Hradce Král. Z nich zachovala se částečně okrouhlá bašta za domem č. p. 46 a úplně čtyřhranná, nyní za obydlí upravená bašta za domem č. p. 13. Jako bašty nepochybně užívalo se i vodní věže, t. zv. Kropáčky*), vystavěné při zdi městské. Základy k ní kopaly se r. 1516. Kámen na ni vozen byl ze skály p. Bavora (z Hustiřan) a kamenickou práci provedl Jan kameník.

Stojí na východ od kostela P. Marie, na čtvercovém půdorysu. Cihelná omítaná stavba jest rozdělena dvěma páskovými římsami gotického profilu a má v pěti patrech úzká okénka v kamenných obrubách. U některých

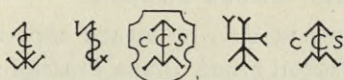
*) A. Rybička, O českém zvonařství. 1885. 53—57.

Soupis okresu Králové Hradeckého.

Tab. II. Plán Hradce Králové před zbořením pevnosti.

jsou zevní hrany od spodní třetiny počínaje okoseny šikmou ploškou. Nadpraží jsou vesměs rovná. Pod okny čtvrtého patra na severní straně jest velký kamenný znak města Hradce Králové, s obou stran držžený dvěma

Obr. 16. Hradec Králové. Kamenické značky z věže »Kropáčky«.

štítonoši v obleku z konce XV. neb počátku XVI. století. Na východní straně v témže patře vystupuje malý arkýřek na dvou kamenných konsolách profilu v tvaru čtvrtkruhu. Pod hlavní římsou jsou stopy bývalé

Obr. 17. Hradec Králové. Brána západní (Pražská). — Zbořena r. 1873.

ozdoby v omítce provedené a to na zdech kvádrování a přímo pod římsou arkatura z poloobloučků a dolů čnějících lilií. Vše jest rýsováno v omítce na 4 mm hluboko ryskami 5 m širokými. Na obrubách oken zachovány kamenické značky. (Obr. 16.)

Střecha věže jest nízká stanová, taškami krytá. »Kropáčka« slouží nyní za městské skladiště; dřevěné schodiště sprostředkuje uvnitř přístup k jednotlivým patrům, jež mají vesměs jen trámové stropy, až na třetí patro, které jest zaklemuto valenou klenbou.

Brány vedly do města dvě, na straně západní Pražská a na straně východní Mýtská, též Slezskou zvaná. Brána Pražská z cihel zbudovaná s mohutnou věží byla branou prvotní a proto zvána byla ve 14. století starou naproti

Obr. 18. Hradec Král. Brána východní (Slezská). — Zbořena r. 1873.

bráně Mýtské, která vystavěna byla nepochybně teprve při opevnění města v 13. stol. a proto zvána byla novou. Před branou Pražskou v l. 1583 až 1585 vystavěna byla nákladem obce Hradecké nová ozdobná renaissanční brána z pískovce. Práci zednickou řídil Vlach *Burian* a kamenickou jiný Vlach, též *Burianem* zvaný. Kamenické ozdoby a nápisy byly pomalovány a pozlaceny. Ve štítu hlavním upevněn byl dvouhlavý orl se znakem císařským, pod nímž byl nápis: »Divuo Rudolfo II. Romanorum Imperatore semper Augusto Hungariae Boemiae etc. Rege, Archi. Duce Austriae, Mar-

chione Moraviae Clementer imperante Senatus Populusque Reginae Hradecensis Anno 1585 fieri fecit.« Pod tímto nápisem byla kamenná deska, uprostřed níž spatřoval se v paprscích kalich — po r. 1620 otesaný —

Obr. 19. Hradec Králové. Chrám sv. Ducha (před poslední opravou), bílá věž s kopulí kaple sv. Klimenta.

v levo od něho Kristus na Kříži a pod křížem Panna Maria, sv. Jan a sv. Magdalena a v pravo Kristus v zahradě Getsemanské se modlící a u jeho nohou učenníci spící. Pod tím byl nápis: »Krev Pána našeho Ježíše Krista očisťuje nás od každého hříchu. I. Jan, 1. kap. w. 7.« Po stranách v pravo

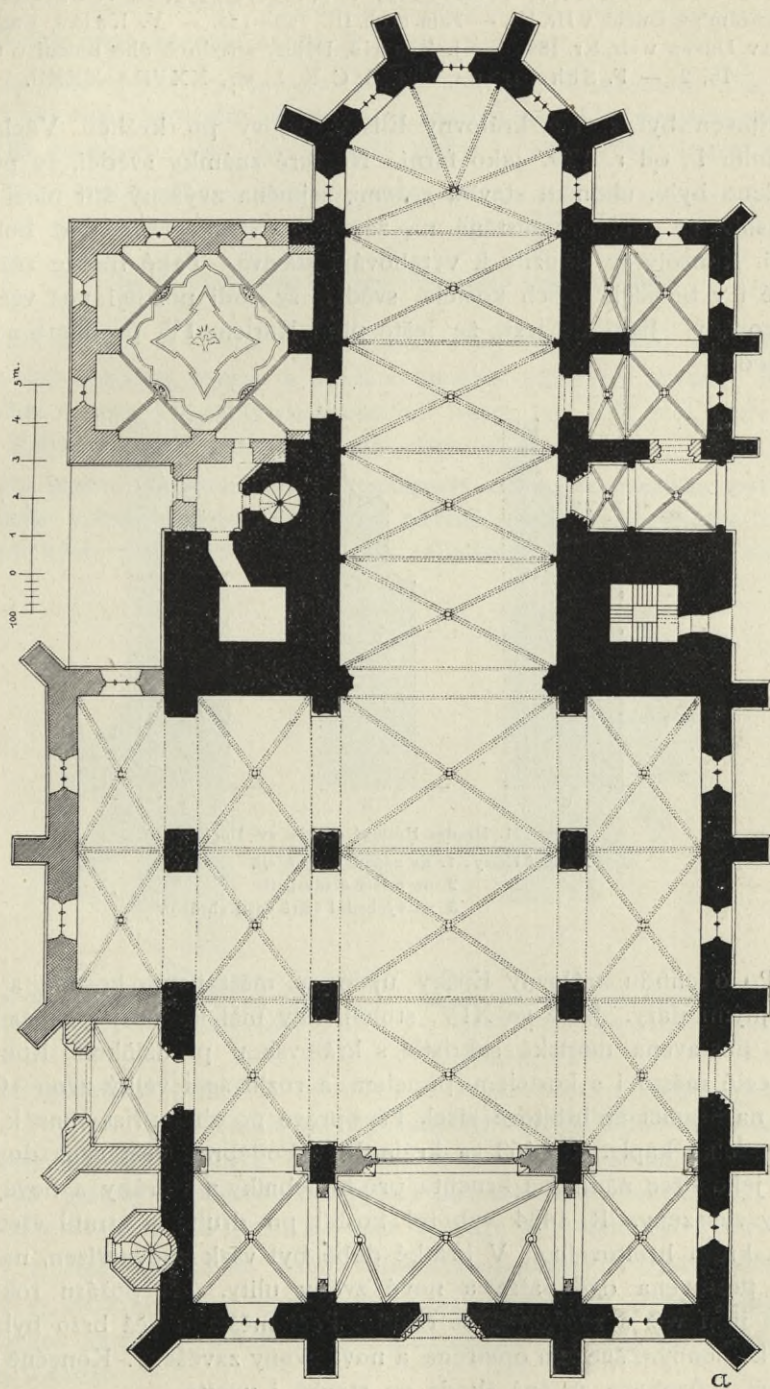
byl vytesaný lev a pod ním nápis: »Bůh láska jest a kdo přebývá v lásce, v Bohu přebývá a Bůh v něm. I. Jan, kap. 4., w. 16.«, v levo pak vytesané *G* a pod ním nápis: »Ochrana města záleží na svornosti, lásce, jednotě u víře bez roztržitosti.« Vedle hlavního štítu byl po pravé straně jeden malý a po levé straně dva malé štíty, z nichž na jednom vytesán byl letopočet 1584 a na druhé *G*. Pod štíty zasazeny byly dva chrliče.*) V bráně byla větší a menší vrata a před ní zdvihací most. Na vyobrazení Willenbergově viděti jest před ní ještě čtyrhennou baštu. V r. 1850 byla stará brána snížena a cimbuřím opatřena a r. 1875 byla snesena. Brána renaissanční rozbořena byla r. 1873. Kamenná deska s figurálními reliefy a desky s vytesaným *G* a lvem zazděny byly ve sklepích pivovaru. Postranní dva štíty zůstaly sice dále zachovány při domě č. p. 82, ale při zboření jeho r. 1884 byly sneseny. Některé kamenické ozdoby ze štítů těch uloženy jsou na dvoře obecního domu č. p. 33. (Obr. 17.)

Slezská brána byla trojí za sebou, neboť v místech těch byl nejsnazší přístup do města. Nad branou k městu nejbližší byly dvě věže, s každé strany. Na menší věži, dostavěné r. 1476, byla v maltě provedená písmena *G* a *W*, upomínající na krále Jiří a Vladislava. Nad první a druhou branou též věž se vypínala. Všecky tři brány i věže vystavěny byly z cihel. Na první (vnější) bráně dali Hradečtí r. 1520 zasaditi nápisy v kamenu tesané proti Českým Bratřím a znaky města písmě *G* a českého lva, které nyní zazděny jsou v budově krajského soudu. Mezi nimi byl kalich, který r. 1626 byl otesán. Prostřední brána s věží byla ve Švédské válce vypálena a v 18. stol. spatřoval se z ní jen oblouk s vraty. Brány zavírala vysoká vrata se spouštěcí mříží. Při stavbě pevnosti r. 1778 zbořena byla mohutná věž severní při vnitřní bráně a r. 1786 brána vnější s věží. R. 1873 zbořena byla pak i vnitřní brána s jižní věží.)*

Fortny vedly do města dvě, jedna vedle nynější residence zvaná Rybářskou nebo Biřicovou, druhá »Kozí branka«, zvaná též Soukenickou. Na Kozí brance vystavěna byla mistrem *Petrem* vodní věž, která r. 1431 shořela. Místo ní zbudována pak čtyrhenná bašta. Nad fortanou Rybářskou byly ještě v 18. stol. dvě bašty. Jedna byla u biskupské residence a druhá na úpatí návrší. Bašta u residence byla r. 1716 ve vrchní části přestavěna. Byloť obcí biskupu hr. Vratislavovi povoleno, aby na věži fortní pusté pokojíček mohl si zříditi. Strážní světnice sdělána pak byla v baště dolní a při ní dvéře na způsob mostu zdvihacího. R. 1810 zřízeny byly ve staré fortně kryté schody, nazvané »Bono publico«, při čemž dolní bašta byla zbořena. Kozí branky užívá se dosud.

*) Vyobrazení této brány z 18. stol. v Švendově II. »Železném obraze Hradce Král.« rozd. IV. A. Rybička pojednal o ní ve »Světězoru« 1874. 615—616.

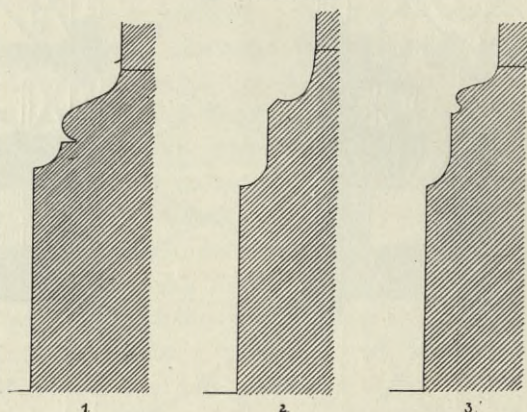
*) Vyobrazení Slezské brány ve Švendově II. »Železném obraze Hradce Král.«, rozd. II. a na pláně Hradce Králové od inž. Karla Cappiho z r. 1640 (v Zapově Česko-Moravské Kronice, V. 1057). Chybně se však na pláně tom nazývá branou sv. Petra, neboť před ní byl kostel sv. Antonína, kdežto za branou Pražskou na témž pláně nazvanou též chybně branou sv. Antonína byl kostel sv. Petra.

Obr. 20. Hradec Králové. Pádorys kostela sv. Duchá.

KATHEDRÁLNÍ KOSTEL SV. DUCHA. K. V. Zap, Biskupský hlavní chrám sv. Ducha v Hr. Kr. — Pam. arch. III., 160—186. — V. Kalaš, Kathedrál ní kostel sv. Ducha v Hr. Kr. 1896. — J. Bra niš, Dějiny středověkého umění v Čechách II., 2. — F. Schmoranz, Mitt. d. C.-K. I., str. XXVII.—XXXII.

Stavěn byl z vůle královny Elišky, vdovy po králich Václavu II. a Rudolfu I., od r. 1307 jako farní. Některé známky svědčí, že původně zamýšleno bylo, ukončiti stavbu věžemi, zejména zvýšený štít mezi věžemi a konsoly na těchto umístěné na západní straně právě nad bokovými loděmi. Konsoly ty sloužily k vytahování staviva. Také trnože věží, provedené i v bočních lodích kostela, svědčí, že lodi později než věže byly přistavovány. Jisto ale jest, že ještě před Karlem IV. prodloužen chrám v trojlodní.

Obr. 21. Hradec Králové. Chrám sv. Ducha.

Trnožní římsy: 1. na západním průčelí.

2. na městské sakristii.

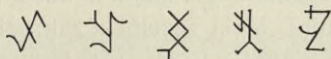
3. na východní staré části chrámu.

Po odchodu královny Elišky ujalo se měšťanstvo kostela a nadalo jej hojnými dary. Ještě ve XIV. století, kdy měl kostel již 18 nadačních oltářů, postavena městská sakristie s královskou předsíňkou. Roku 1407 lehlo celé město i s kostelem popelem a rozlil se i velký zvon »Osana«, který na hranici na hřbitově visel. Při opravě po ohni přistavěna k severní lodi podélná kaple. R. 1463 za krále Jiří z Poděbrad vestavěna do kostela v celé jeho šířce nádherná kruchta pro hudebníky a literáky a nové okenní kružby zasazeny. R. 1484 vyhořel kostel po druhé a ztratil všechny své zvony, krom hřbitovního. V krátké době byl však znovuzřízen, na věžích znova postavena dvě patra a nové zvony ulity. Při požáru roku 1509 chytla jižní věž a zvony v ní se rozlily. Péčí měšťanů věž brzo byla opravena, kamenným šnekem opatřena a nové zvony zavěšeny. Konečně r. 1533 bleskem způsobena značná škoda na stavbě i uvnitř.

Švédové, kteří drželi město od 17. června 1639 do 20. února 1640, kostel sv. Ducha spustošili: oltáře rozbili, zdi otloukli, a — hledající po-

klady — i dlažbu zvedli. Arciděkan M. Karas dal kostel upravit v r. 1641 a na velký oltář věnoval sochu P. Marie Kladské.

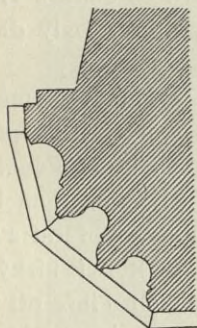
Za katedrální byl povýšen kostel papežem Alexandrem VII. r. 1664. V r. 1736 byla kapitulní sakristie na severní straně o polovici rozšířena. R. 1789 postaven nový oltář místo oltáře z roku 1688, který nahradil

Obr. 22. Hradec Králové. Kamenické značky z chrámu sv. Ducha.

gotickou archu z XV. stol. Jižní vchod a tři vysoká okna v kněžišti vzděna, štít západní snesen a některé barokní přístavby zřízeny. R. 1855 při bílení kostela objeveny části starých fresek (ze XVI. stol.), představujících Krista na kříži s nápisy; zachovány nebyly.

Na paměť 200letého trvání biskupství královéhradeckého byl chrám sv. Ducha v letech 1864—1874 dle návrhů *Frant. Schmoranze* opraven a negotických přístavků zbaven. Na západním průčelí vztyčen nový štít,

Obr. 23. Hradec Králové. Chrám sv. Ducha: Průsek ostění vchodu jihozápadního.

Obr. 24. Hradec Králové. Chrám sv. Ducha: Průsek ostění vchodu severozápadního.

sakristie gotickým průčelím opatřena a uvnitř postaveno biskupské oratorium. Pod patkami klenbovými v presbytáři byly původně konsoly, které nahrazeny při této opravě příporami, až na dlažbu sáhajícími. Při odstraňování omítky objeveny v presbytáři části maleb nástěnných: sv. Martin na severní straně a zbrojnoši na jižní. Obrazy byly zničeny. (Obr. 19.)

V r. 1898 byl kostel uvnitř vymalován malířem *ř. Heřmanem*.

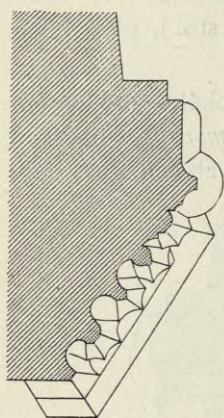
V r. 1901 počato s opravou obou věží a výměnou nízkých sedlových střech jejich za vyšší, rovněž sedlové s nárožními věžkami dle návrhu stav. rady *L. Láblera*.

Chrám stojí na západním nejvyšším konci podlouhlého návrší, srážně k Labi odtud spadajícího. Orientovaná stavba jest provedena z cihel na režno; všechny konstruktivní i dekorativní součásti jsou z pískovce, kromě

vlysu z trojlistů pod hlavní římsou, který jest z cihel tlačných do kadlubů zvláštního tvaru.

K poměrně krátkému chrámu trojloďnímu pojí se neobyčejně dlouhé kněžiště, stejné výšky s hlavní lodí, uzavřené na východ pěti stranami pravidelného osmistěnu. (Obr. 20.)

V koutech mezi bokovými loděmi a presbytáří vestavěny jsou dvě čtyřboké věže. Dále k východu přiléhají k oběma stranám sakristie, jižní městská a severní kapitulní. Mezi věžemi a sakristiemi jsou předsíně a na severní straně točitá schodiště. K severní lodi přistavěna v XV. století kaple o dvou polích a k této k západu při opravě v XIX. století nová předsínka a šnek na kruchtě.

Obr. 25. Hradec Králové.
Chrám sv. Ducha:
Průsek ostění vchodu v král.
předsíně do presbytáře.

Střechy jsou vesměs kůrkami kryty, až na plochou stříšku nad městskou sakristií, která roku 1869 byla plechem pobita a kamennou galerií ovroubena. Strmá střecha hlavní lodi a kněžiště, pod úhlem 60° vztyčená, končí na západní straně štítem, kamenným křížem ukončeným. Pultové bokových lodí mají poněkud menší sklon a končí v západním průčelí položitě. Nad kapitulní sakristií jest sedlová střecha se štítem na sever. Věže mají vysoké nové sedlové střechy s vížkami na rohových tesaných krakorcích, kteréž byly dle starých fragmentů znovu zřízeny.

Opěrné pilíře, přistavěné ve směru tlaku klenby za každou patkou klenbovou, stojí na kamenných trnožích, společných celé stavbě, které končí římsami trojího různého profilu. (Obr. 21.) Pilíře na kněžišti a západním průčelí mají dva ústupky, v předu s páskovou římsou (spodní i po stranách), a končí nízkými štítky s trojlistem na sešikmených plochách. Pilíře při bokových lodích jsou jen o jednom ústupku. Na rozích stojí všecky v úhlopříčnách.

Věže nemají opěráků a jsou páskovými římsami rozděleny ve čtyři patra; v druhém a třetím patře otvírají se gotická okna v profilovaných ostěních s kružbami. V druhém patře jsou kružby v jednoduchých tvarech (v kruhu čtyřlíst neb trojlíst) a ty jsou ze XIV. stol. Patra třetí a čtvrté jsou nově po r. 1484 vystavěna; okna v třetím patře mají kružby pozdně gotické v tvaru plamenů. Ve čtvrtém patře jsou po každé straně dvě obdélná sdužená okénka. Hlavní římsa je silně vyložená, pro galerii a na rozích sesílena profilovanými polygonálními krakorci. Profily na rozích se tu prostupují, jak bylo obvyklé na konci XV. století. Na okenních ostěních a po krakorcích objevy kamenické značky. (Obr. 22.)

Vchody jsou čtyři; do hlavní lodi v západním průčelí, do bokových lodí se strany severní a jižní (obr. 23. a 24.), a do presbytáře též s jižní strany. Všecky jsou v kamenných venýřích, žlábků a válečky (neb hruškovitým tvarem) profilovaných, s hrotitým obloukem. Před vchodem

do presbytáře (obr. 25.) jest mezi věží a sakristií ozdobná předsíňka, zvaná »královskou«, o dvou polích, z nichž zevní sklenuto křížovou klenbou, vnitřní pak má rovný strop z kamenných desk, v úhlopříčných podporovaných nosiči, s kružbou a arkaturou. (Obr. 26.) Z předsíně té prolomen r. 1895 vchod do městské sakristie. Z presbytáře vede starý vchod do sakristie. (Obr. 27.)

Obr. 26. Králův Hradec. Král. předsíň chrámu sv. Ducha.

Okna jsou v kamenných ostěních, od středu na ven se rozvírajících a hrotitým obloukem končících. Původní okna byla v kněžišti o dvou prutech, v bokových lodích pouze o středním prutu. V době pozdější rozšířili i obě okna v západních průčelích bokových lodí na dvojprutová, jakáž jsou také v přístavku k sev. lodi. Nejširší jest západní okno hlavní lodi, které má tři pruty, 16 cm široké a 25 cm dlouhé v průřezu; okno to bylo v nynější formě zřízeno při stavbě kruchty za krále Jiříka. Kružeb původních jest velmi málo, jen asi dvě okna v jižní lodi a na věži v druhém

patře jeví v kružbách tvary ranné gotiky, kde v kruhu střídá se trojlíst se čtverolístkem a prut rozbíhá se ve dva trojlísty. Většina oken má kružby z doby Vladislavské nebo nové. Ona jsou zejména okna v západním průčelí a v severním přístavku.

Všecka okna jsou opatřena malovanými skly z posledních oprav. Tři okna presbytáře a v západní fašadě mají figurální malby, provedené *Janem Quastem* dle nákrešů *Josefa Šejvola* z Hradce Kr. Ostatní jsou kobercovými malbami na skle vyplněna.

Nad střechou severní bokové lodi jsou stopy původních oken, která osvětlovala hlavní loď, a dokazují, že staré střechy bočních lodí byly nižší nynějších.

Rozměry. Celá stavba i s opěrnými pilíři jest 55·88 *m* dlouhá, 24·90 *m* široká a 32·77 *m* vysoká až po hřeben střechy. Věže jsou až po hlavní římsu 39·40 *m* vysoké. Síla zdí podélních 1·12 *m*, v západním průčelí 1·26 *m*, ve věžích 2·12 *m*.

Uvnitř jest délka chrámu 50·08 *m*, z toho připadá na délku kněžiště 24·58 *m* a na loď 25·50 *m*. Šířka kněžiště rovná se šířce hlavní lodi a jest 8·82 *m*, šířka bokových lodí 4·72 *m*, síly pilířů (v trnožích) 1·32 *m*, dohromady sečteny tyto šířky udávají šířku původního kostela na 20·90 *m*. Severní přístavek oddělen od lodí pilířem dole 0·80 *m* širokým a má 3·31 *m* ve světlosti. Výška klenby v hlavní lodi a v presbytáři 21·42 *m*, výška bokových lodí a severního přístavku 11·40 *m*, výška oblouků mezi bokovými loděmi a střední lodí 10·40 *m*. (Obr. 28.)

Obr. 27. Hrad. Kr. Chrám sv. Ducha. Průsek ostění vchodu do sakristie a křest. kaple z presbytáře.

Hlavní loď zaklenuta ve čtyřech polích křížovými klenbami do žeber profilu gotiky vyvinuté (s hruškovitým tvarem mezi dvěma výžlabky) (obr. 29.), která běží po stěně od výběhů dolů a ve výšce 5 *m* od podlahy zachyceny jsou konsolkami s lidskou hlavou neb různě ornamentovanými. (Obr. 30. a 31.) Ve vrcholu protínají se žebra v hladkých, terčovitých svornících. Bokové lodi, zaklenuty rovněž ve čtyřech polích křížovou klenbou, jsou odděleny od střední lodi třemi páry pilířů, přepásaných lomenými oblouky. Pilíře mají v průřezu tvar obdélníka, 1·14 × 1·60 *m* velkého, jehož kratší strany jsou mělce vyduté. Jednoduchý trnož záleží z kostky se sešikmenou plochou nahoře, do níž se profily pilíře zařezávají. (Obr. 32.)

Vítězný oblouk vyčnívá 0·65 *m* z líce zdi, jest 1 *m* silný a v předu vydutě profilován třemi se protínajícími segmenty. (Obr. 33.)

Kněžiště jest neobyčejně dlouhé — bylo původně založeným kostelem — a záleží ze čtyř polí a závěru z pěti stran osmistěnu. Sklenuto jest křížovými klenbami do žeber téhož profilu, jako v hlavní lodi. Týž profil mají žebra v jižní boční lodi a v sakristii městské, která sklenuta mezi opěrnými pilíři dvěma úzkými křížovými klenbami, kromě dvou

širších polí, toutéž klenbou krytých. Výběhy klenbové se vytrácejí v obloučcích a jsou původní, kdežto výběhy v presbytáři, které původně podchyceny byly konsolkami, nyní běží po stěnách až k páskové římsě, kde končí

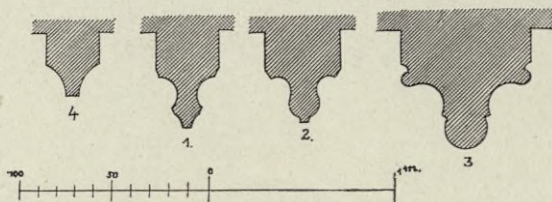
Obr. 23. Hradec Králové. Vnitřek chrámu sv. Ducha.

novými krakorci. (Změna ta provedena *Fr. Schmoranzem.*) V městské sakristii vybíhají žebra kleneb bez konsol. (Obr. 34.)

Na severní straně presbytáře jest proti vchodu do městské s. vchod do kapitulní sakristie. Tato, 7·90 m široká a 8·77 m dlouhá, jest

sklenuta barokním klenutím klášterním, v koutech s lunetami, které se opírají o pilíře do vnitř sakristie vestavěné. Klenba jest ladně zdobena štukovanými rámcí s hlavami andílků v rozích.

Levá boková loď otvírá se na sever dvěma oblouky do přístavku o dvou polích, křížem sklenutých do žeber stejného profilu, jako v severní

Obr. 29. Hradec Králové. Průseky žeber v chrámu sv. Ducha.

1 žebro v sev. boční lodi, 2 v hlavní a v jižní boční lodi, 3 pás pod kruchtou, 4 žebro pod kruchtou.

boční lodi. Profil ten jest z XV. stol. a byla asi při stavbě onoho přístavku loď severní nově sklenuta.

Vzácnou ozdobou chrámu jest kruchta jeho, prostírající se v celé šířce všech tří lodí pod západními poli klenby. Střední pole, 5·95 m vys., otvírá se do lodi jediným, téměř nelomeným obloukem, vroubeným kraby

a obloučkovým pásem z trojlistů a lilí. Na přední zdi vyplňují oba cípy po každé straně fiala a znak:

Na levém lev G držící jest městský, na pravém znak biskupa Karla Hanla. Oba pochodí z poslední

úpravy chrámu. Zábradlí zdobeno lichou kružbou z čtverlistů v koso-

čtvercích. Obě bokové kruchty jsou nižší než prostřední — jen

5·10 m vysoké — a otvírají se do kostela profilovaným obloukem.

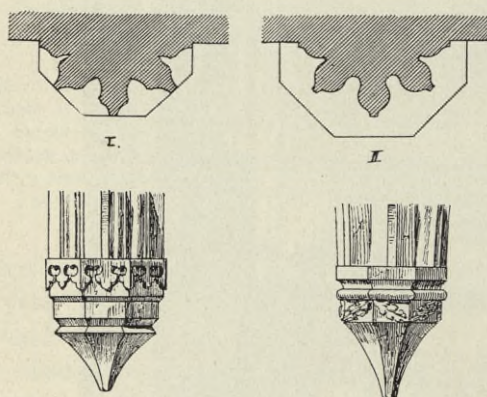
Podkruchtí sklenuto v bokových polích křížovou klenbou do žeber

jednoduchého tvaru (viz č. 4 v obr. 29.), která zabíhají do miskovitého

svorníku hladkého. V středním

poli jest vyvinuta krásná klenba do žeber s lunetami. Žebra složitějšího profilu než v bokových lodích, zdobena jsou arkaturami a stýkají se ve třech miskovitých svornících. V prostředním jest monogram G (značí buď monogram Jiříka z Poděbrad neb starý znak města), v postranních růžice z listů. (Tab. 3: Příčný řez chrámu sv. Ducha.)

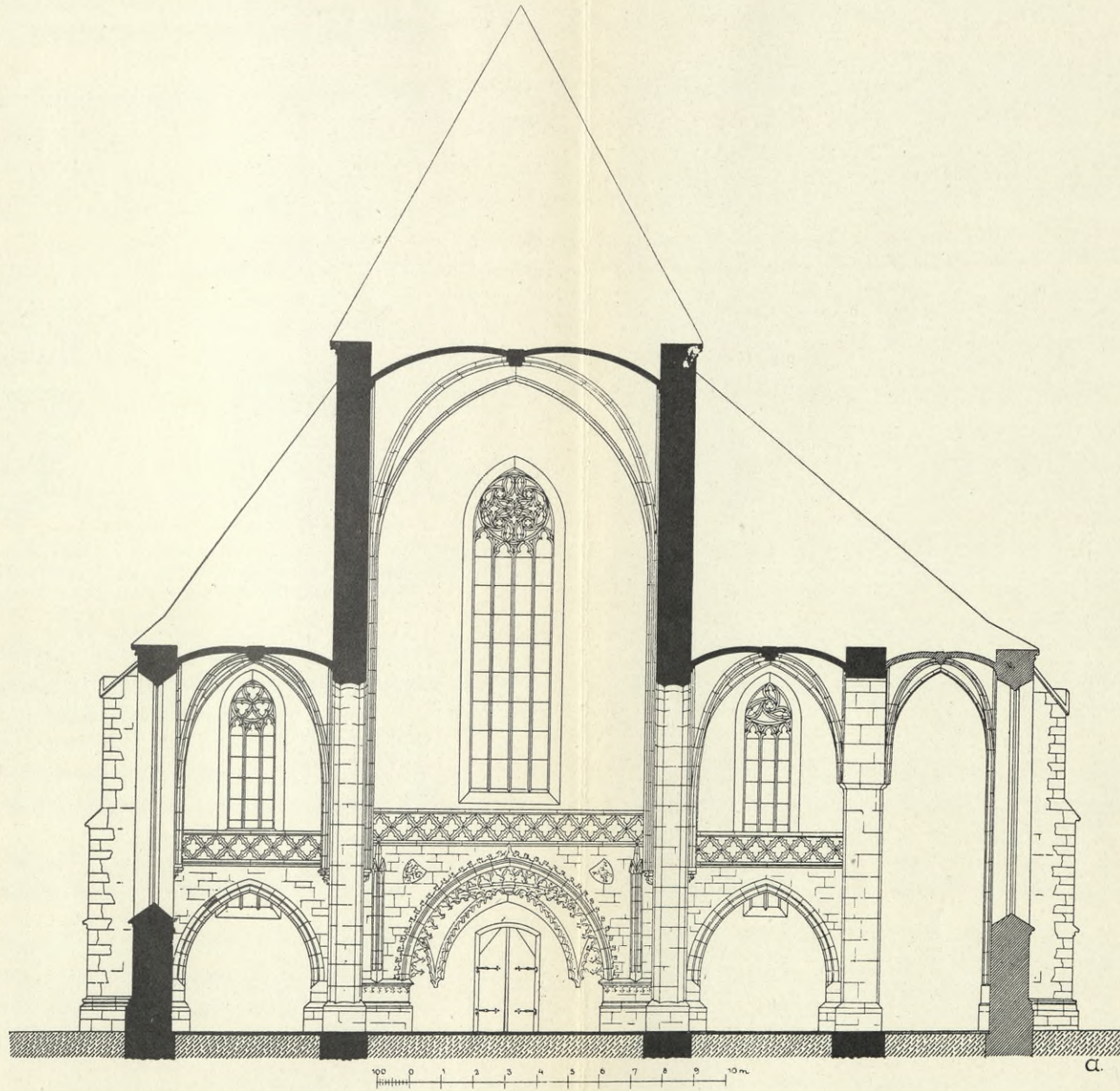
Nad kruchtou opravovala se klenba lodi současně se stavbou kruchty a také byl vymalován celý kostel, jak svědčí nápis na severní zdi hlavní lodi, vysoko nad kruchtou:

Obr. 30. Hradec Králové. Chrám sv. Ducha.

Průseky výběhů žeber a konsoly nástěnné pod nimi.

V levo konsola v severní boční lodi, v pravo v jižní boční lodi.

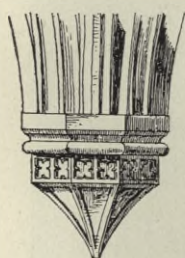

Tab. III. Hradec Králové. Příčný řez chrámu sv. Ducha. Pohled na kruchtu.

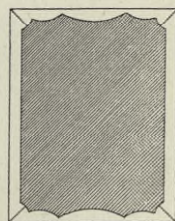
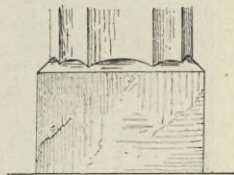
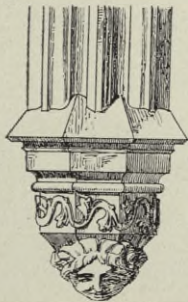
Anno domini millesimo CCCC^oLXIII sub imperio illustrissimi principis et Domini Georgii regis Bohemorum hoc opus completum est per magistrum Georgium Mancum feria quinta post festum apostolorum Petri et Pauli.

Nad rukou k tomuto nápisu ukazující napsáno:

Lauretius pictor.

Obr. 31. Hradec Králové. Dvě z konsol pod žebry kleneb v chr. sv. Ducha, v pravo u hl. lodi, v levo pod kruchtou.

Obr. 32. Hradec Králové. Chrám sv. Ducha. Pilíř v lodi chrámové.

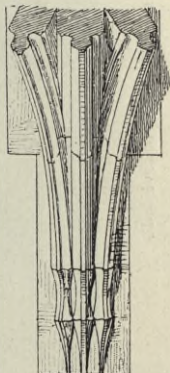
Oltářů jest sedm. Všecky jsou nové gotické, na mramorových mensách dřevěné architektury. Hlavní oltář zhotoven dle obrazu v hradeckém kancionálu z l. 1585—1604, má nad svatostánkem pod baldachinem krucifix a kolem v rámcích se štítu 4 obrazy na zlaté půdě: sv. Václava a sv. Vojtěcha, malované *Fr. Kryšpínem*, a sv. Jana Nep. a sv. Karla Bor. od *Antonína Friehla*.

Na oltáři uprostřed jižní bokové lodi zasazen

tabulový obraz s křídly, jediný zbytek ze starých oltářů Královéhradeckých, z r. 1494 (na rámci.) Obraz původně nalézal se v kapli mrtvých při kostele sv. Pavla. Vzácná tato památka domácího umění pochází z počátku XV. stol. a záleží ze středního, 1·02 m širokého a 1·32 m vysokého, na

Obr. 33. Hradec Králové. Chrám sv. Ducha. Průsek vítězného oblouku.

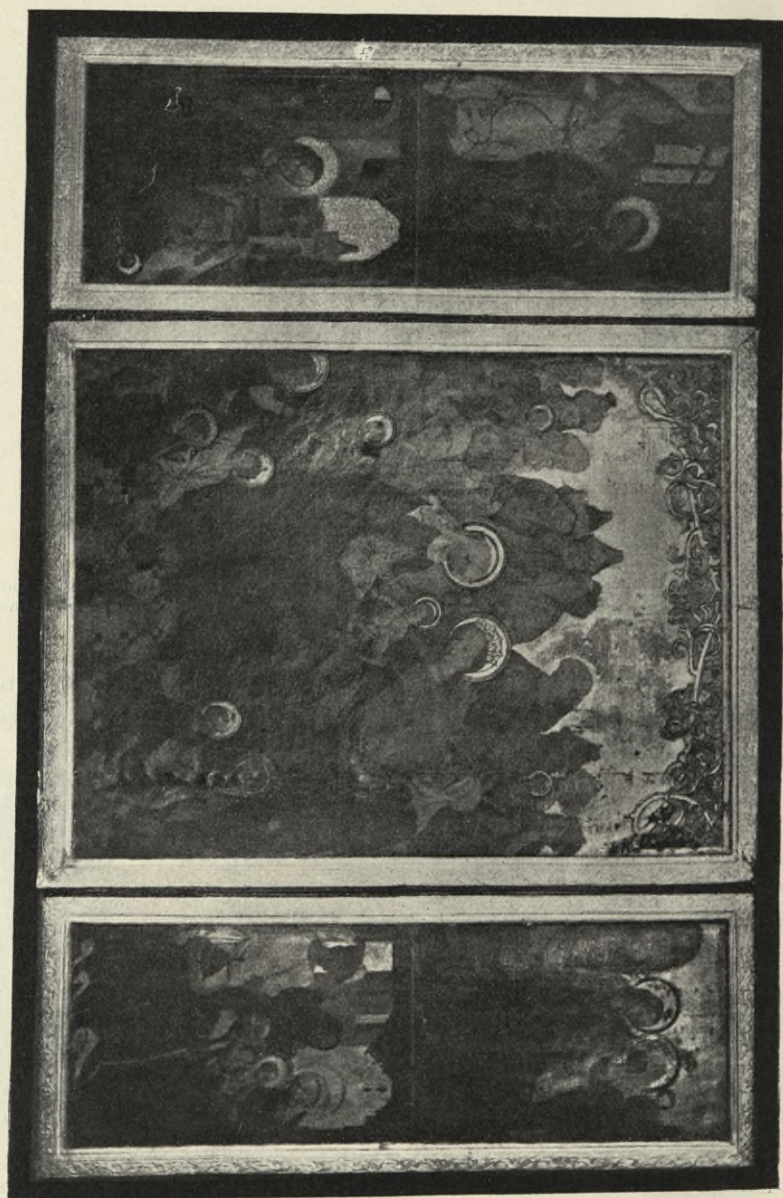

Obr. 34. Hradec Král. Chrám sv. Ducha. Výběh žebor pod klenbou v městské sakristii.

dřevě malovaného obrazu na zlaté půdě, která jest zdobena tlačným ornamentem. Obraz představuje rodinu Páně: U prostřed Matka Boží drží Ježíška, stojícího a obracejícího se k sv. Anně (?). V popředí čtvero dítek s ozáře-

nými hlavami a nahoře tři skupiny postav ze zlaté záře vystupujících a nejspíše rodokmen Krista P. značící.

Anatomie nahých těl nesprávná, ale draperie a hlavy výborně kresleny.

Obr. 35. Hradec Králové. Chrám sv. Duchů. Tabulový obraz na oltáři v jižní bokové lodi.

Obě křídla jsou červeným pasem ve dvě půle dělena; na levé straně obrazy — 44 cm široké — představují Pozdravení andělské a dole Narození Páně. V hořejším viděti anděla v žluté říze s diademem, žehná P. Marii klečící a čtoucí. V zadu nahoře Bůh Otec v bílém vousu. V dolejším

obrazu leží Ježíšek, obstoupen svou matkou a dvěma anděly. V pozadí vůl a oslátko a věž s mnoha okny, z nichž pastýři vykoukají.

Na pravém křídle jest návštěva P. Marie u sv. Alžběty a dole Klanění se sv. tří králů. Kašpar, lysý stařec, klečí a podává Ježíškovi zlato, Melichar kaditelnici a Baltazar, hnědé pleti, s turbanem na hlavě, drží číši s myrrhou. Kolem obrazu středního i kol křídel jsou lišty ploché, s pastovým ornamentem zlaceným. (Obr. 35.)

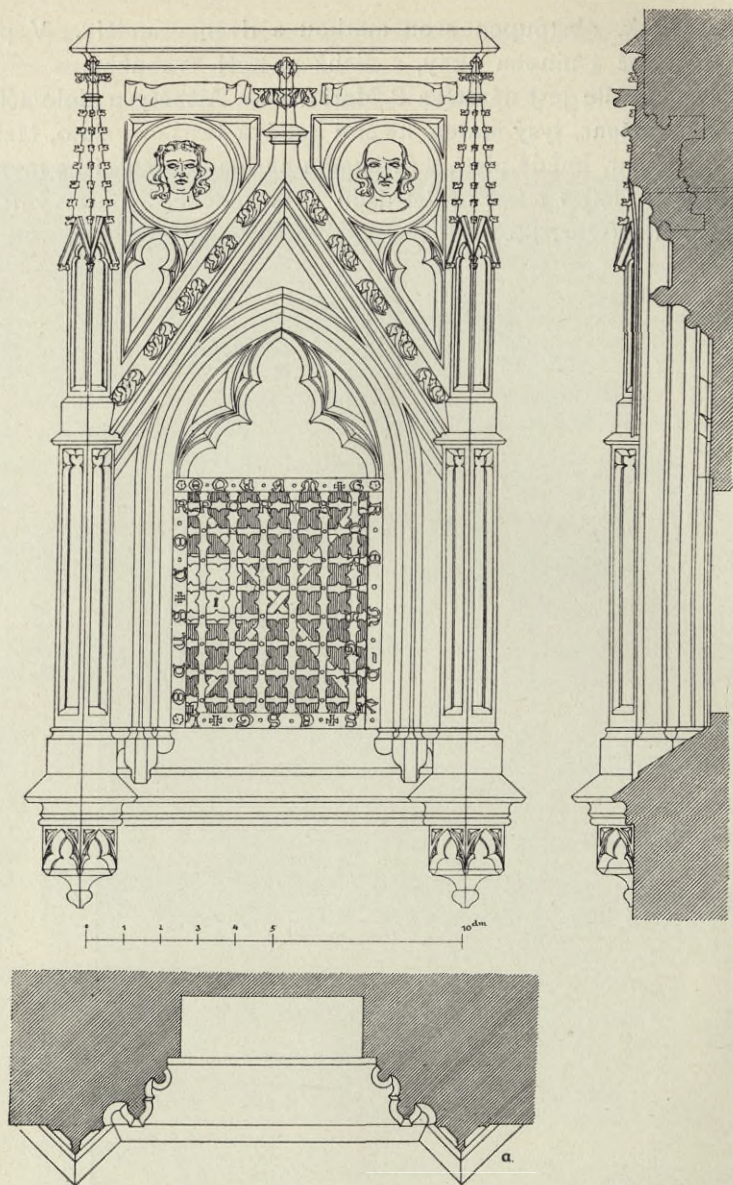

Obr. 36. Hradec Králové. Brandlův obraz sv. Antonína v chrámu sv. Ducha.

Na zadních stranách křídel zobrazení jsou sv. Jáchym a sv. Anna ve východních krajích.

Obrazy byly opatrně opraveny r. 1851 *Janem Klemencem*.

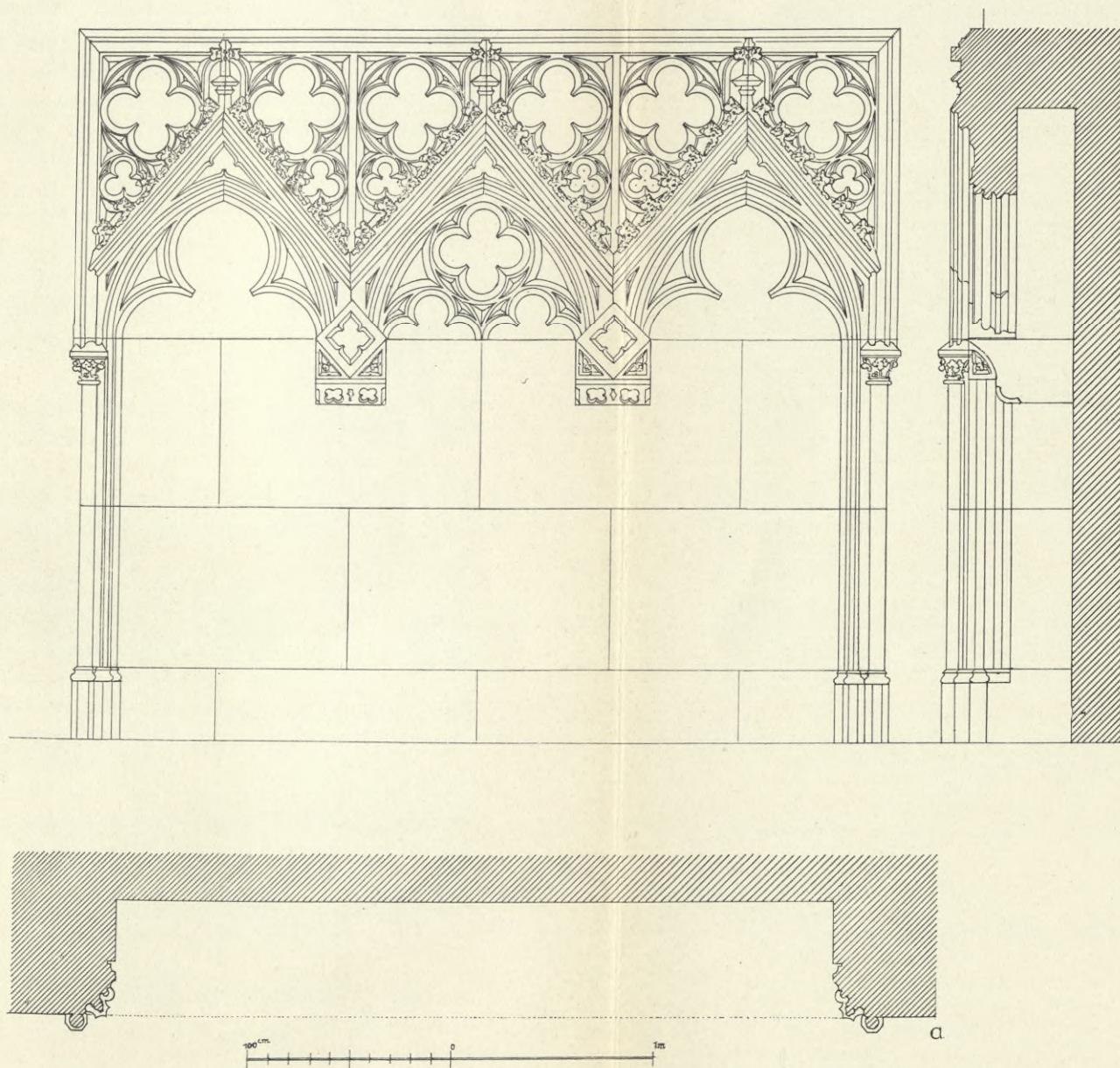
Na oltáři v čele severní bokové lodi visí v zlaceném, širokém rámcí ukončeném lomeným obloukem, obraz sv. Antonína Poustevníka od *Petra Brandla*, 1'60 m široký a 3'01 m vysoký. Světec v mnišském rouše klečí uprostřed lesní krajiny, máje jednu ruku na knize, druhou

Obr. 37. Hradec Králové. Chrám sv. Ducha : Sanktuarium.

vztyčenou a pohlíží v zanícení k nebi, na němž viděti dvě hlavičky andělků a nejvýše v rohu části nohou jiných andělů, jichž těla jsou mraky kryta. Znameníť kreslená malba, živého koloritu. (Obr. 36.)

Sanktuarium na evangelijní straně hlavního oltáře. Jest to kopie, zhotovena r. 1864 dle původního sanktuaria, kteréž od Švédů otlučené a později zazděné, jmenovaného roku při opravě architektem *Frant. Schmoranzem* bylo objeveno. Ze starého sanktuáře zbyly pouze obě rázovitě hlavičky a mříž. Hlavy jsou nad štítem v kružbě a jedná lysa s dlouhým

Tab. IV. Hradec Králové. Chrám sv. Ducha. Sedille.

vlasem, dle domněnky představuje patriarchu Jakuba, druhá s trnovým věncem, snad Krista. Pozlacená mříž z plochých pásků, které tvoří čtyřlístky, má na obrubě a z části uvnitř nápis z ranně gothických majuskulí:

O QUIAM * TRAM̄DIS * EST *
LOQIS * CORPORIS CRISTI.

Dle charakteru majuskulí těchto pochází mřížka tato z první polovice XIV. století, tudíž z původního zařízení. (Obr. 37.)

Sedile ve zdi protější u hlavního oltáře, 3·60 *m* široké, 3·50 *m* vysoké a 0·54 *m* hluboké. Třídílné, se štíty na dvou nosičích profilovaných, v orámování ze dvou stonků s hlavicemi z vinných listů a krycí římsy. Bylo také zazděno a r. 1864 dle zbytků restaurováno. Profily i celková dispozice svědčí o stejném stáří tohoto sedile se sanktuariem. (Tab. 4.)

Piscinium vedle předešlého; mělký profil uzavřen trojlístem, uprostřed jehož značka

kamenická: **F** Také to jest ze XIV. století. (Obr. 38.)

Pastophorium v presbyterii,* vedle vchodu do kapitulní sakristie jest krásnou památkou českého umění z konce XV. století. Celek tvoří polychromovaný arkýřek pískovcový, 8·20 *m* vysoký, s věžovitým ukončením. Na čtyřhranném trnoži zvedá se krátký silný sloup jehož jádro šroubovitě obtáčí profilování z válečků a hlubokých výžlabků složené. Hlavici sloupu zdobí reliefs andělů s odznaky čtyř Evangelistů. Schránka N. Svátosti záleží ze tří stran čtyřstěnu s otupenými hranami. (Obr. 39.) Tři okénka obdélná jsou uzavřena železnými zlacenými mřížkami čtyřdílnými. Každý díl je opět na více polí rozdělen a každé pole řešeno pro sebe jako kružba tvarů plamenných. Na obrubě a dělicích pásech jsou nápisy, přerušené na dvou místech velkým monogramem Vladislava II., W pod korunou. Na první mřížce:

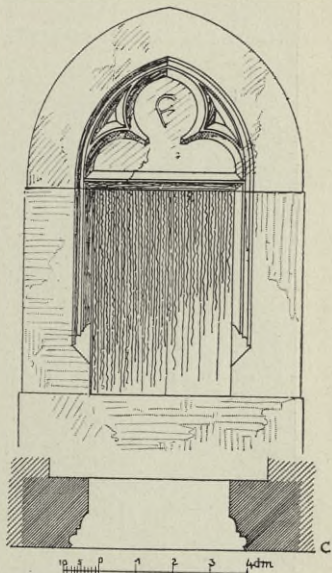
Ecce † panis † angelorum † factus † cibis † viaforum † uf.

Na druhé:

hostia salvifici † victima † plena deo † maria † mater † gratia † mater.

Na třetí:

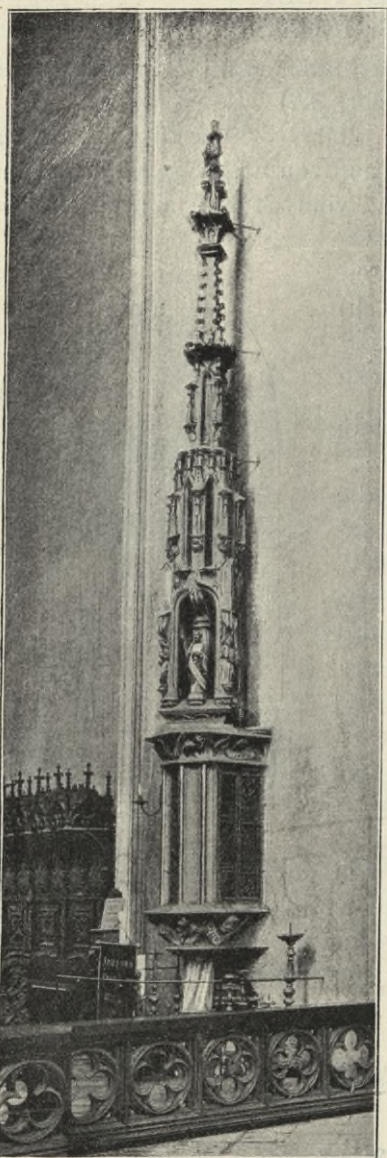
Hic † caput † inclina † hic est † mundi † medicina † hic † est † deus † factus † quantus † de virgine † natus † hic est † magna

Obr. 38. Hradec Králové. Chrám sv. Ducha. Piscinium.

*) Vyobrazeno v Mittheil. der C.-Kom. I. str. XXVI.—XXVII.

+ nimis + sacri + veneratio + loci + quo colitur + celso + victima
plena + deo + salve cristi + sacrum et + venerabile cor.

Obr. 39. Hradec Králové. Chrám sv. Ducha.
Rejskovo pastophorium.

Mříž i písmo jsou kovány s neobvyčejnou jemností a patří mezi vzácné gotické památky řemesla zámečnického v Čechách. (Obr. 40, 41 a 42.)

Nad schránkou pne se vysoká fiala na třech baldachynech, hojně anděly a menšími fialkami s kruhy pokrytých. Vrch fialy jest plný, trojnásobnou křížovou kytkou ukončený; pod nejvyšší kyticí jest napříč připevněna blánka a na ní nápis

· 1 · 8 · 9 · 7 ·

Rejssek · me fe (cit.)

svědčící, že pastophorium toto roku 1497 sdělal mistr *Matouš Rejssek* z Prostějova. (Obr. 43.)

Křtitelnice z r. 1406, cínová, v severní bokové lodi, jest válečná kořist Hradeckých z kláštera Podlažického, který r. 1421 vyplnili. Křtitelnice v podobě kalicha jest 0·91 *m* vysoká (kalich sám 0·50 *m* vysoký) a při vrchním okraji 0·79 *m* široká. Stojí na třech nohách ve lví tlapy vybíhajících a zakončených nahoře lvími hlavami, nad kterými na spodním kraji nádoby jest po vypuklé hlavě mnicha v kápi. Plášť ozdoben lichou arkadou gotickou o 14 polích, v nichž na dvanácti jsou na zvláště vroubených destičkách v reliefech apoštolové a na dvou širších kruzích a zesnutí Panny Marie. Nad arkadou jsou přidělané dva kruhy a na vrchním kraji tři hlavy s kníry v kápích. Mezi kruhy a hlavami dvojřádkový nápis z minuskulí:

Anno · dm · M · cccc · vi · hoc · op · factu · est · sb · regie · dm · bartho-
lomei · abbatis · Podlažien · tertii insulati · ad reg (gene) racione · omni · in ·
deum · credencium * | et · hic · est · fons · aque · vive

Sličná tato křtitelnice pokryta nevhodným dřevěným víkem barokním. Původní kovový poklop podrželi prý Chrudimští jako válečnou kořist. (Obr. 44.)

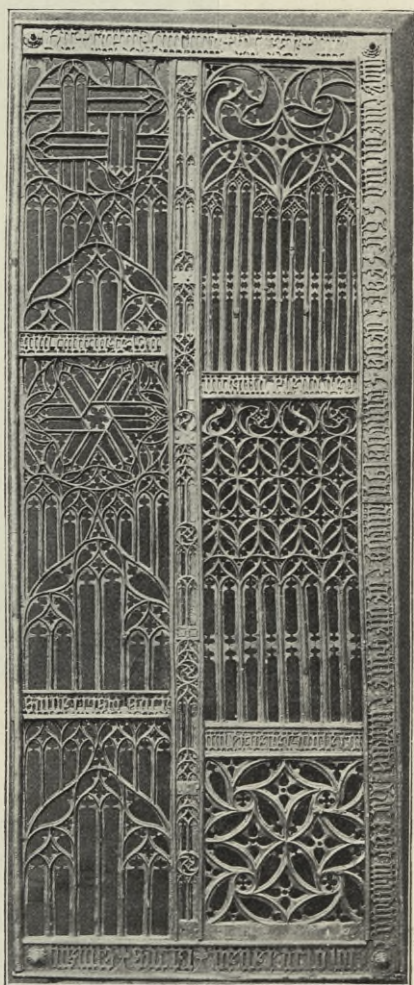
Lavice v presbytáři jsou nové gotické. V dolní části kněžiště jsou po každé straně dvě lavice dubové s barokními řezbami slušné práce. Nad nimi táhne se řada nových gotických baldachýnů. Lavice v lodích kostelních jsou rovněž barokní, dubové, vykládané ebenovými pásky; 22 kusů à délky 2·70 m, 12 kusů à délky 2·00 m.

Monstrance. Čís. 1. ze zlacené mědi, 70 cm vysoká, 35 cm široká, paprsková. Oválná noha, 23 cm široká a 27 cm dlouhá, zdobená tepanými klasy, růžemi a vínem, jest profilována podobně jako ořech. Kol středu jsou ovinuty dva věnečky posázené granáty a routami; na paprscích připevněny jsou stříbrné reliefy: dole holubice, po stranách andělé a nahoře Boží oko. Nejvýše jest na paprscích křížek, posázený nepravými rubíny. Úhledná práce z druhé polovice XVIII. století. (Obr. 45.)

Č. 2. Gotická monstrance jest nová.

Kalichy: Č. 1. Stříbrný a zlacený, 28 cm vysoký, v průměru číše 9 cm. Na kulaté, šestidílné noze, v průměru 17 cm, vynikají tři emailované oválné medailony, představující výjevy ze života P. Ježíše. Podobné jsou i na spodní části číše. Medailony jsou v rámcích z granátů a tyrkysů sestavených. Nožka, stonek s ořechem i košíček, v němž sedí číše, jsou pokryty filigranovou prací ze stříbrného drátu a posázené drahokamy. Znameníť práce, z počátku XVIII. století, jest asi benátského původu. Značka **VDI** (Obr. 46.)

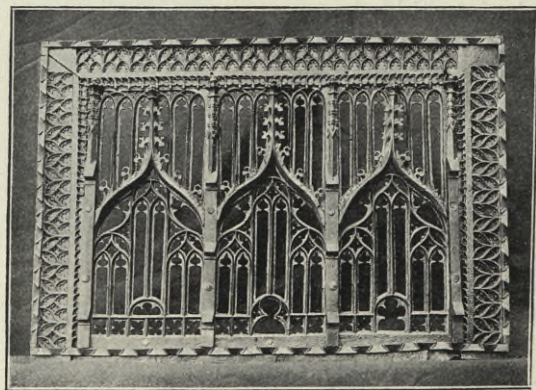
Č. 2. Malý kalíšek stříbrný a pozlacený, 21 cm vysoký, v průměru číšky 8 cm. Kulatá nožka, o průměru 12 cm, jeví na spodním oblounu

Obr. 40. Hradec. Králové. Chrám sv. Ducha. Spodní část nářičky kolem pastophoria.

Obr. 41. Hradec Králové. Střední část mřížky kolem pastophoria chr. sv. Ducha.

Obr. 42. Hradec Králové. Vrchní část mřížky kolem pastophoria v chr. sv. Ducha.

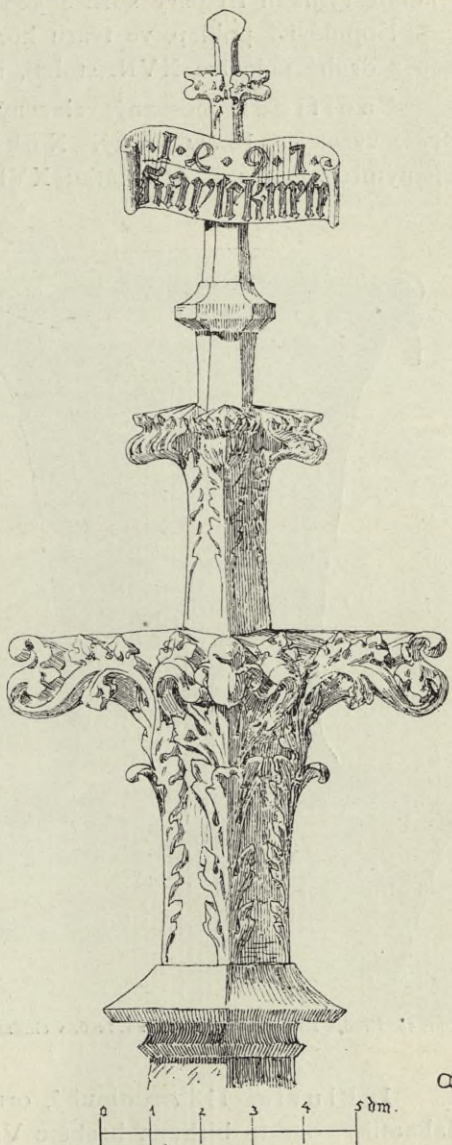
střídavě reliefs hlavičky anděla a ovocného festonu, na šesti polích pak jsou ciselovány: Krucifix, sbičovaný P. Ježíš, P. Maria s Ježíškem, svatá Barbora a sv. Thekla? (s mečem a kolem) a na šestém poli znak donatora, jehož jméno vyryto na okraji nohy: MARTINVS KARAS ROSENFELD CANONICVS PRAGENSIS A. D. 1643. Z profilovaného vejcovitého nodu vyčnívají tři hlavy andělků; podobná ozdoba jest na stříbrném košíčku, v němž do polovice své výše číše sedí. Výborná práce pozdní renaissance ušlechtilých poměrů. (Obr. 47.)

Č. 3. Stříbrný a zlacený kalich, výšky 28 cm, v průměru číše 9 cm. Na trojdílné noze, 18 cm široké, vytepaný jsou tři výjevy: Abraham obětuje Isáka, Mojžíš před hořícím keřem a Jonáš vyvrhnutý velrybou; těm odpovídají tři reliefs na číši, představující: Krucifix, P. Ježíše v Getsemanské zahradě a Z mrtvých vstání. Mezi nožkou a číší rozšiřuje se stonek v sličně profilovaný ořech, pokrytý barokními ornamenty, které vyplňují též ostatní plochy nožky i spodku číše mezi figurálními reliefs.

Znamenité toto dílo má značku jen z části ztuhlou, na níž viděti datum: 1757.

Č. 4. Měděný a pozlacený kalich, 26 cm vysoký, 9 cm v průměru číše a 16 cm v průměru nohy široký. Na kulaté, šestidílné noze, vystupují tři oválné medailony modře emailované, v obrubách z českých granátů, představující sv. Vojtěcha, sv. Zikmunda a sv. Víta. Podobné jsou i na spodku číše, kdež namalován sv. Václav, sv. Jan Nep. a sv. Anežka; mezi těmito medailony vytepaný postavy tří andělků. Stonek i ořech jsou barokně profilovány. Pěkná práce z druhé polovice XVIII. století.

Ciborium, 42 cm vysoké, záleží z kalichu, jehož noha v průměru 17 cm, zdobená šesti tepanými kyticemi z růží a vína, i stonek rozšiřující

Obr. 43. Hradec Králové. Chrám sv. Ducha. Křížová kyta pastophoria.

se v čtyrboký profilovaný ořech, jsou barokní, mosazné a zlacené, kdežto stříbrná číše, v průměru 12 cm a poklop, jsou starší, jsouce zdobený německo-renaisančním ornamentem. Číše sedí v košíčku ornamentálním, z něhož vynikají tři páry sdužených hlav andělů.

Kopulovitý poklop, ve tvaru koruny, ukončuje křížek. Číše a poklop jsou z druhé polovice XVII. století, noha o něco pozdější. (Obr. 48.)

Pacificál mosazný, zlacený, posázený nepravými drahokamy, 38 cm vysoký a 15 cm široký. Nožka i konce ramen kříže jsou zdobený tepanými ornamenty. Z počátku XVIII. století.

Obr. 44. Hradec Králové. Křtitelnice z r. 1406. v chrámu sv. Ducha.

Berla stříbrná, barokními akanty pokrytá, voluta 42 cm dlouhá a 20 cm široká, drží uprostřed v pařscích zlacený relief P. Ježíše. Z 2. pol. XVIII. stol.

Lodička na kadidlo č. 1., stříbrná, 15 cm vysoká, 7 cm široká a 14 cm dlouhá, měděná, postříbřená. O nožku oválnou, zdobenou tepaným ornamentem, opírá se hlavou delfín, nesoucí lodičku; na víku té ciselovaná ozdoba z palmet. Slušná práce z meze XVIII. a XIX. století.

Lodička č. 2., stříbrná, 10 cm vysoká, 8 cm široká a 16 cm dlouhá; na oválné hladké nožce zvedá se stonek, obtočený rákosovými listy, který nese jednostrannou loďku se závitkovým držadlem a palmetkovou ozdobou na víku. Empirová práce z r. 1810.

1. Pluvial 118 cm dlouhý, ornát 1 m dlouhý a 70 cm široký, a dvě dalmatiky, dar to biskupa hraběte Vratislava. Nádherný tento soubor jest vyšívaný, na stříbrné půdě z barokních ornamentů rozhozeny barevné květy. Z prvé polovice XVIII. století. (Obr. 49.)

2. Pluvial 120 cm dlouhý, ornát 1 m dlouhý, 71 cm široký, a dvě dalmatiky. Celý soubor jest ze stejné látky; na brokátu stříbrem a zlatem tkaném jsou vetkány kytice z klasů. Pluvial jest sepat stříbrnou, zlacenou přezkou, $2 \times 9/11$ cm velikou, s rytými poprsími sv. Václava a Jana Nep. Výborná práce z XVIII. století.

3. Pluvial 122 *cm* dlouhý, ornát 1 *m* dlouhý a 70 *cm* široký, a dvě dalmatiky. Na bílé látce byly vyšity stužky žlutohnědé, propletané barevnými kyticemi. Hedvábná půda časem sešla a celá garnitura poslána do Vídně, kde ornamenty vystříhány a na způsob aplikace přišity dle původní kompozice na nové bílé hedvábí. Skvostná tato roucha pocházejí ze XVII. století. (Obr. 50.)

1. Ornát 1 *m* dlouhý a 0·62 *m* široký, na stříbrem tkaném brokátu hedvábím vetkávané růže. Z konce XVII. století. (Obr. 51.)

2. Ornát 1 *m* dlouhý, 0·65 *m* široký; na žlutém, stříbrnými ornamenty protkávaném brokátu vetkávané růže; na bílém pruhu uprostřed ornátu tkané růže a zlaté ornamenty. Nádherná práce z počátku XVIII. stol.

3. Ornát 1 *m* dlouhý a 0·65 *m* široký, má na zlatém brokátu vetkávané barevné kytice. Krásná práce z XIII. století.

Kromě vyjmenovaných jest v majetku chrámu ještě celá řada rouch novějších.

Náhrobky. Pod chrámovou dlažbou jsou tři sklepení. V prvním jež jest pod hlavním oltářem, jsou pohřbeni biskupové: Bohumír Kapoun ze Svojkova † 1701, Tobiáš Becker † 1710, Václav svob. pán Košínský

† 1731, Josef hrabě Vratislav z Mitrovic † 1753, Ondřej Kaiser z Kaiseru † 1776 a Karel Hanl svob pán z Kirchtreu † 1874. Pak někteří kanovníci. V druhém sklepení, které nalézá se v dolní části kněžiště, byli pochová-

Obr. 45. Hradec Králové. Monstrance čís. 1. z chrámu sv. Ducha.

Obr. 46. Hradec Králové. Kalich č. 1. z chrámu sv. Ducha.

rovně půlený, ve vrchní polovici půl jelena o šestivětevných parozích. V rozích spodní poloviny náhrobníku viděti po hlavě andilka. Vedle erbu vytesáno datum a písmena:

W W D 1618 Z L
Prilozen 23 Febr.

2. Pod předešlým náhrobníkem zazděn úlomek jiné desky mramorové s úplně nečitelným nápisem.

3. Náhrobník mramorový, 0·90 *m* široký a 2·04 *m* vysoký, s vypuklou postavou muže v plátovém brnění, s pravíci na přílbě, levicí na meči-

vání kanovníci a členové patricijských rodů Hradeckých. Třetí krypta vyhloubena byla r. 1721 pod kruchtou, rovněž pro vznešenější měšťany.

Z náhrobních desek se zachovala jen část z bývalého hřbitova a z těch, jež byly v dlažbě zapuštěny; většinou jsou zazděny na severní straně chrámu. U kapitulní sakristie jsou tyto:

1. Deska z červeného mramoru 0·92 *m* šir., 1·16 *m* dlouhá, dvojdílná; ve vrchní části v renaissančním orámování nápis: *Leto 1612 Feb. 19 umrzel Warlaw uroz. P. Jana Duchoslava z Libina, primaša m. Hradce n. L. a Pani Libusse z Kalisse (syn) orzekawagicz radošneho z mrtwyh wzkriššeny pochowan, mage weku pl. rok 5 ne a 5 hod. — Na destičce uprostřed: Februus undenas lucres bis vidit in urna. — Libineo ex ortu flos novus haccе jacef. — O bis ferve patrum felicia pignora patres. — Invitae portum praeriere suos.*

Ve spodní polovici jest uprostřed znak: štít vodo-

U pravé nohy znak, v jehož štítu květináč se čtyřmi vztýčenými květy. Kolem nápis: *Letha Panie 1577 prunij patek w poslie urozeny pan Jan mladši Trmal z Tauffitz a na Hamburku (sic! má býti Humburku) profrzedkem smrti z tohofo swiefa powolan gest a tuto tielo geho pochowano.*

4. Pískovcová deska 0·78 *m* široká, 1·48 *m* vysoká, s nápisem po krajích: *Letha Panie 1553 . . . (Kadr)man z Kelrže žiwof swug dokonal . . . Uprostřed nápis setřelý a pod ním znak, v němž lev za mříží.*

5. Deska pískovcová 0·66 *m* široká, 1·59 *m* vysoká, s nápisem na okrajích: . . . w patek na w . . . porčiny mladener Jan Jhn Gla . . . P. Mikulasse Twaruzka žiwof swug . . . Uprostřed korunovaný lev držící sekeru, znak řeznický a nad ním setřelý nápis.

6. Deska s nápisem již nečitelným, na znaku slabě zřetelný nějaký pták.

7. Náhrobník pískovcový, 0·82 *m* široký, 1·75 *m* vysoký, s nápisem kolem: *Letha 1589 w patek poslední masopust . . . urozeny Girzik Sskor . . . Balbin z Worlicz . . . w Hradcy nad Labem. Uprostřed na renaissanční desce: Wym za giste zie wykupitel mug ziw gest a zie . . . Pod nápisem tímto znak, jehož štít svisle půlený, v pravé půli půl orla pod korunou, v levé svislé břevno uprostřed.*

8. Deska pískovcová se setřelým nápisem; na znaku jest pouze znáti na pravé polovici na třech příčných břevnech po hvězdě, na levé vzpřímený lev.

9. Náhrobní deska z bělavého mramoru, 0·98 *m* široká a 1·65 *m* vysoká, není úplná, vrch schází; byla při poslední opravě chrámu nalezena pod trůnem biskupským. Uprostřed viděti spodní část berly biskupské a na okrajích nápis z raně gotických majuskulí. Tyto jsou ve stejném

Obr. 47. Hradec Králové. Kalich č. 2. z chrámu sv. Ducha.

líci s plochou desky, půda mezi písmenami jest zasekána: 1 KALENDAS MARTII OBIT IN CRISTO FAMILIARIS REGIS SUI REVERENDVS PATER HROZNATA PIAE MEMORIAE INFLATVS ABBAS

Obr. 48. Hradec Králové. Ciborium z chrámu sv. Ducha.

Památný tento náhrobník bezpochyby náležel Opatovickému opatu Hroznotovi (1332—1347).

10. Deska z bělavého mramoru 0·78 *m* široká a 1·65 *m* vysoká, ve vrchní polovici destička v renaissančním orámování; pod ní znak s přední polovicí jedno-rožce (Jiskrů ze Sobince).

11. Deska pískovcová 0·72 *m* široká a 1·62 *m* vysoká, dle částečně jen znatelného nápisů patřila Janovi mlad. Trmalovi z Toušic a na Humburku.

12. Náhrobník z pískovce s otřelým nápisem kolem, z kterého čitelné jen jméno: Kropacz z Drzewicze. . . . Ve štítu nese dvě překřížené tlapy medvědí.

13. Náhrobek pískovcový, 0·82 *m* široký a 1·76 *m* vysoký, s reliefem paní v otevřeném pláští a sepjatých rukou s modlitbami na prsou. Nápis kolem: . . . 1680 . . . nobilis domina Catharina . . . obiit in Domino I. 9 . . . bris. (Kateřiny Tejnecké z Újezdce.)

14. Náhrobník pískovcový 0·84 *m* široký a 1·76 *m* vysoký, s reliefem muže v pláští, s rukama na prsou sepjatýma. Nápis kolem: . . . 1680 prae nobilis ac generosus D. Wenzeslaus . . . ugcze S. C. M. iudex Reginae Hrad . . . (Václava Tejneckého z Újezdce.)

15. V dlažbě předsíně sakristie zapuštěna deska pískovcová s vypuklinami dvou ženských postav, s modlitebními knížkami v rukou. Jest to dle zlomku čitelného nápisu náhrobek manželky a dcery Wulteryna Plzenského, konšela Hradeckého.

16. Na severní zdi kapitulní sakristie zazděna deska z rudého pískovce, 1·04 *m* široká a 1·12 *m* vysoká, na níž čte se:

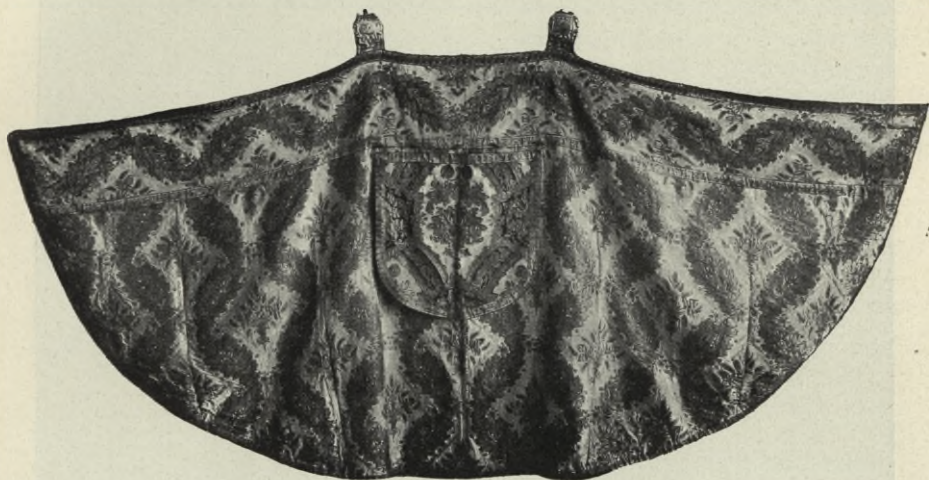
Epitaphium.

Letha 1596 w ponděli po S. Bartholoměgi to gest 26. dne srpna mezi 11 a 12 hodinau v sselechtně poctiwych ssedinach Slo. P. Bohuslav Vostatek Sen. a Měsste. M. Hrad. nad L. život swug dokonat. Tež letha 1603 we cztwrtek po pamatce početi p Marige 11. Decemb. w touž hodinu sselechtna P. Regina Manž. Geho mila život swug dokonala gt. Gegichžto těla při tomto Chramu wedle sebe odpocziwagi oczekawage blahoslaweneho a radostneho wzkrzissení.

Maudrosti w 3, kapi.

Sprawedliwych lidi dusse gsau w rukau Božich a nedotkne se gich ruka smrti.

Hodie mihi cras tibi.

Obr. 49. Hradec Králové. Pluvial č. 2. z chrámu sv. Ducha.

Při severním vchodu do chrámu jsou zazděny:

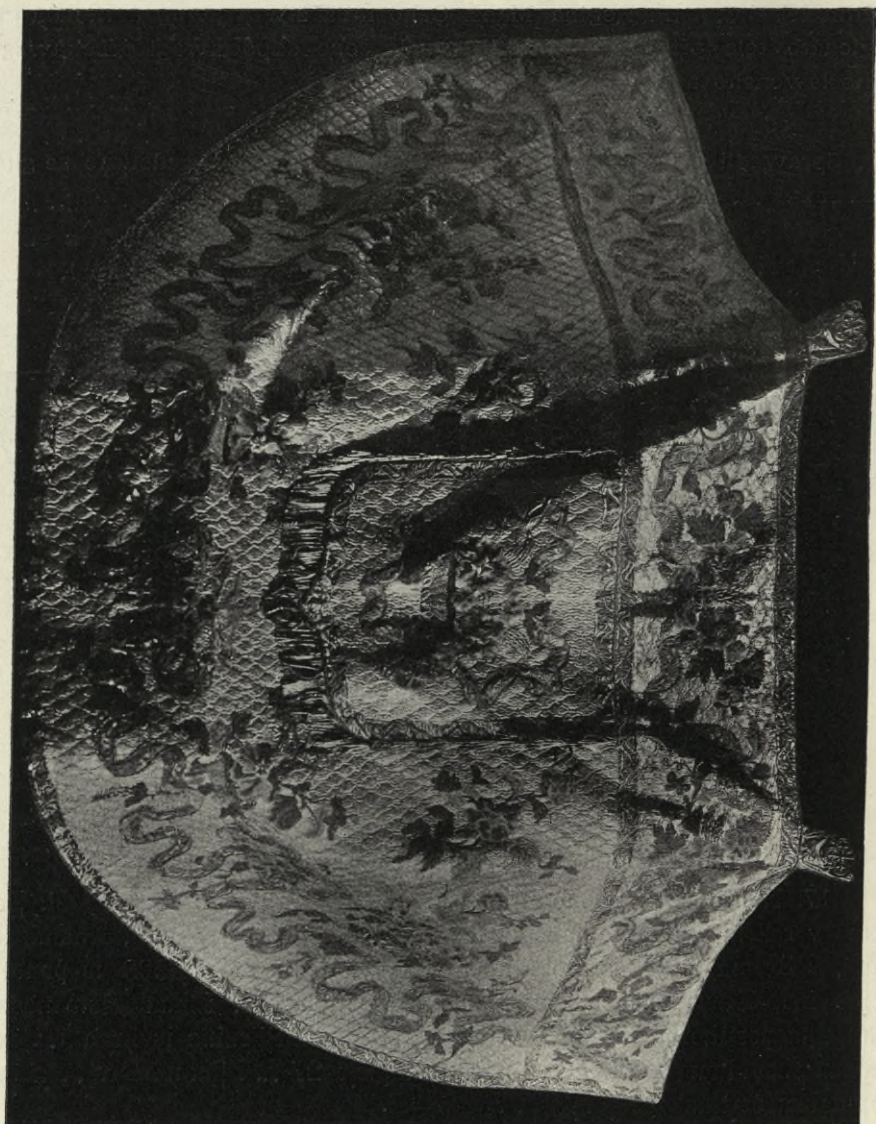
17. Náhrobek z bílého mramoru, 0·99 *m* široký a 1·75 *m* vysoký, na němž v reliefu vytesána paní v závoji a krátkém plášti v sukni ornametované, s dvěma dítkami; po krajích desky nápis: Letha 1599 w ponděly přzed sw. Bartholomegem po 7 hodině porziwa P. Anna Rowandowa manželka porziweho muže P. Girzika . . . ahy mellenina w hrad . . . nad Tabem život swug w R. P . . . weku magicze 27 . . . syn y dcera . . a tuto odpocziwa oczekawage z mrt . .

Původně byl náhrobek ten na hřbitově u sv. Pavla, odkud byl při zakládání pevnosti odvezen sem.

18. Náhrobek zazděný na schodišti kůrovém, z bílého mramoru, 88 *cm* široký a 172 *cm* vysoký, s vypuklou postavou starce v dlouhém kožiše, v sepjatých rukou na prsou držícího modlitby. Na okrajích, kde druhdy bývá nápis, vytesán mělce ornament v slohu německé renaissance.

U pravé nohy znak, v jehož štítě dvě lví hlavy. Náhrobník tento pochází z meze XVI. a XVII. století a patřil některému Lvovickému z Lvovic.

19. Deska 100 cm široká a 208 cm vysoká, z bílého mramoru, s reliefem muže ve španělském kroji, držícího na prsou modlitební knihu.

Obr. 50. Hradec Králové. Pevňal č. 3 z chrámu sv. Ducha.

U pravé nohy kupecký znak s kotvou a písmeny P a S. Cípy nad hlavou vyplněny hlavami andělků; na okrajích nápis: Tetja panie 1584 w patek den pamatky Swateho Wita žiwot swog dokonal Slowutny Pan Pawel Strnad miešstenin Miesta Hradce nad Labem a tielo geho tute odporziwagicz oczekawa budoucznyho weseleho Wzkrišsenij.

Uvnitř kostela jsou zazděny pod kruchtou:

20. Pískovcová deska 75 *cm* široká, 150 *cm* vysoká, svrchem polokruhová, u prostřed infule s berlou a pod ní nápis: Augustino Helfert, Capituli Decano, Consistorii Praesidi, viro discreto in negotiis gravi vigili,

Obr. 51. Hradec Králové. Ornát č. 3. z chrámu sv. Ducha.

solerti, facili, prompto, notis immortalis dioeceseos decori, animo integerrimo die 20. aprilis nato 1757 die 8. Feb. 1810 mortuo posuit gratus Maria Thadaeus Episcopus.

21. Blíže předešlého zapuštěn v dlažbě úlomek desky mramorové 150 *cm* široké a 150 *cm* dlouhé. Deska jest hladká a měla kolem nápis z majuskulí ranně gotických, z něhož čitelné pouze :

. . . . S . . Q . . Q . . IXXX MORS.

Pochází z 1. polovice XIV. století.

V jižní lodi zasazena deska z bělavého mramoru 115 *cm* široká a 222 *cm* vysoká; ve vrchní části erb, v jehož svise děleném štítu v pravé polovici relief muže, v levé draka na příčném břevně. Kolem nápis: *Letſha Paně MDCXIII (1614) mēſyrye tſerwencye dne xiii Drožena Pani Dorola Kreuczhejmowa z Czeilberka žiwot smug w Panu dokonala a w tomto miſtē geſt pochowana Dżekawagicze z Artywch blahoslaweneho wżkryſſenij.*

Pod nápisem jest v renaissanční kartuši latinská báseň zvěstující, že náhrobek dal pořídití choť zvěčnělé Leonhard Kreutzheim z Ipshofen filosofie a medicinae doktor.

Za hlavním oltářem zalděn železný náhrobek biskupa Karla Hanla, svob. pána z Kirchtreu, † 14. října 1874. Proti kazatelně stojí pomník od F. bar. Schmidta z Vídně na paměť vojinů padlých, ve válce r. 1866.

Zvonů jest sedm; na věži severní visí tři:

1. **Orel** (též Michael zván) má v průměru 176 *cm*, výšky 132 *cm* a jest zcela hladký. Pod korunou nápis: *vergēte anno gesu ab inraťcioē . m . cccc . xx . vl . que hradexes agebať moleſťw ex corruptiē aeris hwi . ať b s peſtem hom b s attulit maxiē dieb z ſ b cane co ſtaťe mag inw daťve urb s in circvito d m praťa mi me wiſa ſ nť ſenatores d cťe urb : corať ſe w ſis canolato ſ b s adrea dicto žaczek et wenceslaw ſ bi comťe ſuťem iſſiw ca paē admiferť i h o r e dei o ipoteťis beate mariae o g n s ſwiqve nom is pro decore.*

2. **Dominikán** (Leopold) má v průměru 93 *cm*, výšky 80 *cm*, jest též hladký. Pod korunou nápis: *Letſa ſisryeho cſtyrſteho wsmdeſateho pateho tento žwon liť geſt panu bohu ke cťi a ſhwale.*

3. **Činčál** (Cecilie) visí v okně severním, má v průměru 65 *cm*, výšky 52 *cm*. Pod korunou a na dolním okraji vinou se pásy z ovocných festonů. Na plášti nápis: *Anno Domini MCCCCXCVI haec campana fuſa eſt ad laudem Dei et Pragae a. D. MDCCCXVII die XXIII Jvlii refvsa a Carolo Bellmann.*

Na jižní věži visí v I. patře:

4. **Nový zvon** (Klement) mající v průměru 119 *cm*, výšky 100 *cm*. Na plášti zobrazen na jedné straně v maličkém reliefu Kristus na kříži s P. Marií a sv. Janem. Na druhé straně jest P. Maria s Ježíškem. Pod korunou nápis: *hoc opus conſlatom eſť pernobile atque inſigne ad lau paracliti per andream dictum žaczek rivem hujus orbis famoſiſſime completom eſť atque perfectom menſe octobri.*

V druhém patře visí:

5. **Žebrák** (Václav), jenž má v průměru 146 *cm* a výšky 115 *cm*. Pod korunou dvojrádkový nápis: *LETA · PANIE · M · D · XXXVIII · SLIT · ZWON · KE · CZTI · A · CHWALE · PANV · BOHV · Y · PANNIE MARYGY · Y · WSSY · RZYSSI · NEBESKE · ZA · PANA YANA |*

STRAKY · HOSPODARZE · MIESTA · ZKKRZE MATĚ (sic) · GE · SSPICZE · KONWARZĚ (!) · A · MIKVLASSE · LORMAYSTRA (!) · BRATRA GEHO : BVD · Z · TOHO · PAN · BVH · POCHWALEN ·

Mezi oběma řádkama a při spodním okraji vine se úzký proužek ornamentální (renaissanční) a pod nápisem arkatura z lilí dolů obrácených. Zvon tento byl lit původně po vyhoření jižní věže roku 1509, při požáru následkem udeření blesku r. 1533 se rozlil a r. 1538 byl přelit.

Nad presbytářem visí:

6. Umíráček (Barbora) přelitý r. 1875 od *Fos. Schneidra* v Hradci Králové. Původní zvon, jenž r. 1875 praskl, měl nápis: Sit nomen Domini benedictum Anno Domini 1695.

Ve štítu nad kanovnickou sakristií visí zvon:

7. Cecilka (Cecilie) (nepřístupný) má nápis: Omnis qui invocaverit nomen Domini salvus erit. Anno 1680. — Urozena Pani Veronika Marssalova rozena Zakowa z Drahohegle. Urozena Pani Alžběta Poxlina vdova Rotenbachowa rozena Dobrzenska z Dobrzenciz.

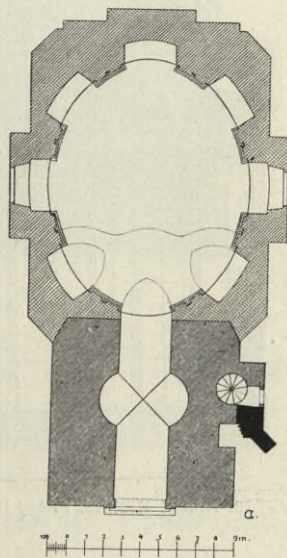
KAPLE SV. KLIMENTA S »BÍLOU« VEŽÍ.

K. V. Zap, Kaple sv. Klimenta, Pam. arch. III. 184.

Nejstarším kostelem v Hradci Králové byla kaple sv. Klimenta, byvší vystavěna v době zavedení křesťanství do Čech. Farním kostelem přestala býti, když vystavěn byl na počátku XIV. století chrám sv. Ducha, stojící přes ulici naproti ní. Při požáru města r. 1339 kaple sv. Klimenta nepochybně vyhořela a byla v gotickém slohu z cihel »na režno« znovu vystavěna. (Zbytek této stavby zachován na rohu u »bílou věže«.) V XVI. a XVII. stol. nazývá se »starou«, též »Českou kaplí«, poněvadž před husitskými válkami v ní konaly se služby boží pro Čechy a v kostele sv. Ducha pro Němce. Již v XVI. st. ale nekonaly se v kapli sv. Klimenta pobožnosti, neboť sloužila za skladiště soli. V r. 1574 přistavěla obec ke kapli bílou věž tím způsobem, že jihozápadní roh kaple byl zbořen a na jeho místo postavena věž. R. 1680 byly z kaple sv. Kl. uloženy tam vojenské nástroje odstraněny a kaple rok na to opravena a původnímu účelu vrácena. (Obr. 52.)

Biskup Adam hrabě Vratislav z Mitrovic dal stavbu gotickou sbořiti a postavil svým nákladem na její místě r. 1714 novou kapli. Roku 1716 byla na bání připevněna papežská tiara a 23. listopadu r. 1717 sloužena v kapli první mše sv.

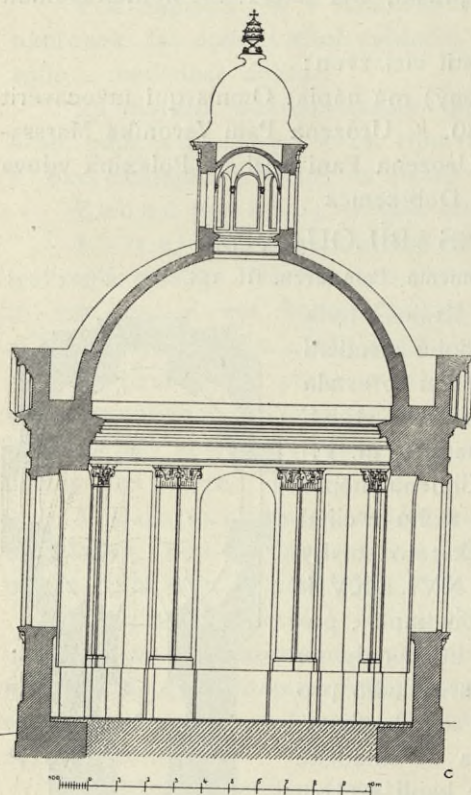
Nyní jeví se kaple sv. Klimenta zevně jako barokní budova obdélná, 17·30 m dlouhá, 12·70 m široká, s otupenými rohy a po obou podélných

Obr. 52. Hradec Králové. Púdorys Bílé věže s kaplí sv. Klimenta.

stranách s risality. Kamenná a omítaná stavba kryta osmibokou kopulí plechem pobitou, kteráž nese zděnou, rovněž osmibokou lucernu, menší bání zakončenou. Na vrcholu vztyčena veliká, pozlacená papežská tiara, podepřená dvěma klíči.

Vchod vede bílou věží (viz tam). Okna jsou dvě veliká v podélných výstupcích, svrchem půlkruhová. Kamenné obruby opírají se o podokenní římsu, nesenou 2 konsolkami. Nad okny jsou risality zakončeny rovnými štíty. Ve válci lucerny jest osm vrchem půlkruhem přepásaných oken. —

Obr. 53. Hradec Králové. Příčný řez kapli sv. Klimenta.

něhož sedí šest andělíčků pěkně řezaných. Obraz sám jest ceny prostřední.

Na bokovém oltáři na epištolní straně stojí nejvýše skleněná rakev, ozdobně okovaná, chovající ostatky sv. Klimenta.

Na protějším oltáři jest u prostřed dřevěná, polychromovaná Pietà, 78 cm vysoká, slušně řezaná, z první polovice XVIII. století.

Křížová cesta, 14 obrazů v rámcích se zlacenými rokokovými nástavky. Malby jsou celkem správně kresleny, v realistickém pojetí a byly pořizeny r. 1766 pro kostel sv. Ducha; v letech 1780—1793 byly sem přeneseny.

Vnitřek jest velmi ladných poměrů; na elliptickém půdoryse, jehož délky os jsou 10'65 m a 13'65 m, zvedá se osm párů sdružených jonských pilastrů, nosoucích kladí 1'65 m vysoké, z architrávu, hladkého vlysu a římsy barokně profilované. Prostor nad celou kaplí sklenut elliptickou kopulí, ve vrcholu otevřenou pro lucernu ve výšce 16'35 m. Mezi pilastry jest osm výklenků, svrchem elliptickým pásem překlenutých, z nich v jednom jest vchod, ve dvou příčných okna. Nad vchodem a dvěma nejbližšími výklenky sklenuta jest kruchta do lunet; po každé straně lunety podporuje klenbu konsola, pěkného barokního tvaru.

Lucerna sklenuta jest rovněž bánívitě s osmi lunetkami nad okny. (Obr. 53.)

Výprava barokní. Na hlavním oltáři zavěšen obraz sv. Klimenta, v zlaceném rámcí, kolem

něhož sedí šest andělíčků pěkně řezaných. Obraz sám jest ceny prostřední.

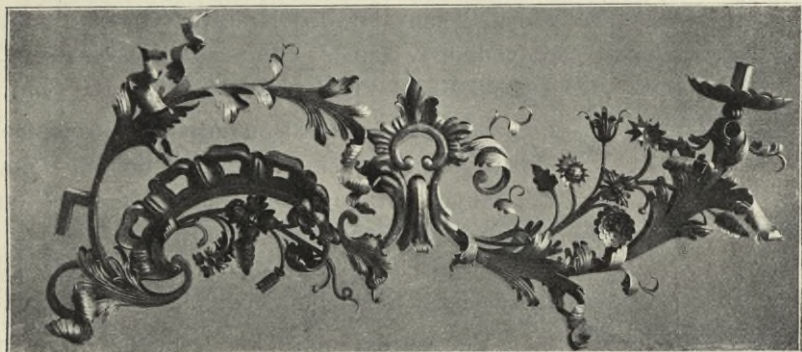
Kutá raménka pod křížovou cestou, šest kusů, 93 cm dlouhých, jsou výborné práce z druhé polovice XVIII. století. (Obr. 54.)

BÍLÁ VĚŽ.

Již po ulití velkého zvonu »Augustina« v roce 1509 vznikl v obci Královéhradecké úmysl, postavit pro něj vysokou věž, která by i za hlásku sloužila. Dali k tomu účelu lámati kámen ve skále »pana Bavora« (z Hutiřan?) a v boudě pod Pražskou branou skládati.

Pro nastalé však pŕtky mezi stavem panským a městským a pak pro pokutování měst po roce 1547 došlo k stavbě až v roce 1574, kdy věž dostavěna až po první pasovou římsu.

R. 1579 dostavěno bylo čtvrté patro a r. 1580 páté s klenutými komůrkami pro hodiny, pak kamenný ochoz se světničkou pro hlásného. Pro nedostatek peněz přikryta věž zatím dřevěnou střechou.

Obr. 54. Hradec Králové. Kované raménko v kostele sv. Klimenta.

Stavbu prováděli vlašský mistr *Burian*, kameník, kterýž pracoval též na okenních ozdobách a *Burian Vlach* zedník. Zhotovení podlah, hranice pro zvon a vyzdvžení prvního krovu svěřeno mistru *Petrovi* z Mladé Boleslavi.

Zvon Augustin vytažen na věž 22. května 1581.

R. 1585 postaven nový krov a na něm měděná baň s pozlacenou hvězdou.

K hodinám na orloj lil zvonař královéhradecký *Eliáš* třikráte cymbál, který po každé nebyl od rady města přijat jako nepodařený; na to svěřeno ulití cymbálu mistru *Vavřincovi*, hodináři na Novém městě Pražském, který hodiny do bílé věže zřídil. Vážil 19 českých centů a byl r. 1591 na věž vytažen.

R. 1596 pobíjel věž bílým plechem *Pekař* z Pardubic, Vlach *Antonín Delbot* dělal druhou světničku v rohu ochozu, který znova vydláždil tesanými deskami. Vlach *Josef* obkládal jiné části věže kvádry.

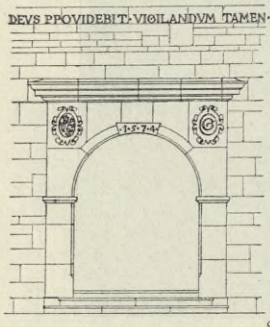
Staročeský orloj časem sešel a byl r. 1829 nahrazen hodinami od mechanika *Frant. Božka* z Prahy.

V roce 1839 počala se bání věže povážlivě kloniti, i byla snešena, novou nahražena a plechem pobita.

Bílá věž, stojící v jižním průčelí kaple sv. Klimenta, jest renaissanční stavba celá z tesaných kvádrů, vystavěná na půdorysu 10×10 m dlouhém a širokém do výše 48 m, v šesti patrech.

Vnitřek věže jest přístupný vchodem na východní straně, v malém obdélném přístavku, kterým vstoupí se točitým schodištěm do druhého patra věže, ve které vedou dřevěné schody až do bývalého bytu hlásného a otevřeného ochozu pod střechou.

Hlavní vchod do kaple sv. Klimenta, $2\cdot70 \times 3\cdot35$ m ve světlosti, prolomen na jižní straně Bílé věže. Ostění vchodu, poněkud z líce zdíva věže vystupující, jest v polokruhu překlenuto a pěkně profilovanou římsou kryto. V závěrníku vytesáno datum: 1 · 5 · 7 · 4, a v cípech nad patkami oblouku vyčnívají dvě kartuše; v druhé znak Hradce Králové (G). Nad vchodem provedeno v kameni heslo císaře Maxmiliána: DEVS PROVIDEBIT VIGILANDVM TAMEN. (Obr. 55.)

Obr. 55. Hradec Králové.
Portál do »Bílé« věže.

V třetím patře jsou zdi věže prolomeny na každé straně menším oknem, gotickým obloukem uzavřeným. Pod římsou jest znak s deskou bez nápisu. Fr. Švenda se domníval, že jest to znak Jiříka Velíka ze Šonova, dvorského sudí, † 1568, který si asi o stavbu nějakých zásluh získal.

Ve čtvrtém patře jest v každé straně velké okno svrchem též hrotitým obloukem překlenuté, jež vyplněno jest nad patkami renaissanční kružbou válečkového profilu, složenou ze dvou gotických obloučků a kruhu v prostřed. Kružba jest podpořována po stranách polosloupky a uprostřed volným sloupkem toskánského řádu, na podstavcích.

V pátém patře jsou umístěny veliké ciferníky a hmotnou stavbu korunuje silně vyložená římsa, jejíž desku nesou renaissanční konsoly.

V šestém patře jest otevřený ochoz kamenný, nesený na každé straně pěti toskánskými sloupky na podstavcích.

Střecha, celá bílým plechem pobitá, přechází ze čtyřstěnu v osmi-bokou cibulovou bání s lucernou, krytou profilovanou stanovou stříškou. Výška střechy až po hvězdu nad makovicí činí $20\cdot73$ m.

Na východní straně věže zachoval se zbytek bývalé stavby kaple sv. Klimenta z r. 1339. Záleží z cihelného režného zdíva, roh tvořícího, s opěrným pilířem v úhlopříčném směru; pilíř má nízký, kamenný trnož, šikou skosený, jest o jednom odstupci a zabíhá svrchem šikmo do rohu zdi. Odstupce i vrchní ukončení jsou z kamene a v předu opatřeny okapní gotickou římsičkou.

Vedle pilíře jsou patrný stopy ostění portálového, záležející ze čtyř válečků na ploše na venek se rozvírající. Válečky jsou z pálené hlíny a stácejí se v oblouk, který přerušen jest zdívm Bílé věže.

Zvon Augustin visí ve čtvrtém patře Bílé věže; jest 1'69 *m* vysoký a má 2'06 *m* ve spodním průměru. Byl slit r. 1508 společným nákladem rady města a měšťanů Hradeckých, jak svědčí nápis pod korunou:

In honorem magnificentiamque concipotentis dei genitricis verbi dei virginis almae atque sanctorum omnium ad gloriam et laudem hoc opus insignie praeobile fofum ac constitutum est impensis almae dominorum magistrorum civium consulum totiusque famosae civitatis hradecensis per me andream dictum začek anno X. D. I. 15 VIII protoconsule iohanne michel victrico iohanne dicto karasek.

Plášť jest hladký.

KOSTEL NANEBEVZETÍ PANNY MARIE. K. J. z Bienenberka, Geschichte der Stadt Königgrätz 232—318. — Dr. J. N. Eiselt, Die Jesuiten in Königgrätz 7, 8, 12—17 a Königgrätz in der Vorzeit und Gegenwart 68—93. — Fr. Švenda, Třetí měděný obraz Hradce Kr., s. II., 122—125, 169—171, 176—179. — J. Svoboda, Z kraje Hradeckého, 89—92. — J. L. Solař, Dějepis Hradce Kr., 50. — Pamětní kniha Hradce Kr., 254—297. — L. Domečka, Kostel Panny Marie v Hradci Král. Ratibor 1900 č. 32 a 33.

Chrám tento, nyní bohoslužbám vojenské posádky sloužící, stojí uprostřed jižní strany Velkého náměstí a tvořil druhdy východní křídlo jesuitské koleje. Vystavěn byl Jesuity v letech 1654—1666 hlavně z odkazu Kašpara svobodného pána z Grammů, na místě čtyř domů.

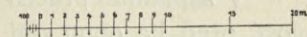
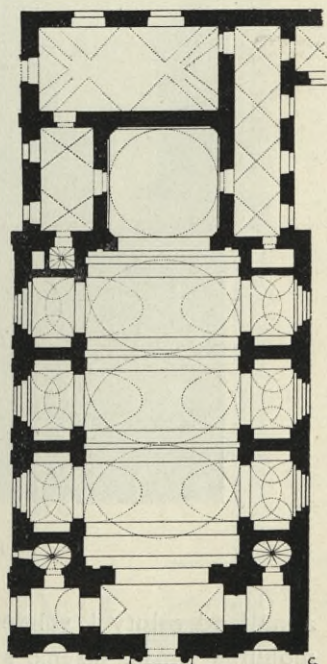
Návrh i provedení jest dílem mistra *Karla Luraga*, kterýž za práci svoji dostal 9000 rýnských.

Kostel vyhořel roku 1760, byv dříve pruskými kozáky vyloupen; již r. 1765 byl však znovuzřízen. Po zrušení řádu Jesuitů r. 1773 ustanoven jako garnisonní.

Během času sešlý kostel opravován byl r. 1857, při čemž vypukl na střeše kopule požár, jemuž padly za oběť obě věže i střecha. Tehdy roztavily se také dva zvony částečně a jeden zcela.

K jihu kněžištěm obrácená trojlodní stavba, omítaná, má v západním průčelí dvě věže a nad presbytářím na báňové střeše osmibokou věž s lucernou. (Obr. 56.)

Jednopatrové západní průčelí oživeno pilastry, při věžích jednoduchými, na

Obr. 56. Hradec Králové. Půdorys kostela P. Marie.

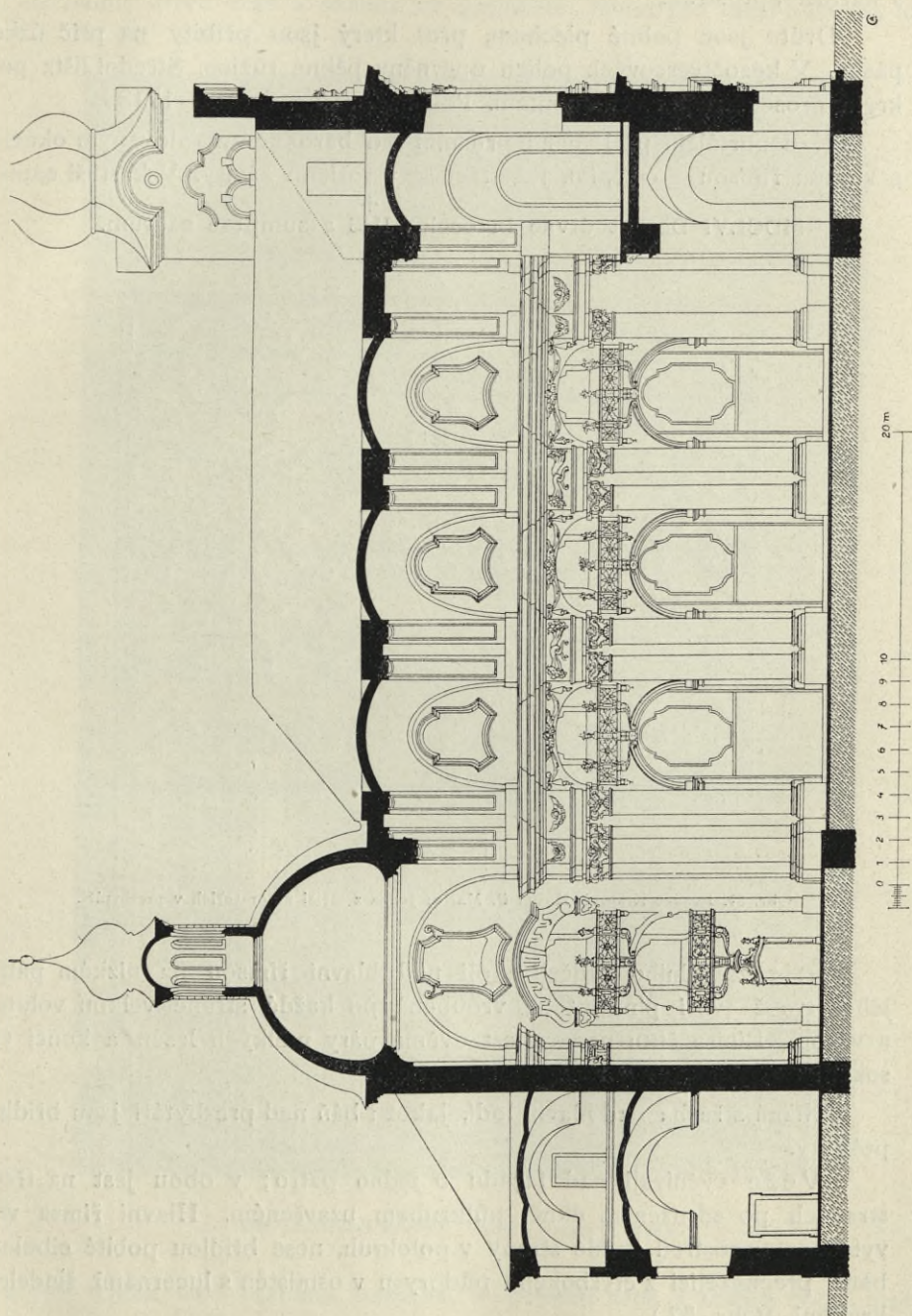
meziokenních pilířích sruženými. Trnožní římsa obhá kol celé stavby v profilu patek pilastrových, a to jak v přízemí, tak v I. patře. V přízemí jsou pilastry řádu toskánského, v prvním patře řádu jonského, a odděleny silnou římsou pásovou s vlysem i architravem. Hlavice jonské jsou vysoké

Obr. 57. Hradec Králové. Pohled na kostel P. Marie.

a mají od voluty k volutě napjatý feston, ze šátku utvořený. Stavbu končí mohutná římsa, tažená, s kamennou deskou.

V západním průčelí vystupuje mělký risalit v šířce střední lodi chrámové před líc obou věží, které jsou zdobeny v přízemí i v patře půlkruhovými výklenky, v nichž postaveny r. 1704 poněkud krátké sochy jesuitských čtyř světců: sv. Ignáce, sv. Frant. Xav., sv. Aloisia a sv. Stanislava.

Obr. 58. Hradec Králové, Poddlný řez kostela P. Marie.

Střed fačady vyznačen pěkným portálem na jonských tříčtvrtních sloupech. Římsa, nad hlavicemi sloupů zalomená, končí kusým štítem, s kartuší uprostřed.

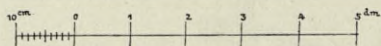
Dvěře jsou pobité plechem, přes který jsou přibity na příč úzké pásky. V kosočtvercových polích upevněny pěkné růžice. Střední lišta pokryta prosekávaným ornamentem. Pod nadpražím datum: 1713.

Nad portálem prolomena průčelní zeď barokně vykrajovaným oknem s vlnitou římsou a ostěním, jež stáčí se v rozích v závitě. V kartuši nápis:

+
MDCLVI Deo et divae in coelos IHS assumptae sacrum.

C.

Obr. 59. Hradec Králové. Kostel P. Marie: Jedna z mříží na oratořích v presbytáři.

Štít západního průčelí stojí nad hlavní římsou na nízkém patře, jehož trnož tvoří plná attika, vroubená po každé straně velkou volutou a vásou. Římsa štítu nesena jest dvěma páry mělkých lesén a končí vysokým tympanonem o rovných ramenech.

Nízká střecha nad hlavní lodí, jakož i bání nad presbytářem jsou břidlou pokryty.

Věže vyčnívají nad fačadu o jedno patro; v obou jest na třech stranách po sduženém okně, půlkruhem uzavřeném. Hlavní římsa věží vytočena uprostřed každé strany v polokruh, nese břidlou pobité cibulové bání, přecházející z čtyřbokého půdorysu v osmistěn s lucernami, šindelem krytými. (Obr. 57.)

Bokové fačady jsou rovněž jednopatrové, ale nižší než západní průčelí. Patra nad bočními loděmi jsou tvořena nad vnitřními galleriemi

a kryta nízkými polovičními střechami, nad kterými jest hlavní loď ještě o patro zvýšena. Celé straní průčelí děleno v přízemí i v patře na pět osokenních, krom věže a okének do schodiště, vsunutého mezi bokovou loď

Obr. 60. Hradec Králové. Vnitřek kostela P. Marie.

a věž. Okna jsou barokně skrojená, v přízemí větší a jiného tvaru, než v prvním patře bokových lodí a v druhém patře střední lodi.

Krom hlavního vchodu jsou ještě dva vchody; jeden na východní straně do kaple sv. Josefa za kněžištěm a druhý ze sakristie do bý-

valé koleje vedoucí. Onen jest v kamenném ostění s kartuší uprostřed rovného nadpraží. Nad tímto prohlouben výklenek pro sochu, lasturou ukončený.

Vnitřek kostela působí neobyčejně příznivě bohatě členitou architekturou a ladnými poměry při značných rozměrech. (Obr. 58.) Měří celý kostel délky 39·80 *m* a šířky 20·50 *m*. Hlavním vchodem vstoupí se do jakési předsíně 9·70 *m* dlouhé a 3·60 *m* široké, kterou tvoří travé mezi věžemi, nad níž jest kruchta umístěna. Půlkruhovým obloukem otvírá se tato předsíň, jež jest sklenuta valenou klenbou s lunetami, do střední lodi. Tato jest 24·40 *m* dlouhá, 12·20 *m* široká, 20·30 *m* vysoká a rozdělena čtyřmi páry korintských pilastrů na tři pole, českými klenbami sklenuté. Podélní zdi jsou prolomeny v přízemí třemi páry půlkruhových oblouků do bokových lodí a nad nimi oblouky eliptickými, které vedou do gallerií nad bokovými loděmi. Poprsníky gallerií jsou 9·10 *m* nad dlažbou lodi, balkonovitě do kostela vyduť a opatřeny znamenitě komponovanými kovanými mřížemi. Dle tvaru a techniky práce byly mříže ve třech obdobích dělány.

Bokové lodi jsou rozděleny ve tři páry kaplí po 4·64 *m* dlouhých a 3·37 *m* širokých, zaklenutých českými klenbami a oddělených od hlavní lodi zdmi 80 *cm* silnými.

Půlkruhový vítězný oblouk dělí loď od kněžiště, jež stojí na čtvercovém půdorysu, o stranách 9 *m* dlouhých. Kouty jsou okoseny korintskými lesenami, nad jejichž římsou, ve výši 13·50 *m* nad dlažbou, vyklenuty jsou pendentivy, nesoucí kulatou bání, jejíž vrchol otevřen do osmiboké lucerny, kryté plochou kopulí. Výška od dlažby až po klenbu lucerny jest okolo 30 *m*.

Na jižní a severní straně presbytáře jsou zdi prolomeny dvěma oblouky nad sebou. Ve vrchním jest gallerie, ve výši oné nad bokovými loděmi a pod ní jsou na obou stranách oratoře, které mají zábradlí také balkonovitě do kostela vystupující a pěknou kutou mříží opatřené, pochodící z r. 1739. (Obr. 59.)

Sakristie jest na jižní straně kněžiště; jest to chodba 3·60 *m* široká a 17 *m* dlouhá, zaklenutá valenou klenbou s lunetami.

Za presbytáří jest kaple sv. Josefa, přístupná na severní straně kněžiště, sloužívší druhdy také co sakristie. Kaple jest 7 *m* široká a 14·20 *m* dlouhá a zaklenutá klášterní klenbou s lunetami. Nad vchodem na severní straně zřízena kruchta, přístupná z oratoře severní. Nad kaplí jest nižší síň stejného s ní půdorysu i tvaru, jež nyní jest městskou spisovnou a která druhdy klášterním účelům sloužila.

Výprava z XVIII. stol. jest bohatá a vkusná. (Obr. 60.)

Hlavní oltář záleží ze stolu a tabernakula v předu postaveného a z malované sloupové architektury, zaujímající celou jižní stěnu kněžiště. Uprostřed visí velký obraz na plátně, »nanebevzetí P. Marie«, malovaný r. 1765 S. Fos. Kramolínem a Kristianem Noldingrem. Oltář oddělen od

lodi výborně kovanou mříží. Pod hlavním oltářem jest hrobka, v níž leží zakladatel koleje jezuitské Jan Jos. hr. z Oppersdorfu.

Bokové oltáře jsou s jedinou výjimkou z umělého mramoru a byly zřízeny po požáru r. 1762.

Obr. 61. Hradec Králové. Kostel P. Marie. Oltář sv. Ignáce s obrazem od P. Brandla.

Na epištolní straně:

1. Proti kazatelně oltář sv. Aloisia s obrázkem téhož svatého, velmi sešlým.

V kaplích na téže straně jsou:

2. Oltář sv. Františka Xav. s pěkným obrazem téhož světce uprostřed. Kolem sochy sv. Jana z Tov. J., sv. Pavla a sv. Ondřeje. Na klenbě freskový obraz ze života sv. Františka X.

3. Oltář s malým obrázkem sv. Jana Nep., nevalné ceny. Kolem sochy sv. Václava a sv. Ludmily. Na klenbě obraz ze života sv. Theodora.
4. Oltář s obrazem ukřižovaného Krista, pod nímž stojí Matka Boží; slušné práce. Kolem sochy sv. Jana a Máří Magd. Nahoře obraz sv. Veroniky. Na klenbě freskový obraz představuje anděly, svolávající k poslednímu soudu.
5. Oltář sedmibolestné Matky Boží s řezanou Pietou, slabé práce.
Na evangelijní straně:
6. Oltář s obrazem, představujícím glorifikaci sv. Ignáce z L. v sloupkové dřevěné architektuře. Obraz — výborné dílo od P. Brandla — i oltář jsou jediným z původní výpravy chrámu. (Obr. 61.) Na klenbě fresko představuje zjevení se Krista sv. Ignáci, nevalné ceny. Na stěně visí tvrdě malovaný olejový obraz téhož výjevu, z r. 1638 od *ř. Haringa*.
7. Oltář s malým obrázkem sv. Anny, učící P. Marii, ve středu, slabé práce; vedle sochy sv. Jáchyma a sv. Alžběty. Na klenbě obraz P. Marie jako ochránitelky města Kr. Hradce, kteréž město vymalováno v pozadí.
8. Oltář s živě malovaným pěkným obrazem uprostřed, představujícím smrt sv. Barbory. Nad ním malý obraz představuje smrt sv. Stanislava Kostky. Vedle stojí slušně řezané sochy dvou světic. Na stěně visí olejový obraz: Zasnoubení P. Marie se sv. Josefem, dobrý v kresbě i v koloritu.

V poslední kapli severní visí obraz sv. Jana Nep. od *P. Brandla*, 3·65 m vysoký a 2·30 m široký, jemuž andělé z oblak podávají palmu. Dole klečící anděl ukazuje k lebce. Tento obraz druhdy visel na hlavním oltáři kostela sv. Jana N. v Hradci Kr. a byl před opravou tohoto kostela sňat a zde nevhodně pověšen.

Výborná kompozice i výrazy osob, těžký kolorit.

Kazatelna z umělého mramoru, zdobená ve dveřích obrazem sv. Stanislava Kostky a na zábradlí pozlacenými pěknými sochami víry, naděje a lásky, jest velmi dobré dílo barokní z druhé polovice XVII. stol.

Varhany vynikají architektonickým článkováním a jsou pěknými řezbami, též figurálními zdobeny.

Pod kruchtou stojí dvě vykládané z p o v ě d n i c e, s malými zlatými reliefy nad středním otvorem, představujícími návrat ztraceného syna a poutníka, spěchajícího do kostela.

Pod křížovou cestou, malovanou *Klemensem*, jest 15 pěkných kutých ramének, 0·80 m dlouhých, rokokových, z konce XVIII. století.

Pod střední lodí je hrobka, v níž pohřben jest zakladatel kostela Kašpar z Grammů s dcerou a Rud. Bedřich z Vinoře.

V sakristii severní visí podobizny: 1. Bedřicha hrab. z Oppersdorfu. 2. Prvního rektora koleje A. Kravarského. 3. Provinciala P. Petra Panovky a 4. Kašpara svob. pána z Grammů.

V konventu chová se socha P. Marie Kladské s Ježíškem 1·80 m vysoká, zlacená, obstojně řezaná. Byla pořízena na památku vítězství Ferdinanda III. nad Švédy roku 1641 kanovníkem Martinem Karasem z Rosenfeldu a stávala do r. 1788 na hlavním oltáři v chrámě sv. Ducha v Hradci Králové.

V kapli sv. Josefa, přiléhající ku kostelu na jižní straně, visí na hlavním oltáři, jehož malba na zdi provedena byla Jos. Kramolínem, obraz sv. Josefa bez ceny a po zdech 22 obrazů 122×222 cm velkých, představujících život sv. Aloisia, malovaných Ig. Rabem. Běžné práce.

Monstrance stříbrná, paprsková, 78 cm vysoká, v průměru paprsků 36 cm, nohy 23×26 cm. Na oválné noze, tlačným barokním ornamentem pokryté, vztýčen stonek s nodem, zdobeným vínem. Kolem středu krásný rámeček, posázený routami a drahokamy. Na paprscích větévky z rout a nahoře kříž, posázený rubíny a routami. Značky:

Výborná práce v kompozici i provedení. (Obr. 62.)

Kalich č. 1., stříbrný a zlacený, 24 cm vysoký, 17 cm v průměru nožky a 9 cm v průměru číše široký. Na šestidílné noze pásek z festonů, mezi nimiž zasazeny tři amethysty a tři almandiny. Nad těmito vytlaceny tři stříbrné medailony a tři poprsí s nápisy: s. Franciscus Xav., s. Franciscus Hieronimus a s. Franciscus Joannes. Ořech jest barokně profilovaný a na číše vytlaceny ve třech vypuklinách festony; ostatek spodku číše

Obr. 62. Hradec Králové. Monstrance v kostele P. Marie.

vyplněn barokním ornamentem. Celek velmi úhledný, dobré práce z polovice XVIII. století. Značka otřelá.

Kalich č. 2., stříbrný a zlacený, barokní, 25 *cm* vysoký, v průměru nožky 16 *cm*, v průměru číšky 9·5 *cm* široký. Na oblé noze, pokryté vypuklými tlačеныmi ornamenty, zvedá se na kulatém stonku trojdílný ořech. Spodek číšky pokryt ornamentem téhož motivu, jako jest na noze. Dobrá, ač hrubší práce z druhé polovice XVIII. stol.

Kalich č. 3., stříbrný a zlacený, 30 *cm* vysoký, v průměru nohy 19 a číše 11 *cm* široký. Na šestidílné kulaté noze střídají se poprsí andlíků s P. Marií, sv. Janem mil. a sv. Janem Křt. Na spodku číšky opět střídavě poprsí andlíků s poprsími P. Ježíše, sv. Petra a sv. Pavla. Na noze nápis:

Vovit Joannes Bednářik civis Reg. Hradec Ecclesiae B. M. V. 1857.

Pacificál stříbrný, barokní, 32 *cm* vysoký, 18 *cm* široký, stojí na oválné čtyřdílné noze, jejíž průměry jsou 11·5 *cm* a 17 *cm*. V každém ze čtyř polí jest ornament z barokních rozvilin, kterýž opakuje se i ve středech trojlístého ukončení ramen kříže, v nichž je vsazen v každém český granát. Na kříži, v předu zlaceném, visí Kristus v paprscích. V zadu kříže sv. ostatky. Celek má pěkné poměry.

Zvony. Na západní věži visí tři:

1. V průměru 126 *cm*, výšky 112 *cm*, jest pokryt reliefy, a to sv. Ignáce s nápisem:

VIRGINI DEI PARÆ SACR

a:

QVAM VTI et RELIQVAS

R. P. PETRVS PANOWKA

PROV. BOHE. SOC. JESV MODERATOR

F. F. AD. 1766.

Na druhé straně mezi troubíci anděly nápis:

BENEDICENTE

HERMAN HANIBAL

L. B.

de

BLŮMEGEN

EPISC. REG. HRAD.

Pod ním:

JOAN · GEOR · KÜHNER FVDIT ME PRAG.

Při spodním okraji mezi barokním anthemionem písmena: A. L. — I. H.

2. V průměru 73 *cm*, výšky 62 *cm*. Přelit r. 1857. Kolem vrchní hrany pás barokního ornamentu z božích ok v paprscích, pod tím nápis:

Refudit Carolus Pavl Reginae Hradecii.

Při spodním okraji nad vlysem brečťanovým:

Inter CeDe MarIa absqVe Labe ConCepta!

3. V průměru 45 *cm*, výšky 37 *cm*. Přelit r. 1856. Pod úzkým páskem z palmetek nápis:

Refudit Carolus Paul Reginae Hradecii;

pod tím:

CaMpana haeC Igne
DeLeta Charitate restaVrata.

Ve východní věži zavěšeny dva zvony:

4. V průměru 106 *cm*, výšky 88 *cm*. Pod korunou táhne se vlys z hudoucích andělů; na plášti na jedné straně relief sv. Frant. Xav., pod ním nápis:

I. G. K^{VH}NER PRAGAE
1766.

Na druhé straně relief sv. Ignáce a pod ním:

RECTORE COLLEGII
R. P. JOS. HARTE.

Při spodním okraji pásek z akantů a božích ok v paprscích.

5. V průměru 85 *cm*, výšky 72 *cm*. Přelit r. 1859. Pod korunou vlys z troubících andělů, pod ním relief sv. Jana s nápisem:

SanCte BoheMiae ProteCtor Ioanes!
Dona pias PLebI TVae preCes.

Na druhé straně relief sv. Floriana a nápis:

Igne deletam refudit Carolus Paul
Reginae Hradecii.

KOLEJ JESUITSKÁ přiléhá ku kostelu P. Marie na Velkém náměstí. Byla zbudována r. 1712.

Uprostřed průčelí zvedal se štít, ozdobený kamennou sochou sv. Václava a vásami po stranách.

R. 1834 byla budova přestavěna, štít byl snesen a socha sv. Václava byla přenesena do staré zahrady a odtud do nové zahrady kláštera Školských sester v Hradci Králové, kdež stojí dosud.

Nyní slouží bývalá kolej za kasárny vojenské.

Rozsáhlá budova dvoupatrová, omítaná, čítá v průčelí do náměstí 17 os okenních. V rustikovaném přízemí otevřena od 6. do 9. osy okenní loggie na třech hmotných pilířích, půlkruhovými pasy překlenutá. V prvním a druhém patře nesou hlavní římsu meziokenní toskánské pilastry. Uvnitř má budova dva dvory, západní čtvercového tvaru o 5 × 6 osách okenních, a východní, který přiléhá ku kostelu P. Marie, s nímž spojen chodbou.

V středním traktu mezi oběma dvory jest hlavní schodiště, trojramenné, podklenuté valenými klenbami s lunetami, jež podporují 4 sloupky

a 2 polosloupky. Sloupy jsou korintské a s šikmými patkami ve směru zábradlí. Toto vyplněno čtyřbokými, barokně profilovanými kuželkami.

KOSTEL SV. JANA NEPOMUCKÉHO při biskupském alumnátu.

Dr. Jan Soukup, Seminářský kostel v Hradci Kr. v Časopise katol. duchovenstva 1889.

Byl založen na zříceninách hradu královského roku 1710 biskupem Tobiášem Beckrem a dostavěn r. 1721 nástupcem jeho hrabětem Josefem Vratislavem.

K severu obrácený kostel stojí na kraji návrší, odtud srázného, ve dvoře semináře, s nímž východní stranou svojí souvisí. Stavba, z lomového kamene a cihel provedená, jest ovrhnutá stříkanou omítkou v orámovaných výplních a záleží z kostelní lodi, k níž se připojuje po obou stranách výstupek s částečně okosenými rohy. Sedlová střecha, taškami krytá, má blíže jižního průčelí osmištěnou věžičku s barokní bání, plechem pobitou.

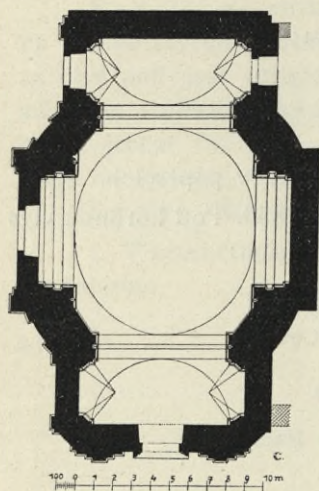
V jižní fačadě jsou vyvinuty blíže rohů trojnásob zalomené toskánské pilastry v přízemí a barokně profilované v patře. Nad hlavním vchodem o rovném nadpraží, vytáčí se pasová římsa v mírném oblouku, nad níž prolomena zeď velkým oknem, segmentem přepásaným. Ve štítu, vroubeném opět toskánskými pilastry, nachází se ve středu nízkého tympanonu elliptické okno. Podélné průčelí oživeno širokým risalitem s otupenými hranami a dvěma segmentovými okny.

Vnitřek, 17·30 *m* dlouhý a 12·70 *m* široký, řešen jest centrálně. Ve středním poli jest provedena nad půdorysem obdélným s okosenými kouty elliptická kopule nad pendentivy, 10·90 *m* dlouhá, 9·60 *m* široká a 17·20 *m* vysoká. Na všechny čtyři strany otvírají se výklenky, toskánskými pilastry vroubené a půlkruhovými pásy překlenuté. Na bočních stranách jsou mělké, pouze 1·90 *m* hluboké, na jižní a severní straně jsou za pásy ještě pole, 3·45 *m* hluboká, valenou klenbou s lunetami překlenutá. (Obr. 63.)

Výprava i malba kostela jest nová, pořízená v románském slohu Benediktiny z Emauského kláštera v Praze. O sobě pěkná, v barokní tento kostel jest však nepřislušná.

Na oltáři hlavním před úpravou byl obraz sv. Jana Nep. od *P. Brandla*, který visí nyní v kostele P. Marie v Hradci Kr.

Ve věžičce visí dva zvonky: 1. výšky 35 *cm*, v průměru 48 *cm*. Na plášti relief Madonny a na druhé straně kříž; pod korunou nápis:

Obr. 63. Hradec Králové. Půdorys kostela sv. Jana Nep.

Goss mich Anton Schneider 1815
in Königgrätz.

2. jest 26 *cm* vysoký a má v průměru 36 *cm*. Na plášti relief Madonny a datum: 1815.

MUSEUM HISTORICKÉ.

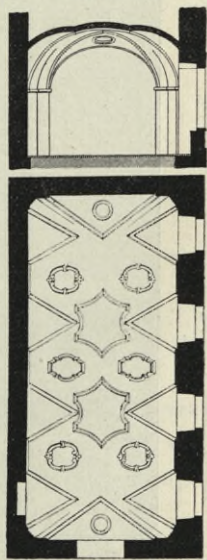
K. J. z Bienenberka, Geschichte der Stadt Königgrätz, 194–195. — Fr. Švenda, Zlatý a stříbrný obraz m. Hradce n. L., 126. — M. Lüssner, Sbíрка starožitných památek obce Královéhradecké v Archaeol. památkách II., 180–181. — A. Rybička, Arch. pam. II. České kancionály Královéhradecké, 182–184. — J. E. Wocel, Arch. pam., III. Latinský kancional v Král. Hradci, 244–245. — V. Konrad, Dějiny posvátného zpěvu staročeského v XV. věku, 230, 240, 249 a j. — Týž, Cyril 189. Královéhradecké kancionály. — J. Koula, Uměleckoprůmyslové památky, I. — Dr. J. Eiselt, Der Literatenverein und die Cantionale in Königgrätz. — Dr. K. Chytil, Vývoj miniaturního malířství českého za doby král. rodu Jagel., 4, 24. — L. Domečka, Památky po král. Elišce, v I. d. Pojednání h. m. v Kr. H. — Týž, Průvodce po Hradci Králové a okolí, 38. — J. Duška, Městské museum v Hradci Král., Ratibor 1885, 245.

Sbířky historického musea jsou umístěny v přízemním sále domu č. 33 na Velkém náměstí.

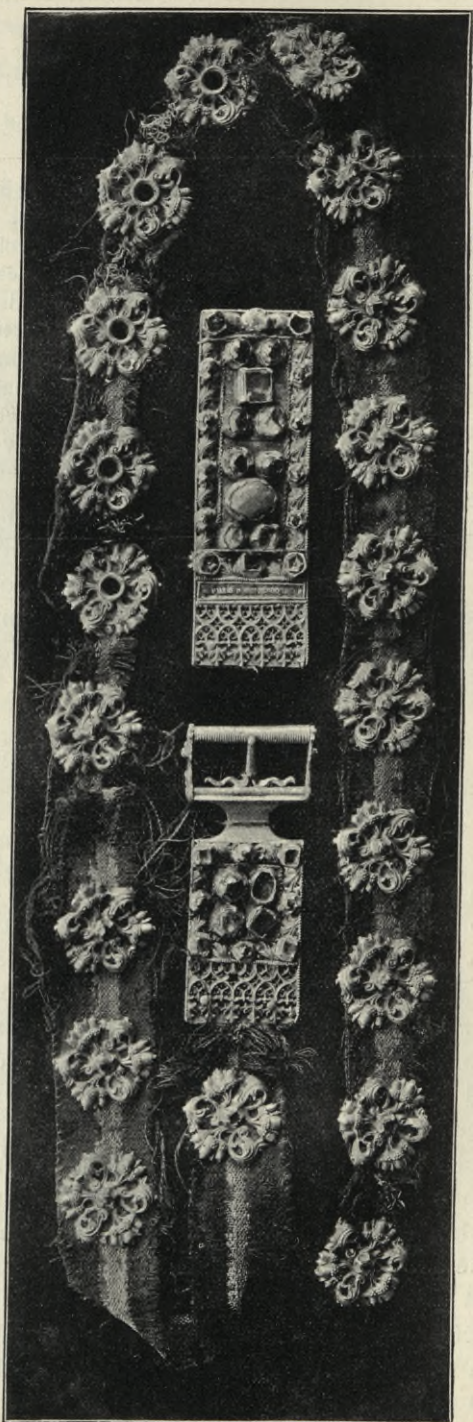
Sál jest 12'05 *m* dlouhý, 5'20 *m* široký a 4'30 *m* vysoký; sklenutý klášterní klenbou s lunetami, zdobenou kartušemi v štku taženými. V nynější podobě pochází výzdoba z konce XVII. neb počátku XVIII. století. (Obr. 64.)

V museu jsou uloženy především předměty, jež chovány byly na radnici a roku 1882 sem přeneseny. Jsou to zejména:

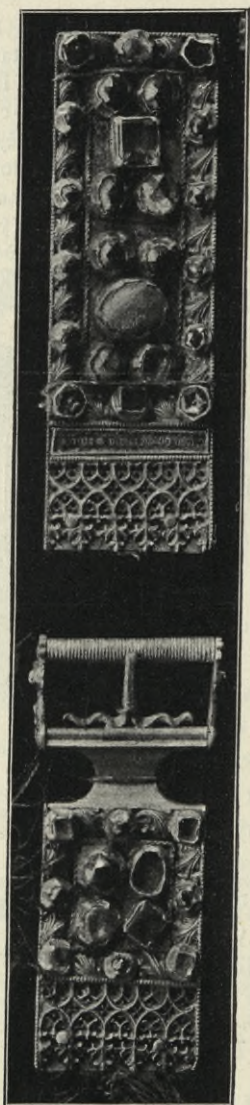
Pás zvaný králové Elišky (Pomořanské), choti Karla IV. Podkladem pasu jest tuhá stužka z černého hedvábí, 4'4 *cm* široká a 1'68 *m* dlouhá. Středem jejím táhne se červený pruh, lemovaný užšími modrými proužky. Stuha jest pobita 20 růžicemi stříbrnými, 4'4 *cm* v průměru, ze žaludů a stilisovaných lupenů. Uprostřed patnácti růžic vsazen broušený český granat; střed pěti růžic opatřen otvorem pro hrot spony. Oba konce pasu jsou stříbrem kované. (Obr. 65.) Na jednom konci vybíhá kování ve sponku se dvěma lvíčky po stranách. (Obr. 67.) Kování toto beze spony jest 12 *cm* dlouhé, 4'7 *cm* široké a 0'7 *cm* silné a na vrchu jest rozděleno ve dvě pole, z nichž ono při stuze jest na zelené, emailované půdě pokryto jemnou, ale ostře profilovanou lichou kružbou v lístky končící; druhé, delší pole jest posázeno drahokamy; uprostřed nich vyniká písmena a na fialové, emailované půdě. Druhý konec pásu slouží jako převěsek a jest zdoben kováním 14'6 *cm* dlouhým, podobným onomu na sponě, jen zde jest vsunut mezi kružbu a pole drahokamy posázené proužek modře emailovaný s nápisem:

Obr. 64. Hradec Králové.
Sál histor. musea.

Obr. 65, Hradec Králové, Histor. museum, Pás zv. králové Elišky.

Obr. 66, Hradec Králové, Pevzka pasu zv. králové Elišky v histor. museu.

* na tom šwiekie zadna gyna *.

Uprostřed drahokamů na delším poli bylo druhdy na modrém emailu též písmeno nějaké; to jest odškrabáno.

Na spodní hladké ploše kování tohoto vyryty verše:

Denief diw ze fužim
 Deb ze wšech nankrasse služim
 Moy mily netuž mnoho
 Acz chceš wšak maš pro koho

Pod tím na okraji psáno:

Milugi tie nez
 Demohu p(ro) twu lež. (Obr. 66.)

V komposici i v provedení znamenité toto dílo jest důležitým svědkem dokonalosti českého uměleckého řemesla z konce XIV. století.

Lžic 24 kusů; dle podání jsou také z majetku králové Elišky. Lžice jsou dřevěné — jalovcové — a držadla jsou stříbrem kována. Velikosti nejsou stejné; nejmenší lžička jest 14 cm dlouhá a 4·7 cm široká, největší 16 cm dlouhá a 5·7 cm široká. Držadla, jichž délka kolísá mezi 8·5—9·2 cm, jsou trojího typu.

Čtyři jsou zdobeny pouze šupinami, jež končí u mísek lupeny a na volných koncích korunkami. Devět držadel ovinuto stužkou s rytými nápisy a jedenáct stužkami, na nichž na emailu fialovém (u pěti lžic), zeleném (u čtyř) a modrém (u dvou) jsou čitelné nápisy české (na 16 páscích) neb latinské (na 2 stužkách). Na jedné lžičce se zeleným emailem je nápis zcela seškrabán

Na konci držadel emailem zdobených nalézají se v mělké dutině emailová bílá písmena na modré, zelené neb fialové půdě. Písmeno a vyskytuje se šestkrát, s čtyřikrát a k jednou.

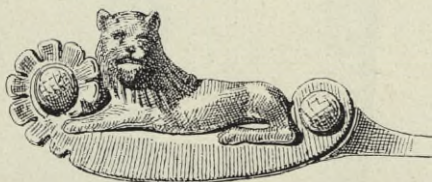
Nápisy na držadlech jsou místy otlučeny; dosud čísti lze:

V modrém emailu:

1. Pomni aby de . swaf . . . s . iefil a w n . tš ne . .
2. Pan . boze smilwi se nad nami na . . rziš . . mi amen

V zeleném emailu:

3. . . ne boze d v tyem kd vl . g . .
4. rzo pan buoh da to se ťafi ma ať wsie na bo . .
5. ave maria grafia plena dominus fecum
6. ave mar . . rafia plena dominus fecu . . enedicta

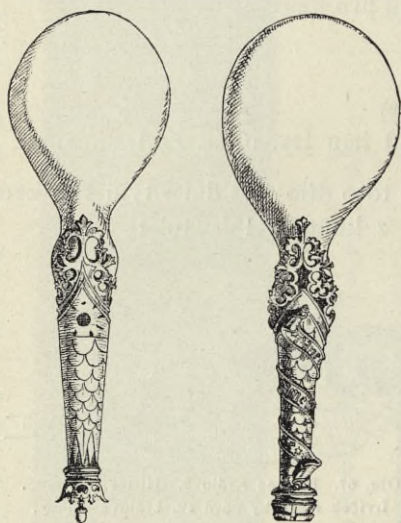

Obr. 67. Hradec Králové. Histor. museum.
 Lviček z přezky pásu zv. králové Elišky.

Ve fialovém emailu:

7. ..ne ...e ra. hnatí tofo gedlo deg z gym
8. kdož myluge czešť hoden .. lowany · gešť nad gyme
9. Pane bože pomoz̄ .. swemu nehodnemu služe
10. Pane bože rač̄ zdaržiti k tomuto gedlu kdož geští ..

Na držadlech neemailovaných, kde jsou jen ryté průpovědi (písmena jsou vyplněna zeleně), lze čísti:

Obr. 68. Hradec Králové. Histor. museum.
Dvě z lžiček zv. králové Elišky.

11. Pan bože rač̄ pozřehna ..
12. to na božy mylošty
13. buoh ma nadege
14. pane bože rač̄ pozřeh
15. to wšse na božy milo
16. pan buoh ma nadiege
17. pane bože pomoz̄
18. pan buoh ma nadiege v ge^o
19. jube domine benedi

Držadla těchto 24 lžic jsou velmi jemně pracována a dle rázu ornamentů i písma jsou z téže doby a dle všeho i z téže dílny, jako pás zvaný královny Elišky, choti Karla IV. (Obr. 68.)

Tobolky, dle tradice rovněž památky po králové Elišce:

1. Kožený váček 20 *cm* dlouhý, 14 *cm* široký, obdélný, dole zakulacený, se zelenou aksamitovou obrubou, jest pokryt pleteninou z mosazných kroužků do sebe spojených. K stahování slouží zelená hedvábná šňůra s dvěma kovovými kouličkami na koncích. Dle techniky zpracování jest pravděpodobno, že pochází ze XIV. století.

2. Tobolka jest obdélného tvaru, 22 *cm* široká a 25 *cm* dlouhá, ze světle červeného, zlatem tkaného hedvábí zhotovená. Stahuje se červenou hedvábnou stužkou, trásněmi na koncích zdobenou. Stejně třepení jest i na obou dolních koncích tobolky. Asi z XV. století.

3. Kožená, uvnitř čtyřdílná tobolka, čtvercového tvaru, 18 *cm* dlouhá. Potažena jest višňově červeným sametem a vroubena stříbrnými lemovkami. Stahuje se červenou hedvábnou šňůrkou, opatřenou dvěma kovovými kouličkami na koncích. Stejného asi stáří s předešlou.

1. Ciborium se lžičkou na podávání pod obojí. Stříbrná, částečně zlacená válcovitá nádobka, 9·5 *cm* vysoká, v průměru 13·5 *cm*, stojí na čtyřech nožkách v podobě plodu šípku. Zevní plášť válce a vrch víka potažen zeleným sametem, na kterém vyšit perlami ornament na vlnité křivce.

Na spodní straně víka vyryt beránek, držící korouhvičku s křížkem. Výborné dílo v návrhu i vypracování z XV. století. (Obr. 69.)

2. Ciborium z Lochenic. Jest stříbrné, částečně zlacené, 16 cm vysoké (bez víka). Šestidílná noha, 10·5 cm v průměru, má u spodního kraje kolmý rytý ornament, kružbu podprsníku představující.

Na zlaceném ořechu jsou vryty kružby trojlístů, mezi nimi vyniká šest výčnělků mískovitých s písmenami: **M** a **x** i **a** **☼** a růžicí v emailu provedenými. Hladká číše, 7 cm v průměru, přikryta víkem 18 cm vysokým, složeným z válcového poklopu cimbuřím ukončeného a z kulaté věžky. Tato má naznačený šupinovitý kryt a ve čtyřech řadách připojené kraby. Vrchol končí malým křížkem.

Na noze vryt nápis: beran **¶** tiepan **¶** fect.

Pěkná práce v provedení poněkud hrubém pochází z prostřed XV. století.

Lžičky na podávání chleba pod obojí:

1. Stříbrná, pozlacená lžička 15 cm dlouhá, má tenké, kulaté držadlo šroubovitě zdobené. Velmi jemná práce z XV. století.

2. Stříbrná jednoduchá lžička 14 cm dlouhá, asi z konce XV. století.

Přesýpací hodinky. Čtvery sutky stojí ve válcovité mosazné kostře 11 cm vysoké, 6·5 cm v průměru. Oba terče, spodní i vrchní, zdobené rytou i ciselovanou prací, byly spojeny dvanácti řezanými kostěnými sloupky (z nich zbylo nyní jen 6½ kusu) a čtyřmi mosaznými pásky, na krajích vroubkovanými. Na nich jsou nápisy:

1. REQUIRAM SANGVIN DE MANIBVS TVIS anno 1573

2. LAVS SOLI AETERNO DEO

Obr. 69. Hradec Králové. Histor. museum. Ciborium, jehož se upotřebovalo při přijímání pod obojí.

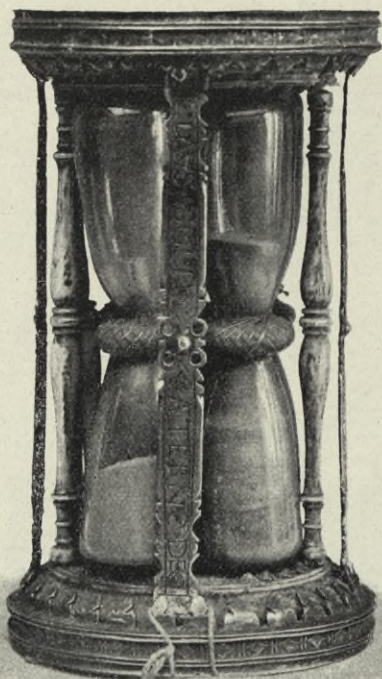
3. STEPH BRZEZI RATE

4. VÆ MIHI NISI EVANGEL'ZAVERO Cor. 9.

Velmi dobrá tato práce jest nejspíše pražského původu. (Obr. 70.)

Kalíšek mosazný, 14 *cm* vysoký, 8·5 *cm* v průměru, stojí na malé kulaté nožce. Podlouhlý ořech jest mělce rýhován a celá čiška pokryta ornamentem německo-renaisančním.

Slušná práce z konce XVI. stol. (Obr. 71.)

Obr. 70. Hradec Králové. Histor. museum.
Přesýpací hodiny.

Obr. 71. Hradec Králové. Histor. museum.
Kalich mosazný.

Zvonek z kostela sv. Jana na Kopci, 6·5 *cm* vysoký, v průměru 7·5 *cm*. Na plášti nese na jedné straně poprsí ve věnečku z vavřínových listů, na opačné straně podvojně poprsí, rovněž ve věnci. Mezi medaillony jsou v reliefech provedeny maličké postavy v římských pláštích. Hladké plochy pláště vyplněny datem 1 · 5 · 7 · 1. Kolem koruny nápis: AL-LOF-GOD-VAN. Při spodním okraji: SIT NOMEN DOMINI BENEDICTVM.

Reliefy jsou výborně modelovány.

Zvláštní ozdobou musea jsou kancionály literátského kůru chrámu sv. Ducha, které byly v užívání do roku 1855. Nejvýznačnější z nich jsou:

1. Kancionál (musejní značka B₆) latinský, na pergameně psaný, velikosti listu 39 × 58 cm. V initiale O malovaná sedící postava mladistvého

Obr. 72. Hradec Králové. Histor. museum. List z gradualu (B. 7.)

krále na ornamentovaném pozadí (v kosočtvercích lilie). S hladkých kožených desk strháno kování. Dle rázu ornamentálních ozdob versálek jest tento kancionál z první polovice XV. století.

jemnou technikou. Na prvním listě praví nápis, že dílo toto způsobil dne 8. listopadu 1505 pro chrám sv. Ducha svým nákladem měšťan Hradecký Jan Franuš, soukeník, za 55 kop grošů praž. Srovnáním s kancionalem mladoboleslavským soudí dr. K. Chytil, že maloval gradual tento *Janiček Zmilelý* z Písku. Znamenitá tato památka staročeského umění spojena jest s jiným umělým dílem řemeslným, jsouc zavázána v desky z bílé vepřové kůže s tlačeními růžicemi a mosazným kováním na hranách v gotických arkaturách a na rozích v kosočtverečných ornamentech, s vypuklým vsazeným karneolem uprostřed. Též střed desky zdoben mosaznou růžicí s vyčnívajícím karneolem. (Obr. 72.)

6. a 7. Dva díly graduálu z let 1585—1604. První (B_{12}) obsahuje zpěvy adventní, druhý (B_{13}) písně k slavnostem celého roku; oba jsou české, na pergameně stejné velikosti 41×66 cm. První díl má 18 malovaných listů po celé straně, druhý pouze 16. Obrazy jsou výborně malované a mají za předměty nejen výjevy náboženské, ale i architektury a podobizny. Zajímavé jest zejména vyobrazení vnitřku chrámu sv. Ducha v Hradci Kr. s gotickou archou a kůrem literátů. Na prvním listu jsou podobizny malíře graduálu, *Matouše Radouše* z Chrudimi, skladatele zpěvů *Fiřika Rychnovského* z Rychnova, měšťana Chrudimského, a písaře *Matěje Litoměřického* z Hradce Kr. U nohou každého jest znak jeho. Pergamenové listy dodal *Antonín Špor* z Vratislavi za 60 kop grošů míš. (Obr. 73., 74. a 75.)

Desky obou dílů jsou vázány v bílé vepřové kůži, tlačené renaissančními ornamenty. Mosazné kování na rozích prvního dílu má tvar plastických, prořezávaných orlic. Rohy druhého dílu jsou hladké, spony jsou gotické a z jiných asi starších desek vzaty.

8. Kancionál latinský (B_{11}) na pergamenu, velikosti listu 36×56 cm; se sporými initialkami jen ornamentálními, velikosti 7×8 cm. Desky v hnědé kůži s tlačeními rýhami, mají strhané kování. Pochází z druhé polovice XVI. století.

9. Rorátník (od. II. č. 7) český, na papíře, velikosti 30×37 cm. První tři stránky pokryty dobře malovanými podobiznami mužů černě oděných, v krátkých pláštích, kožešinou podšitých. U každého u nohou jeho znak a vedle datum 1 · 5 · 8 · 5. Kol prvního písmena: G. B. z W. (Jiří Balbín z Worličné, cís. rychtář), kol druhého M. C. z P. (Martin Cejp z Peclínovce, primas), u třetího L. z P. (dle znaku též některý z Peclínovců).

10. Gradual český (B_9) na papíře velikosti 32×46 cm, se zhrubělými ornamentálními initialkami. Na poslední straně malířský znak o třech štítcích a podpis: GIRŽIK ORFVS MALIRZ z CHOTIESSYC 1564.

Pěkné kožené desky nesou na přední straně nápis:

GRADVAL
MDLXIII
CZIESKY

a jsou okovány na rozích plochými mosaznými kosočtverci s rytými ornamenty.

11. V r. 1901 byl zakoupen kancionál velikosti listu 28×38 cm, na papíře psaný, latinský s některými českými písněmi. Z různých dob složené části. Bez polychromních initial, jen v jednom oddílu jsou barvené jedním

Obr. 75. Hradec Králové. Histor. museum. List z graduálu Radoušova.

tonem. Na jedné initialce B napsáno na stužce: Anno dñi mille^o cccc^o vii^o. Desky kožené, tlačené, mají datum 1570. Kování na rozích ryté, uprostřed plíšky a na nich kol růžice vryto: maria me

Dále řada menších zpěvníků z XVI—XVIII. století, na pergameni i papíře, psaných i tisknutých, v deskách kožených tlačených neb pergamenových.

Pak staré pozemkové knihy s pěknými deskami a mosazným kováním.

Cechovní kniha řemesla krejčovského a pekařského, počata r. 1533 na papíře velikosti 20×28 cm. Na titulním listě v initialce L vyobrazen primitivně sv. Václav.

Obraz na dřevě malovaný, 43×180 cm veliký, představuje Hradec Králové v roce 1638. Jest to kopie originálu, nalézajícího se na děkanství.

Dva obrazy na plátně po 1×1.45 m veliké, představují sv. Ludmilu a sv. Václava, malované některým Jesuitou v XVIII. stol. Druhdy visely v kostele P. Marie. Obstojné ceny.

Dvě hlavičky hliněné, polychromované, 14 cm vysoké, zajímavé svým velice archaistickým rázem; jsou as ze XIV. stol. (Obr. 76.)

Obr. 76. Hradec Králové.
Polychromovaný kachel v histor. museu.

Hliněný kadlub 7.5×9 cm veliký, s reliefem sv. Barbory jemně modelovaným, byl nalezen v bývalé zvonárně Ig. Dracka. Otisk tohoto kadlubu jest na umíráčku ve Vše-starech z r. 1779.

Puška 1 m dlouhá, tažená, pěkně vykládaná slonovou kostí, s rytými obrazy figurálními i ornamenti a datem 1659.

Pečetě městské se znakem města Kr. Hradce jsou dvojí, se lvem a s písmenou G:

1. Na nejstarší stříbrné pečetí, 2.4 cm v průměru, i s řetízkem 12 cm dlouhé, jeví se v obrubě z jetelového trojlistu gothické písmeno G; v cípech vryto: *se* · (cretum) *gre* · (ciae) *re* · (ginae). Tato pečeť jest z XV. stol.

2. Největší stříbrná pečeť má v průměru 5.2 cm, je připevněna na řetízku 4.2 cm dlouhém. Uprostřed na štítku český lev dvojocasý pod korunou; kolem štítu obrouček ve tvaru trojlistu, obtočený stužkou, na které nápis: SIGILVM CIVITATIS GRENCENSIS SVpra ALBEAM. Pečeť tato dle tvaru pochází z počátku XVI. století; jest velmi ostře ryta. (Obr. 77.)

3. Stříbrná pečeť s dvojnásobným řetízkem 40 cm dlouhým, má v průměru 3.5 cm; na spodní ploše pečetí jest v trojlistu český lev pod korunou. V cípech kolem opis: SIGILLV · CIVITATIS · GRENCENSIS · SVpra · ALBIM. Na vrchní ploše vryt letopočet 1561 a pod ním: RENOVATVM 1666.

Pečeť sladovnického cechu 3.6 cm v průměru, na řetízku 12 cm dlouhém, stříbrná, jeví velmi pěknou rytinu sv. Václava a kolem nápis: S · pecif · sladovníkov · miesťa · hradce · kralove. Z konce XV. neb počátku XVI. století.

Pečeť cechu bednářského, stříbrná, 4·2 *cm* v průměru, dole má štítek s odznaky řemesla, nad ním datum 1611.

Městský znak nynější se lvem držícím G, obecně vešel v užívání teprve od XVIII. století.

Četné kachle, celé i zlomky z nich, byly nalezeny při stavbách domů a rozvážení pevnostních hradeb. Kachle jsou nepolované i polované a většinou pocházejí ze XVI. století.

PRŮMYSLOVÉ MUSEUM nachází se v zámečnické odborné škole.

Zprávy kuratoria městského průmyslového musea pro severovýchodní část království Českého v Hradci Králové za l. 1896—1900.

Vedle moderních předmětů jsou ze starých zejména pozoruhodné:

Kasule z chrámu sv. Ducha, 1·12 *m* dlouhá, 0·7 *m* široká; uprostřed má na hnědožlutém brokátu vyšívaný kříž s vypuklým tělem Krista P. s P. Marií a sv. Maří Magd. u nohou, sv. Petra a Pavla v ramenech kříže, Hospodina nahoře a sv. Václava dole. V každém konci kříže jsou vyšita písmena, v jednom jest vypáráno a představovalo as I, ostatní písmena jsou X, Y, P. (Obr. 78.)

Vzácná tato památka pochází z prvé polovice XVI. století.

Zvon z Lochenic, výšky 35 *cm*, v průměru 40 *cm*, byl zván »Lumenda« a protože pukl, byl sňat a uložen zde. Pod korunou vine se pásek z lupen, pod ním nápis: GOSS MICH IGNATIUS DRACK IN KÖNIGGRÄTZ: 1779. Na plášti pod barokním ornamentem reliefs sv. Petra a Pavla, sv. Václava a sv. Prokopa (?). Při spodním okraji nápis: TENTO ZVONEG GEST PRZELITEC S NAKLADEM OBCI LOCHENSKE A PRZEDMESKE (vlastně Předměřické). (Obr. 79.)

Sbírka zámků, z nichž zejména zajímavý jest zámek z věže Všešarské, 37 × 39 *cm* veliký, otevřený zámek to německý z počátku XVI. století.

Sbírka kování ze XVII. a XVIII. století. 193 kusů, pochází většinou z domů Pražských ze sbírky architekta J. Zeyera.

Sbírka cechovních nádob cínových, zejména konvice pekařů z r. 1754, džbán kovářů z r. 1686, konvice řezníků z r. 1755, konvice kolářů z r. 1807 a pěkná konvice na třech nožkách v podobě mužské hlavy, jež má na víku půl lva a jest ze XVII. století.

Obr. 77. Hradec Králové. Největší pečeť městská se znakem (stříbrná).

H m o ž d í ř bronzový, 13 cm vysoký a tolikéž široký, s reliefy honby na medvěda na plášti ve spodním pasu a mythologických postav ve vrchním. Pochází z cerekvického zámku a jest z počátku XVIII. stol. (Obr. 80.)

Obr. 78. Hradec Králové. Průmyslové museum. Kasule z chrámu sv. Ducha.

Le v ze železného plechu, 40 × 60 cm velký, byl druhdy upevněn na hrotu věžní bání domu č. p. 34. Rázovitá práce z druhé polovice XVI. stol. Protože dům č. 34 je z XVIII. stol., byl lev patrně z jiné starší budovy sem přenesen, neb stál na dřívějším domě č. 34. (Obr. 81.)

Jehlice se zlacenou ozdobou a emailovou výplní, představující trojanského koně. Deska alabastrová s reliefovými portréty ze

XVII. století. Soška spravedlnosti rokoková, z vídeňského porcelánu. Broušená ozdobná sklenice z křišťálového skla z pozůstatosti J. Hostivíta Pospíšila.

RADNICE.

M. Lüssner, Některé památnosti radního domu v Králové Hradci. — Pam. arch. II., 228, 229.

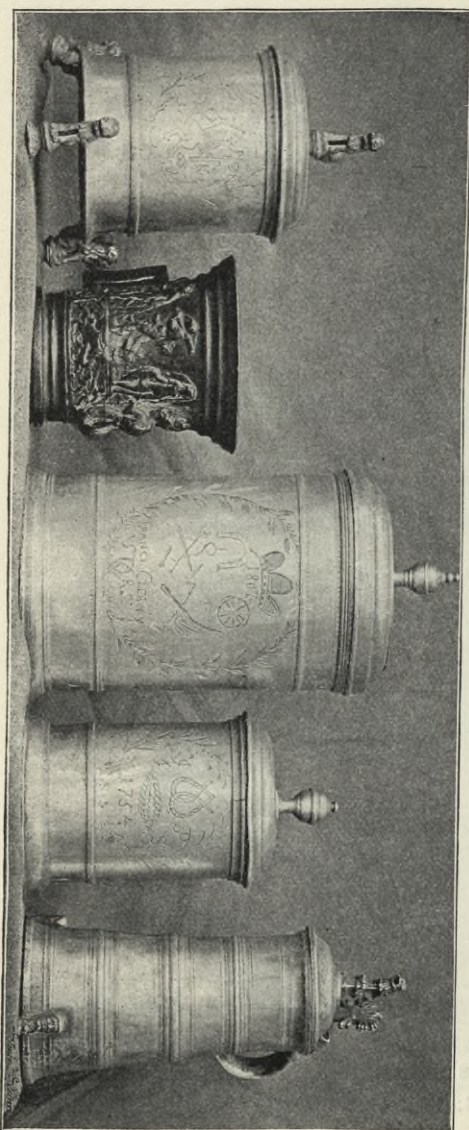
Obr. 79. Hradec Králové. Průmyslové museum. Zvon z Lochenic.

Stará radnice na Velkém náměstí, kde umístěny jsou nyní kanceláře krajského soudu, poprvé připomíná se r. 1418; r. 1540 byla rozšířena a r. 1588 opravena, jak svědčí nápis na kamenné desce v zadním traktu zazděný: »Podděláno po druhý 1588.« Do jednopatrové radnice vedly tři vjezdy a v průčelí měla balkon na kamenných sloupech. R. 1696 vystavěna byla na radnici vížka a dány byly na ni hodiny z kostela sv. Antonína, jež *Václavem Čechem* předělány byly z celého orloje na poloviční orloj. R. 1787 postaveny byly za peníze, stržené za Slezskou bránu, dvě věže po straně radnice. Hodiny byly opraveny od hodináře *Frant. Šmída*.

V l. 1850 a 1851 přestavěna byla stará radnice dle plánu *Wittmanova* pro soud, při čemž byla o jedno poschodí zvýšena.

Ve dvoře zazděny jsou tři desky kamenné z bývalé Slezské brány:

1. Gedna wjra gegen krzeff a laška mezy nami — Czinnmez bohu
 dhwalu rzeff — at rarczy byfi s nami. Veritas vincit.

Obř. 80. Hradec Králové. Průmyslové muzeum. Štítky cechovních nádob a hmoždíř.

2. Neb w wirze gednota
 czynnij mnoho dobrego warug se
 wiedy pikharta y každihy z blud-
 nehó. Veritas liberabit.

3. Viz vyobr. 82.

Pranýř, který stával upro-
 střed náměstí, byl roku 1715 za
 příčinou stavby sochy Panny Marie
 na témž místě odstraněn a nový
 menší před radnicí postaven blízko
 památné kašny, znamenitého to
 díla kamenického. Kašna ta, šesti-
 hranná, byla vystavěna ku cti
 krále Jiří. Sloup, kudy voda vy-
 cházela, měl podobu šestihranného
 kalicha, ozdobeného po stranách
 podobně jako kašna sama znaky
 zemskými, městskými a jinými,
 a na vrchu jeho stál sv. Jiří draka
 probodající. Na obrubě kašny byly
 mimo to sochy čtyř zbrojnošů.*)
 Pranýř i kašna zmizely.

BISKUPSKÁ RESI-
 DENCE na Velkém náměstí
 č. p. 35.

Dr. J. Eiselt, Königgrätz 64. —
 Fr. Švenda, Čtvrtý hliněný obraz
 města Hr. Kr. r. I. 18, 64, r. III. 176.

Biskup Mat. Ferd. Sobek
 z Bilenberka koupil r. 1662 k upra-
 vení sídla biskupského od hr. Gal-
 lasa tři domy na Velkém náměstí
 za 1000 tolarů. Z těchto počal

stavěti residenci biskup Tobiáš Becker r. 1709, a dokončil přední část
 do náměstí. Téhož roku dostavěl domácí kapli sv. Karla Bor., kterou po-
 světil 14. listopadu. Zadní část residence dostavěti dal biskup hr. Vratislav

*) Popis kašny této v Bienenbergově Geschichte der Stadt Königgrätz 347—349

z Mitrovic r. 1714—1716. Za biskupa Adama hr. z Arca bylo r. 1777 přední již sešlé průčelí znovu opraveno a střecha novou nahrazena. R. 1897 byla šindelová krytina nahrazena břidlovou; vysoké vikýře vybourány a místo nich menší postaveny.

Dvojpatrová, omítaná budova palácových poměrů stojí na jižní straně náměstí, blíže bývalé koleje Jesuitské. Střed stavby tvoří čtvercový dvůr, do něhož ústí okna chodeb. Průčelí do náměstí měří 26·28 m délky a má střední osu vyznačenou bohatou barokní architekturou. Portál v kamenném ostění, ellipsoidně uzavřeném, vroubí dva jonské sloupy.

V závěrníku vytesán znak budo-
vatele biskupa Tobiáše Beckra.

Mansardová střecha, nyní břidlou, krytá, jest prostoupena barokními vikýři. (Obr. 83.)

U vnitř visí na schodišti ukřižovaný Kristus v nadživotní velikosti: práce průměrné ceny z konce XVIII. stol.

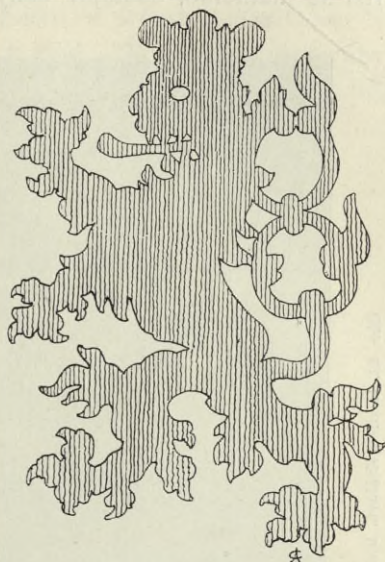
Na chodbě a v předsíni prvního patra jsou rozvěšeny podobizny všech šestnácti biskupů, až inclusive Al. hraběte Kolovrata z r. 1830. Portréty jsou různé ceny umělecké; dobré jsou zejména podobizny J. hr. Valdštyna, biskupa v l. 1668—1673, J. A. hr. z Arca, biskupa z l. 1776—1780, a poslední.

Obr. 82. Hradec Králové. Deska kamenná druhdy na bráně Slezské, nyní v budově kraj. soudu.

ve vyšší polovici festony a nahoře vásou. Dílo z doby empiru, dobré v poměrech.

3. a 4. V druhém patře jsou dvojce pěkná hnědá kamna stejného tvaru; jedna téhož tvaru byla při poslední opravě přenesena do průmyslového musea. (Obr. 84.)

Obr. 81. Hradec Králové. Průmysl. museum. Plechový lev druhdy na věžce domu »bratrského«.

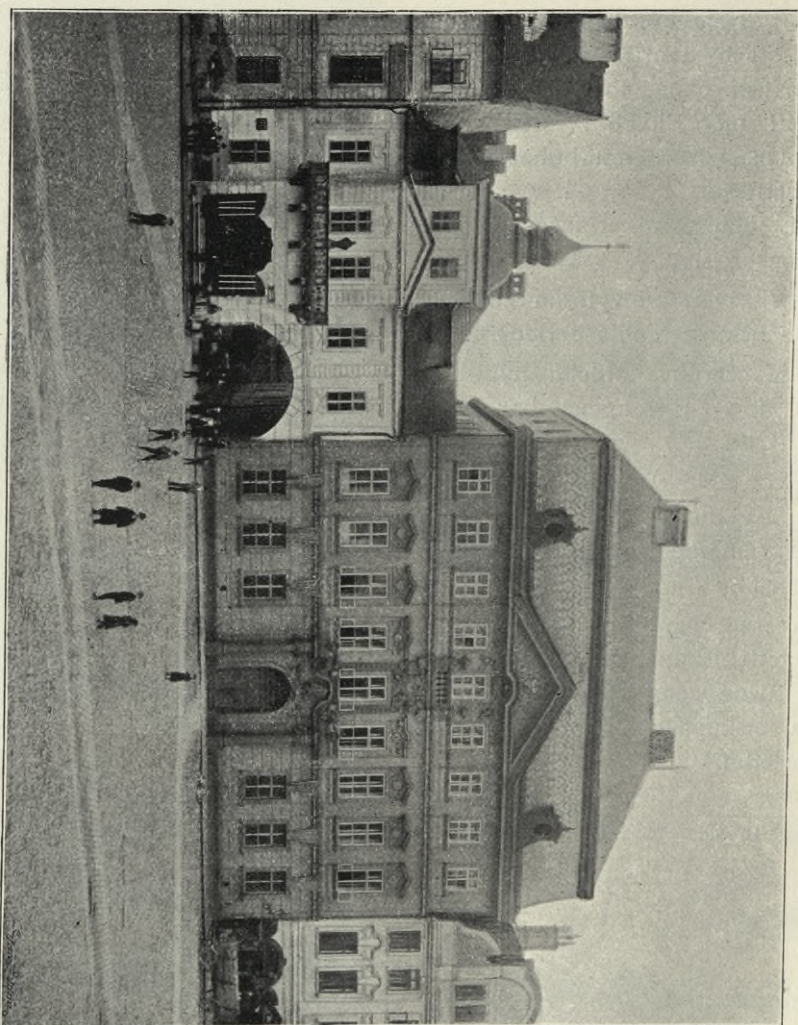
V předních pokojích prvního patra, zvaných císařskými, jsou některá pěkná kamna a to:

1. v ložnici hnědá, pětihranná kamna z původního zařízení residence. V předu vyhlouben výklenek a na římsě stojí vása. Dobrá práce z první polovice XVIII. stol.

2. V saloně stojí okrouhlá hnědá kamna, zdobená dole kannelurami,

5. Malá kulatá kamna s vásou nahoře, bledě modrá s bílými ozdobami (festony), stojí též v II. patře. Jsou empírová, z počátku XIX. stol.

Kaple domácí v prvním patře nad obdélným půdorysem, kryta štukovým stropem, v jehož středu ovální obraz, představující sv. Karla Bor. kříží se klančího, obstožné ceny.

Obr. 83. Hradec Králové. Biskupská residence a dům č. 34.

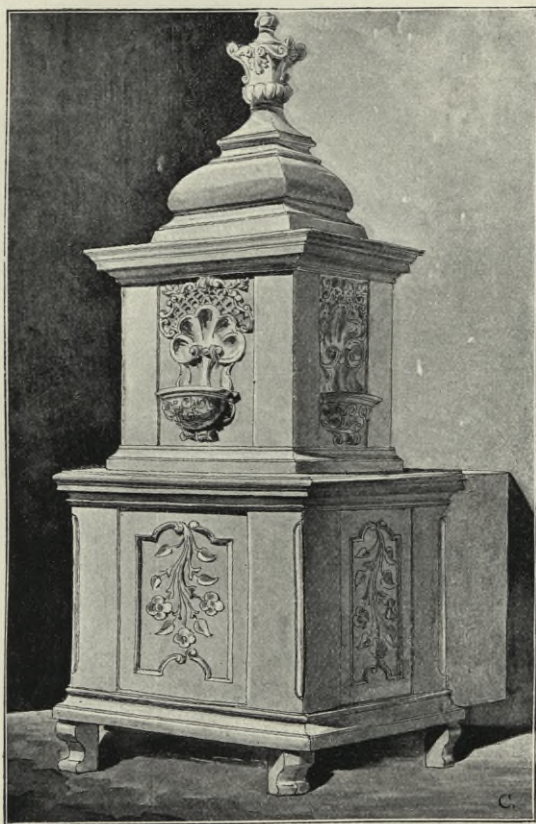
Na oltáři dřevěném stojí po stranách pozlacené sochy sv. Vojtěcha a sv. Františka Sales., slušně řezané, a uprostřed olejový obraz sv. Karla Bor. se zjevením anděla. Prostřední umělecké ceny; z počátku XVIII. stol.

Po stěnách jsou namalovány al tempera v medaillonech podobizny církevních sv. Otců, nevalné ceny.

Monstrance z mosazného plechu, pozlacená, 58 cm vysoká, 28 cm široká, paprsková. Oválná noha celá jest pokryta tepaným ornamentem.

Kol středu připevněn dvojnásobný barokní věnec ornamentální. Na spodním jsou po stranách andělé, nahoře Hospodin a nad ním křížek. Nodus jest přidělán z jiné monstrance empirové, kdežto ostatní části jsou barokní z druhé polovice XVIII. století.

Kalich stříbrný, empirový, 25 *cm* vysoký, v průměru číše 9 *cm*. Na noze, v průměru 14 *cm* široké, ornament z vína. Na ořechu připevněny rákosové listy a spodní část číše zasazena v košíčku z prosekávaných listů

Obr. 84. Hradec Kralové. Kamna z biskup. residence.

akantových. Na noze nápis: Ad piam memoriam Caroli Boromaei Hanl Episcopi Hradecensis 1859. Berly biskupské dvě se stříbrnými závitými pěkné práce z XVIII. stol.

Audienční síň vyzdobena čtyřmi olejovými obrazy, 76 × 100 *cm* velikými, v širokých barokních žezných rámcích. Představují církevní sv. Otce: Sv. Augustina (v biskupském rouše s hořícím srdcem v ruce), sv. Řehoře (v kardinálském oděvu píšící, s holubicí u hlavy), sv. Jeronýma (na poušti, výborně malován) a Karla B. (?) (znamenitě malovaný stařec v kardinálském rouše).

Obrazy pocházejí z některého oltáře a jsou z XVIII. stol.

Obraz sv. Tomáše, kladoucího prst do boku Kristova, 85×130 cm veliký, správně kreslený, ale zašlého koloritu, asi z počátku XVIII. stol.

Malá domácí kaple v zadní části budovy, jest nevelký oktagon s oltářem v čele, na němž obraz sv. Jana Nep., jenž zobrazen mladistvé tváře, an kříž k srdci tiskne. Velmi dobrá malba z druhé pol. XVIII. stol.

Obr. 85. Hradec Králové. Průčelí kanovnických domů za chrámem sv. Ducha.

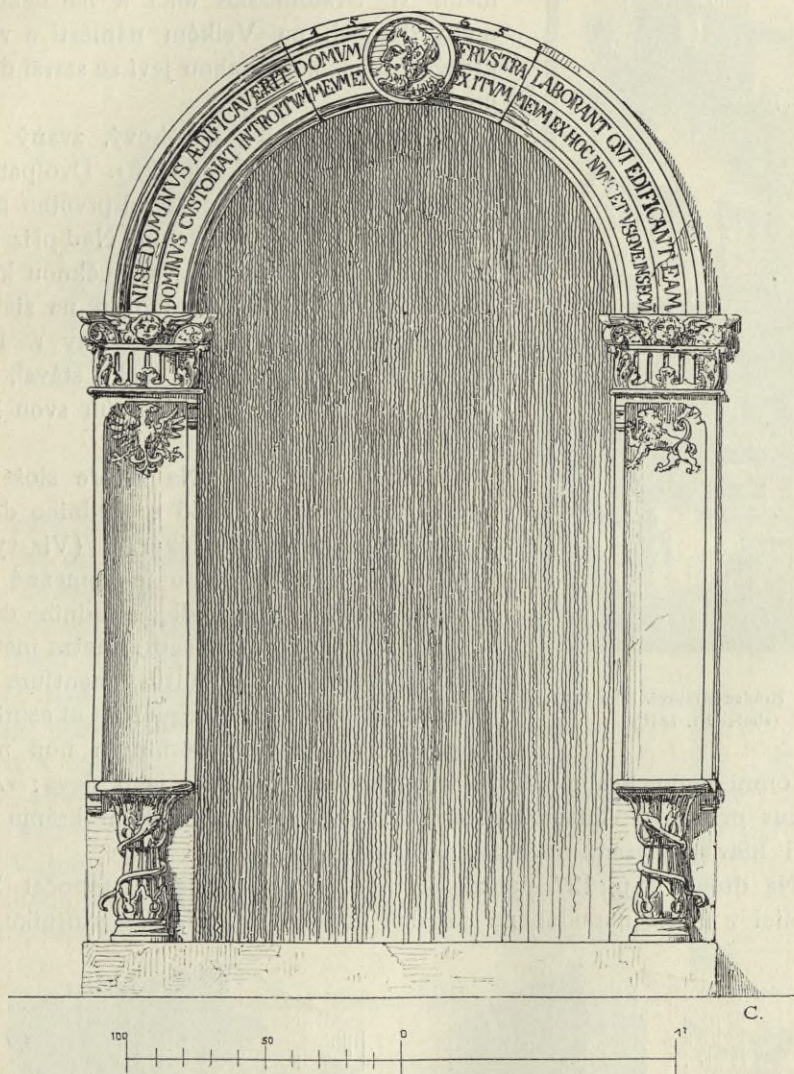
Knihovna v západním traktu residence chová uloženy knihy v závitovitých regalech barokních se spirálovitými sloupy. Nejpamátnejší z knih jest bible na pergamenu s malovanými initialkami z konce XIV. stol.

DĚKANSTVÍ.

Budova děkanství stojí v místech, kde asi býval v dávných dobách příbytek arcijáhna a faráře. R. 1484 úplně vyhořela a byla pak znova vystavěna. V knihovně visí obraz Panny Marie v pěkném barokním vyřezávaném rámcí, deska dřevěná s obrazem Hradce Králové z r. 1638 a obraz Panny Marie Pikhartské. Pod ním je vyobrazení Hradce Král. z r. 1680 s processím, před nímž nesen jest týž zázračný obraz Panny Marie Pikhartské.

DOMY SOUKROMÉ.

Podsíně (podloubí) bývaly na Velkém a Malém náměstí a i v ulicích. Dosud zachovaly se z části na severní straně Velkého náměstí, na jižní straně Malého náměstí, v Svatodušské ulici a před domy č. 45 proti kostelu

Obr. 86. Hradec Králové. Ostění portálu druhdy na domě č. 149 na Vel. náměstí.

sv. Ducha a č. 100 v Dlouhé ulici. Podsíně před domem č. p. 142 má gotickou křížovou klenbu s kamennými žebry, podsíně v domech č. p. 6, 10 a 11 v maltě napodobenou pozdně gotickou klenbu.

Štíty renaissanční a barokové zdobily většinu domů. Od obce r. 1568 bylo dokonce nařízeno, aby štíty se stavěly, a cihly na ně zdarma byly

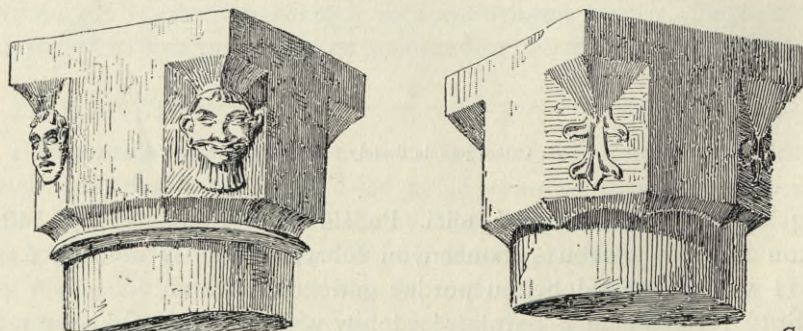
Obr. 87. Hradec Králové. Dům č. 82
(zbořený r. 1884.)

poskytovány. Po požárech, jimiž Hradec Král. byl postižen v XVIII. a XIX. století, štíty byly snášeny a mnohé při opravách domů pobořeny. Dosud spatřiti lze staré štíty na kanovnických residencích (obr. 85.), na domech ve Svatodušské ulici a na několika málo domech na Velkém náměstí a v některých ulicích. Převahou jeví se starší domy co barokní.

Dům č. p. 34, barokový, zvaný »Na schůdkách« nebo »U Špuláků«. Dvojpatrová stavba, jejíž východní část od prvního patra vystupuje z líce domu věžovitě. Nad přízemím západní části průčelí terasa s pěknou kutou mříží. Vystaven byl dle nápisu na zinkové desce, nalezené v makovici vížky r. 1750. V domě, který na místě něho stával, měli vzadu pod starobylym klenutím svou kapli Čeští bratři.

Dům č. p. 149. Na dvoře složen je portál kamenný z r. 1565 z předního domu, v němž bývala druhdy lékárna. (Viz vyobr. č. 86.) Na dvoře zazděno je kamenné nadpraží z vchodu, který vedl do zadního domu, s tímto třířádkovým nápisem: *Castra metatur angelus Domini in circuitu timentium eum et eripiet eos. — Divites eguerunt et esuriunt; inquirentes — autem dominum non minuentur omni bono. Psalm. 33.* Po stranách pak vytesána jsou slova: »Anno Dominus prope« a »MiseriCorDiae. Pán Bůh.« V cukrářském krámu nade dveřmi hlava vytesaná a ve zdi znak měšťanský.

Na domě č. p. 127 nalézá se nad jedním oknem letopočet 1571. V tržnici v maltě napodobené pozdně gotické klenutí. Ve svorníku nad

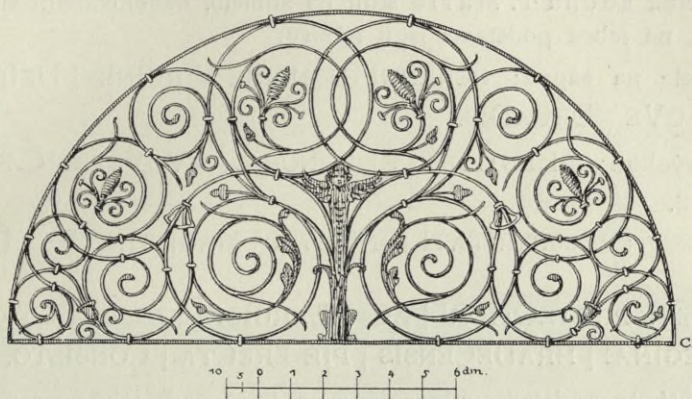
Obr. 88. Hradec Králové. Hlavice sloupové z domu druhdy č. 82.

a.

vchodem vytesána byla holubice s olivovou ratolestí. Svorník ten uložen jest nyní v hist. museu.

Ve zdi na dvoře domu č. 255 zazděny jsou gotické patky.

V obecním domě č. p. 230, stojícím na místě býv. hradu, na dvoře zazděny jsou pozdně gotická patka ze staré radnice a patka a římsa, nalezené

Obr. 89. Hradec Králové. Mříž v domě č. 13, na Malém náměstí.

při stavbě jeho r. 1852 a 1853, s ostěními. Kusy ostění z oken nalezeny byly též při kopání v zahrádce na dvoře a uloženy jsou v hist. museu. Tyto nálezy jsou vesměs gotické. V přízemí téhož domu umístěna je předhistorická sbírka měst. musea, sbírka starého nábytku, odlitků zvonů atd.

Dům. č. p. 82 zbudován byl ve Vladislavské gotice, v XVI. stol. byl opraven. (Obr. 87.) R. 1884 byl zbořen a místo něho nový postaven. Sloupy z něho, s hlavami a kusy z nadpraží býv. domovního vchodu s vytesanými pruty, uloženy jsou na dvoře obecního domu č. p. 33. (Obr. 88.)

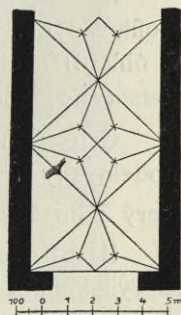
V domě č. p. 13 jest renaissanční mříž ze XVI. stol. ve vchodu do cukrářského krámu. (Obr. 89.) V síni téhož domu napodobena ze štuky pozdně gotická klenba. (Obr. 90.)

V domě č. p. 118 jsou dvě kované mříže na schodech. Z konce XVI. stol.

Na domě č. p. 111, který r. 1762 vyhořel při požáru založeném Pruskými kozáky, jest tento nápis:

AeDes prIVs Igne borVsICo Vastatae
nVnc Vero IMPensis ForbeLskIais
IntegrItaI restItVtae.

V maltě napodobená pozdně gotická klenba jest ještě v domech č. p. 12 a 34, a byla v domě č. p. 150. Gotická žebra, patky a ostění

Obr. 90. Hradec Král. Půdorys podsíně domu č. 13 na Janském nám

nalezeny byly v základech domů č. p. 151 a 152, 155 a 156, 177 a 195, 200 a 295, a got. ostění u dveří zachovalo se ještě v síni domu č. p. 18.

SOCHY:

Sloup Marianský na Velkém náměstí, 19 m vysoký, byl postaven r. 1717. Jest z pískovce tesán a místy zlacen.

Úměrná socha P. Marie stojí na štíhlém, kanelovaném sloupu korinthském, na jehož podstavci jsou nápisy:

V čele na západ: PERENNĪ HONORĪ | VIRGINĪS | DEIPARÆ |
SANCTA QVE | DECADIS.

Na východ: SPLENDORI | ELEONORÆ | AVGVSTÆ | CÆSARVM |
PARENTĪS.

Na sever: PROSPERITATĪ | INCLYTI | MAGISTRATVS | DOTALIS
VRBĪS.

Na jih: PROTECTIONĪ | AC | LARGIORĪ | BENEDITIONĪ | PO-
PVLĪ REGINÆ | HRADECENSIS | PIE ERECTA | CONSISTO.

Pod tímto podstavcem rozkládá se ještě jiný, jehož strany jsou do vnitř vyduť. Přední strana podstavce jest v prostřed ve výklenky prohloubena a v nich pod lasturou leží: v předním výklenku socha sv. Rosalie, v zadním sv. Jan Nep. Na ostatních dvou stranách umístěny jsou znak říše: dvojhlavý orel, a znak města: lev držící písmeno G v předních tlapách.

Na čtyřech rozích tohoto podstavce stojí sochy: sv. Anna, sv. Ivan, sv. Karel Bor. a sv. Jan Nep.

Kolem sloupu zvedá se zábradlí na osmistěnném půdorysu, z barokně profilovaných, čtyřstěnných kuželek, s pěknou mřížkou v čelním poli. V úhlopříčných stojí při zevních stranách zábradlí na zvláštních kulatých podstavcích sochy: sv. Václava, sv. Josefa, sv. Ondřeje a sv. Vavřince.

Celek působí ladně a sochy jsou některé znamenitě, ostatní dobře modelovány i sekány. Původcem jejich byl buď *M. Braun* sám neb některý jeho žák. (Vyobr. 91.)

Socha sv. Jana Nepomuckého na Malém náměstí stojí v kašně na vysokém, čtyřbokém podstavci, s konsolami na rozích. Poměrně malá socha světce podporována jest dvěma anděli. Na podstavci nápisy:

HONORANDO | SANCTO IOANNĪ NEPOMVCENO | EREXIT.

Pod tím: SINGVLARĪS | EIVSDEM | CVLTOR.

Na vých. straně: DIVE | TVOS | SOLITO | DEFENDE | FAVORE |
CLIENTES | : DEVOTO | CERTAMINE | ÈSVBVRBĪO | HVC | TRANS-
LATA.

Na západní straně: S. IOANNES | NEPOMVCENE | EXOPTATE |
PATRONE | INTERCEDE PRO NOBĪS.

Socha byla zhotovena r. 1718 nákladem císařského rychtáře Jana Fridricha, který dal ji postaviti před Pražskou branou na místě někdejšího dominikánského kláštera. R. 1772 byla odtud na Malé náměstí přenesena.

Obr. 91. Hradec Králové. Sloup Mariánský na Velkém náměstí (v pozadí býv. kolej Jesuitů.)

Socha sv. Jana Nepomuckého na Janském náměstí stojí ve výklenku průčelí domu č. 163. Socha z pískovce, obstojné ceny, drží ve vztýčené pravici kříž, v levici palmovou ratolest. Na podstavci nápis:

S. IOANNI | FAMÆ | TVTELARI | EXSTRVCTA | ET | DICATA
A IO. IOSEPHO | GRISBACH | DIE 15. MAIL. (R. 1774.)

NÁHROBKY ze hřbitova sv. Jakuba.

L. Domečka, Náhrobky na hřbitově sv. Jakuba v Hradci Král. Ratibor 1897. č. 31.

Kolem kostela sv. Jakuba v Hradci Králové prostíral se rozsáhlý hřbitov zvaný »Pohřbem na louce«, na němž se pochovávaly mnohé z předních rodin Hradeckých. Při stavbě pevnosti r. 1766 byl nejen kostel sv. Jakuba zbořen, ale i hřbitov zrušen a na místě tom byly postaveny hrady. Dle Bienenberka bylo přes 60 kamenných náhrobků pěkné práce odvezeno na hřbitov ke kostelu sv. Ducha v Hradci Kr. a užito k vydláždění chlévů a kostnice, anižby kdo byl nápisy na kamenech zaznamenal. Ze zbylých náhrobků zpracována většina do zdí pevnostních. Jen šest desek zůstalo ušetřeno v místech kde stával hřbitov u sv. Jakuba, při stavbě kolny byly tu r. 1897 vyvorány a uloženy jsou v měst. stavebním dvoře.

Desky ty jsou 1'55—1'88 *m* dlouhé, 0'75—0'88 *m* široké a 0'15—0'20 *m* silné. 1. Má nápis kolem okraje: LETHA PANE 1561 27 DNE MESICE CZERWENCE VMRZELA GEST POCTIWA WDOVA PANI ANYZKA SSENTINGARKA A TVTO GEST POCHOWANA. Uprostřed vyryta jsou latinská disticha a pod nimi česky výňatek z listu sv. Pavla k Římanům. Pod tím jest vyryta značka kameníka.

2. Nese kolem kraje nápis: Uefa Panie MV^{CLV} v patek po sw. Krzifelu umrzela Tudmila dcera Jana Kofoule manželka Jana Pekelskeho. Uprostřed desky vytesán měšťanský znak, kolem něho písmena J a Y a letopočet 1555 a pod tím citát z knihy moudrosti.

3. Kolem okraje vytesán nápis: Uefha . . 1575 den sw. Medarda žiwof swug dokonal slowofny pan Jan Pekelsky miestenin v miestie Hradci nad Tabem a tuto tielo geho odporziwa a budauciho wzkrziffeni orzekawa. Uprostřed týž měšťanský znak jako na předešlém kameni.

4. Uprostřed vytesána postava ženy v dlouhém plášti, s čepcem na hlavě, se sbíraným límcem kol krku a kolem rukou. V pravici drží modlitební knížku. V pravém rohu znak, v jehož štítu půl jednorozce, dle kterého náležel náhrobek některé paní ze Sobince. Kolem okraje nápis: Uefa Panie 1585 v nedieli po sw. Markytie umrzela gest poctiwa wdowa pani Dorota I . . . wa a tuto w Panu odporziwa orzekawagice blahoslaweného wzkrziffeni w Kristu Panu.

5. Uprostřed vytesána velmi dovedně ženská postava s rozpuštěným vlasem, v sukni, krátkém plášti a sbíraném límci kol krku a rukou. Kolem kraje desky nápis: w Kristu Panu žiwof swug dokonala Anna Theodora vrozeného pana Daclava Niskry z Sobince dobra pani a dcera . . .

6. Kolem okraje desky vytesán nápis: Uefa Pa. 1573 v awtery po prosobne nedieli toto pochowana gest Dorota dcera vrozeného p . . . Jana Slatinskeho z Hostowic manželka Daclava Wostafka. Pan Buh bud gi miloffiw. Uprostřed jest znak Václava Vostatka a nad ním citát z Pisma.

Hradec Nový.

J. C. Rohn, Antiquitas, 103. — J. Schaller XV., 33. — J. Sommer, IV., 28. — J. Horák, Topografický popis v. o. h. Kr. H., 41. — J. J. Solař, Dějepis Hradce Králové, 1870, 614. — A. Sedláček, Úplný místopisný slovník, 263.

Před stavbou pevnosti Královéhradecké r. 1766 bylo rozbořeno předměstí Slezské a obyvatelstvo jeho bylo přestěhováno k silnici vysokomýtské na blízký kopec sv.-Janský. Na Slezském předměstí byl rozbořen i kostel sv. Antonína Poustevníka a material byl převezen na Nový Hradec, kdež z něho částečně byl postaven nový kostel, téměř svatému zasvěcený.

Ze zbořeného kostela sv. Pavla na témž předměstí byly do nového kostela sv. Antonína dopraveny dva oltáře, dva zvony a varhany. Z kostela sv. Jakuba v Hradci Králové, rovněž zbořeného, přenesen sem nábytek.

Obr. 92. Hradec Nový. Pohled na kostel sv. Antonína.

Místo pro kostel vyměřil stavitelský mistr *Frant. Kerner* z Hradce Králové, který nepochybně i kostel stavěl v letech 1769—1772.

KOSTEL SV. ANTONÍNA POUSTEVNÍKA jest farní od roku 1855.

Jednolodní, omítaná budova uzavírá svým pěkným průčelím s věží ve středu účinně dlouhý prospekt silniční aleje; aby se tak mohlo státi, musil se kostel svým kněžištěm k jihu stočiti. Severní fačada jest poněkud vydutá a rozčleněná dvěma páry toskánských pilastrů na společných podstavcích. Rohy průčelí jsou obrněny silnými tříčtvrtěsloupy, které společně

s pilastry nesou mocnou římsu s triglyffy; tyto jsou nad sloupy a pilastry nahrazeny konsolami. Nad celým průčelím zvedá se zalamovaný štít s elliptickým oknem ve středu. Kolem věže na obou průčelních přístavcích, schodišti a kapli Božího hrobu táhne se ve výši štítu vysoká, plná attika, na níž stojí v severním průčelí čtyři vásy s plameny. Z průčelí vystupující věž má v patře na rozích po barokním pilastru a prohýbanou hlavní římsu.

Střeška věže vyvinuta v osmibokou cibuli, jež jest i s lucernou kryta plechem; kryt ostatních částí kostela taškový. (Obr. 92.)

Lod' kostelní, jsouc širší než severní průčelí, spojena jest s tímto vyduťtými oblouky. Uprostřed podélných fačad lodí zvedá se štít na risalitu. Římsa štítová podepřena jest velkou závitkovou konsolou.

Kněž i ště, o jednom poli, má otupené rohy a na jihu přistavěnou nízkou, obdélnou sakristii. (Obr. 93.)

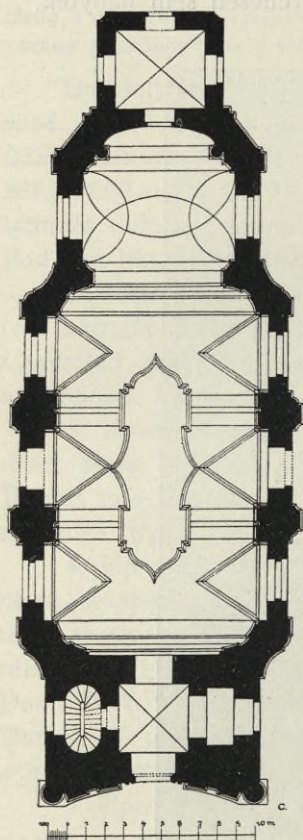
Vchody jsou tři: hlavní pod věží a bokové ve středech podélných fačad. Hlavní portál jest v barokních kamenných venýřích se zakulacenými rohy, s volutami a zalomenou zástřešní římsou, která má ve vlysu kartuš s monogramem IHS. Postranní portály jsou rovněž v kamenných venýřích, kteréž po stranách tvoří barokní pilastry, nesoucí nadpraží se segmentovým štítem.

Okna jsou vesměs v kamenných ostěních, barokních tvarů, nahoře půlkruhem sklenutá. Na kruchtě ústí v severním průčelí velké okno, po stranách po jednom menším, do lodí tři páry oken a do kněžiště jeden pár.

Vnitřek kostela je vzdušný, ladných poměrů. Kobkou pod věží, $3,55 \times 3,55 m^2$ velikou a křížovou klenbou překlenutou, vstoupí se 1,90 m

širokým otvorem do lodí 19,60 m dlouhé, 11,80 m široké a 12,50 m vysoké, sklenuté valenou klenbou s lunetami. Zdi podélné jsou rozčlankovány sruženými toskánskými pilastry s římsami, nad kterými pod klenbou táhnou se sesilující pasy. Střed klenby vyplněn štukovým barokním rámcem. Do lodí zasahuje od věže krucht na dvou dřevěných, omítnutých sloupech a volutových konsolách. Kouty lodí u věže i u vítězného oblouku jsou zakulacené a rovněž sruženými pilastry zdobené.

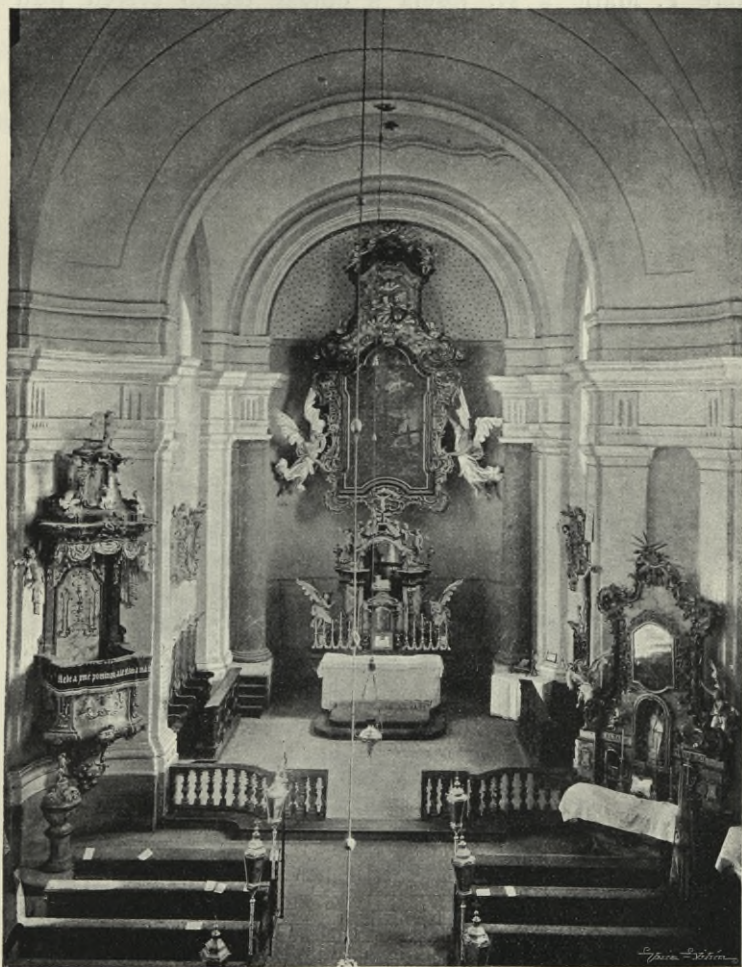
Kněž i ště 8,20 m široké a 7,30 m dlouhé až k vítěznému oblouku, který jest 1,20 m silný, záleží z jednoho pole, sklenutého českou klenbou,

Obr. 93. Hradec Nový.
Púdorys kostela sv. Antonína

a z mělkého segmentového závěru, po jehož obou stranách stojí po třičtvrtěsloupu.

Za kněžištěm rozkládá se sakristie, $4\ 80 \times 4\ 20$ m veliká, křížovou klenbou bez žeber překlenutá. (Obr. 94.)

Obr. 94. Hradec Nový. Vnitřek kostela sv. Antonína.

Výprava jest nádherná, pokud se týče oněch částí, které jsou sem přeneseny z jiných kostelů, zejména ze zrušeného kostela sv. Antonína a z chrámu sv. Ducha v Hradci Králové.

Hlavní oltář záleží ze stolu a nízké barokové dřevěné architektury tabernakula, u něhož klečí dva andělé, klanící se beránku, ležícímu pod baldachinem (symbolem Krista). Na baldachinu sedí menší anděl a nejvýš stojí krucifix.

Za hlavním oltářem visí na zdi v širokém řezaném rámu dva andělé velký obraz sv. Antonína, malovaný *Josefem Kramolinem*, dosti sešlý. Nad obrazem sedí v barokně prohybaném štítu Ježíšek se zeměkoulí.

Bokový oltář s obrazem sv. Aloisia, v architektuře rokokové, z koleje Jesuitů sem přenesený, prostřední ceny umělecké.

Oltáře P. Marie a sv. Josefa s obrazy těchto světců jsou novější a bez ceny.

Obr. 95. Hradec Nový. Řezaný rámec v kostele sv. Antonína.

Pěkně komponovaná jest kazatelna, ku kteréž vchází se z presbytáře; poklop ve tvaru barokního baldachinu jest bohatě řezaný, s třásněmi, jež po stranách drží dva andělé.

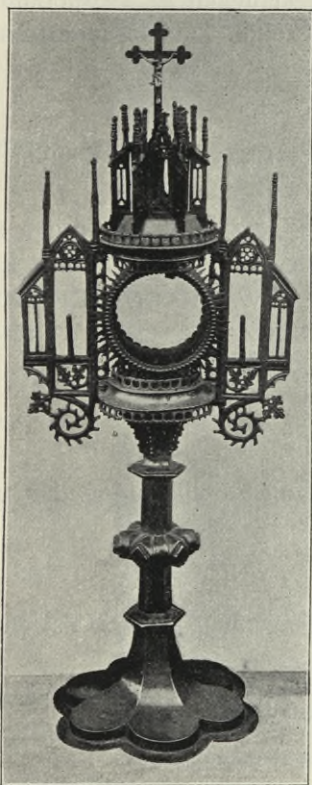
Chorové stoličky, pět sedadel po každé straně, byly druhdy v chrámu sv. Ducha v Kr. Hradci, jsou dubové, řezané a vykládané ořechem, jasanem a ebenem. Slušná práce pozdní renaissance, s barokním detailem.

První pár dubových lavic v lodi má pěkné řezby v postranicích.

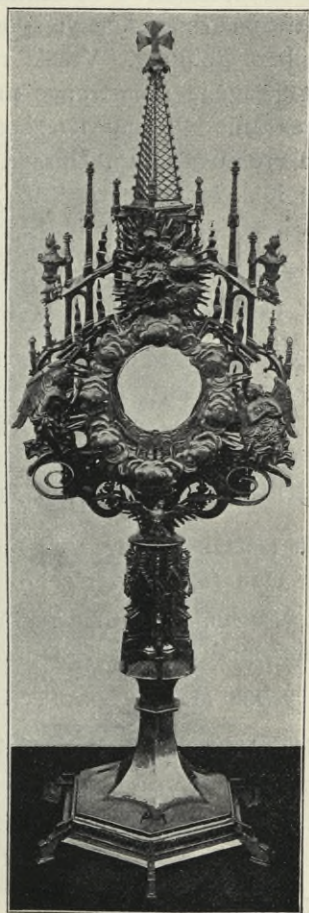
V kněžišti visí sedm bohatě řezaných, zlacených rámců, oválních, 1 m vysokých a 0.73 m širokých, ve kterých bývaly obrazy jezuitských

svatých, z nichž čtyři (bez ráků) visí v předsíni fary. Rámce jsou znamenité koncepce i techniky z XVIII. století a byly dříve v koleji Jesuitů. Obrazy novější jsou nevalné ceny. (Obr. 95.)

Umýváadlo v sakristii, měděné, v průměru 0·32 *m*, s nápisem: »S. Antoni«, kolem tepané lilie. Nad ním nádržka cínová, kulovitá, 0·15 *m* v průměru, s výtokem ve tvaru dračí hlavy a nápisem: »L. P. 1728.« Dobrá práce, pocházející rovněž ze zrušeného kostela sv. Antonína, odkud jest také postříbřený relikviář s ostatky sv. Antonína Poustevníka; stojí

Obr. 96. Hradec Nový. Monstrance č. 1.
nyní na faře.

Obr. 97. Hradec Nový. Monstrance č. 2.
nyní na faře.

na oválné noze, tepaným ornamentem pokryté; barokně profilovaný ořech nese malý profilovaný rámeček s relikvií, před nímž řezaný věnec v zlatých paprscích. Výška 0·29 *m*, šířka 0·14 *m*, průměry nohy 0·9/0·13 *m*.

Monstrance č. 1. Gotická, z kostela sv. Jana na Kopečku, výšky 0·58 *m*, šíře 0·23 *m*, průměr nohy 0·18 *m*. Bronzová, bývala kdys zlatená. Na šestidílné, hladké noze, korpus kulatý, arkaturami hojně zdobený, má kol sanctissima paprsky. Vrch tvoří krucifix ve věžičce prolamované

a podporované šesti opěrnými pilířky s falami. Obě poboční křídla jsou prolamovaná a měla kdys figurky, které scházejí. Celek velmi pěkných poměrů; z XV. století. (Obr. 96.)

Č. 2. Též gotická, bronzová a zlacená, 0·67 *m* vysoká a 0·25 *m* široká, v průměru nohy 0·16 *m*. Na šestidílné hladké noze, která opírá se o šest malých, řezaných nožek, zvedá se nodus pod rozčleněným baldachinem. Válcový střed, nahoře i dole arkaturami vroubený, kryl druhdy sanctissimum. Obě postranice stáčejí se ve spodu v květy a jsou vyvinuty jako dva opěrné dvojnásobné oblouky. Vršek tvoří plná věžka s kraby, křížkem končící. Později upravena monstrance na plochou, přidán stříbrný věneček oblaků a do postranic vloženy dvě sošky andělů klanících se Hospodinu, sedícímu na vrchu věnečku. Úprava tato jest barokní. Původní monstrance jest z konce XV. století. (Obr. 97.)

Na věži visí zvony:

1. Hladký, 0·80 *m* v průměru, 0·60 *m* vysoký, má pod korunou třířádkový nápis:

PO SLAWNEM C. M. RZYMSKEHO CZISARZE WITEZSTWI A PRAHY
WZETI LETHA M · D · C · XXVI | TENTO ZWON GEST SLIT KE CZTI
SWA · APOSS · A TO ZA KATHOLICKEHO W HRADCZI KRALOWEM |
ARCZIPRZISTA M · I · W · C · Z KRONEN A ZA KOSTELNIKV SIMEONA
WODICKI · DA · PRABKA · ADAMA KALVSKA.

Na plášti: Tento zwon slit gest ke czti swatemu PAVLV ode mne
Martina Exnara, zwonarze.

2. V průměru 0·67 *m*, výšky 0·53 *m*, má pod korunou dva barokně
ornamentované pásky, mezi nimi nápis:

GOSS MICH IGNATIVS DRACK in KÖNIGGRÆTZ 1779.

Na plášti reliefy sv. Václava a ukřižovaného Krista P., mezi nimi
nápisy:

Episcopo Isepho Adamo S. R. I. Con. ab Arco Regine Hradecensi
Canonico et Vrbis Decano Mauritio Klier.

Na druhé straně:

E SANCTI PAVLI APOSTOLI NON LONGE ANTE MINORE DVN-
TAXAT REFVSA MAIOR DIVI ABBATIO ANTONI EXPRENSIS
ECCLESIAE EVASIT.

3. Průměru 0·50 *m*, výšky 0·40 *m*, s reliefy sv. Václava a P. Marie
na plášti; pod korunou vine se ornamentální pásek, pod ním nápis:

Ignatus Drack i. K. G. 1777.

Na návrší nad Roudničkou u Nového Hradce jsou základy za-
niklé tvrze. Odtud i les pod návrším tímto nazývá se »Podzámčím«.

Hrádek.

J. C. Rohn, *Antiquitas*, 68. — J. Sommer, III., 27. — J. Horák, *Top. pop. v. o h. Kr. Hr.* 125. — A. Sedláček, *Hrady a zámky V.*, 329—334.

Ve vsi bylo sídlo vладыk z Hrádku na tvrzi, po které zachovalo se v zahradě statku č. 15 tvrziště, valy obklopené.

KOSTEL SV. JIŘÍ, filiální, připomíná se v dějinách Kr. Hradce r. 1384 co farní. Místo dřevěného kostelíka postavil J. Arnošt hrabě Schaffgotsch r. 1690 nynější.

Obr. 98. Hrádek. Diptichon. Strana starší.

Orientovaná, cihelná a omítnutá stavba, v jednoduché pozdní renesanci, stojí na návrší nad vesničkou, uprostřed hřbitova. K lodi kostelní pojí se na východ užší pravoúhlé kněžiště, s malou sakristií na sever a na západ hmotná věž. Vše nyní kryto břidlou, jež přibita na dřívější krytinu šindelovou.

Jednopatrová věž má na rozích po toskánském pilastru, sáhajícím do výše hlavní římsy kostela. V prvním patře prolomeny zdi věže na třech stranách velkým oknem, půlkruhem sklenutým. Střecha věže jest nízká, tvaru čtyřbokého jehlance.

Podélné strany lodi jsou oživeny pilastry toskánského řádu na rozích a po jednom uprostřed. Na silně vyložené římsě sedí valbová střecha.

Kněžiště má rovněž na rozích zdi zesílené pilastry a na východní straně zděný štít s vysokým tympanonem, v němž půlkruhový výklenek. Ze střechy trčí nízký čtyřstěnný sanktusník, břídlou celý pobitý.

Vchody jsou dva: 1. Ve věži v kamenném hladkém ostění s rovnou římsou a kusým štítem. Mezi oběma pahýly štítu znak hrab. Harracha (3 pera, růžicí sepnutá).

Obr. 99. Hrádek. Diptichon ze slonoviny. Strana mladší.

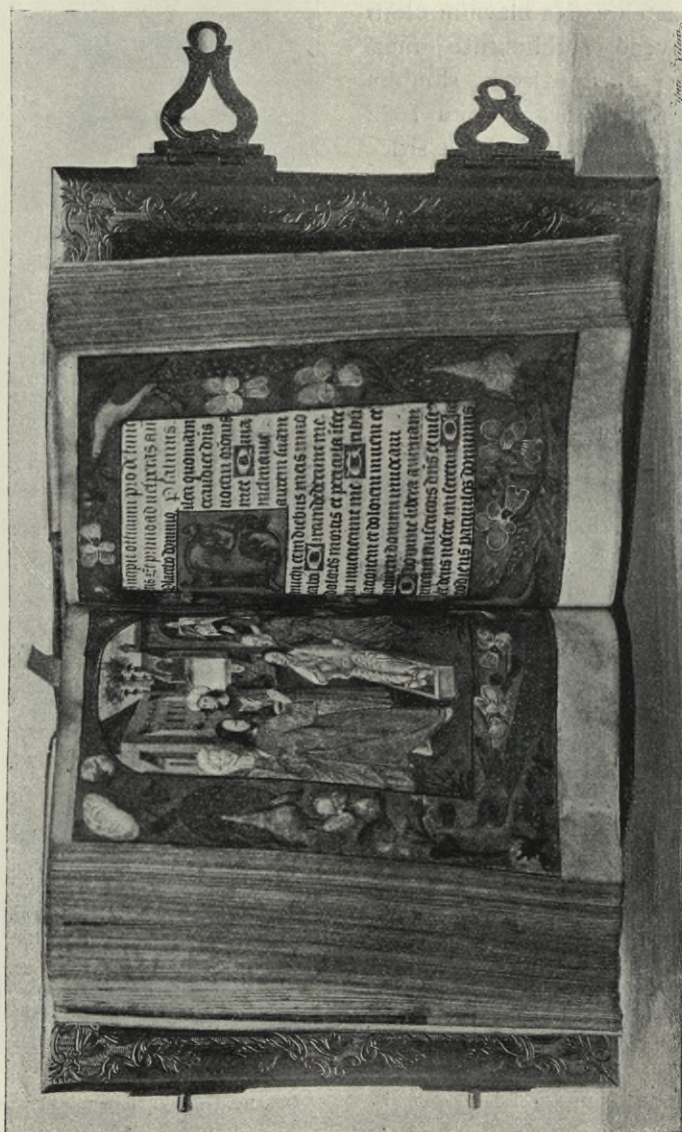
2. Vchod ve východní stěně kněžiště v hladkém kamenném ostění, s rovným nadpražím, nad nímž zarděn znak hr. Schaffgotsche (čtvrcený štít, v 1. a 4. poli po čtyřech kolmých břevnech, v 2. a 3. poli lev na levo obrácený).

Oken jsou v lodi dva páry a v kněžišti jeden pár; jsou stejného tvaru, půlkruhem zaklenutá.

Uvnitř měří loď 11·05 *m* délky, 8·60 *m* šířky a 8·90 *m* výšky, při síle hlavních zdí 1·15 *m*. Podélní zdi jsou zesíleny v rozích a uprostřed dorskými pilastry, třikrát zalomenými. První výstupky při zdi podporují

půlkruhové výklenky na zdech, střední nesou příčné pásy a poloviční leseny mezi oběma jsou oporou křížovým klenbám, kterými jest loď ve dvou polích překlenuta.

Římsa nad pilastry jest pokryta ve vlysu triglyfovými zářezy.

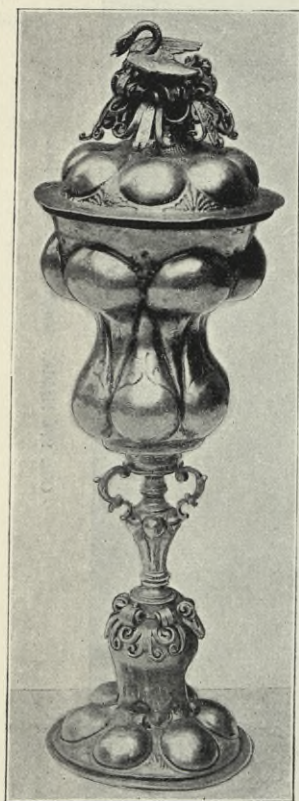
Obr. 100. Hrádek. Modlitby z XV. století.

Při západní straně umístěna kruhota, spočívající na elliptickém oblouku.

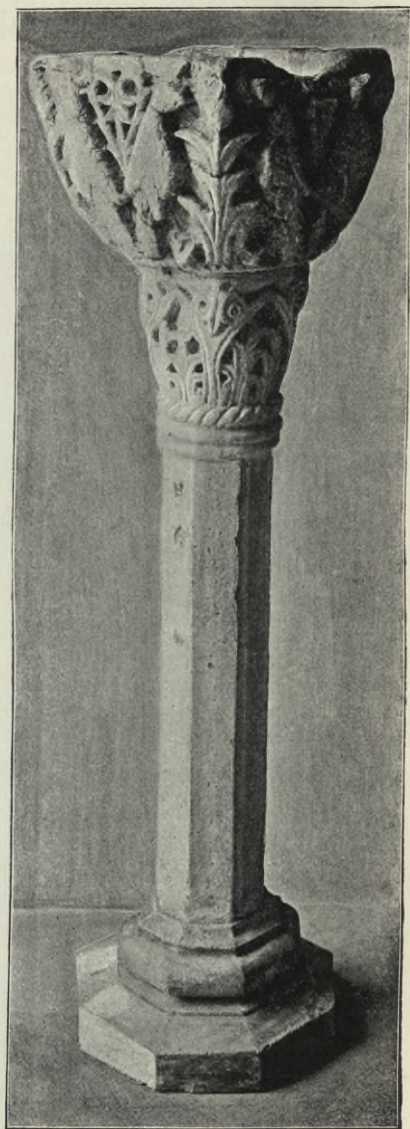
Půlkruhový vítězný oblouk, v rozpnutí 4·38 m široký, dělí loď od kněžiště, které na obdélníku 5·30 × 5 m překlenuto křížovou klenbou 7·55 m vysokou.

Kobka pod věží měří délky 3·30 m, šířky 2·50 m a jest zaklenuta valenou klenbou s lunetami. V síle zdi 1·50 m široké zřízen úzký šnek na kruchtu a zvonici.

Výprava v jednoduché pozdní renaissanci jest vkusná; záleží z tří oltářů a kazatelný. Na hlavním oltáři visí v dřevěné architektuře mezi dvěma páry korintských sloupků obraz sv. Jiří, malovaný roku 1882 *ř. Scheiwlem*. Ve štítu obraz srdce P. Ježíše — bez ceny.

Obr. 101. Hrádek. Stříbrný pohárek.

Obr. 102. Hrádek. Mramorová kropenka v kapli.

Oba bokové oltáře jsou stejné architektury dřevěné na zděné tumbě, a dal je postaviti r. 1678 Arnošt hrabě Schaffgotsch. Na severním obraz sv. Václava a sv. Ludmily, držící sošku Madonny, na jižním obraz téhož malíře představuje sv. Annu a [sv. Jáchyma, nesoucí maličkou P. Marii. Oba obrazy jsou skrovně ceny.

Kazatelna, přístupná ze sakristie, má v zábradlí malované na zlaté půdě čtyři evangelisty a na víku sošku Krista, dobrého pastýře. Malby i řezba nevelké ceny.

Svícný cínový, 6 kusů po 48 cm výšky, empirové, stojí na hlavním oltáři; jsou hladké, jen vroubkovanými obroučky zdobené.

Náhrobní desky z pískovce jsou zazděny na kostele tři:

1. Délky 1·80 m, šířky 0·95 m; uprostřed znak s kolčím, ve štítu příčné břevno kostkované, nad helmou hlavička v brnění. (Znak Kapounů ze Svojkova.) Kolem znaku nápis silně otřelý:

Letka patnactisteho osumnacteho | umrzel
..... Martin

2. Deska 1·69 m dlouhá a 0·92 m široká nese v prostřed znak s kolčím. Ve štítu a na helmici hlava býka. Kolem okraje nápis:

Tiefa · panie · patnactisteho · geden
mezryetneho · w · pondieli · po · boziem
wzkryssenej umrzhiela (sic) pani Ann

3. Deska v délce 1·56 m a šířce 0·86 m jeví uprostřed zručně tesanou vypuklou postavu ženskou v čepci s čelenkou, oděnou v dlouhém plášti kožešinou vroubeném, s úzkými rukávy, pod nímž viděti kol krku velký sbíraný límec. Ruce na prsou přeloženy. U pravé nohy malý znak s břevnem na příč v hladkém poli. Kolem kraje desky nápis v latinských initialkách:

LETA PANIE 1610 DOKONALA | ZIWOT
SWVG VROZENA PANI IOHANNA HRADECKA
Z TIEMNIC A NA W NEDIELI MISERI-
CORDIA GINAK SW. MARKA. PAN BVH
GEGI DVSSI MILOSTIV BVD.

Zvony visí na věži dva a ve věžce nad kněžiště mmalý sanktusník, jenž je nepřístupný.

1. Výšky 60 cm, v průměru 76 cm. Pod korunou nápis:

ANTON SCHNEIDER IN KONIGGRATZ ANO 1803.

Pod proužkem spodním pod nápisem visí na plášti čtyři festony z vavřínových listů. Mezi festony jsou na plášti reliefsy, na jedné straně krucifix, na druhé Madonna s Ježíškem.

2. Výšky 48 cm, v průměru 61 cm. Pod korunou pásek z gotických listů břechanových a při spodním okraji proužek z listů vavřínových. Na

Obr. 103. Hrádek. Hodiny
cis. Leopolda I.

pláští reliefs sv. Václava na jedné straně a Krista na kříži na druhé. Mezi nimi nápis:

Slit od Karla Paula Hradci Králové leta Páně 1872.

Obr. 104. Hrádek. Výjev ze života sv. Bernharda.

řízením stavitele *K. Fischera* z Vídně. Kamenické ozdobné práce, zejména v kapli, jsou dílem *Jos. Krannera*. Figurální výzdoba kaple, záležející z veraikonu, neseného dvěma anděly, sv. Františka de P. a sv. Anny pochází od *Jos. Maxe*.

Uvnitř jest celé museum rodinných památek hrabat Harrachů a uměleckých předmětů na mnoze vzácných, z různých dob a míst pocházejících.

V zámecké budově bylo použito k vnitřnímu zařízení množství starých součástí z jiných zámků a hradů. Některé pokoje jsou celé vzaty odjinud, na př. pokoj »mühlgrubský«, jehož zařízení pochází ze zámku Mühlgrubu v H. Rakousích a jest dílem *Fr. Fischera* a *Mitburgera* v Steieru v r. 1573. Dále dva vykládané portály k pokojům hraběnky byly původně postaveny v Eschelbergu v r. 1572 dle vsazených v nich letopočtů. Rovněž i zařízení čtyř pokojů, zv. »císařských«, je sestaveno z nábytku, jenž druhy náležel císaři Leopoldu I.

Z nábytku jsou pozoruhodny zejména: Stůl ve velké síni, jehož okrouhlá deska, 65 cm silná, měřící 120 cm v průměru, jest z Kelheimského

ZÁMEK hraběte Harracha, zvaný též »Červený Hrádek«, jest rozlehlá stavba v lesnatém parku, as půl hodiny na východ od Nechanic.

Jednopatrová budova, červeně natřená, byla postavena v letech 1841 až 1854 dle plánů londýnského architekta *Lamba* v angl. gotice.

Zámek byl vystavěn za hraběte Frant. Ar. z Harrachů v letech 1839 až 1854

Obr. 105. Hrádek. Sošky ze slonoviny a ebenu.

vápence. Dle nápisu patřil Konradu a Kateřině z Pappenheimů, pod jejichž znaky jest v mosaice provedeno 16 menších znaků jejich předků. Noha novější.

Stůl v saloně z ořechového dřeva s vykládanou deskou a reliefy čtyř postav s průpovídkami. Původně stál na hradě Wartburgu a sloužil dle tradice Mart. Lutherovi.

Stůl v arkýři pracovní, obdélný, na čtyřech nohách v podobě saní. Jest ze XVI. století a byl druhdy na hradě Rabenšteinu na Moravě.

Cechovní truhlíce vyřezávaná, ze XVII. st., patřila cechu tkalců v Janovicích na Moravě.

Skříň z dubového dřeva; na obou křídlech jsou dobré řezby, představující Narození a Křest P. Krista; jest práce Norimberská ze XVI. století, rovněž jako jiná skříň, na jejíž dveřích jsou vyřezány znaky sv. Kateřiny a sv. Hedviky.

Umývadlo ze solnohradského červeného mramoru s deskami z Kelheimu. Druhdy mělo 2 mísy, jež jsou nyní rozříznuty a odděleně v zed' vsazeny. Každé má 57 cm v průměru a jest 130 cm vysoké; mísa jest 37 cm vyložena. Po stranách jsou mělce ornamentované pilastry, nesoucí obloukovou římsu, nad níž stojí dvě poprsí se znaky; mezi nimi vása. Dle nápisu bylo postaveno do Mühlgrubu r. 1570.

Obr. 107 Hrádek. Majoliková, cínem kovaná sklenice.

Obr. 106. Hrádek. Sklenice z r. 1573.

Diptychon*) ze slonové kosti, 30,5 cm vysoké a 19 cm široké a 0,65 cm silné. Po obou stranách pokryto jest řezbami, které náležejí dvěma různým periodám, různých slohů. Na líci byly ve dvou řadách nad

*) Vyobrazeno v Mittheil. d. C.-C. XV. 179 a ve »Výběru památek z výstavy jubilejní z r. 1891«.

sebou ploše vyřezány postavy, z kterých zachovány jsou dole sv. Ondřej a sv. Filip v obloucích, ornamenty byzantského slohu zdobených. Ve vrchní části byly postavy sv. Pavla a sv. Petra, které jsou uříznuté. Pod jednotlivými světci jsou řeckým lapidárním písmem nápisy: PAILVS, PETR . ., ANDREAS, FILIPVS; pod spodními nápisy a nad vrchním jest vyřezán pár saní (griffů) kol vásy. Postavy jsou oděny tunikou, kasulí přepásanou, a v pláštiky. Tato část diptycha řezána byla as koncem VIII. století.

(Obr. 98). Na rubové straně jsou vyřezané ve vysokém reliefu na každé z obou desek po třech scénách ze života Pána Ježíše a krom toho čtyři evangelisté se svými symboly. Kostymy osob i architektura prozrazuje dobu vzniku těchto řezeb, druhou polovici XII. století. (Obr. 99.)

Obr. 108. Hrádek. Konvice z konce XVII. stol.

Obr. 109. Hrádek. Křišťálová míska.

Vzácná tato památka byzantského původu jest dar Cařihradského vyslance ryt. Prokše z Ostenu.

Modlitby latinské, v deskách z červeného sametu 12·7 *cm* vysokých a 8 *cm* širokých, zdobených stříbrnými růžicemi. Na 171 pergamenových listech jsou psané gotickým písmem latinské modlitby, zdobené 29 miniaturami, velmi jemné práce; 15 obrazů představuje sličně malované výjevy ze Starého i Nového Zákona a života svatých. Ostatních 14 miniatur jsou iniciály s okrajovými ornamenty. Francouzská práce ze XVI. stol. (Obr. 100.)

Pohár stříbrný, 29 *cm* vysoký, stojí na kulaté nožce ornamenty tepanými zdobené. Číši podporují tři konsolky, nad nimiž v bohaté ornamen-

tice vynikají hlavičky andělů. Víko ukončeno postavou rytíře ve zbroji. Na noze značka: S O. Německo-renaisanční výborná práce ze XVII. stol.

Pohárek stříbrný, 10 *cm* vysoký, boulovitě tepaný. Nožka i víčko jsou zdobeny stáčenými pásky, mezi nimiž sedí na víčku labuť. Na noze značky: A L a N. Skvostná práce z konce XVI. století. (Obr. 101.)

Kříž pontifikální nad tabernakulem v kapli, 26 *cm* vysoký, z pozlacené mědi. Čtyři ramena končí jetelovým listem. Uprostřed kříže přibit Spasitel, nad ním malá postava P. Marie. Po stranách P. Ježíše tepaná poprsí sv. Maří Magd. a apoštolů. Italská práce z konce XV. století.

K r o p e n k a z istrijského mramoru, 0·76 *m* vysoká. Noha má tvar osmihranného sloupu 18·4 *cm* v průměru. Mísa jest čtyřhranná, 26 *cm* široká a kuželovitě dolů se sужuje. Pokryta jest reliefy dvou zády k sobě obrácených ptáků, mezi nimiž vystupuje listový ornament. Italská práce v ranném románském slohu z ostrova Torcella. (Obr. 102.)

Kalich stříbrný, zlacený, 20·4 *cm* vysoký a 9·8 *cm* v průměru číše široký. Noha i nodus jsou šestihranné. Z tohoto vyniká šest výčnělků s emailovanými obrázky, poprsí svatých představujícími. Gotická práce vlášská z XV. století.

Šest malých ovalných medailonů v předsní kapse; reliefy představují na dvou jezdců a ženu s amforou a na čtyřech výjevy ze života zvířat: 1. Kamzík přepadený ostřífzem. 2. a 3. Orlem jatý zajíc a 4. Dva zápasící kohouti. Plastiky ty z ranného středověku a pocházejí z Torcella u Benátek.

Kaditelnice v kapli tepané šestihranné; nádobka jest 20 *cm* vysoká a 10 *cm* v průměru; na spodním okraji pod tulipánovým ornamentem řecký nápis. Na trojdílném víku na každém rohu vyčnívá křížek, který jest i nahoře nad sedmi ptáčky. Byzantská práce středověká.

K o t l í k na svícenou vodu bronzový, s držadlem 9 *cm* vysoký a 17 *cm* široký, téhož původu.

Antependium pod hlavním oltářem v kapli dvojdílné à 55 × 80 *cm* veliké; na levé straně postavy opata s laní (sv. Egid?) a papeže s tiarou (sv. Řehoř); na pravé straně jsou v reliefu provedené řezby sv. Floriana oheň hasícího a světce, stojícího v trní (sv. Onufrius?). Ze XVI. století z Basileje.

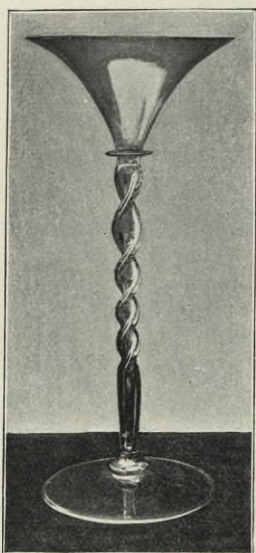
Obr. 110. Hrádek. Malovaná sklenice se 12 apoštoly.

Dva obrazy na dřevě, 25×37 cm veliké, představují sv. Jana s P. Marií a bičovaného Krista P. Staroněmecká škola z konce XV. století.

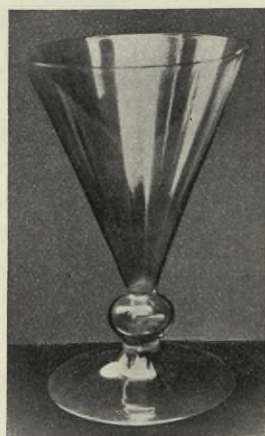
Lampa na věčné světlo v kapli, mosazná, pověšena na třech dívčích hlavičkách. Renaissanční vypuklý ornament kryje celou nádobu. Jest z chrámu sv. Marka v Benátkách.

Stojan vyřezávaný, 1 m vysoký; na čtyřech rozích jsou dole točité sloupky a nad nimi pod deskou hermy. Na desce stojí hodiny bronzové, zlatené, 36 cm vysoká, ve tvaru korunovaného orla s ciferníkem na prsou, jenž ve spárech drží žezlo a meč. Náležely druhdy císaři Leopoldu I. a byly v Norimberce zakoupeny. (Obr. 103.)

Deska vyřezávaná, v renaissančním rámci 78×54 cm velkém. Řezba ve vysokém reliéfu představuje výjev ze života sv. Bernarda. Švýcarská práce ze XVI. stol. (Obr. 104.)

Obr. 111. Hrádek. Pohárek starobenátský z Muranských hutí.

Obr. 112. Hrádek. Pohárek starobenátský z Muranských hutí.

Sousoší spravedlnosti 16×12 cm. Soška Justice s mečem a vahami sedí na okulárech mezi dvěma atributy spravedlnosti. Vedle střední sošky znaky, říšský a města Řezna. Německá práce ze XVII. stol.

Hudebníci, dudák a žena s loutnou, 20 cm vys., ze slonové kosti a ebenového dřeva realisticky řezaní; asi ze XVII. stol., vlámského původu. (Obr. 105.)

Z bohaté sbírky majolik:

Konvice bez víka 16 cm vysoká, na plášti v reliéfu postavy víry, spravedlnosti, naděje a trpělivosti s beránkem; německá práce z r. 1573. (Obr. 106.)

Konvice s cínovým víčkem, zdobená jeleny, z r. 1666. (Obr. 107.)

Konvice cínem kovaná, s víčkem; na plášti malovaná kartuše; z konce XVII. století (Obr. 108.)

Z kolekce křišťálů a skel:

Miska křišťálová, 12 cm vysoká, 9 cm dlouhá, velmi ostře řezaná; z počátku XVII. stol. (Obr. 109.)

Pohár 18 cm vysoký, ve tvaru římských sklenic; číška s obrazy dvanácti apoštolů. Vlašská práce ze XVI. stol. (Obr. 110.)

Sklenka 18 cm vysoká. Na ploché nožce vztyčen kroucený stonek, nesoucí kuželovitou číšku. Typická práce z hutí Muranských. (Obr. 111.)

Pohárek 17 cm vysoký; na ploché nožce sedí ořech, nesoucí kuželovitou číši. Z hutí Muranských. (Obr. 112.)

Sklenice ›volenců‹ s víčkem 36 cm vysoká, malovaná. Pod vrchním okrajem a dole německé nápisy, uprostřed válce sedí římský císař mezi králem českým a markrabětem míšeňským, vedle nich stojí ostatní volenci římské říše. Německá práce z r. 1616. (Obr. 113.)

Sklenice ›míru‹ se skleněným víčkem, malovaná, 25 cm vysoká. Na sklenici tečkovaný ornament s pásky s německými hesly a obrázek: Bůh Otec žehná římskému císaři a před ním stojícímu králi francouzskému a královně švédské. Německá práce z r. 1649 na památku míru Westfalského. (Obr. 114.)

Emailovaný znak na 21 cm vysoké skleněné desce. Patřil paní baronce Markétě Hoffmanové rozené baronce Harrachové z Rohrova a pochází z r. 1576 ze zámku Trautenfelsu ve Štýrsku. (Obr. 115.)

Cínových nádob 16, z nichž pozoruhodny jsou: Konvice s podoběnstvím o ztraceném synu, ve čtyřech reliefech. Ze XVII. stol.

Cechovní konvice s rytířem na víku a jmeny osmi cechmistrů s odznaky cechů: obuvníků, krejčů, tkalců a rukavičkářů; jest z r. 1688.

Dva džbány táhlého tvaru se znaky Řezna a letopočtem 1660.

Obr. 113. Hrádek. Sklenice ›volenců.‹

Mosazných mís 16, vesměs zdobených tepanou prací; zajímavé jsou zvláště: Mísa 71 cm v průměru s reliefem, představujícím židy, nesoucí hrozny z Kanaan; kolem vlamský nápis. Jest ze XVII. stol.

Mísa s hlavou Římana a nápisem: Marcus Tul. Cicero Cons a té podobná mísa s okřídleným lvem sv. Marka. Obě jsou ze XVI. stol. Benátská práce.

Téhož původu jest i u my v a d l o mosazné, pěkně ornamentované.

Z v o n e k 14 cm vysoký, má držadlo ve tvaru lvíčka a na plášti nápisy: Otto von Neudek 1558 a Anna Lebi zu Rosenthal (A. Lvova z Rožmitálu?) se dvěma znaky, na jednom jsou v úhlopříčném pásu 3 mušle; druhý jest čtvrcený, v prvním a čtvrtém poli kančí hlava, v druhém a třetím lev. Mezi znaky jsou provedeny postavy muže a ženy s dětmi. Reliefy znamenitě modelovány.

Z v o n e k bronzový, 13 cm vysoký. Držadlo složeno ze dvou andlíků zády k sobě obrácených. Na plášti pět jezdců. Dole z gotických majuskulí změtený nápis nahoře: O MATER DEI MEMENTO MEI †. Jest z XV. stol.

Z v o n e k 12 cm vysoký s nápisem HIF 1582, pod nímž festonový pruh a znak se dvěma vztyčenými pery.

Z v o n e k 23 cm vysoký. Na plášti pás plasticky provedených festonů jest meandrem oddělen od širokého ornamentálního pásu, v němž ve dvou věncích poprsí muže a ženy; na protější straně v ornamentálním orámování značka: D ve dvojitěm C. Empirová práce z konce XVIII. stol.

Obr. 114. Hrádek. Pohár z roku 1649. s gloriifikací míru Westfálského.

Kalamář bronzový, 10 cm vysoký, stojí na třech nožkách. Empirový z počátku XIX stol.

Dva svícny bronzové a 20 cm vysoké. Na trojdílné noze ze 3 dráček stojí dřík, jehož ořech prolamovaný. Mezi draky na nožce úponkový ornament prolamovaný z tlam 3 nestvůr; nad nimi po postavě. Vrchní mísku podporují 3 ještěrky. Zdá se, že to kopie romanského dřla z XII. století.

Dva svícny stříbrné a 17 cm vysoké. Na čtyrdílné noze 4 hlavíčky; dřík zoben rytou prací. Barokní z 2. pol. XVIII. stol. Na noze značka: Orlíček.

Svícen stříbrný barokní s točeným držadlem. Značky HV a N. Dva páry svícňů stříbrných v německé renaissanci ze XVII. stol.

Pár svícňů mosazných, 14 cm vysokých, zdobených rytým ornamentem, na nožce a na ořechu 3 hlavičky andílků.

Váza železná, ve tvaru fioly, 17 cm vysoká, stříbrem bohatě touširovaná; orientálního původu.

Dvě svítilny v dolní předsíni, dřevěné, pětistranné, pocházející z paláce Crimani z Benátek.

Lustr v jídelně, mosazný, šestiramenný, s hebrejským nápisem. Pochází asi z některé synagogy z r. 1717 dle vrytého letopočtu.

Podobizny ve velké síni, jsou v životní velikosti, malované v XVII. a XVIII. stol. Šest obrazů představuje předky rodu Harrachů, počínaje Přibyslavem z r. 1280. Dále visí tamtéž portréty Karla Lonquevala, hraběte z Buquoy, vojévůdce Ferdinanda II., Albrechta z Valdštýna a Rudolfa svob. pána z Tiefenbachu. Většinou jsou dobře malované.

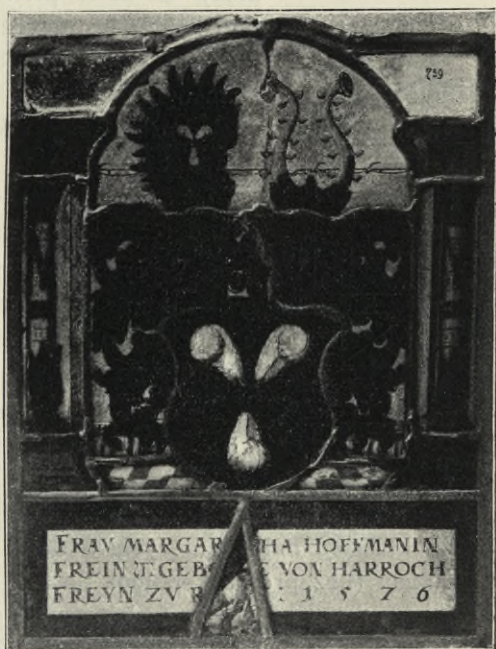
Dále chová zámek sbírku obrazů, nejvíce rodinných podobizen a kopií, zbraní, brnění, jakož i množství rarit; vše jest téměř naskrze cizího původu.

Chlum u Hradce Králové.

J. C. Rohn, *Antiquitas* 41. — J. Schaller, *Topographie d. K. B.* XV. 42. — J. G. Sommer, *Böhmen* IV. 74. — J. Král, *Průvodce po bisk. Kr. Hr.* II. 164. — J. Horák, *Topogr. popis v. o. h. Kr. Hr.* 34.

Na panském poli za dvorem Lipským předhistorická osada. Vyskytují se tu kamenné nástroje, hliněné nádoby v ose vrtané, dlouhé korále náhrdelníku (jako Velíšský a Velvaský) a jednotlivé bronzky. Nálezy v museu Kr. Hradeckém a ve sbírce p. Píši ve Správcích. (L. Domečka, *Pam. arch.* XVIII. 120, XIX. 147 a 390. — Duška 69)

KOSTEL PROMĚNĚNÍ KRISTA PÁNA (filialní) byl již r. 1384 farním. Původně goticky založen, byl v XVI. stol. přestavěn a roku 1741

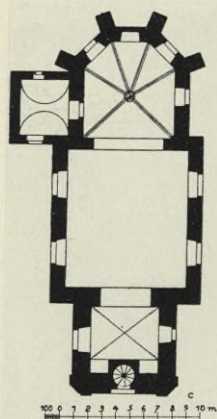

Obr. 115. Hrádek. Emailový znak na skle.

od El. Dobřenské z Dobřenic opraven a novou zděnou věží na místě bývalé dřevěné opatřen. R. 1868 vichrem byla smetena vrchní část věže, jež spadla na presbytář a prorazila klenbu.

Kostelík stojí uprostřed hřbitova a jest orientován. (Obr. 116.)

Loď kostelní ukončena v západním průčelí jednopatrovou věží s nízkým a úzkým hrotem, k východní straně presbytáře (o pěti stranách osmiúhelníka), ku která přistavěna na sever malá sakristie, vše pod břidlu krom věže, jež jest plechem kryta. Nároží kněžiště jsou seslena gotickými opěráky, svrchem sesíklenými.

Obr. 116. Chlum. Půdorys filiálního kostela.

V chody do kostela jsou dva, pod věží na jižní straně a do lodi na severní straně; na západní straně věže jest vchod do točitého schodiště. Do sakristie jest vchod též od západu.

V prvním patře věže jest na třech stranách po okně segmentem sklenutém; loď osvětlena dvěma páry oken, elliptickým obloukem sklenutých, presbytář čtyřmi okny půlkruhovými.

V nitřek věže, $4\cdot60 \times 4\cdot70$ m, jest dole sklenut křížovou klenbou bez žeber; $1\cdot20$ m širokým pasem otvírá se do lodi, jež opatřena rovným rákosovaným stropem. Nad přízemím věže umístěna kruchta, jejíž zábradlí kulatým balkonem vyčnívá do lodi kostelní. Půlkruhovým vítězným obloukem (bez profilu) spojena loď s kněžištěm, které zaklenuto paprskovou klenbou do žeber profilu pozdně gotického (Obr. 117.) Žebra sbíhají se v terčovitém svorníku, na kterém viděti štítek se znakem Hamzů ze Zabědovic.

Vedle vchodu do sakristie jest malý sanktuář, $1\cdot20$ m vysoký a $0\cdot81$ m široký, s renaissanční obrubou, svrchem polokruhovou.

Výprava jest dřevěná, pestře barvitá. Hlavní oltář a levý boční s kazatelnou jsou ze XVII. století. Hlavní oltář je křídlový; ve středním poli jest pověšen nový obraz na plátně, »Proměnění Krista Pána«, nevalné ceny. (Původní obraz, na dřevě malovaný, v rozměrech $1\cdot12$ m a $1\cdot65$ m, je na půdě v sešlém stavu. Tvrdá malba v kresbě i v tonu, představuje též Proměnění Kr. P.) Rovněž nově přemalovány jsou obrazy na přední straně křídel, »Život P. Krista« znázorňující. Na zadní straně křídel jsou původní obrazy »Umučení Páně«, hrubé techniky. Architektura ze dvou sloupků, římsy a attiky, v německé renaissanci se zlacenými ornamenty. Nápís na straně: »Tato archa przedne ke | cti a chwale Panu Bohu | (a pro ozdoby chramu tomuto wyzdzwizena | gest letho Panie 1649 za czasu dvojcti|hodneho kneze Carla sprawceze cyrkewny|ho a rycharze Waczlawa Meysztrzika z Chlumu, | Jana Hawrdy z Czisstowsy, Jana Flekacze z Lipy, |

Obr. 117. Chlum. Průsek žebra klenby.

kostelniczy Wyljm Waless z Chlumu, Jan Wawra | z Chlumu, Waczlaw Tesarz z Czisstowsy, Jan | Prokess z Lippy a zele osady a sausedu | z nadepsanych wesnic przina|lezegicych k chramu Pane Chlumskemu.◀

V sever. bočním oltáři visí v německé renaissanční architektuře ze dvou sloupků s kladím obraz Ukřižovaného, r. 1872 od *Jos. Koláře* malovaný, bez ceny. Rovněž taková jest socha na jižním bokovém oltáři. Stará socha s oltáře, sv. Isidora, práce venkovského umělce, leží na půdě. Na obou těchto oltářích stojí po čtyřech svícnech cínových, z počátku XIX. stol.

V presbytáři visí dva obrazy na plátně po 52×70 cm, představující dva starce; obrazy jsou živého koloritu, z XVIII. stol. Pod kruchtou jest obraz na plátně v rozměrech 55×65 cm s podpisem: Vera Effigies S. Antony de Padua ex originali ad S. Jacobum Vet. Prag Decompta 1675. — Poprsí světce s lilí, nevalné ceny.

Obr. 118. Chlum. Lodička na kadidlo.

Kalich empírový, 25 cm vysoký, v průměru čísky 9 cm široký, má kulatou, mosaznou a zlacenou nohu a stříbrnou hladkou číši, zdobenou dvěma tlačnými kvítkovanými pásy.

Lodička na kadidlo, 15 cm vysoká, z mosazného plechu, stříbřená. Na nožce ve tvaru delfína sedí nádobka s víkem, pokrytá tepaným ornamentem. Výborná práce z XVIII. století. (Obr. 118.)

Křtitelnice cínová, 85 cm vysoká, 30 cm v průměru. Tři prohnuté nohy mají dole po drápku, nahoře zabíhají do tlam nestvůr. Válcový kotlík, 24 cm vysoký, zdoben reliefem Madonny a čtyřmi hlavičkami andělů a jest opatřen dvěma kruhy. Na baňatém víku vystupují čtyři hlavičky andělů a krucifix mezi Matkou Boží a sv. Janem. Nápis na kotlíku:

NAKLADEM + IANA + HAMBLE + GINAK + TIRNKA +
MANZELKA + GEHO + MARIGANA + ZE + WSI +
CZSTAVSI + 14 MAGE + ANNO + 1 . 6 . 6 . 2.

Dobré práce jsou zejména sošky. (Obr. 119.)

Stará křtitelnice stojí před vchodem. Jest 110 *cm* vysoká, zcela bez ozdob, pískovcová vyhloubená polokoule, 86 *cm* v průměru, na na válcové noze.

Náhrobky jsou zasazeny na kostele i ve vnitř:

1. Při severním vchodu v pravo s nápisem:

Tuto pochowani gsau dwa synowe urozoneho pana Marzława Czackow-skeho z Winiakic, brzetkem umrzel gest Jan ... we sřzedu po velikonoci letka ... Marzław tu noz na den frzich kraluow letka ... s ktery ... w Panu odporziwa. Deska i znak otlučen.

2. Při severním vchodu v pravo. Deska se znakem Hamzů ze Zabědovic (kolmo půlený štít, pravá půle čista, v levo šachovnice) a nápisem:

Letka Panie M^{DC} LXVIII (1578) dokonal gest w Křistlu Panu ziwot swug urozeny | pan Hamza Borzek z Zabiedowicz a tuto pochowan gest w pondielny przed swatym Matiehem apo-
sttolem Panie.

3. V kostele pod kazatelnou deska se znakem Hamzů a nápisem:

Tuto pochowano gest lie/lo urozoneho Pana Borzka Hamzy, nejstarssyho z Babie/dowicz a na Swety a dokopal gest ziwot swug a od-pocziva w pokoci, czekajncz s miernimy w den sandu przigaty Krysta Pana. Pan Buh | razz dussy geho milostiw byti ...

4. Deska vedle předešlé, 1.76 × 0.85 *m* veliká, s otřelým nápisem nad znakem Hamzů:

... w Panu Pan Martin Borzek, gehożto ...

5. Při severním vchodu v levo deska 1.80 × 0.90 *m* velká, se znakem Hamzů a nápisem kolem:

Letka Panie 1607 w Autery | den sw. Jana Buryana ziwot swug w K. P. dokonal urozeny | Pan Borzek nejstarssy Depollisky z Zachrasstan a Madluhodworzich gehoż telo tuto Pocho^{no} gt.

Nad znakem čte se:

Itagi w 43. Ga sem ten kteryž shlazugij ne'prawosti twe pro nie same.

Obr. 119. Chlum. Kostel Prom. Kr. P.
Cínová křtitelnice.

6. Ve zdi za hlavním oltářem deska 1·75 *m* dlouhá a 0·85 *m* široká, se znakem a nápisem úplně nečitelným.

7. Tamtéž deska 1·46 *m* dlouhá, 0·84 *m* široká, se znakem, v jehož štítě drží ruka kohoutí hlavu. Jest to prý náhrobní kámen Martina Fruweina z Podolí, jednoho z direktorů zemských z roku 1618. Snad kryl hrobku před 30 lety otevřenou, v níž nalezena byla kostra, které hlava scházela.

Z v o n y na věži visí čtyry:

1. V průměru 1·03 *m*, výšky 0·89 *m*; má pod korunou chybně psaný nápis dvouřádkový:

LETA PANIE MDXXXXI TENTO ZWON GEST DIELAN KV CTTV
(sic) A K CHWALE PANV BOHV WSECH SWATYCH | SKRZ WAŚLAWA
KONWARŚE WOZADNVN (sic) NA CHLVM K ZWATEMV HOTHARTV
(vlastně: GOTHARTU) TROGICZY ZWATE.

2. V průměru 0·97 *m*, výšky 0·80 *m*; má rostlinný ornament kolem koruny a nápis na plášti:

ME FVDIT ANTONIVS SCHÖNFELD ANNO 1608 VETERO PRAGAE.

Na protější straně kolem znaku:

HELFFIED FRANTZ FREYHERR VON KAYSERSTEIN.

Znak jest šikmo z leva na pravo břevnem dělený; po obou stranách břevna lev. Na srdci datum: 1814.

3. Poledník, v průměru 0·77 *m*, výšky 0·59 *m*, s nápisem pod korunou:

Tento zwon gest od Waczlawa Konwarze letha Panie MDLII.

Přelit byl r. 1872 od *Karla Paula* v Králové Hradci.

4. Umíráček jest bez nápisu. Ozdoba při okraji upomíná na zvonaře královéhradeckého *Diviše Hlaváče*.

Jenikovice.

J. C. Rohn, *Antiquitas* 73. — J. Schaller, *Topographie d. K. B.* XV. 174. — J. G. Sommer, *Böhmen* IV. 374. — A. Sedláček, *Hrady a zámky* II. 75. — Horák, *Topograf. popis v. o. h. Kr. H.* 56.

V cihelně p. Jarkovského nalezeny v r. 1884 kamenné nástroje (sekerka a vývrtka). Na jižním konci vsi pohřebiště popelnicové. (Domečka, *Pam.* XVIII. 277 a XIX. 147. — Duška 17.)

Tvrz, která zde v XVI. století Janem Šárovcem ze Šárova byla zbudována, zanikla v XVII. věku.

KOSTEL SV. PETRA A PAVLA, filialní, uvádí se již r. 1385 co farní. Na místě starého kostela vystavěn v l. 1741—1745 nový, ale tak chatrně, že se před nedávnem sesul. Pouze věž zůstala státi. Nový kostel počal se r. 1901 znovu stavěti. Kostel starý byl jednodlní, k severu obrácený.

V jednopatrové věži, šindelovou cibulovitou bání kryté, visí velmi těžko přístupné zvony:

1. Hladký, v průměru 0·80 m, vysoký 0·68 m; při vrchním kraji nepravidelnou minuskulí nápis:

Анно ꙗ domini ꙗ m^o ꙗ v^c ꙗ xxxm^o ꙗ xlii ꙗ gest ꙗ tento ꙗ zvon ꙗ ke cti ꙗ
 ꙗ k chvale ꙗ pa^v ꙗ bo^v ꙗ vssem ꙗ sw ꙗ | aly ꙗ do jemkowicy ꙗ wod +
 Jana + hlamarze ꙗ

2. Průměr 0·75 m, výška 0·60 m; při vrchním kraji nad páskem z malých lilí jednořádkový nápis:

Iefa ꙗ panie ꙗ fisyry^o ꙗ pefiste^o ꙗ xxx^o ꙗ | lit ꙗ gest ꙗ tento ꙗ zvon ꙗ
 ke cti ꙗ a k chvale ꙗ panu ꙗ bo^v.

V základu pod oltářem nalezena míska skleněná, 6 cm v průměru, na kraji zdobená dvojím páskem ze stočeného drátku stříbrného; uprostřed byl ostatek svěťce v kotoučku a trojúhelníku ze stočených drátků stříbrných. Filigranová ozdoba jest velmi pěkně pracována. Asi ze XIV. století.

Kopeček sv. Jana (též Zámeček zvaný).

J. J. Solař, Dějepis Hradce Králové n. Labem 616—628. — Dr. J. Eiselt, Königgrätz in der Vorzeit und Gegenwart 163—167. — J. Horák, Topogr. p. v. o. h. Kr. Hr. 42. — J. Nechvíle, Ratibor 1892: Sv. Jan na Kopečku 17—19.

Na místě nynější osady bývaly četné vinice měšťanů Královéhradeckých, proto říkalo se tu druhdy »na vinici«, od XV. století pak »na Konstanci«.

KOSTEL SV. JANA KŘTITELE (filialní). Roku 1530 Lukáš Hostovský z Hostovic, recte Forman, měšťan Královéhradecký, vystavěl na pozemcích městských na vrchu, kterýž slove »Konstanci«, kostel »ke cti a chvále Pána Boha všemohoucího a památce mistra Jana Husi, mistra Jeronýma z Prahy a jiných věrných Čechů«. Brzo na to usadil se tu poustevník. Poustevníci žili tu až do r. 1779. Proto říkalo se tu též »na poušti«.

Po bitvě bělohorské posvěcen byl kostel ke cti sv. Jana Kř.

R. 1675 dne 8. července stalo se nové založení kostela od základů, nákladem dobrodinců z Hradce Králové.

R. 1680 postaven oltář sv. Vojtěcha. R. 1691 postaven nový hlavní oltář sv. Jana Kř. a r. 1692 byl nový kostel posvěcen. Sešlý kostelík byl opraven v l. 1858—1859. R. 1896 opatřen kolem dřevěným loubím. (Které as druhdy tam bývalo.)

Orientovaná, dřevěná, orákosovaná a omítnutá stavba, zevně od poslední opravy šindelem pobitá, záleží z lodi 12·25 *m* dlouhé, 10·75 *m* široké a 6·40 *m* vysoké, kryté rovným stropem, a z kněžiště se závěrem o třech stranách osmistěnu; délka kněžiště 8·30 *m*, šířka 7·15 *m* při síle stěn 30 *cm*; také toto má rovný, omítnutý strop. Ku kněžišti přiléhá na sever malá sakristie. (Obr. 120.)

Výprava jest barokní, chudičká; na hlavním oltáři uprostřed obraz sv. Jana Křtitele jest bez ceny, rovněž jako obrazy na bokových oltářích

Obr. 120. Dřevěný kostel sv. Jana na Kopečku.

Jana Nep. a sv. Vojtěcha. Na tomto oltáři jest nápis: K wietffy czti a Slawie Boží, Swatemu Wogtiechu Cziefkemu Patronu a wffem Swatým Patronům Y Orodownikům Czefkym Tento Oltarz od Niekterých P. Miefftieninuw a Dobrodinczuw Králohradeczkých wyzdzwizien. Den 9 Majj A^o 1680. (Obr. 121.)

Na stěně jižní socha sedícího spoutaného Krista, která byla postavena primasem Královéhradeckým Fr. A. Pichlerem do kostnice roku 1715. Pískovcová socha jest realisticky a celkem správně sekána.

Blízko kostela stojí na hřbitově dřevěná jednopatrová ZVONICE, stanovou šindelovou střechou krytá. V ní visí tři zvony:

Obr. 121. Vnitřek kostela sv. Jana na Kopečku.

1. Výšky 75 *cm*, průměru 1 *m*, nese na plášti pod korunou 10 *cm* vysoký pás z destiček svrchem půlkruhových, na nichž jsou reliefs svatých. Pod tím jest pruh z akantů dolů obrácených. Na plášti nápis:

LETA PANIE MDLXXXIII TENTO ZWON
 SLIT GEST NA PAVSST K KOSTELV ... IANA
 ZA PRIMASA P. MARTINA CEIPA Z PE
 CLINOWCE A FARARZE K S² ANTONINA,
 KNIEZE GIRZIHO · HORZICKEHO OD ELYASSE
 STODOLY W HRADCI · ZA RYCHTARZE WISO
 CKIHO PAWLA ZBIEHLIKA TRZEBESKIHO YA
 NA MEINOWCE.

Na původním nápisu bylo »S« před IANA a »HVSA« vytlučeno z rozkazu faráře Václava Bořka r. 1845. Pod nápisem jsou zapuštěny tři mince; na střední jest zřetelné poprsí císaře Rudolfa II.; postranní mince jsou otřelé.

2. Výšky 69 cm, průměru 80 cm, nese pod korunou tři pásy; ve vrchním jest řada destiček s reliefy svatých, na spodním též řada desek, spodem hrotitých, na nich uprostřed ornamentu vynikají reliefy postav; v prostředním pásu nápis:

LETHA PANIE MDCVIII SLYT
GEST ZWON TENTO OD SYMEONA
ZWONARZE W HRADCY.

Obr. 122. Odlitky pláště zvonu č. 2. u sv. Jana na Kopečku (v průmyslovém museu Kr.-Hradeckém).

Na plášti Ukřižovaný Kristus, pod ním P. Maria a sv. Jan a nápis:

I PETR II
KRYSTVS HRZICHI NASSE NA
SWEM TIELE WNESL NA DRZEWO
KRZIZIE.

Vedle nápisu zapuštěny dvě mince s Nejsv. Trojicí. Na druhé straně deska v obrubě ornamentální, v jejíž vrcholu hlava anděla; nad deskou nápis:

ZA IANA KRČMARZE
Z WI — SOKI(ho) KOS(telce);

v desce:

YAN III
YAKOŽ MOIŽISS POWYSSIL HADA
NA PAVSSTI TAK MA POWYSSEN BYTI SYN CZLO
WIEKA ABY KAŽDY KDOŽ WIERZI W NIEHO NEZAHY
NVL ALE MIL ZIWOT WIECŽNY. (Obr. 122.)

3. Výšky 32 *cm*, průměru 40 *cm*, má pod korunou pásek z barokního ornamentu. Na plášti nápis:

ANNO 1847
ED · TH · MA · EM · AL · Kemlink

a relief, představující zjevení se anděla klečící postavě.

Tento zvon byl věnován Al. Kemlinkem místo ukradeného zvonu, který měl nápis: »Tento zvon slit nákladem Jiříka Rychtářika r. 1505«, a který byl sem přenešen odjinud, an kostelík k počtě Jana Husi tehdá, kdy zvon byl slit, ještě nestál.

ZÁMEČEK, jednopatrová jednoduchá budova na obdélném půdorysu o 7 a 5 osách, byl postaven na místo stavení dříve tu stávajícího primasem Královéhradeckým Fr. A. Pichlerem r. 1719. Nad vchodem v kamenné barokní obrubě kartuš s nápisem:

SI DEVS PRO NOBIS
QVIS CONTRA NOS.

Kratonohy.

J. C. Rohn, *Antiquitas* 81. — Jos. Schaller, *Topographie d. K. B.* XVI. 22. — J. G. Sommer, *Böhmen* III. 51. — J. Horák, *Topogr. p. v. o. h. Krtt.* 135. — A. Sedláček, *Hrady a zámky*. V. 302.

Kamenný nástroj a 3 pazourkové nožíky. (Duška 72.)

Tvrz, na které seděli r. 1318 Licek a Sezema z Kratonoh, stála na místě nynějšího zámečku, prosté jednopatrové to budovy, bezvýznamné.

KOSTEL SV. JAKUBA, farní; uveden již r. 1384 mezi farními. Původní gotický byl r. 1707—1710 barokně přestavěn.

Omitaná, orientovaná stavba jednolodní, s jednopatrovou věží v západním průčelí a sakristií při severním boku kněžiště přistavěnou; vše pod taškovou krytinou. Loď má dvě pole, dělené opěráky o jednom odstupci, svrchem šikou ukončeném. Kněžiště záleží z jednoho pole a tří stran pravidelného osmistěnu; na rozích má diametrálně po opěrném pilíři o jednom odstupci. Osvětleno jest 4 okny segmentovými; téhož tvaru, jako jsou čtyři okna v lodi.

Čtyřboká věž, provedená při přestavbě r. 1707, má v západní straně vchod, plochým obloukem sklenutý, nad nímž jest prolomeno kruhové okénko na kruchtu. Přízemní průčelí věže jest sesíleno blíže rohů dorsovémi pilastry, s triglyfovou římsou. V I. patře jest po každé straně po okně polokruhovém, nad nímž jsou hodiny. Ve střeše přechází čtyřboký jehlanec v osmiboký, nevysoký hrot. (Obr. 123.)

Uvnitř jest kněžiště sklenuto v polygonu polobání s lunetami a v jediném poli klenbou valenou, rovněž s lunetami. Půlkruhový vítězný oblouk dělí presbytář od lodi, kteráž jest též valeně, s lunetami, sklenuta. Celá klenba pokryta jest barokními štukovými ornamenty kol malovaných medailonů, bez umělecké ceny. (Obr. 124.)

Klenby opírají se o čtyřboké pilíře, 35 cm vyložené a 86 cm široké, s toskanskými hlavicemi; v presbytáři jsou místo pilířů kulaté přípory.

Rozměry: délka presbytáře včetně vítězný oblouk 8 m, šířka 7.50 m; délka lodi 10.90 m šířka 8.85 m, výška 7.65 m; šířka kobky pod věží 3.10 m, délka 3.45 m. Síla zdí hlavních 1.12 m, zdí ve věži 1.55 m.

Uprostřed kostela jest zapuštěna náhrobní deska krypty pánů Dobřenských.

V ý p r a v a jest pestrá, venkovského vkusu.

Hlavní oltář, jež dal r. 1710 majitel Kratonoh, hrabě J. Václav Michna z Watzinova udělati, jest plasticky provedená jeskyně, se sochou sv. Jakuba Většího uvnitř, několika zlacenými sochami po stranách a sochami sv. Anny a Panny Marie na vrcholu. Sochy jsou hrubě řezány v $\frac{5}{7}$ skutečné velikosti. V přední straně tumby oltářní jest vsazeno antependium na plátně 0.72×2.32 m veliké, představující P. Ježíše volajícího k sobě sv. Petra na lodičce. Pěkná práce pro pěknou kresbu a živý kolorit. Nad obloukem jeskyně sedí velký pelikán, prsa sobě pro mláďata drásající.

Postranní oláře jsou bílé, částečně zlacené; na pravém jest uprostřed obraz P. Marie Karlovské mezi dvěma soškami sv. Václava a sv. Prokopa. Levý oltář má ve středu malý obrázek sv. Anny P. Marii vyučující kolem 7 medailonů s podobiznami svatých. Celek pojí široký řezaný rámeček.

Nevkusná kazatelna jest dřevěná, ve tvaru velryby, v jejíž rozvěšené tlamě jest místo pro kněze. (Obr. 125)

Obr. 123. Kratonohy. Pohled na kostel.

Rovněž dřevěná jest kruchta, stojící na dvou řezaných sloupcích, jež kryjí ve vrchních polovicích barokní poprsí.

Po obou stranách lodi namalovány jsou al tempera na stěnách dva velké obrazy nevelké ceny, na pravém sv. Pavel na poušti, na levém sv. Jeroným v jeskyni.

Křtitelnice cínová, 90 *cm* vysoká, v průměru mísy 52 *cm* široká, stojí na třech nožkách, z poprsí andělů vybíhajících. Na spodním kraji

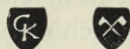
Obr. 124. Kratonohy. Vnitřek kostela.

mísy vyčnívají dva obroučky, mezi nimi nápis: KDO SE NENARODI Z WODY A Z DVCHA SWATEHO TEN NEWEYDE DO KRALOWSTWI BOZIHO: JAN III.

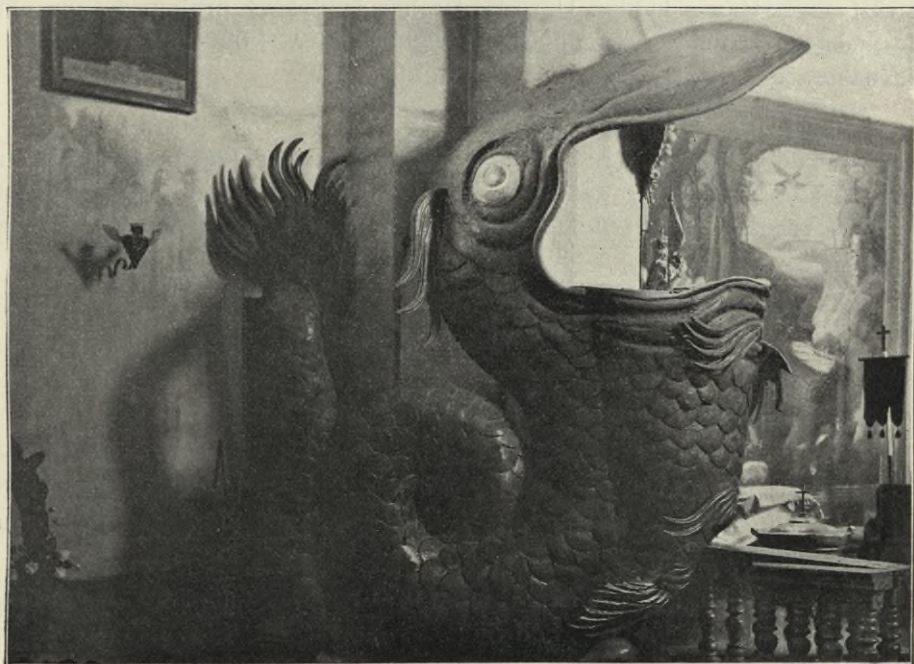
Uprostřed mísy připevněna tři držadla v tvaru dračích hlaviček; pod vrchní hranou opět tři hlavy lidské s kápěmi. Pod těmito jest nápis: TATO : KRZTITELNICE : NAKLADEM : ZADVSSY : BABICZKEHO : ZA SPRAWY : KOSTELNIKVW : WACLAWA : DAVCHY : A / MIKVLASSE : KOCZKY : GEST : ZKRZE : GINDRZICHA : KZEPELKV : LETA : PANIE

1.6.0.4 a pod proužkem dále KONWARZE : Z HOR : GV TEN : VDIE-
LANA :

Značky mistrovny

Monstrance jest barokní, paprsková, z pozlacené mědi. Na elliptické noze, tepanými palmetami zdobené, zvedá se válcovitý stoněk, nesoucí melchisedech v paprscích. Tyto kryty jsou dvěma věnečky; svrchní, z klasů a vína, posázen nepravými drahokamy, spodní jest z postříbřeného, barokního ornamentu. Po obou stranách otvoru dva andělé, nad nimi Bůh Otec

Obr. 125. Kratonohy. Kazatelna.

pod holubicí, připevněnou na křížku. Výška 56 cm, šířka paprsků 27 cm; delší průměr nohy 20 cm. Hrubší práce z druhé polovice XVIII. století.

Kalich č. 1. Stříbrný a pozlacený; má tlačenu nohu vroubko-
vanou, podobně i ořech; číše jest hladká. Výška 21 cm, šířka nohy 13 cm,
číšky 8 cm.

Značka **13B**

Kalich č. 2. jest mosazný, zlacený, z druhé polovice XVIII. stol. Šestidílná noha jest ozdobena ve třech větších i třech menších polích tepanými ornamenty. Přechod mezi nohou a stonkem kryje postříbřený proužek z vysekávaných lupenů. Ořech jest trojboký, celý ornamentovaný. Spodní část číšky vězí v postříbřeném, řezaném košíčku. Výška 23 cm, průměr nohy 15 cm, číše 8 cm.

Pacifikál jest měděný a postříbřený. Na elliptické noze čtyřdílné jsou čtyři tepané kytice; ořech zlacený pokryt rytým ornamentem. Na kříži jsou zasazeny v rozích ramen nepravé drahokamy, uprostřed trojlístů. Na zadní straně vsazen relikviář s třískou kříže Kristova (?) Výška 32 *cm*, průměry nohy 16 *cm* a 13 *cm*, šířka ramen 17 *cm*. Slušná práce z XVIII. stol.

Ornát č. I. Na plátně vyšit modrý renaissanční vzorek, rovněž střední pruh jest ornamentem pěkně koncipovaným vyšit. Výška 1·05 *m*, šířka 0·65 *m*.

Ornát č. II. Na bílé dykytě jsou rozhozeny hedvábím vyšíváné kytice z růží a větvičky s kvítky. Uprostřed táhne se plyšový pruh proužkovaný, dessinem ze zlatého dracounu protkávaný. Výška 1·02 *m*, šířka 0·68 *m*. Sličná práce z XVIII. století:

Zvony jsou čtyry:

1. Největší o průměru 100 *cm*, výšky 104 *cm*. Na plášti nápis latinkou
 »VNTER der Regierung des Hoch- und Wohlgeboren Herrn Herrn Leopold
 Grafens Kinsky von Chlumetz und Tettau im Jahr 1808 übergossen
 worden —

Na protější straně:

»Zur hohen Andacht und für Bräute. | Erschalle festlich mein Ge-
 läute | oft von des Turmes Höh' hinab | als Grabgesang ertön' es selten |
 nie soll's als Feuerlosung gelten | so lang ich hier mein Dasayn hab.

Pod korunou nápis: Durch die Feuer's Gluth in Prag war ich zuer-
 flossen, Wittwe Anna Kühnerin hat mich gegossen. — Na plášti čtyři
 reliefy: znak Kynských a sochy sv. Jana Nepomuckého, sv. Floriána a
 sv. Leopolda (?).

2. Zvon o průměru 76 *cm* a výšky 80 *cm*, má na plášti dvě sošky
 v reliefu a znak Kynských. Pod korunou nápis: »Karl Bellmann & Anna
 Kühner hat mich gemacht Anno 1809 •

Dva malé zvony stejné, oba průměru 36 *cm* a výšky též 36 *cm*, jsou
 bez nápisu.

Pomníků zde více, však většinou v podlaze ležících a chůzí setřených
 a nečitelných. Pod lavicemi v lodi leží šest pomníků pískovcových vedle
 sebe v řadě, se znaky »čápem« a »kohoutem«. — Písmo setřeno a ne-
 čitelné. Rozměry pomníků pan. 130 × 59 *cm*, 110 × 74 *cm*, 110 × 74 *cm*,
 131 × 68 *cm*, 100 × 70 *cm* a 110 × 70 *cm*. Venku na hřbitově k severu
 leží deska pískovcová na zemi, 163 *cm* dlouhá a 76 *cm* široká. Na vrchní
 části nápis, ve spodní znak se »škopkem«. Nápis setřený a těžko čitelný
 zní: AD. 1530 WAVTEREG PO | NA . . ZENI PANNI Mar/ige . . . VRO-
 ZENA P | ANI MAGDALINA WODK | O . . . ZSLIWNA MANZIELK | A
 VROZENEHO PANA IAROSLA | WA WODKOLKA ZAVGEZDC | E ANA
 WOBIEDOWI | CICH POCHOWANA W PATEK NA DEN SWATE |
 LIDMILI.

Vedlejší pomník z pískovce, 173 *cm* vysoký a 90 *cm* široký, rozdělený na příč; v hořejší části nápis otřený a ve spodní znak Dobřenských s »čápem«. — Nápis zní:

Iefha panie 1608 w středu prřed S. atym | Ritirz pan
Harzlaw | dořonal a tů tielo ge porzi .. oczeka-
wage |

Třetí pomník s nápisem úplně nečitelným, jest 183 *cm* vysoký a 87 *cm* široký. Na něm znak kohout v pravo obrácený. Ze všeho nápisu zřetelný jen letopočet: MDCXIII.

Krňovice.

Schaller, Topogr. d. Königreichs B. XV. 174. — J. G. Sommer, Böhmen IV. 374. — Horák, Topogr. p. v. o. H. Kr. 55.

KOSTEL »NANEBEVZETI P. MARIE« filialní, byl farním již r. 1359. Dřevěný kostelík vyhořel r. 1778 a rozlily se při požáru i zvony, které měly dle pamětní knihy farní v Třebechovicích nápisy:

1. Iefa bořiho fisticřho cccc^o demadesateřho tento řwon sřit geřt ke
řřti a řřwale řřanu bořiu a matře bořiu.

2. Iefa panie M. D. XIII. sřit geřt tento řwon ode mne Dwisse.

Nový kostel postaven r. 1781 od zedn. mistra *Václava Runkasa* z Hradce Kr. R. 1835 vyhořel kostel opět a zvony i vnitřní úprava byly zničeny. R. 1836—7 byl znovu opraven.

Kostel nynější jest k západn obrácen; záleží z obdélné lodi pod taškami (na níž zvedá se neúhledný čtyřstěnný sanktusník) a pravouhlého kněžiště. Východní průčelí prolomeno vchodem v kamenném ostění, se zakulacenými rohy. Loď osvětlena 2 páry oken, segmentových, kněžiště dvěma menšími okny, stejného tvaru.

Vnitřek lodi, 11·20 *m* dlouhý 8·00 *m* široký a 6·80 *m* vysoký, rozdělen dvěma páry příporných čtyřbokých pilířů, na tři pole, českou klenbou sklenutá.

Půlkruhový vítězný oblouk dělí loď od kněžiště, 6·40 *m* dlouhého a 6·50 širokého, překlenutého též českou klenbou. K jižní straně přiléhá sakristie na půdorysu čtvercovém, 2·80 *m* dlouhém, českou klenbou sklenutá.

Výprava jest chudá; na hlavním oltáři obraz »Nanebevzetí P. Marie« bez ceny.

Z kruchty nad vchodem jest přístupný sanktusník, v něm visí zvony:

Č. 1. Průměru 42 *cm*, výšky 30 *cm*. Pod korunou feston z ovocných kytic. Na plášti nápis:

CA PANOWANI RVDOLFA COLLOREDO Z MANSFELD
 FARAŘE WACLAWA WIDEA
 1836.

2. Průměru 35 *cm*, výšky 25 *cm*; pod korunou vine se gotický ornament. Na plášti relief sv. Františka, na druhé straně: K. W. PAVL 1836.

3. Umíráček, jest nedostupný.

Kukleny.

J. Schaller, Topographie d. K. B. XV. 34. — J. G. Sommer, Böhmen IV. 28. — J. Solař, Dějepis Hr. Králové 622. — J. Horák, Topogr. p. v. o. h. Král. Hrad. 26.

Při stavbě školy r. 1901 objeveno sídliště s popelnicemi rázu lužického a vedle něho zbytky středověké tvrze. (L. Domečka, Pam. arch. XIX. 392.)

Obec založena r. 1766, když počala se stavěti pevnost Královéhradecká a bylo pobořeno Pražské předměstí, odkud se lidé z větší části přestěhovali na místo, kde stávalo již sedm domků a které slulo od starodávna »Kuklena«.

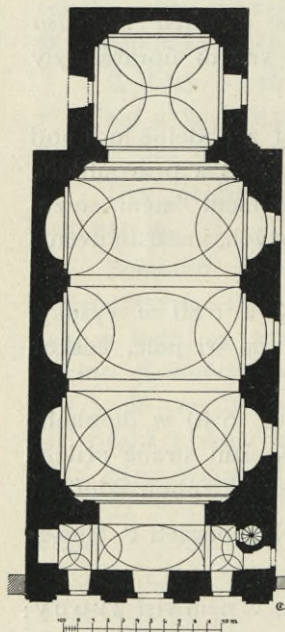
KOSTEL SV. ANNY, byl založen zároveň s klášteřem Minoritů r. 1777 na místě kostela sv. Anny z klášteřem minoritským na Pražském předměstí Králové Hradce, kterýž byl zbořen r. 1776. Dne 15. listopadu r. 1777 bylo vysvěceno presbyterium a r. 1781 vyzdvižen kříž na jedné z věží. Roku 1784 byl kostel z hruba dostavěn a obraz sv. Anny za hlavním oltářem pověšen.

R. 1786 byla při klášteře zřízena fara.

Dne 24. června 1789 byl klášter zrušen a budovy použito částečně co fary a v jižní části upravena škola.

K severu obrácená cihelna a omítnutá budova záleží z lodi o třech osách, z pravoúhlého kněžiště o jednom poli a dvou věží, vyvinutých nad jižním průčelím. Toto řešeno v slušném baroku mnohem bohatěji než ostatní fačady. Obě věže vystupují z průčelí v mělkých risalitech, vroubených jonskými pilastry, dvakrát zalomenými, jež sahají až do výše hlavní římsy kostela. Pilastry stojí na vysoké rustifikované trnoži, ukončené pasovou římsou. (Obr. 126.)

Vchod vrouben jest kamenným ostěním barokního profilu a ukončen rovným nadpražím. Po obou stranách vchodu jest v osách věží segmentové okno. Nad vchodem i nad oběma okny přízemními jsou nízké výklenky se so-

Obr. 126. Kukleny. Půdorys kostela sv. Anny.

škami, ve středu sv. Anny s P. Marií, ve věžích sv. Josefa a sv. Františka Xav. Mezi dříky jonských pilastrů jest průčelí prolomeno třemi velkými okny, ukončenými segmentem, s nadokenní římsou s obloukovými štíty. Mohutná hlavní římsa, zalomená nad každým pilastrem, nese štít obloukovou římsou vroubený a dvě jednopatrové věže, které mají nároží obrněná užšími jonskými pilastry. Uprostřed štítu mezi věžemi jsou umístěny hodiny.

Obr. 127. Kuklenský. Pohled na kostel.

Věže jsou proti původnímu plánu nedostavěny a byly na rychlo pokryty, když jednalo se o zrušení řádu. Hlavní římsy jejich jsou uprostřed každé strany obloukovitě vytaženy. Nízké bání, přecházející ze čtyřbokého půdorysu v osmihranné, jsou pobité plechem.

Východní průčelí, do hřbitova obrácené, má tři velká okna, ve spodní části zazděná.

Západní průčelí jest zastavěno bývalým klášteřem. Hlavní zeď kostela, nad klášteřem vyčnívající, prolomena jest třemi elliptickými okénky.

Kněžiště má na východní a západní straně po okně téhož tvaru, jako jsou v lodi. V severním průčelí jest malé kruhové okénko nad oltářem.

Krytina kostela jest tašková, osmibokého sanktusníku s cibulovitou bání nad lucernou plechová. (Obr. 127.)

Obr. 128. Kukleny. Vnitřek kostela.

Vnitřek kostela měří délky 38·50 *m*, šířky 12·90 *m*, výšky 14·60 *m* a zdá se větším, než dle zevnějšku by se dalo souditi, a to následkem výborně členěné architektury. Kostelní loď jest rozšířena po obou stranách třemi páry elliptických výklenků báňovitě zaklenutých a sahajících až do

výše hlavní římsy. Tato jest podporována na stranách dvěma páry sdužených pilastrů, v zaokrouhlených koutech po jednom páru sdužených pilastrů. Všecky jsou jonského řádu, s volutovými hlavicemi, v nichž pověšen od závitů k závitům feston. Nad římsami pilastrů pnou se valené pasy, mezi kterými jest sklenuta loď ve třech polích českými klenbami. Krom těch jest ještě jedno pole nad kruchtou, které zaklenuto jest též českou klenbou.

K r u c h t a, umístěná v celé šířce lodi při jižním průčelí, jest přístupna zděným šnekem a podklenuta v elliptickém oblouku. Zábradlí podporováno barokními konsolami štukovými, vystupuje hluboce do lodi a opatřeno jest skvostnou kutou mříží.

V í t ě z n ý o b l o u k, 6·88 *m* v rozpnutí, jest obrněn párem jonských pilastrů, nad kterými tažen půlkruhový pás.

V k n ě ž í š t i, 9·13 *m* širokém a 9·83 *m* dlouhém, stojí v zakulacených koutech zalomené vyduuté pilastry jonské, nad nimiž jsou překlenuty valené pasy. Střed kněžiště kryje české klenutí. V severní zdi proveden elliptický výklenek, který se zdá hlubším než jest, následkem perspektivy malované architektury kol obrazu za hlavním oltářem.

S a k r i s t i e na západní straně kněžiště, zdvižená na čtvercovém půdorysu, zaklenuta jest českou klenbou a spojena chodbou s bývalým klášterem, kterýž nyní upraven pro faru. (Obr. 128.)

V ý p r a v a sestává z části z gotických věcí, přinesených sem z jiných kostelů, hlavně však z pěkné výbavy barokní původního kláštera. Na některých oltářích viděti, že byly bohatě začaty, pak ale náhle chudě ukončeny.

O l t á ř ů jest sedm. Hlavní oltář záleží v předu ze stolu a svato-stánku s podsvícíky. Za oltářem visí v sloupkové architektuře na plátně malovaný obraz od *Josefa Kramolína*, představující svatou rodinu se svatou Annou uprostřed, před níž klečí sličná P. Maria s Ježíškem. Velmi pěkná práce v komposici i kresbě, V rohu obrazu nápis: »Piae memoriae comendat Iosephus Cramolin Carolotermiensis 1779 30 Oct.«

Bokové oltáře na pravo od hlavního:

1. S obrazem sv. Františka Seraf., bez ceny, mezi sochami dvou mnichů, obstojně řezanými.

2. Uprostřed oltáře Pietà, běžné práce, rovněž jako sochy dvou svetic, vedle stojící.

3. Oltář s obrazem českých patronů — bez ceny; kolem sochy sv. Vavřince a sv. Aloisia, průměrné ceny.

Na levo od hlavního oltáře:

4. Oltář se sv. Třemi králi, dary P. Ježíši přinášejícími. Dobrá práce.

5. Oltář sv. Jana Nep., sv. Václava a sv. Zikmunda jest nový.

6. Oltář s obrazem sv. Vojtěcha mezi 14 ukřižovanými mučedníky, průměrné ceny; vedle obrazu stojí slušně modelované sochy sv. Kateřiny a sv. Barbory.

Kazatelna, pěkná v poměrech, má na zábradlí realisticky řezané sedící sochy sv. Anny sv. Jáchyma. Na víku, které nesou dva andělé, stojí na půlměsíci socha P. Marie.

Křtitelnice cínová, 84 cm vysoká, v průměru kotlíku 70 cm široká, při výšce kotlu 52 cm. Stojí na třech nohách, které drápky opírají se o kouličky a končí pod kotlíkem ve vousaté hlavy v kápích. Válec kotlu zdoben jest jedenácti lichými kružbami, dělenými sloupky a přepásanými ostrolukými obloučky s arkaturami a kraby. Nad sloupky pnou se fialy. Pole kružeb vyplněna jsou reliefy; na desíti jsou svatí, v čele Bůh Otec.

Místo kruhů vyčnívají pod spodní hranou tři ptačí hlavy. Při vrchním okraji nápis:

Benedictus deus et pater
domini nos Iesu Christi qui
regeneravit ecce de cõlis dicens:
hic est filius meus dilectus in
quo michi (!) complacui.

Při spodním okraji:

Hic inspem uniam per
magi — strum andream dictum
— pfarzek demonibus cufius.

Znamení to toto dílo konváře a zvonáře Ondřeje Ptáčka stálo původně v kostele Minoritů na Pražském předměstí v Hradci Králové a pochází z konce XV. stol. Poklop jest nový. (Obr. 129.)

Svícni šest, po 82 cm vysokých, stojí na hlavním ol-

táři. Jsou tlačené z plechu, na dřevěném stojanu, cele ornamentované. Rokoková práce z konce XVIII. století.

O b r a z Nanebevzetí P. Marie, 63 × 84 cm veliký, visí nad kredenčním stolem. Pod vznášející se P. Marií stojí dole apoštolové; dobrá práce v komposici z počátku XVIII. století.

Monstrance stříbrná, paprsková, 70 cm vysoká; na noze 18 × 28 cm v průměrech veliké, pokryté tepanými ornamenty, zvedá se podlouhlý, profilovaný ořech. Kol Nejsvětějšího ovinut věneček, posázený nepravými drahokamy. Pod tímto jest větší věnec se sítkovanou půdou, na kterém klečí po stranách dva mniši a nahoře sedí Bůh Otec. Oba věnečky jsou připevněny na paprscích. Značka: Dobrá práce z konce XVIII. stol.

Obr. 129. Kukleny. Křtitelnice.

Kalich ze zlacené mědi, až na číši, jež jest stříbrná. Výška 27·5 *cm*, v průměru nohy 19·5 *cm*, číše 11 *cm*. Šestidílná noha jest pokryta pěkným tepaným ornamentem, rovněž jako ořech. Číše vězí v ornamentálním košíčku, na kterém vynikají tři výplně s P. Marií a dvěma svěťci v řeholním šatě. Slušná práce z druhé polovice XVIII. století.

Pacificál cínový, 36 *cm* vysoký a 17 *cm* široký. Na kulaté, ornamentované nožce zvedá se stonek s profilovaným ořechem, na kterém připraven křišťálový křížek v obalu z pozlaceného plechu, v barokní ornament vytepaného. V cípech kříže vyčnívají paprsky. Dobré dílo z konce XVIII. století.

Zvonů visí ve věžích pět:

1. Výšky 83 *cm*, v průměru 120 *cm*; pod korunou má nápis:

LETA BOZIHU TISYCZEHO PIETISTEHO SSTYRYDCZATEHO DRV-
HEHO TENTO ZWON SLIT GEST KE CZTI A CHWALE PANV BOHV
WSSEMOHAVCIMV SKRZE WACLAWA KONWARZE K SWATE ANNE.

Na plášti vylit relief sv. Václava.

2. Výšky 66 *cm*, v průměru 86 *cm*; pod korunou a na plášti vinou se 4 ornamentální pásy, mezi nimi na jedné straně relief sv. Ludmily a na druhé nápis: Ke cti sv. Patronů českých přelyt Karlem Vilímem Paulem v Hradci Králové 1868.

Původní zvon byl z r. 1597.

3. Výšky 50 *cm*, v průměru 62 *cm*, má pod korunou a při spodním kraji ornamentální pásy, mezi nimi nápis: Pánu Bohu a sv. Anně ke cti přelyt Karlem Vilímem Paulem v Hradci Kr. 1868.

Na původním zvonu byl nápis: GOSS MICH ANTON SCHNEIDER IN KÖNIGGRÄTZ 1802.

4. Výšky 25 *cm*, v průměru 29 *cm*, má nápis:

IGNATIVS DRACK GOSS MICH IN KÖNIGGRÄTZ 1770.

Na plášti relief sv. Ignáce.

5. Umíráček jest nepřístupný. Dle pamětní farní knihy jest hladký a má datum: 1702.

Kuklenské kancionály, Ve škole Kuklenské chovají se dva kancionály. Jeden v deskách kožených, tlačných, je 37 *cm* dlouhý a 27 *cm* široký. Na posledním listě jest tento nápis: »Léta Páně tisícého pětistého osmdesátého prvního tento kancionál písní adventních i také písní ročních na nedělní evangelia ke cti, slávě velebné Trojice Svaté psán a notován na snažnou žádost dobrých k zpívání náchylných pánův sousedův a spolu předních bratří konventu literátského při kostele svaté Anny, matky Boží Panny Marie, jmenovitě těchto: Pana Jiřka Čermáka na Klášteřišti, p. Diviše Bílého jinak Vokrouhlického, p. Jana Vokrouhlického, syna jeho

a písaře soudu purkrabství kraje Hradeckého, pana Adama Vohedovského, p. Matouše Plotištského, p. Vondřeje Karpiška a jiných mladších ode mne Matyáše Litoměřického. M. M. H. nad Labem XXX. dne měsíce Máje dokonáno. ◀

Initiálky malované, z nichž jedna je vyříznuta. Na okrajích spodních ornamenty, mezi ornamentem na jednom listě spatřuje se Adam a Eva, na jiném Přemysl, sedící na radlici s posly Libušinými, kteří přivedli bílého koně.

Druhý kancionál v kožených tlačených deskách a s gotickým mrazným kováním, asi ze 16. stol., 31 cm dlouhý, 20 cm široký. Bez ozdobných iniciálek.

Ledec.

J. C. Rohn, Antiquitas 84. — J. Schaller, Topographie d. K. B. XV. 174. — Horák, Topogr. p. v. o. h. K. 58. — A. Sedláček, Úplný místopisný slovník 501. — Týž, Hrady a zámky II. 71.

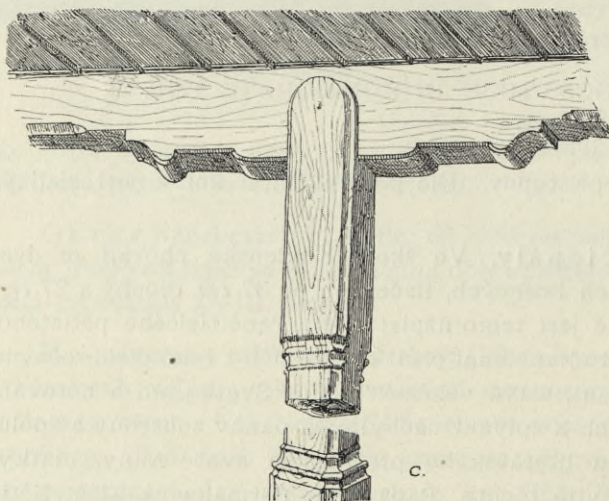
Byly zde nalezeny kamenné nástroje. (Duška 18.)

Bývalá tvrz, r. 1450 byla dobyta a zbořena.

FILIALNÍ KOSTEL SV. MAŘI MAGD. jest prostá stavba orientovaná, o krátké lodi, s kněžištěm z pěti stran osmiúhelníka utvořeným, k němuž na sever přilehá sakristie a malou předsíňkou nad záp. vchodem. Vše pod šindel. Sestistěnný sanktusník má nejen střechu ale i kolmé stěny pobité šindelem. Dveře do předsíňe a z té do kostela, jsou zasazeny v dubovém pažení, svrchem u segmentu vyříznutém a got. profilkem opatřeném. Dva malé zvonky visí nad předsíňkou, pod vikýřem silně vyloženým, a jsou nepřístupny.

Vnitřek. Loď, 10·70 m dlouhá, 8·20 m široká a 5·00 m vysoká, jest kryta rovným stropem z prken; na spárách jsou ploché lišty přibity. U prostřed lodi podporuje kolmý, goticky profilovaný trám podvlak pod stropem, pomocí dvou sedel. (Obr. 130.)

Světlo vniká do lodi dvěma páry úzkých okének, zasazených v dubových rámcích, půlkruhovitě svrchem vyříznutých.

Obr. 130. Ledec. Sloupek se sedlem v kostele sv. Maří Magdaleny.

Presbytář, 7·40 *m* dl., 4·70 *m* šir. a 4·80 *m* vysoká, má rovněž dřevěný strop a tři podobná okénka, jako jsou v lodi. V jednom z těch okének zasklen kotouč s malovanými znaky a písmeny I. R. T. / M. T. Z. L. (Jan Rudolf Trčka / Magdalena Trčková z Lípy.) U prostřed jsou dva znaky, z nichž zachován celý jen levý, Trčkovský; z pravého jen část; rovněž datum jen necele zřejmé, pouze 16.. Z počátku XVII. stol. (Obr. 131.)

Výprava chudičká, bez ceny. Zmínky zasluhuje půlkruhová kamenná kazatelna, pouze 60 *cm* nad dlažbou zvýšená, s plným zábradlím.

Náhrobky: Za postranním oltářem ve zdi zapuštěna pískovcová deska, 1·8 *m* dlouhá, 0·90 *m* široká. Ve vyhloubeném poněkud středu spatřuje se zachovalá postava rytíře v plátovém brnění a sbíraném límci. Vlas do čela sčesan, jest krátce přistřižen, rovněž jako brada. Levice drží meč, pravice přílbu. U pravé nohy znak s klenotem, ve znaku krokvice. Vrchem jest střed desky půlkruhovitý a v cípech jest po hlavičce anděla. Kolem nápis: Leta Panie 1599 w Sobotu den Š. | Rudolfa žiwot swug dokonal Prozeny a Štateczny Rytirz P. Gindrych Šsa | romer z Šsarowa na Genkowicich a | Kundratich a tuto Odporciva ocekawage Weseleho z Mrtwych wšlany.

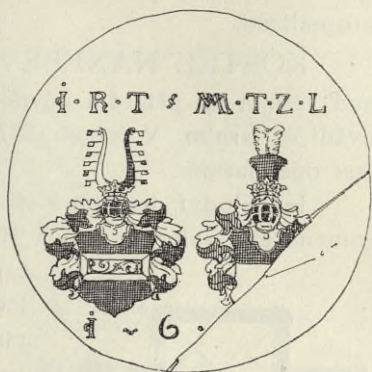
V předsínce leží malá deska, 1·70 *m* dlouhá, 0·75 *m* široká se znakem Šarovců (krokvicí) a nápisem: . . . Leta Panie 1517 . . . P. Petr rytirz Šsarower z Šsarowa a tuto gest pochowan. Proste za mne Boha.

Libčany.

J. C. Rohn, *Antiquitas* 85. — J. Schaller, *Topographie des Königr. Böhmen* XV. 36. — J. G. Sommer, *Böhmen. Kön. Kr.* 36. — J. Horák, *Topogr. hejtm. Kr. Kr.* 128. — J. M. Král, *Průvodce po bisk. královéhradeckém* 2. 148. — J. E. Vocel, *Kostely romanského slohu v Čechách. Arch. pam. II.* 125. — Týž, *Kunsthistorische Bereisung Böhmens.* — A. Sedláček, *Hrady a zámky V.*, 338.

Na návrší nad Libčany byly zde učiněny r. 1845 dva nálezy, pohřebiště kostrového z doby knížecí a jinde čtyř hrobů se skrčenými kostrami s nástroji kamennými, bronzovými a nádobami rázu Ůřetického. (Kašpar, *Časopis Č. musea* XXI., 220. Duška 72.)

Tvrz stávala na místě nynějšího přízemního zámečku. R. 1398 seděli na ní Jan a Václav Roudnice. Na počátku XVI. století nabyla Libčanského zboží obec Královéhradecká. R. 1547 bylo jí konfiskováno a prodáno Janu z Pernštejna. Od počátku XVIII. století byly Libčany v ma-

Obr. 131. Leduc. Skleněný kotouč v kostele sv. Máří Magdaleny.

jetku Straků z Nedabylic. Petr hrabě Straka věnoval roku 1720 svá panství a 38.542 zl. k. m. na hotovost ku zřízení šlechtické akademie po vymření rodu Straků z Nedabylic.

Zámeček je bezvýznamná přízemní budova, v níž sídlí úředníci hospodářští.

KOSTEL NANEBEVZETÍ P. MARIE stojí uprostřed hřbitova nad vesnicí na příkrém návrší, z nedaleké roviny viditelném. Roku 1350 uvádí se farním. V letech 1673—1683 byl kostelem filialním a od r. 1683 jest opět farním.

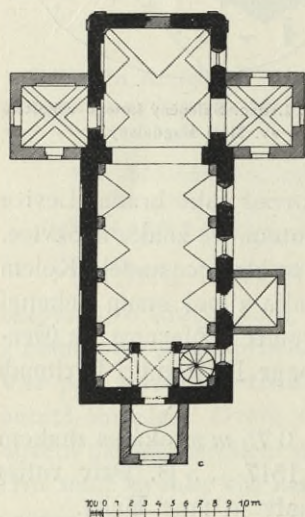
Jednolodní, kamenná stavba, orientovaná, pod tašky, jest původně romanského založení a byla vícekrát přestavována. Z doby gotické zbyly západní portálek a strmá sedlová střecha nad lodí, sevřená kamennými štíty, ukončenými pískovcovými křížky. Původní sklon střechy, o $\frac{1}{3}$ nižší nynější, jest dosud patrný na západním i východním štítě. V pozdní renaissanci upravena loď a v baroku pravoúhlá presbytář, kdy zároveň přistavěny k ní přístavky, severní sakristie a jižní oratoř, obě pod šindel. Před portál západní i jižní přilepeny nevkusné předstříšky se segmentovými štíty a na střed hřebene vztýčena osmiboká věžka s cibulovitou bání, plechem pobitá. (Obr. 132.)

Podélné zdi lodi i presbytáře jsou sesíleny širokými lesenami, jichž patky jsou, jako i trnoží celé stavby, pod nynějším terrainem. Leseny jsou ukončeny pod střechou římsami, téhož profilu jako římsa hlavní, jež záleží z válečku, od kterého vztýčen mělký výžlabek podporující desku.

Portál původní, romanský, jest na jižní straně. Pískovcové ostění jeho skládá se ze dvou čtvrtsloupků v pravoúhlých ústupcích. Sloupky stojí na společném trnoží a mají patky attickým podobné s drábkovitými výpustky na rozích plint. Nad kostkovými hlavicemi zalamuje se abakus i nad ústupky a profil, podobný onomu v ostění, stáčí se v půlkruhu nad portálkem, jehož světlost pravoúhlého otvoru = $1'10 \times 2'05$ m. Tympanon jest plný s mělkou výplní uprostřed. (Obr. 133.)

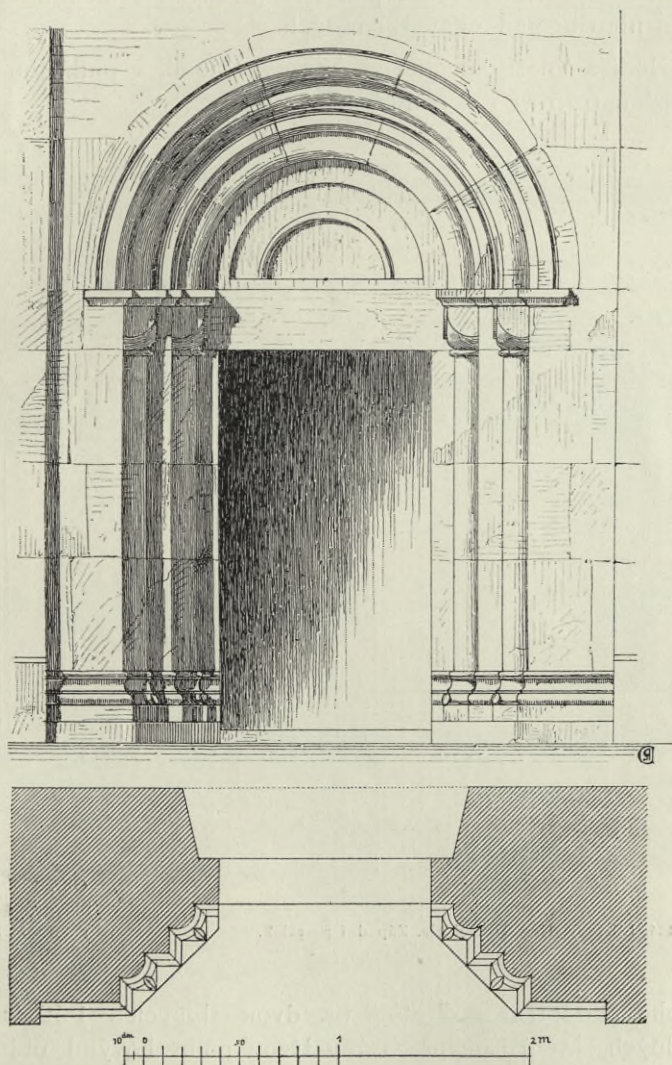
Západní vchod má otvor půlkruhem uzavřený a jest ve světlosti $1'52 \times 2'14$ m veliký. Kamenné ostění o dvou válečkách, výžlabkem oddělených, spočívá na trnoží pravoúhlém, s otupenou hranou, nahoře válcovitě sfíznutém. Patky válečků stojí na širších válečkách, šroubovitě rýhovaných. Nad vchodem patrný kus zástřešní římsy gotického profilu, jejíž spodní váleček jest v provazec stočen. (Obr. 134.)

Okna jsou pouze na jižní straně a to čtyry v lodi a dvě v kněžišti.

Obr. 132. Libčany. Půdorys kostela.

Druhdy byly i na severní straně, jak svědčí patrné stopy zazdění v presbytáři, kam vedlo dřív i okno v ose východního průčelí. Všecka okna jsou uvnitř půlkruhem uzavřena, zevně segmentem; kolem otvoru tažena z malty úzká obruba barokního průřezu.

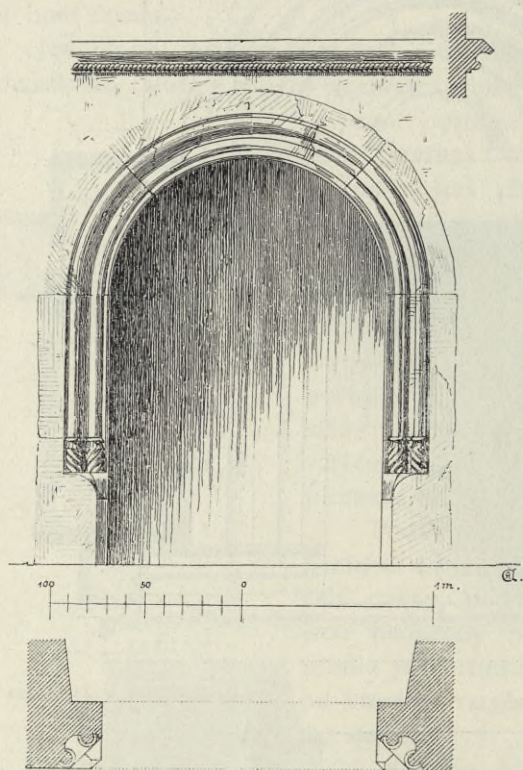
Obr. 133. Libčany. Kostel P. Marie. Jižní portálek.

Vnitřek lodi, 15·90 *m* dlouhé, 8·65 *m* široké a 10·50 *m* vysoké, sklenut jest valeně s lunetami, vroubenými žebry v maltě taženými, pozdně renaissančního profilu.

Mezi okny opírá se klenba o čtyrboké pilíře, k hlavní zdi přistavěné, které mají jednoduché trnože, ze zálohmku záležející a renaissanční římsy místo hlavic. Záklenky na zdi jsou v lodi hrotité (v kněžišti půlkruhové).

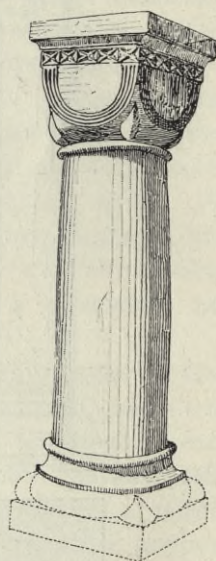
Presbytář, 8·60 *m* dlouhá, 7·85 *m* široká, jest o 1 *m* nižší lodi. Pravoúhlý obdélník se zaokrouhlenými kouty má dvě pole a sklenut jest klášterní klenbou s lunetami nad dvěma osami oken i nad průčelní zdí východní. I zde opírá se klenba o meziokenní pilastry, ale mělčí, než jsou v lodi. Romanská dispozice zde patrna z plochých výklenků v podélných zdech, půlkruhovitě nad okny sklenutých.

Mezi lodí a kněžištěm pne se vítězný oblouk, v půlkruhu zaklenutý, 1·20 *m* silný a 6·75 *m* v rozpnutí. (Tab. 5.)

Obr. 134. Libčany. Kostel P. Marie. Západní portálek.

Kruchta vestavěna do lodi při západním průčelí hned v době roman-

Obr. 135. Libčany. Sloup pod kruchtou v kostele P. Marie.

ského slohu. Podprsni zed' stojí na dvou sloupcích 1·59 *m* vysokých, 0·40 *m* silných, které jsou přepásány třemi půlkruhovými oblouky mělce profilovanými. Od sloupků ke zdi pnou se dva pásy, které dělí podkruchtí — 2·58 *m* hluboké — ve tři pole; dvě jsou sklenuta křížovými klenbami bez žeber a ve třetím vede šnek na kruchtě. Sloupky mají romanské patky, jichž spodní části jsou pod nynější dlažbou; dříky s mírnou entasis nesou pěkné hlavice kostkové. Severní hlavice zdobena vroubkou a démantovým romanským řezem. (Obr. 135.)

Náhrobníky: V dlažbě z pískovcových dlaždic jsou nad kryptami tři desky náhrobní druhdy se znaky a nápisy nyní úplně vyšlapanými. Střední

Tab. 5. Libčany. Vnitřek kostela P. Marie.

jeví dosud znak Nejedlých z Vysoké (rybka napříč štítu), též na desce u kazatelny je znak Nejedlých. Na protější desce v lodi jest znak Straků (kohout). Na vítězném oblouku na jižní straně rozkládá se složitě koncipovaný náhrobek hraběte Jana Petra Straky, zakladatele akademie Strakovské. Malý sarkofag se znakem Straků z Nedabylic jest opřen o konsolu dvěma orlími drápy a přilehá jednou stranou k vítěznému oblouku. Ze sarkofagu vztýčuje se poprsí hr. J. P. Straky, s dlouhou parukou, v brnění, obrácené k oltáři. Za ním sedí děcko se sutkami a lebkou v ruce. Nad poprsím rozprostírá velkou draperii anděl smrti (čas?) v podobě okřídleného starce. Na roušce namalován je nápis: SPECULUM HOC | INSPICE PAULISPER VIATOR | ET INSPECTUM ETIAM ASPORTA | FAVEO AUT SALTEM QUAE IN ILLO VIDES | EXARA IN CORDE STILO FERREO | EHEU! QUAM MISERAE MORTALIUM VIRES | FORMA, FIGURA NIHIL, NIL MUNIA CLARA GENUSQUE | NILQUE OPES, ETIAM MAXIMA QUÆQUE NIHIL | QUOD ET VERE BEATUM FACIAT | SOLI DEO SERVIRE | SOLUM ET UNICUM EST. | ID IPSUM TIBI E CINERIBUS SUIS ALTUM INCLAMAT EXCELLEN. | D. D IOAN. PET. COMES STRAKA DE NEDABILITZ | DOM. IN LIBCZAN, STŘZESETITZ, OKROUHLITZ, LAETO-ŽDIAR | SUPERIORI WEKLSDORF ET IONSDORF ÆTERNITATIS | VIAM INGRESSUS DIE 28. SEPT. A. D. 1720 | . — VIR SAGACITATE SUBLIMIS MATURITATE GRAVIS | RERUM EXPERIENTIA INSIGNIS | POSTERÆ FAMILIÆ SUÆ LAPIS FUNDAMENTALIS | INOPIBUS ETIAM POST FATA IOANNES ELEMOSYNARIUS | TU ERGO ILLUD NIHIL ÆSTIMA, | NIHIL HOC SOLUM IN PRÆTIO | HABITURUS, POST HÆC QUOD TIBI | PERPETUAM AD FERRE POTEST | FELICITATEM. | ABI IAM, PRIUS QUAM TAMEN ABEAS |

QVOD TE ORO ET QVOD TIBI QVOQVE FLERI VIS | DEFVNCTO ÆTERNATVRO BONA PRÆCARE.

Poprsí i ostatní figurální práce, pořízené roku 1740, jsou znamenitě modelovány i vytesány v pískovci od neznámého původce, jenž dle všeho byl žákem Braunovým. (Obr. 136.)

Pod lavicí v jižní předsíni jest pískovcová deska 98 × 46 *cm* velká, s reliefem, děcka ve sbíraném límci a suknicí. Z nápisu čitelné jen: T... panie 1592 w sobotu po sw Michal^o umrzel Jan syn Jana Krocma...

Křtitelnice cínová, 115 *cm* vysoká, 34 *cm* široká, stojí na třech nožkách, které se opírají bezvousými hlavami o hladký šestiboký kotlík. Profilovaný poklop přidržen ku kotlíku třemi hlavičkami andělíčků a končí krucifixem. Na přední straně: TATO KRZTITELCE (sic) BILA | PRELEIWANA OD IOSE|FA WALENTINA ZA | PANA P. FARARE KASPARA | PAULA ROKU 1831 HRACI (sic) KRALOWIM.

Výprava barokní, pěkná.

Hlavní oltář stojí na kamenném stole, v jehož přední desce vytesán v reliefu Abraham, syna svého obětující. Za dřevěným svatostánkem

zvedá se mohutná zděná tumba, kol které skupeno pískovcové sousoší, představující jedenáct apoštolů, užaslých nad nanebevzetím P. Marie, v realistickém podání, výborně modelovaných, práce buď *Mat. Brauna* samého, neb některého jeho žáka. Původní socha P. Marie schází a nahrazena velikým, na plátně malovaným obrazem P. Marie v malované architektuře na zdi, bez umělecké ceny. (Obr. 137.)

Bokové oltáře oba jsou posvěceny kultu Mariánskému; ve středu severního oltáře v širokém řezaném rámci soška Madonny s Ježíškem, pro-

Obr. 137. Libčany. Kostel P. Marie. Spodek hlavního oltáře.

střední ceny, kolem dva andělé v barokních postojích a 7 oválních obrázků na plátně, slušné práce, zasazených ve společný rám. Jižní oltář je stejný se severním, jen uprostřed místo sochy zasazen obraz sv. Rodiny, výborný v kresbě i koloritu, od kutnohorského malíře *Frant.* z r. 1746.

Kazatelna dřevěná se zlacenými ornamenty; na podprsňku sedí tři sošky andělů se symboly víry, naděje a lásky. Na víku socha Hospodina s knihou. Slušná práce z prvé polovice XVIII. stol.

Monstrance měděná, pozlacená, 65 cm vysoká a 29 cm široká. Oválná noha pokryta tepaným ornamentem. Kol středu na paprscích připevněny dva sloupky, obtočené vínem, nesoucí štítek. Otvor oválný i štítek

posázen nepravými routami. Dílo ladných poměrů pochází z konce XVII. neb počátku XVIII. století.

Pacificál měděný, postříbřený, 26 *cm* vysoký a 14 *cm* široký. Kol středu zlacené paprsky. Z XVIII. století.

Relikviáře dva, 1 *m* vysoké, jehlancovitého tvaru, s množstvím ostatků svatých, ve zlaté filigranové práci. Z XVIII. století.

Kostnice, úhledná okrouhlá barokní stavba chová uvnitř řezanou sochu sv. Františka Xav. ležícího. Socha má správnou modelaci a jest polychromována; pochází ze zámku v Dolním Přímě a jest dílem některého Jesuity z druhé polovice XVIII. století.

Zvony visí ve zvláštní dřevěné, velmi chatrné zvonici čtyři:

1. Výšky 106 *cm*, v průměru 124 *cm*, jest bohatě zdoben. Pod korunou vine se ornamentální pás z květin, pod ním třífádkový nápis:

TENTO ZWON BY WSSE DOBREHO ZNIENI LETHA MINVLEHO
WSSETECNIIE ROZRAZENEG NA ZDEGSSYHO ZADVSSY NAKLAD
WLASTNI LETHA PANIE PRELYTEG ZNOWV TIEZKO SPVSOBENEG
KDYZ CYSARZ PAN KAREL VI A MOSSKWANKA PANI PROTI TVRKV
BOGOWALY.

Pod tímto nápisem táhne se vlys renaissanční z poprsí andílků a karťuš s IHS. Pod vlysem připíná se ještě jeden pás z mask a festonů.

Na plášti jsou symmetricky rozděleny reliefy: Ukřižovaného Krista P. s P. Marií a sv. Janem, dále Sv. Václav, sv. Ludmila, sv. Jan Nep., sv. Jan Křtitel a P. Maria s Ježíškem, konečně znaky Straků z Nedabylic a Nedjedlých z Vysoké. Pod znakem těchto nápis: PVWODEM VP. GINDRZICHA
NEGEDLEHO | Z WISOKE NEKDI PANA DIEDICZNEHO | KNIEZE HAWLA
RODICZE SSTEZERSKEHO | TOHO CZASV FARARZE 1563.

Pod znakem Straků nápis: ZA DIEDICZNE WRCHNOSTI W. V P. P.
WACZLAWA STRAKY BARONA Z LIBCZAN A NEDABELICZ (sic) E. T. Z.
A. 1738 | ZA W : D : a W : V : P : IANNA SSIMANKA TOHO CZASV FA-
RARZE | ZA SLOWVTNEHO MVZE P. MATEGE DWORSKIHO TOHO
CZASV SPRAWCZE.

Dále jest na plášti znak s různým slévačským náčiním, kol něho písmena N a P; pod znakem destička v renaissanční obrubě, v ní nápis:

NICOLAŌ PRICQVEY | ME FVDIT IN REGIĀ | VRBE IVNIORIS
BOLE|SLAY.

Dole jest mezi dvěma proužky nápis: TENTO ZWON SLYT GEST
WOSADNIM (sic) LIBČZANSKIM KE CZTI A CHWALE POZEHNANY
TROGICY SW. A K POCZTIWOSTI BLAHOSLAWENE M : P : Y WSSEM
BOZYM SWATYM L. P. 1563.

2. Výšky 77 *cm*, v průměru 98 *cm*. Jest hladký, pod korunou nese jednořádkový nápis: lefa ꝛ bozje^o m^o ꝛ v^t ꝛ XXIII° ꝛ lř ꝛ gř ꝛ žwon ꝛ k řhwale ꝛ bozje ꝛ panie ꝛ marigi ꝛ wssē ꝛ swařh ꝛ a matce ꝛ b ꝛ

3. Výšky 39 *cm*, v průměru 47 *cm*; kolem koruny nese nápis: Leta · Panie · M · D · XXXXVII · vzdielan w Hradci Kralowe.

Výšky 26 *cm*, v průměru 30 *cm*; kolem koruny nápis: annu ☉ du·mini ☉ m ☉ rrrr ☉ IXX ☉ Issar ☉

Librantice.

V lese Osíku mezi Libranticemi a Třebechovicemi bylo nalezeno kamenné dláto. (Duška 12.)

Lípa.

Heber, Böhmens Burgen 283. — J. Horák, Topogr. popis v. o. h. Kr. Hr. 36. — A. Sedláček, Hradý a zámky II. 242.

Při stavbě dvora nalezeny kamenné nástroje (sbírka p. Procházky v Dobřenicích), u sochy sv. Jana před vsí 1882 střepy nádob lužických, u kovárný kamenné nástroje (1895), v příkopě silničním veliká popelnice, za chalupou Stranského v břehu zlaté závitý (1886) podobné hradeckým (68 *gr*, má p. Stranský a museum hradecké), za chalupou Dědkovou (1887) měděný kruh (dvor. museum), na zahradě č. 19 dvě koule z vápence jako vysoustruhované (mus. náchodské a jarom.). R. 1880 na pozemku zádušním v jámě velké množství kamenných nástrojů buď teprv přisekaných, polohotových i hotových. Celý nález byl roztroušen do museí dvorního, zemského, pardubského, náchodského, jaroměřského, hořického, sbírky Lehmannovy v Praze a Píšovy ve Správcích. (L. Domečka, Vě.tník museí II., str. 97. — Duška, str. 63.)

Tvrz dřevěná připomíná se r. 1339 a ještě v r. 1619. V XV. století nazývali se odsud Trčkové Salavové Lipští z Lípy. Tvrz stála na místě statku č. 3. Dlouho zachoval se po ní sklep.

Lochenice.

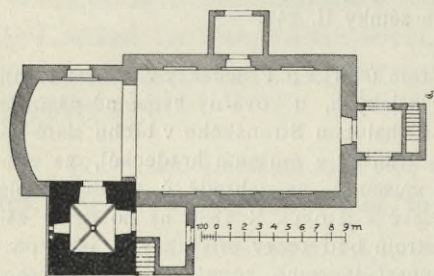
J. C. Rohn, Antiquitas 87. — J. Schaller, Topographie d. K. B. XV. 35. — J. G. Sommer, Böhmen N. 31. — J. M. Král, Průvodce po biskupství Král. Hrad. 71–72. — J. J. Solař, Dějepis Hradce Králové 626–630. — J. Horák, Topogr. pop. v. o. h. Kr. Hr. 38.

V obvodu Lochenic nachází se několik osad předhistorických. Nejrozsáhlejší objevila se při stavbě dráhy r. 1857 a opět r. 1893 a r. 1897. Celkový ráz její jest ranný neolithický. (Střepy z nálezu s volutami jsou ve sbírce konserv. p. L. Šnajdra.) Tamtéž nalezeny střepy s ozdobami meandrovými, římská fibule stříbrná a úlomek bronzového náramku. Na opačné straně osady té objeveno na poli p. Hlavatého z Trotiny pohřebiště popelnicové, rázu lužického. Druhá osada pod zrušenou cihelnou na severním konci vsi jest rázu pozdně neolithického (již přechodního). Jáma, ve které dle zprávy

Duškovy byla nalezena kostra s bronz. mečem, objevila se co jáma odpadková z dob prvních římských císařů. Třetí byla objevena v cihelně u kostela a byly zde nalezeny pazourkové nožičky, kamenné nástroje, bronzový palstav a bronzový klín při kostě (ve sbírce dra Macha ve Vídni). R. 1898 nalezen zde bronzový hrot a jinde římský stříbrný peníz s ženskou hlavou a nečitelným nápisem. (L. Šnajdr, Počátky předhist. místopisu 45. — Týž, Mitth. d. W. Centr.-C. 1894, 30. — Týž, Mitth. d. W. Centr. C.- 1898, 5 a 1899, 12 a 29. Verhandl. d. berlin. anthrop. Ges. 1898, 201. — L. Domečka, Pam. arch. XVIII. 120 a 227, XIX. 147 a 393. Duška 59.)

KOSTEL »NAROZENÍ P. MARIE.« (farní) uvádí se mezi farními již r. 1350. Ve válkách husitských byl spustošen, po nich znovu upraven a opatřen zvony. Pod správou kněží pod obojí byl do r. 1623. Od té doby byl filialním děkanského chrámu v Hradci Králové až do r. 1762, kdy zřízena při něm lokalie; od r. 1862 jest opět farním. V letech 1784—1786 přistavěna k věži nová presbytář a loď kostelní byla buď celá nově přistavěna neb zvětšena.

Orientovaná stavba z lomeného kamene, omítaná, záleží z lodi o 2 osách a kněžiště s mírně vypjatým segmentovým závěrem. Na severní straně kněžiště stojí zbytek gotického kostela, čtyřboká věž, jejíž přízemek slouží za sakristii. Před vchody v západním i jižním průčelí i před vchodem do věže jsou představeny malé předsíně. Nad západním průčelím zvedá se barokní štít. Zevnějšek lodi i kněžiště ovrhnut stříkanou omítkou v polích, dělených hladkými lesenovitými pásy.

Obr. 138. Lochenice. Půdorys kostela.

Věž opatřena původní trnoží s okosenou vrchní hranou a nad přízemím páskovou římsou gotickou s výžlabkem mezi dvěma proužky. V 1. patře jest na každé straně úzké, střílně podobné okénko. Druhé patro jest užší prvního a bylo zde dle všeho dřevěné podsebití, k čemuž poukazuje širší opět podřímsí. Nyní jsou prolomeny zdi uprostřed každé strany oknem v půlkruhu překlenutým. Na jižní a severní straně vyzdvižen štít, v něm hodiny. Střecha věže jest stanová a kryta kůrkami; na kostele jest kryt taškový. (Obr. 138.)

Vchody vedou do kostela tři, všechny v hladkých kamenných ostěních. Hlavní vchod v západním průčelí jest v půlkruhu sklenut, bokové vchody u prostřed podélních hlavních zdí mají rovné nadpraží.

Okna jsou ve výklencích 2 páry v lodi a jedno v kněžišti, stejného tvaru, v segmentu překlenutá, na zevnějšku s volutami na obrubě v rozích.

Uvnitř měří loď 14·30 m délky, 8·60 m šířky a 7·00 m výšky; stěny má holé, strop rovný, omítaný. V pozadí stojí v šířce lodi kruchta na dvou kamenných sloupech.

Vítězný oblouk, 6·55 m v rozpnutí, 1·00 m silný, v stlačeném oblouku sklenutý, dělí loď od kněžiště, o jednom poli, na východ v mírném

oblouku vypjatého, 7·96 *m* (i s vítěz. obl.) dlouhého, 7·10 *m* širokého a 6·85 *m* vysokého, rovným stropem opatřeného. Na severní hlavní zdi jest sanktuář v barokním ostění, nad ním letopočet: 1784.

Sakristie pod věží měří 4·45 *m* délky, 3·00 *m* šířky při 1·50 *m* silných zdech. Kryta jest křížovou klenbou do kamenných žeber, profilu pozdně gotického (hrany v obloučku vykrojené, v předu pásek), které vystupují z koutů bez konsol a protínají se v terčovém, hladkém svorníku. Vchod z kněžiště do sakristie jest původní v kamenné obrubě o okosené hraně s konsolkami v koutech. Uprostřed rovného nadpraží proveden klenák. Dveře jsou pobity plechem a barokními deskami na zámku a kol klíčního otvoru.

Výprava z části jest barokní, z větší části ale nová.

Křtitelnice cínová, zcela jednoduchá 85 *cm* vysoká, v průměru kotlíku 31 *cm* široká; stojí na 3 nožkách obdélníkového průřezu, jež dole stočeny jsou v závit. Víko, jež drží 3 dětské hlavičky, jest ukončeno malým krucifixem. Běžná, řemeslná práce z konce XVIII. století.

Kropenka pískovcová, 98 *cm* vysoká, stojí nyní pohozena na hřbitově před kostelem. Čtyrdílná mísa v obalu čtyř akantových lupenů opírá se o nohu obdélného průřezu, vroubenou dvěma pásy, nahoře i dole ve voluty se stáčející. Střed vyplněn akanty vzhůru čnějícími. Velmi pěkná rázovitá práce z druhé polovice XVIII. století. (Obr. 139.)

Patronátní lavice dvě u oltáře, barokní se zlacenými obrubami kol řezaných výplní.

Tabernakl druhdy na hlavním oltáři, nyní na severním bokovém oltáři; byl sem přenesen roku 1787 z kaple sv. Josefa v Hradci Králové. Jest hojně zlacenými řezbami zdobený. Slušné práce z druhé polovice XVIII. století.

Oltáře, hlavní i bokové, jsou nově před 14 lety pořízeny. Jsou renaissanční s bezcennými obrazy Narození P. Marie na hlavním oltáři a sv. Josefa a sv. Jana Nep. na bokových oltářích. Stejného stáří i slohujest kazatelna.

Kaditelnice, celá pokryta prosekávaným barokním ornamentem je pěkného díla z konce XVIII. stol.

Ciborium, jež kdys zde bývalo, dostalo se do historického musea Královéhradeckého. (Obr. 140. a popis na str. 79.)

Na kruchtě chovají se kancionály: 1. velikosti 32×22 *cm*, vázaný v svinské kůži s mosazným gothickým kováním sličné práce na rozích, uprostřed a na dvou sponách. Uvnitř psán na silném papíře a zdoben hojnými initialkami malovanými (motivů vesměs rostlinných). Na

Obr. 139. Ločenice. Kropenka na hřbitově.

zadní straně připsáno, že to přepis z kancionálu z dob Karla IV. na pergamenu psaném a že pořízen r. 1586 a darován do Lochenic roku 1597 sousedem královéhradeckým Janem Hradeckým.

2. Vázán v hnědé kůži, velikosti 34×21 cm. Na zadní straně psaného kancionálu připsáno kurentkou: Anno Domini 1679 dne 17. ledna ta kniha je psána od Mikoláše Pilnačka Staršího Pana Bratra pobožného furu Lyte racheho.

Obr. 140. Lochenice. Ciborium (nyní v histor. museu Kr. Hradeckém, viz str. 79.)

3. Tisknutý kancionál »Slavjček rajský« od J. Božana z roku 1719. Vázáný v kožených deskách s mosaznými sponami velikosti 30×19 cm.

Zvonů na věži visí šest.

1. Výšky 76 cm, v průměru 96 cm, jest hladký; pod korunou nápis z goth. minuskulí: anno domini mccccxxvii hec campana fusa est ad laudem dei omnipotentis et beate marie virginis.

2. Výšky 77 cm, v průměru 95 cm. Pod korunou vine se široký plochý pás z dubových listů a žaludů a při spodním kraji pásek z ovocných kytic. Na plášti na jedné straně relief Nejsv. Trojice a na druhé P. Marie. Mezi nimi nápis:

Anno Domini MCCCCXC haec campana fusa est ad laudem Dei omnipotentis et omnium sanctorum et illa refusa Anno Domini MDCCCXLIV per Carolum Wilh. Paul campanar. Reginae hradecen.

3. Výšky 43 cm, v průměru 50 cm; má pod korunou nápis z goth. minuskulí: leta bozjho m cccccxxvii tento zvon lit gest ke vzpi a shvale bozje amen ☿. Nápis oddělen pětilistou růžicí. Na plášti v reliefu beránek.

4. »Umíráček«, výšky 28 cm, v průměru 35 cm. Pod korunou pás z akantů dolů obrácených, na plášti na jedné straně relief, představující umírajícího na loži, obklopeného plačící rodinou, na druhé straně P. Marii. Oba reliefy, výborně koncipované, jsou velmi ostře modelovány i lity. Při

spodním okraji nápis kurentkou: Tento v iráčzeň Spufobený gejt ě chrámu Panie do Lochenicz od horlýchých dobrodincum 1760.

5. Výšky 56 *cm*, v průměru 70 *cm*, nese na plášti nápis:

ZVON KE CTI SV. CECILIE SLITÝ

L. P. 1570 | OBECNĚ »VRAŽDA« PŘEZVANÝ

PŘELIT JEST BYL L. P. 1897 za faráře AL. SOUKUPA.

Na plášti relief sv. Cecilie.

6. Zvon »Lumenda« praskl a jest chován v museu Kr.-Hradeckém. (Obr. 79.)

Místo něho visí zde zvon výšky 36 *cm*, v průměru 42 *cm* s reliefem archanděla Michaela a nápisem: Zvon obecně »Lumenda« přezvaný přelit byl r. 1897.

Malšovice.

Kamenný nástroj nalezen zde.

L. Domečka, Pam. XVIII, 277. — Duška 11.

Neděliště.

J. Nechvíle, Neděliště ves u Hradce Kr. — J. Král, Průvodce po biskupství Králohradeckém II. 168—172. — J. Horák, Topogr. popis v. o. h. Kr. II. 37. — Ratibor 1894, 552. — J. C. Rohm, Antiquitas 100. — J. Schaller, Topographie des Königr. Böhmen, XV. 40. — J. G. Sommer, Das Königr. Böhmen, IV. 46.

Pohřebiště popelnicové rázu těnského na poli č. 20. V cihelně kamenné nástroje a střepy. (Duška 63)

KOSTEL NANEBEVZETÍ P. MARIE (filiální). Ve XIV. stol. byl farním, v XVII. stol. stal se filiálním. Roku 1555 byl nově vystavěn, jak svědčil nápis, který se uvnitř nalézal: »Tento chrám Boží a svatý jest dokonán v sobotu na den svaté památky mistra Jana Husa z Husince, skrze pomoc Pána Boha všemohoucího k jeho cti a chvále svaté, leta od narození Pána Ježíše Krista 1555 od urozeného pana Hamzy Bořka ze Zabědovic a urozené paní Elišky z Chlumu, manželky téhož Bořka ze Zabědovic. Tento dům Boží stavěl slovutný muž Václav Všetečka, měštěnin z Pardubic. Za správců těchto jest dům tento dokonán: za rychtáře Janovského a konšelů Pavla Roučka, Pavla Martinka a Havla Řeháka.« (Farní kniha.)

Roku 1729 Karel Ferd. Dobřenský z Dobřenic dal kostel opravit, presbyterium rozšířit a novou zvonici postavit.

Jednolodní stavba, orientovaná, na západní straně jest z kvádrů, jinde z lámaného kamene, omítnutá. Loď i presbytář kryty jsou šindelem, stanová stříška osmibokého sanktusníka jest plechem pobita. Ze západního

průčelí, zdobeného attikou s 2 vásami, vystupuje jednopatrová věž, na rozích toskánskými pilastry sesílená, se střechem plechem pobitou, báňovitou, v osmistěn přecházející, s lucernou a menší bání.

Presbytář má půlkruhový závěr a po obou stranách přístavky; v severním jest sakristie, v jižním kaple.

Vnitřek. Loď jest 9·10 *m* dlouhá, 7·50 *m* široká a 7·30 *m* vysoká, přístupná vchodem na jižní straně a ve věži; osvětlena jest 2 páry malých oken, svrchem segmentových a zaklenuta valenou klenbou s lunetami. Klenby opírají se o meziokenní čtyrboké pilíře, opatřené místo hlavicí renaissanční římsou. Do lodi vyčnívá na západní straně 4·80 *m* hluboká kruchta na dvou pilířích, půlkruhem sklenutých. Vítězným obloukem, půlkruhovitým, otvírá se do lodi presbytář, 7·44 *m* dlouhá a 5·27 *m* široká osvětlená 2 segmentovými okny a sklenutá v jednom poli křížovou klenbou do kamenných žeber, jichž přední hrany jsou v obloučku skrojeny a které se opírají o kusé přípory; půlkruhový závěr jest překlenut polobání s lunetami.

Výprava jest barokní, pestrá. Hlavní oltář, ze dřeva řezaný, polychromovaný, představuje Nanebevzetí P. Marie, která stojí na oblacích mezi sv. Václavem a sv. Janem Nep. Dále jsou apoštolové ve velmi živých postojích. Dobrá práce z počátku XVIII. stol. Z téže doby jsou oba postranní oltáře s vysokými reliefy v barokních rámcích. Na straně epištolní představena rodina P. Marie, na evangelijní straně Navštívení P. Marie. Výjevy jsou realisticky podány, se správnou anatomíí. Na každém z těchto oltářů stojí čtyry svícný barokové, řezané. Podobné dva velké svícný stojí na zemi v presbytáři. Dveře boční mají pěkné kování, jsou plechem pobity a přituhou opatřeny. Z téže dílny jsou i dveře do sakristie. Slušné práce z XVIII. století.

Na zdech visí obrazy prostřední ceny: 1. Sv. Antonína s nápisem: Vera effigies S. Antonni de Padua ex originali ad S. Jacobum Vet. Pragae depromta A 1702. 2. Sv. Jana Nepom. s nápisem: Vera effigies S. Joanis Nepomuceni martyrís anno 1752. V předsínce visí dva obrazy, stejné ceny s předešlými. 1. Sv. Tadeáše s nápisem: Sanctus Tadeus, consacquireus Christi apostolus martyr, scriptor canonis in rebus desperatorum auxilium 2. Zašlý obraz, představuje nějakého světce, s nápisem: . . . Martyro et scriptori canonis.

Monstrance mosazná, zlacená, paprsková, vykládaná nepravými drahokamy. Na paprscích jsou přípevněny barevné ornamenty barokní z květin. Výška 59 *cm*, šířka 28 *cm*, průměr nohy 17/23 *cm*.

Kalichy jsou dva. Jeden nový, druhý barokní, zlacený, na noze vyryt znak Dobřenských s nápisem: Nedielistie W. P. Kolem podnož nápis: Assumptae in coelos Dobrzensky Bav. sacrarat. Výška 25 *cm*, šířka číše 9·5 *cm*.

Missály z r. 1665 a 1739, Requiem z r. 1702 a ritual z r. 1700.

V sakristii jest pěkná kaditelnice s barokním, rytým ornamentem a barokní skříň na paramenty.

Náhrobky: 1. Ve zdi u hlavního oltáře zasazena mramorová deska se znakem Dobřenských a nápisem:

HIC exPiraVIt et pIe regViesCIt In DoMIno | perillustris dominus Carolus Ferdinandus | Dobrzensky de Dobrzenitz, dominus in Nedielsicht et | Hodiestin, sacrae Caesareae regiae quae catholicae | majestatis consiliarius incltyti iudicii majoris pro | vincialis in regno Boemiae assessor et hujus | regii districtus Reginae Hradecensis annis prope viginti capitaneus.

TeMpLI et tVrrIs hVJVs NeDieLIstensIs restaVrator LIberaLI | CVI hoC epltaphIVM fILLaLI | pIetas WenCesLaI CaroLI | et JoannIs sCrIpsIt . tV-VeroVIator Chure DeVM pro eo In VIta preCare.

V podlaze presbytáře jsou zapuštěny: 2. Náhrobek 2·01 m dlouhý, 0·98 m široký se znakem Strakovským a nápisem renaissančním:

VS NVL V PÁNU VROZ|ENY A STATECZNY RYTIRZ | PAN PETR PAWEŁ STRAKA Z NE|DABILYCZ A NA HORSEGSSYCH N|EDIELYSSTICH 22. MIESICE MAGE | LETA PANIE 1689 WIEKU SWEHO 63 LETA 6 NEDIEL A 3 DNY MAG|ICE, GEHOZTO MRTVE TIEŁO | POD TIMTO KAMENEM ODOPCZIWA. QUI BENE LATUIT, BENE VIXIT | NAM NOTUS MINIS OMNIBUS | POST IGNOTUS MORITUR SIBI.

3. Deska 1·76 m dlouhá a 0·97 m široká s dvěma sešlapanými znaky a nápisem: V LETV PANIE 1701 VMRZEL dne 27. Mage wieku Sweho maye 49.

4. Deska se znakem lva (na pravo obráceného) a ženskou postavou, 1·45 m dlouhá, 0·67 m široká. Nápis setřelý: Leta P. 1602 | w sobotu prřed umrzela urozena pani Kaf } Policzan a Welsk

Nad znakem písmena LMZG.

Zvony: 1. Průměru 0·96 m, výšky 0·78 m. Přelit v r. 1895 od V. F. Červeného v Hradci Kr. Původní zvon nesl nápis: Slit gest v Hradci nad Labem od Eliasse Stodoly Leta Pane MDLXXXIII. — a dále: Tak Buh miloval svet, ze syna sveho prvorozeneho dal na svet, aby kazdy, kdo v neg verzi nezahynul, ale aby mel ziwot veczny. (Farní pamětnice.) Na plášti relief Nanebevzetí P. Marie.

2. Průměru 0·51 m, výšky 0·41 m. Na plášti sv. Jan Nep. Pod korunou pás ze slunečnic a nápis:

LIBERA NOS DOMINE JESV KRISTE
ANNO 1737 A FVLGVRE ET TEMPESTATE.

3. Průměru 0·66 m, výšky 0·54 m, rovněž přelit r. 1895 od V. F. Červeného. Původní měl nápis: Tento zvon slit jest od Martina Exnera,

zvonaře v Hradci Králové nad Labem k záduší Nedělištskému léta Paně 1634 (Farní pamětnice.)

4. Umíráček je nepřístupný.

ZÁMEK je střízlivá, jednopatrová stavba, stojící na místě tvrze, vystavěné v XVI. století Hamzou ze Zábědovic; jest nově opravena a nechová nic památného.

SOCHY: Na kostele ve výklenku slušná barokní socha P. Marie Na návsí socha sv. Jana Nep. z XVIII. století, v obvyklém pojetí.

Přede vsí stojí Boží muka na památku odvrácení moru, s nápisem: Mor. padem Mateg Buzek 1712.

Nechanice.

J. C. Rohn, *Antiquitas* 99. — J. Schaller, *Topografie d. K. B. XVI.* 157. — J. G. Sommer, *Böhmen III.* 27. — J. Horák, *Top. p. v. o. h. Hr. Kr.* 109. — A. Sedláček, *Hrady a zámky V.* 339.

R. 1893 bylo tu nalezeno při kopání strouhy několik zlatých mincí podob podmokelských a stradonických. (Fiala, *Pam. XVI.*, 157, — Duška 71.)

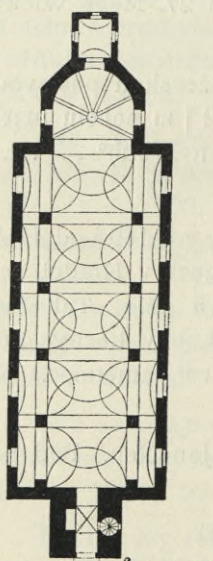
STARÁ TVRZ, na které sídlil již r. 1235 Záviš z Nechanic, královský podkomoří, stávala v severozápadní straně nynějšího města, uprostřed vod. Byla obehnána trojím náspem kruhovitým, z nichž zevní měří 140 m v průměru. Tvrz sama byla as 40 m dlouhá a široká. Později byla přeložena na vyšší, suché místo, na východ od města, na tak zv. »Starou Hůru«. Po této tvrzi není však ani stopy.

STARÉ MĚSTEČKO bylo původně podáno Vítkovicům, kteří nadali je právy městskými a dovolili mu znakem svým pečtit. Nechanice užívali odtud pětিলisté růže červené se zlatým pupencem a zelenými lupeny ve stříbrném poli.

KOSTEL NANEBEVZETÍ PANNY MARIE. První kostel stával zajisté už r. 1228, kdy kaplan »Petr z Nechanic« se psal co svědek na privileji krále Václava I, udělené klášteru Litomyšlskému.

R. 1680—1692 byl přestavěn a rozšířen nákladem Arnošta hraběte Schafgotsche. Tento kostel vyhořel r. 1827. Při požáru vzaly za své i staré zvony ve věži, z níž zůstaly státi jen holé zdi. Nynější budova pochází z r. 1833, kdy věž nově pokryta a kostel zvětšen. (Obr. 141.)

Zcela ozdob prostá, orientovaná stavba cihelná a omítnaná, trojlodní, s věží před západním průčelím a polygonálním kněžištěm na východ, k němuž přiléhá malá sakristie; vše pod břidlicovou krytinou.

Obr. 141. Nechanice Půdorys. Kostel Nanebevzetí P. Marie.

Vchody jsou čtyři: hlavní věží, oba postranní v prostřed podélných průčelí a do sakristie na jižní straně. Hlavní vchod i oba postranní jsou v jednoduchých kamenných venýřích, zakončených římsou s kusým štítem. Mezi rameny jeho jest nad hlavním vchodem znak nynějšího majitele panství, hraběte Harracha (tři pera, uprostřed růžicí sepjatá). Nad jižním vchodem jest znak hr. Schafgotsche (štíť čtvrcen: v prvním a čtvrtém poli čtyři kolmá břevna, v druhém a třetím lev na levo obrácený; kol znaku, datum 1692).

Obr. 142. Nechanice. Kostel Nanebevzetí P. Marie. a socha sv. Anny.

Zdi lodí jsou prolomeny pěti páry okenními, v presbytáři jedním párem. Okna byla dříve půlkruhová, teprve v roce 1887 prodloužena na nynější výšku a jsou jednoduchou úzkou obrubou opatřena, s malým svorníkem ve vrcholu oblouku.

Věž, až k římsě 25·60 m vysoká, sesílena jest na rozích toskánskými pilastry až do výše hlavní římsy lodí; nad ní nahrazeny pilastry toskánské hladkými výstupky v maltě provedenými. V prvním patře jsou zdi věže prolomeny na třech stranách velkým oknem, půlkruhem zaklenutým. Stanová střecha věže končí táhlou mansardou. (Obr. 142.)

Vnitřek září nepříznivými poměry a strážlivostí slohovou. Hlavní loď jest při délce 35·80 m pouze 8·60 m široká a 12·40 m vysoká. Čtyřboké pilíře, 1·27 m silné, dělí hlavní loď od bokových lodí, které jsou jen 1·85 m široké, tvoří po stranách vysoké lodí úzké chodby, v přízemí pěti páry segmentovými valenými klenbami překlenuté.

Nad bokovými loděmi jsou ve výšce 6·90 m upraveny emporie, které spolu souvisí kruchtou, zřízenou v pozadí hlavní lodě a ve věži nad vstupní klobkou. V síle zdi věže, 2·55 m silné, ukryto točité schodiště na kruchtě a k zvonku. Hlavní loď sklenuta jest v pěti polích českými klenbami,

mezi kterýmiž jsou vyloženy půlkruhové pásy, běžící po zdech jako mělké pilastry.

Presbytář, otevřená do lodi půlkruhovým vítězným obloukem, jest 8.80 m široká a 9 m dlouhá a zaklenuta polobání s paprsky v maltě taženými a lunetami pro postranní okna.

Výprava barokní, z části nová. Hlavní oltář s obrazem Nanebevzetí P. Marie, malovaným r. 1837 *Jos. Peschkem* z Lovosic, bez umělecké ceny, rovněž jako ostatní oltáře. Před požářem r. 1827 visel na hlavním oltáři obraz P. Marie, který byl zachráněn a jest nyní pověšen nad hlavním vchodem pod kruchtou. Panna Maria v životní velikosti v modrém plášti vznáší se v oblacích mezi andílky.

Křtitelnice cínová, 117 cm vysoká, v průměru kotlíku 43 cm široká stojí na kamenné podnoži, obrácené míse bývalé krogenky renaissanční. Tři nožky silně prohnuté, na kolenech kosmaté, končí dole v drápky a nahoře ve lví hlavičky, které podporují hladký kotlík. Na plášti téhož vryt na blánce nápis:

16 + 81

Z POBOŽNOSTI K BLAHO|SLAWENE
 PANNIE MARIAI (!) A NAKLADEM VROZENEGO
 A STATECZNE|HO RYTIRZE PANA IANA
 GINDRZICHA | KAPRZIKA Z LESONIC
 GEST KRZTITELNICE | TATO VDIELANA A
 DO KOSTELA NECHA|NICKEHO NA PAMATKV DAROWANA
 KTERYŻTO TV TAKE ODPoczyWA W PANV
 MODLTE (sic) SE ZA DVSSI GEHO.

Vedle nápisu znak s kolčím, dolů obrácený. Ve štítu dva překřížené meče na ornamentovaném poli. Vedle blány vyčnívají z kotlíku dva kruhy. Na druhé straně proužek s nápisem:

OMNIS QVI CREDIT ET BAPTIZATVS FVERIT SALWVS ERIT.
 MARCVS 16 CAPVT.

Na hladce profilovaném víku připevněno šest esovitých uch s ženskými poprsími na vrchu. Víko ukončeno křížkem s ukřižovaným Kristem. Provedení figurálních částí zhrubělé.

N á h r o b k y. Pod kostelem jest krypta, v níž pohřbeno devět členů rodiny hrabat Schafgotschů.

Uvnitř kostela, v severní zdi bokové lodi, zazděny tři desky:

1. Délky 103 cm, šířky 63 cm. Uprostřed byl znak, jenž otlučen; kolem nápis:

LETA PANIE 1585° | VMRZELA GEST VROZENA PAN|NA KATE-
 RZINA PECINGARKA Z BYDZINA A TVTO | POCHOWANA GEST |

2. Deska délky 114 *cm*, šířky 70 *cm*. Uprostřed znak s kolčím; ve štítu ruka v brnění drží hlavu kohoutí, v pravo obrácenou. Na helmě křídla, z nichž levé končí kohoutí hlavou. Kolem znaku nápis:

Letka Panie 1598 we | čtvrtěk pu pamatce sw Ondrzejge umrzel
urozrejny Heralt Pawel Czachowskiy z Swemyslic a tuto pochowa g̃t orze-
kawage blahoslaweného wkrzyszeny.

3. Deska pískovcová, 150 *cm* dlouhá, 75 *cm* široká, s postavou žen-
skou v dlouhém rásném šatě, v sbíraném límci; u nohou malý znak, v jehož
štítu příčné břevno kostkované a nad přilbou odětec. Kolem nápis:

LETA PANIE 1600 W AVTERY PO SW. BARBORZE VMRZELA
VROZENA PANI VERONIKA KAPAVN Z SWOGKOWA A TVTO
POCHOWANA GEST OCZEKAWA BLAHOSL

Na věži byly zavěšeny druhdy tři z v o n y, které při ohni r. 1827
se rozlily. Nesly následující nápisy:

1. Leta Panie MCCCCCXXXII sliti gest tento zvon ke rzi a k chwale
bozy ode mne diwisse perziny hlawarze.

2. FVSA A° 1612 A. D. W. D. G. ET B. V. MARIE HONOREM
SVMPTIBVS PAROCHIANORVM NECHANICENSIVM ET A° 1692 IM-
PENSIS IL. D. D. COMITIS IOAN. ERN. SCHAFGOTSCH GREIFENSTEIN
ET KINAST REFVSA EST NEO BOLESLAVIÆ.

3. zvon byl bez nápisu.

Ze slitiny starých zvonů přelity roku 1866 nynější zvony se jmény
P. Maria, sv. František a sv. Vojtěch.

Požár r. 1827 přetrval umíráček, v průměru 49 *cm*, 40 *cm* vysoký,
nese na plášti relief sv. Ludmily na jedné straně a sv. Václava na druhé.
Kolem koruny nápis: SIT NOMEN DOMINI BENEDICTIONVM IN SÆCVLVM
ANNO CHRISTI 1693.

SOCHA SV. ANNY na náměstí stojí na čtyřbokém pilíři, který
po obou stranách rozšířen dole i nahoře konsolami se závitý. Nahoře
táhne se od konsol feston k hlavičce anděla, která na západní a východní
straně pilíře v reliefu provedena pod římsou. Na této stojí zlatené sochy
sv. Anny s P. Marií, slabého díla. Na podstavci nápisy:

na jižní straně:

1·7
HONOI
AC PLÆ VENE
RATIONI

3·7

na severní straně:

DIVA
ANNÆ STATVA
HÆC ÆDIFI
CATA EST

na straně západní:

A
SPECIALI
ILLIUS
PATRONA

na straně východní:

CVLTORE
GEORGIO
ZAPKA

Nepasice.

Nalezeny tu byly vývrtky kamenné. Na pozemcích sluš. k čís. 57 a 59 objeveno pohřebiště popelnicové s bronz. jehlicemi; nález v škole Nepas. a na evang. hřbitově. R. 1898 velká mísovité nádoba, svísele rýhovaná. Ve vsi nalezena zaušnice platovaná stříbrem.

(L. Domečka, Památ. XVIII. 121. — Duška 12.)

Obr. 143. Obědovice. Hradiště.

Obědovice.

J. Schaller, Topographie d. K. B. XVI. 23. — A. Sedláček, Hrady a zámky V. 303.

Dvě tvrze zde se připomínají v XV. století. Po jedné zachovalo se na vsi uprostřed rybníka se zvoničkou na temeni okrouhlé tvrziště s valy. (Obr. 143.) — Po r. 1620 zanikla tato tvz a ku konci XVII. věku i druhá, která stála u panského dvora.

Petrovice.

J. C. Rohm, Antiquitas 117. — J. G. Sommer, D. K. Böhmen III. 28. — J. Horák, Top. p. v. o. h. Kr. — A. Sedláček, Hrady a zámky V. 345.

Ve farském lese nalezeny kostrové hroby pod mohylkami šterkovými v r. 1872 a v r. 1891 nádoby. (Pam. arch. XV. 623.)

Tvrz, na které se připomíná v r. 1355 Gothard a Jan, vladykové, zanikla již v XVII. století.

KOSTEL NANEBEVZETÍ P. MARIE, farní, byl jím již v roce 1350; později byl filiálním k Smidarům. Od r. 1716 jest opět farním.

Jednoduchá, orientovaná stavba cihelná a omítaná, záleží z lodi o 3 polích s pravoúhlým kněžištěm, ku kterému na sever přilehá jedno-patrová věž; v přízemí této upravena sakristie. Nároží presbytáře jsou do vnitř vydutá. Podélné fačady kostelní lodi jsou oživeny po každé straně čtyřmi mělkými, rustikovanými pilíři. Ze západního průčelí vystupuje vydutý risalit, vroubený toskánskými pilastry, nad nimž vyvinut barokní štít, segmentem ukončený, s vásami po stranách.

Ve věži, přístupné schodištěm k ní přistavěným, jsou v patře zdi prolomeny po každé straně velkým oknem, půlkruhovitě přepásaném. Hlavní římsa věže vytažena jest na každé straně v polokruhu nad ciferníky hodin.

Střecha jest na kostele a na stanové stříšce osmibokého sanktusníku šindelová; týž kryt má i střecha věže, jež přechází ze čtyrbokého jehlance v osmibokou lucernu, zakončenou nízkým jehlancem.

Vchody vedou do kostela dva, v kamenných, barokně profilovaných venýřích: portál na severní straně lodi, opatřený předsíní a vchod v západním průčelí. Nad tímto jest umístěn znak Harrachovský (tři sepjatá pera).

Okna, svrchem segmentová, jsou v lodi 3 páry a v presbytáři dvě, stejného tvaru.

Uvnitř jest loď, 9·07 m široká a 17·80 m dlouhá, rozdělena dvěma páry třídlínných, toskánských pilastrů ve tři pole, zaklenutá českými

klenbami. Půlkruhový vítězný oblouk dělí loď od presbytáře, 6,78 m široké a 10 m dlouhé, zaklenuté ve dvou polích českými klenbami.

V ý p r a v a jest barokní, slušná. Na hlavním oltáři visí v širokém řezaném rámcí z XVIII. stol. obraz ›Nanebevzetí P. Marie‹ z roku 1888. Vedle oltáře stojí zlacené sochy v životní velikosti dvou andělů a sv. Petra a Pavla. Průměrné ceny. (Obr. 144.)

Obr. 144. Petrovice. Hlavní oltář.

Bokový oltář v pravo v lodi jest bohatě řezaný rámeček pro 7 oválných obrazů; uprostřed zasazen malý obrázek sv. Anna s P. Marií. Dobrá práce z XVIII. století. (Obr. 145.)

Na levém bokovém oltáři visí obraz ukřižovaného P. Ježíše s Matkou Boží; slabá práce z konce XVIII. stol.

Křtitelnice cínová, 53 cm vysoká, v průměru kotlíku 28 cm. Stojí na třech kouličkách, o které opírají se nožky v drápky zakončené, jež nesou hladký kotlík, na jehož víku vztyčen krucifix. Pochází z r. 1712.

(Obr. 146.) Značky na Křtitelnici .

Monstrance ze zlacené mědi jest nová.

Kalich, 24 *cm* vysoký, 9 *cm* v průměru číše, jest zdoben na noze třemi reliefy: P. Ježíše, sv. Jana Kř. a P. Marie. Barokní, z druhé polovice XVIII. století.

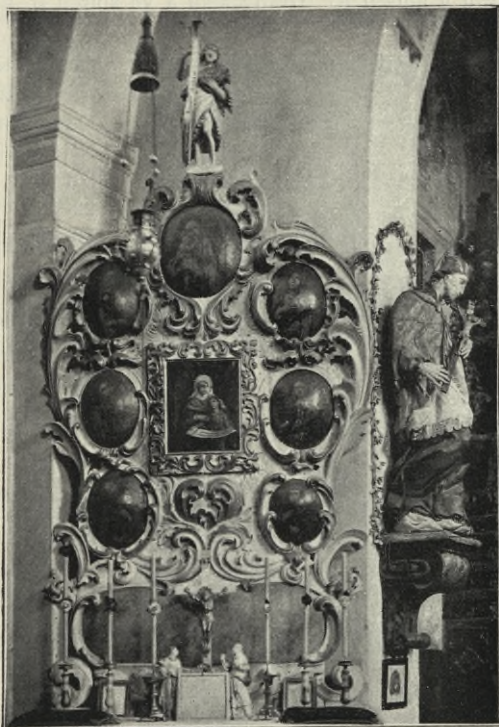
Zvony visí na věži čtyry:

1. Výšky 77 *cm*, v průměru 96 *cm*, jest hladký, jen pod korunou s nápisem: *ave ⁊ maria ⁊ gratia ⁊ plena ⁊ dominus ⁊ tecum ⁊ benedicta ⁊ tu ⁊ in ⁊ mulieres ⁊ et ⁊ benedictus ⁊ f̃ř̃ũ*, na druhé řádce čte se pouze slovo: *maria*.

2. Výšky 59 *cm*, v průměru 72 *cm*; jest hladký bez nápisu, pouze pod korunou vidnou se dva obroučky, provazcovitě stočené. Dle tvaru a stavu svého — jest celý potlučený a oloupaný — zdá se zvon tento pocházeti as z počátku XV. století.

3. Výšky 46 *cm*, v průměru 62 *cm*. Pod korunou zdoben barokním ornamentálním páskem; na plášti na jedné straně krucifix, na druh relief nějakého světce, klečícího nad knihou, nad ním anděl s palmou; pod ním nápis: *GOSS MICH CARL WILHELM PAUL IN KÖNIGGRÄTZ 1848*.

4. Výšky 26 *cm*, v průměru 34 *cm*, pod korunou nápis: *Walentin Lissiak Vet. Pragae 1745*; pod nápisem pás z akantů. Na plášti vypuklina sv. Václava. V sanktusniku jest malý zvonek, který jest nedostupný.

Obr. 145. Petrovice. Postranní pravý oltář.

Petrovičky.

Na návsi nález koster dlouholebých. Nalezeny tu prý i bronzы a zlatá náušnice — vše ztraceno. (Český lid IV. 454.)

Plačice.

Kamenný nástroj ve sbírce geolog. ústavu české university.
(L. Šnajdr, Počátkové předhistor. místopisu.)

Plotiště.

J. Schaller, Top. d. K. B. XV. 35. — J. G. Sommer, Böhmen IV. 31. — J. Horák, Top. p. v. o. h. Kr. 39. — J. Solař, Dějepis Hradce Král. 635. — A. Sedláček, Hrady a zámky V. 300.

Při náhoně mlýna Kydlinova jest předhistorická osada rázu neolithického (střední doby); byly tu nalezeny i nádoby rázu lužického a v několika jamách střeby laténské; jsou v museu Kr. Hradeckém a ve sbírce p. konserv. L. Šnajdra.

Jiná osada neolithická s hroby mladšími nachází se v cihelně pp. dra Srdínka a Součka: třetí, též neolithickou, našli pp. Buchtele a Domečka při Labi na poli mlynáře p. Střemchy. Nálezy jsou v museu Král. Hradeckém. (L. Šnajdr, Mitth. d. Wiener Anthrop. Gesell. 1896. 22. L. Domečka, Pam. arch. XIX. 389. Duška 61.)

Ves Plotiště patřivala vladkům z Plotišt, z nichž Petr seděl r. 1450 na Plotišti. Roku 1475 prodáno Plotiště obci Hradecké.

Po původní tvrzi není památky. V druhé polovici XVI. věku byla blíže panského dvora postavena druhá tvrz, která též bez stopy zanikla.

KOSTEL SV. PETRA (farní) byl vystavěn roku 1787 nákladem Matice náboženské, když rozbořen byl kostel sv. Petra v blízkém Pražském předměstí u Hradce Králové za příčinou stavby pevnosti.

Zcela jednoduchá, cihelná a omítaná budova, k západu obrácená, záleží z krátké

lodi o 2 polích, k níž pojí se na západ presbytář o 1 poli s elliptickým závěrem a malou sakristií na jih. Před východním průčelím přistavěna jednopatrová věž, v přízemí rustikovaná, v patře obrněná na rozích toskánskými pilastry.

Podélná průčelí lodi jsou oživena na rozích barokními lesenami, u prostřed lodi sdruženými, kteréž ale končí hlavicemi, as 50 cm pod římsou.

Kryt jest taškový, na malém osmibokém sanktusníku a nízkém Jehlanci věže, též osmibokém, — plechový.

Vchody jsou dva, hlavní ve věži, v prostém ostění půlkruhovém, a poboční v severní hlavní zdi.

Obr. 146. Petrovice. Cínová křtitelnice.

O k n a jsou ve věži svrchem půlkruhová, jedno jest nad vchodem a po jednom v I. patře na třech stranách. Pod hlavní římsou věže jest na každé straně po kruhovém okně. Podélní zdi lodi jsou prolomeny 2 páry oken segmentových s ostěním a závity v rozích. Kněžiště osvětleno 1 párem oken, téhož tvaru, jako v lodi.

R o z m ě r y u v n i t ě: Délka lodi 13·90 m, šířka 8·65 m, výška 8 m, síla zdí hlavních 0·90 m. Délka kněžiště i s vítězným obloukem (eliptickým), jenž je 63 cm silný, 6·43 m, šířka kněžiště 7·65 m, výška táž jako v lodi. Věž měří uvnitř délky 4·88 m, šířky 4·75 m, při síle zdí 1·06 m.

Vnitřek kostela působí velmi střízlivě. Podélní zdi jsou oživeny 4 páry sdružených pilastrů, jen v omítce vyložených, s barokními hlavicemi. Nad nimi nese římsička v lodi i v kněžišti rovný, omítaný strop. Pozadí lodi zaujímá kruchta na 2 zděných pilířích, segmenty přepásaných.

V ý p r a v a chudá, z části barokní, většinou však nová. Z dob založení kostela — z konce XVIII. století — jest malá kazatelna v koutě lodi, přístupna se sakristie.

Na hlavním oltáři olejový obraz sv. Petra jest nový, z let šedesátých minulého století.

Tamtéž jsou 4 svícny cínové, 48 cm vysoké, na trojbokých nožkách, hladce profilovaných. Na noze vryty nápisy: Ec. S. Petri 1777. Pocházejí ze zrušeného kostela sv. Petra na Pražském předměstí. Krom těch jest na hlavním oltáři 6 cínových svícňů, 58 cm vysokých, profilovaných, na trojbokých nožkách, barokním ornamentem pokrytých.

Tři pěkné rámečky rokokové ze žlutého plechu tlačené na hlavním oltáři, jeden v rozměrech 37×40 cm a dva po 21×37 cm.

K ř t i t e l n i c e cínová, 86 cm vysoká, v průměru kotlíku 31 cm šir., stojí na 3 jednoduchých nožkách ráfových, jež dole stáčejí se v závity. Na hladkém kotlíku drží 3 dětské hlavičky víko, ukončené křížkem. Z konce XVIII. neb začátku XIX. století.

M o n s t r a n c e 60 cm vysoká, 35 cm široká, barokní, paprsková, měděná a postříbřená, z části pozlacená, jest posázena nepravými draho-kamy.

K a l i c h měděný a zlacený, 25 cm vysoký a 18 cm v průměru nožky, 9 cm v průměru číšky. Noha kulatá, prosekávaná, celá jest pokryta vysoce vypuklým barokním ornamentem, rovněž stonek s ořechem a celá téměř číše. Na noze vryto: *HerVIA Anna HofnogLIana CaLICM hVnC pIe SanCto Consecrat Petro*. Vkusná práce z konce XVIII. století.

K a l í š e k empírový, měděný a stříbřený, 20 cm vysoký. Na kulaté nožce, zdobené ciselovanými festony a palmetami, zvedá se hladký stonek i číška.

Na noze nápis: PATER FRANC DE PAVLA SCHENDA SOC JESV.
(Dar Jesuity Fr. Schwendy † 1822.)

Zvony visí na věži čtyry. Tři jsou ze zrušeného kostela sv. Petra na Pražském předměstí sem přeneseny a to:

1. Výšky 86 *cm*, v průměru 105 *cm*. Jest hladký, málo prohnutý. Pod korunou nápis dvojřádkový:

Ad laudem et gloria omnipotentis dei genitricisq' ubi virginis alme-
atq' sacrorum omnium ad honorem hoc opus fuit est ꝛ per magistros
wenceslawm et andream pro ecc'a s. petri civitatis hrader - anno domini
millesimo cccclxxx octave mense magio.

Zvon tento lili r. 1480 mistři *Václav a Ondřej Žáčkové*.

2. Výšky 70 *cm*, v průměru 95 *cm*, má pod korunou široký pruh z božích ok sestavený. Při spodním okraji ornamentovaný proužek z barokních lupenů.

Na plášti nápis:

Lit l. P. 1585 a přelit 1853 od Karla Paula zvonaře Kr. Hradeckého ke cti Bl. P. Marie pro chrám Páně v Plotištích, za faráře Ferd. Chmelíka, představeného Jana Komárka, radní Václ. Prhy a Fr. Komárka a podnikatele stavby Fr. Součka.

Na druhé straně relief P. Marie a nápis: Oroduj za nás sv. Boží Rodičko.

Před přelitím nesl zvon nápis: Anno Domini MCCCXVM haec campana fusa est ad laudem et gloriam omnipotentis Dei beatissimae Mariae semper virginis per Andream nominatum Baczek de Hradec Reginae super Albim. (Far. pam.)

3. Výšky 47 *cm*, v průměru 52 *cm*; má pod korunou barokní pásek a pod ním nápis:

Přelit l. P. 1853 od Karla Paula, zvonaře v Hradci Kr., ke cti sv. Václava pro chrám P. v Plotištích.

4. Zvon v. 36 | , v prům. 45 *cm*, lit byl od téhož r. 1860.

Dle pamětnice farní byly krom těchto druhdy na věži ještě dva zvony: 1. Lit od Ant. Schneidra v Hr. Kr. r. 1807 a 2. starý zvon, jenž r. 1767 praskl a v r. 1827 byl přelit od Ant. Schneidra v Hradci Kr.

KAPLIČKA sv. Isidora; barokní bezvýznamná stavba z r. 1773.

U silnice k Předměřicům stojí kříž s nápisem: Dne 17. Maje leta 1829 tyto Boží muky vzdviženy byly nákladem počestné obce Plotištské Přímského panství.

Polánky.

Byly tu nalezeny kamenné nástroje. (Duška, str. 18.)

Pouchov.

T. Schaller, Top. d. K. B. XV., 33. — J. Solar, Dějepis Hradce Kr. 624. — J. Horák, Topogr. p. v. o h. Kr. H. 45.

KOSTEL SV. PAVLA (farní). Za příčinou stavby pevnosti Hradce Králové byl roku 1778 kostel sv. Pavla na Slezském předměstí sbořen a místo něho založen r. 1780 v Pouchově kostel, témuž patronu zasvěcený, který stavěl zednický mistr *Š. Kurz* z Hradce Kr. R. 1832 přistavěna věž a r. 1833 stavba dokončena. Kostel stojí na východním konci městského hřbitova Kr. Hradeckého a slouží též jako hřbitovní kaple.

Nízká, ozdob prostá stavba orientovaná, z cihel omítnutých, záleží z jediné lodi kostelní o dvou osách, k níž přiléhá na východ kněžiště, rovněž o dvou osách s barokně skrojeným závěrem a malou sakristií na jih.

Na západní straně pojí se k lodi ještě jedno pole, v němž umístěna kruchta a nad ním vyvinuta dvojpatrová věž. Čelní fačada řešena v pseudoklassickém slohu let třicátých XIX. století. Čtyry leseny s dorskými hlavicemi nesou hlavní římsu se štítem v šířce celého průčelí. Celé západní průčelí jest mezi lesenami rustikováno, rovněž jako zdivo věže. Tato má v II. patře po každé straně okno, půlkruhem uzavřené.

Façady lodi a kněžiště jsou zcela holé, jen barokně skrojená okna svědčí, že vznikly v jiném stavebním období, než západní průčelí.

Valbové střechy nad kostelem jsou kryty taškami.

Střecha věže, osmiboká cibulová bání s lucernou, jest pobita plechem, rovněž jako osmistěnný sanktusník nad kněžištěm.

Uvnitř měří loď 13·75 *m* délky a 10·70 *m* šířky při výšce 8·50 *m*. V koutech lodi jsou vyzděny pilíře 172 *cm* dlouhé a 60 *cm* vyložené, nad nimiž pnou se při zdech valené půlkruhové pasy. Střed překlenut českou klenbou.

Eliptický vítězný oblouk, 96 *cm* silný, v rozpnutí 7·10 *m* široký, dělí loď od kněžiště, nepoměrně dlouhého 13·00 *m*, při šířce 8·80 *m* a výšce 6·80 *m*, překlenutého valenou klenbou s lunetami. Závěr, oddělen od kněžiště ještě jedním obloukem 90 *cm* silným, zaklenut jest polokopulí na eliptickém půdorysu.

Výprava jest chudá; záleží ze tří oltářů a kazatelny. Hlavní oltář sestává ze stolu a tabernakula s podsvícíky. Za oltářem jest na zdi freskový obraz, slušný, ale špatně přemalovaný, v barokní architektuře sloupkové; představuje sv. Pavla, loučícího se s Miletskými. Nyní visí před ním na plátně malovaný bezcenný obraz svatého Pavla od *G. Watzka* z r. 1869.

Bokové oltáře mají v stejném dřevěném barokním orámování obrazy sv. Václava a sv. Jana Nep., bezcenné.

Cínové svícny čtyři jsou z kaple sv. Václava v jezuitském semináři, zrušené r. 1786 a mají na noze nápisy S. S. W.

Svícen u sochy P. Marie (bezcný) má nápis Ec. S. Pau. 1768; pochází ze zrušeného kostela sv. Pavla na Slezském předměstí.

Monstrance barokní ze zlacené mědi, 60 cm vysoká, 27 cm široká, v průměru oválné nohy 18/24 cm.

Kalich měděný, postříbřený, 25 cm vysoký, v průměru kulaté nohy 15·5 cm, číšky 9 cm. Celý pokryt ornamenty běžné práce z konce XVIII. století.

Křtitelnice cínová, má uražené nohy a zasazena v železném trojnohém stojanu. Kotlík, 57 cm vysoký, v průměru 34 cm široký, jest hladký šestiboký. Víko, jež drží tři dětské hlavičky, jest ukončeno křížkem s Kristem. Obstojné dílo ze začátku XIX. stol.

Pluvial 135 cm dlouhý a 275 cm široký. Na bílém, zlatem tkaném hedvábí jsou vetkány červené a fialové makové květy. Přezky, postříbřené dvě 9/10 cm veliké v podobě barokních kartuší, na nichž vyryta jsou poprsí sv. Petra a sv. Pavla. Pěkná práce z druhé polovice XVIII. století.

Na věži visí dva zvony, slité od K. Bellmana v Praze r. 1840. Na větším jest relief sv. Petra a sv. Pavla. V sanktusníku jsou dva zvonky nepřístupné.

KAMENNÝ KŘÍŽ z hrubého pískovce, 70 cm vysoký, celý otlučený, stojí při silnici z Kr. Hradce do Pouchova. Jest asi ze XVI. století.

Praskačka.

J. Schaller, Topographie d. K. B. XV., 37. — J. G. Sommer. K. Böhmen IV., 39.
J. Horák, Topogr. p. v. o. h. Kr. Hr. 29.

V obecním pískovišti jest pohřebiště popelnicové. U mlýna větrného byla vykopána baňatá nádoba. (L. Domečka. Pam. archaeol. XVIII., 277 a XIX., 147. Duška 74.)

TVRZ, jejíž sporé stopy dodnes v půdorysu valů na jihozápadním konci obce lze zřítí, patřivala ku klášteru Opatovickému. V husitských válkách nabylo jí město Hradec Králové, od kterého koupil tvrz se zbožím roku 1561 Jindřich Nejedlý z Vysoké. Později přešla v majetek Zárubů z Hustiřan.

FILIÁLNÍ KOSTEL SV. TROJICE postaven byl roku 1748, v nynější podobě pochází z roku 1848; stojí při silnici, blíže bývalé staré pražské cesty.

Ozdob prostá, cihelná a omítaná stavba k jihu kněžištěm obrácená, záleží z jediné lodi o dvou polích a kněžiště o jednom poli s polygonálním závěrem o třech stranách osmistěnu. Ku kněžišti s obou stran přiléhají nízké přístavky, sakristie a depositář. Nad západním prů-

čelím jednopatrová věž s vchodem v ose kostela. Hladké ostění vchodu má rovné nadpraží. Nad vchodem prolomeno okno na kruchtu, v prvním patře jest ve věži na každé straně po velkém okně. Stejná jsou i okna v lodi — dva páry — a dvě okna v kněžišti. Kryt nad kostelem taškový, na báňovité věže plechový.

Uvnitř měří loď 14·30 *m* délky, 7·00 *m* šířky a 7·50 *m* výšky a sklenuta jest ve dvou polích českou klenbou. Půlkruhový vítězný oblouk dělí loď od kněžiště, 4·20 *m* dlouhého, 4·00 *m* širokého a 6·00 *m* vysokého, zaklenutého v jediném poli českou klenbou a v závěru bání s lunetami.

V pozadí lodi vestavěna kruchta na dvou širokých čtyrbokých pilířích.

Výprava chudá, nová, renaissanční. Na hlavním oltáři olejový obraz sv. Trojice v oblacích, dole zavraždění sv. Václava; bez ceny.

Kalich měděný, postříbřený, z části pozlacený, 23 *cm* vysoký, 9 *cm* v průměru číše. Na kulaté noze dva tepané oblouny s geometrickým ornamentem a s festonem vavřínovým. Spodek číše vězí v ornamentovaném košíčku. Empirová práce z I. polovice XIX. stol.

Lodička měděná, postříbřená, empirová, zdobena palmetkami.

Kaditelnice měděná a postříbřená, zdobená řezaným ornamentem empirovým; z téže doby jako kalich i lodička.

Zvony visí na věži dva:

1. Výšky 36 *cm*, v průměru 46 *cm*; pod korunou nápis: WALENTIN LISSIAK GOSS MICH IN PRAG A. D. 1736. Pod nápisem pás z andílků, mezi nimi znak Straků (kohout), pod ním nápis: EX BENEFICIO ET GRATIA ILLUSTRISSIMI D. D. IOANNA CAROLI COMITIS STRAKA DE NEDABILITZ DNI IN LIEBSHAN.

Na druhé straně pláště relief sv. Petra a Pavla.

2. Výšky 59 *cm*, v průměru 72 *cm*, nese pod korunou barokní ornament. Na plášti relief sv. Václava a nápis: Tento zwon slit jest od Karla Paula zwonaře v Králové Hradci. Nákladem Matěje Hofmana a manželky jeho Anny, sauseda w Praskačce 1848.

Na druhé straně relief sv. Trojice a nápis:

Benedicta sancta Trinitas atque indivisa unitas.

Probluz.

J. C. Rohn, Antiquitas 120. — J. Schaller, XV., 46. — J. G. Sommer, D. Königreich Böhmen IV., 43. — J. Horák, Topogr. p. v. o. h. Kr. Hr. 121.

KOSTEL VŠECH SVATÝCH farní, byl již r. 1384.

Orientovaná stavba z lámaného kamene a z cihel je omítnuta a záleží z lodi o dvou polích, k níž pojí se na východ pravoúhlé kněžiště

o jednom poli a na západní straně jednopatrová věž; k presbytáři přistavěna na sever malá sakristie. Kryt jest taškový, krom věže, která byla druhdy vyšší a opatřena cibulovitou bání; po požáru r. 1866 byla snesena o jedno patro a přikryta úzkým, čtyřbokým hrotem, plechem pobitým. Zevně jsou děleny plochy kostelní lodi pilastry, jejichž hlavice tvoří záhlomky v hlavní římse.

V chod, prostě orámovaný, vede věží. Okna, dvě po každé straně v hlavní zdi, jsou v segmentu zaklenuta. Rovněž taková jsou dvě okna ve východní zdi kněžiště. Na obou rozích téhož a mezi oběma okny přistavěny jsou hmotné pilíře.

Vnitřek má rozměry: délku lodi 11·65 *m*, šířku 8·50 *m*, délku kněžiště (i s vítězným obloukem) 8·70 *m*, šířku 6·30 *m*; věž uvnitř jest délky 2·76 *m*, šířky 2·48 *m*; síla zdí 1·26 *m*, zdí věže 1·75 *m*.

Loď sklenuta valeně s lunetami, které opírají se mezi okny o toskánské pilastry, třikrát zalomené. Kněžiště, sklenuté také valenou klenbou s lunetami, otvírá se do lodi půlkruhovým vítězným obloukem, vroubeným archivoltou profilu architravu. Nad touto nápis z pozdější opravy (r. 1690) pochodící:

EX PIO TESTAMENTO RVDOLPHI Z WINOŘE SOCIETAS IESV
POSVIT

Sakristie zaklenuta jest též valenou klenbou.

Výprava jest barokní, z počátku XVIII. století. Vkusné práce rezbářské jsou bíle natřené a částečně zlacené.

Hlavní oltář, celou východní stěnu kněžiště zakrývající, stojí na mense, jež má přední stěnu řezanou: v arkádách leží sv. Ignác z Loyoly, mezi dvěma klečícími mnichy. (Obr. 147.) Na oltáři visí obraz Všech Svatých, 2·42 × 4·90 *m* veliký, malovaný *Václavem Rozynou* v r. 1690, prostřední ceny. Na širokém řezaném rámcí obrazu sedí po každé straně anděl a vedle oltáře nad dveřmi stojí sochy sv. Václava a sv. Ludmily, 1·55 *m* vysoké, dobře řezané. Pod oltářním obrazem stojí dva barokní relikviáře z postříbřeného plechu, 1·45 *m* vysoké, 0·75 *m* široké, s ostatky sv. mučenníků; dále 6 svícňů, 0·74 *m* vysokých a 6 po 0·52 *m* výšky na trojbokých nohách, barokními, litými ornamenty zdobených.

Bokové oltáře mají uprostřed oválné obrazy 1·25 *m* široké a 1·65 *m* vysoké, na severním sv. rodina, na jižním sv. Ignác z L., obdvojná díla některého Ježuity. Pod obrazy stojí vedle dvou svícňů 0·52 *m* vysokých, stejných s nižšími svícny na hlavním oltáři, po dvou relikviářích 1·00 *m* vysokých a 0·58 *m* širokých, hrubší práce z postříbřeného, částečně zlaceného plechu. Uprostřed severní stěny kostelní lodi jest oltář, jehož predella se spirálovitými sloupky na rozích tvoří podstavec soše Matky Boží bolestné, s Kristem na klíně, 0·86 *m* vysoké, hrubě řezané.

Kazatelna barokní, šestiboká, se šroubovitými sloupky na rozích. Na poklopu soška P. Ježíše. Řemeslná práce.

Dvěře z kobky pod věží do kostela, $1,80 \times 2,70$ m velké, jsou dubové; každé z křídel má na zevní straně po třech výplních s vypuklým barokním ornamentem, vroubených lištou, v rozích zalomenou. V středních výplních visí kovaná klepátka. Krycí deska zámku 20×25 cm, jakož i závěsy 68 cm dlouhé závitkovité, jsou pokryty rytými, barokními ornamenty. Celek úhledný.

Monstrance měděná a zlacená, empirová, paprsková; 31 cm široká a 61 cm vysoká, na elliptické noze.

Kalich mosazný, pozlacený, 23 cm vysoký, dole 15 cm široký, v průměru číše 9 cm. Celý jest barokně profilovaný; kulatá noha jest šroubovitě rýhována, podobně jako ořech i číška.

Obr. 147. Probluz. Spodní část hl. oltáře.

Pacifikál 28 cm vysoký a 14 cm široký, postříbřený, částečně zlacenými ornamenty zdobený, jest posázen nepravými drahokamy. Eliptická nožka jest tepaná a celá pokryta barokními ornamenty, z nichž vynikají hlavičky andílků. Vejčitý ořech vytepan v tvaru plamenů; po stranách kříže ornament, ze dvou rohů štěstí. Kouty ramen kříže jsou vyplněny zlatými paprsky. Úhledná práce z 2. polovice XVIII. stol.

Před hlavním i oběma postranními oltáři jsou krypty. Pod kazatelnou náhrobní kámen 1,62 m dlouhý, 0,67 m široký, se znakem Hamzů ze Zábědovic a nápisem:

LETA 1575 W PRW | NI NEDIELI W POSTI(E . . . | WACZLAWA
DOKONALA | ZIWOT SWV . . | VROZENA PANI | ALZBIETA ZIABEDO |
WICZ PAN BVCH RA | CZ MILOSTIW | DVSSI GEGY | BYTY (sic).

Před oltářem sv. Ignáce leží rovněž kamenná deska v podlaze 1,04 m dlouhá a 0,58 m široká se znakem Hamzovským a nápisem setřeným.

Zevně na severní zdi kostela jest pomník; na něm postava muže vypuklá a v rohu dole znak se třemi rybami v pravo hlavou obrácenými. Kolem nápis:

Leta panie 1566 we st | rzedv po Swatym Lvkassi tuto gest po-
chowan | vrozeny | na Przinie ziwot swug dokonal
wiekv swe^o 69 . .

Na věži visí dva zvony:

Prvý, v průměru 89 cm, výše 69 cm nese pod korunou nápis:

L . P . 1655 . UROZENY A STATECZNY RITIRZ P . WOLDRZICH
LINHART . ZWINORZE NA PRZIME A POPOWICZICH | DAL SLIWATI
TENTO ZWON K ZADVSSI PROBVSKEMU (sic) WSSECH SWATICH
W MESTE HRADCZI V MATEZA EXNERA ZWON :

Mezi oběma řádky čtyři hlavičky andělské.

Na plášti znak hladký s příčným břevnem (Hustiřanský) vedle znak
rozdělený dvěma břevny. Pod nimi

V . R . A . S . R . P . W . L . Z . W . A . N . A . P . A . P

(Urozený a statečný rytíř pan Woldřich Linhart z Vinoře a na Přímě
a Popovicích.)

Pod tím:

L . M . Z . W . Z . Z . H . A . N . A . P .

K východu relief Krista na kříži s P. Marií a sv. Janem.

Druhý zvon v průměru 76 cm, výšky 70 cm, nese pod korunou mezi
barokní ornamentální ozdobou nápis:

1853 GA HLAS : WOLAGYCYHO NA POVSSTI SPRAWTE CESTV
PANIE*. — —

Na plášti k severu nápis:

SLYT GEST OD JANA ZEIDY V WYSOKYM MEGTIE.

Předměřice.

V štrovníku pod nádražím (r. 1898 částečně zasypaném) neolithická osada
(sbírka Šnajdrova, střepy s volutami), v cihelně p. Morávka hrob ténský s třemi ná-
ramky a dvěma nádobami v zemském museu a v museu hradeckém, v západní části
cihelně té osada z doby popelnicových pohřebišť rázu slezského, v cihelně p. Ryby
nástroj kamenný a střepy. Ve vsi samé byly nalezeny při kostře nádoby; jedna po-
sázená pupíky a mísa jsou ve sbírce p. Javůrka v Smiřicích. V břehu pod cihelnou
p. Rybovou proti škole a odtud k jihu jámy se střepy rázu středověkého, jaké i v Lo-
chenicích kol usedlosti č. 41 se vyskytují. (L. Šnajdr, Mitth. d. Wiener anthropol
Gesell. 1898. — L. Domečka, Pam. XIX., 391. — Duška 60.)

Přín Dolní (též Přím).

J. Schaller, Topographie d. K. B. XV., 39. — J. G. Sommer, Böhmen IV., 43. —
J. Horák, Topogr. 122. — A. Sedláček, Hrady a zámky V., 335.

Bylo tu nalezeno více kamenných nástrojů, jež jsou majetkem občanů Přínských (Duška 71.).

ZÁMEK, nyní hraběte J. Harracha — bývalý klášter Jesuitů — vystavěn jest na základech staršího hradu, který byl celý od kamene, jak svědčí sporé stopy po opěrných pilířích na severním průčelí a zbytky věže na jihovýchodním rohu nynější stavby, která stojí na půdorysu v podobě —. Podélné křídlo jest o 10 oknech, k němuž přiléhají na obou koncích dvě kratší ramena o 6 osách po délce a 2 osách v čele.

Střední křídlo jest jednopatrové, obě kratší křídla jsou dvoupatrová, opatřená k východu nízkými štíty. Na vrcholu každého štítu postaveny jsou kamenné šišky a na pilířích středních kamenné koule.

Portál, uprostřed průčelí, vrouben jest kamenným obložením a končí nízkým štítem, pod nímž v nadsvětlíku jest pěkná kovaná mříž z konce XVII. století, s věnečkem ve středu s monogramem P. Marie.

V jižním příčném křídle byla druhdy kaple sv. Františka Xav., k níž vede vchod v kamenném venýři, kterýž nahoře stáčí se v jonské voluty. Nadsvětlík vrouben po stranách volutami a přepásán segmentovou římsou. Kaple měla dvě pole na čtvercových půdorysech s otupeným rohy, v nichž jsou výklenky, mušlemi zakončené. Obě pole — z nichž v zadním byla presbytář — byla sklenuta klášterní klenbou s lunetami. Po klenbách jsou štukové obruby ve tvarech pozdní renaissance; vroubená pole byla druhdy celá figurálně malována. Nyní, kdy kaple jest proměněna v kolnu, jsou zabitena. Ostatní místnosti přízemní jsou všesky sklenuté valeně s lunetami.

Všesky dvěře mají kamenné obložení, nahoře s uchovitými záložky a kapkami pod nimi. Na některých dubových dveřích zbylo ještě pěkné kování, pocínované.

Roudnice.

V lese »na horkách« učiněn r. 1865 hromadný nález, z kterého má museum hradecké dvě měděné sekyry t. zv. rázu uherského o dvou břitech křížem postavených.*)

Na polích směrem k Bohárně popelnicové pohřebišť. (L. Domečka, Pam. XVIII., 277, Duška 72.)

Rozběřice.

V zahradě Šrámově r. 1879 kostry s bronzovými kruhy na rukou i na nohou — po různu kamenné nástroje a střepy. (Duška 63.)

*) Sekyry takové, ale již z bronzu slité, vyskytují se v nejspodnější vrstvě zřícenin staré Troje. Úplně shodnou z mědi má zemské museum brněnské z Plavče na Znojensku, kde byla roku 1822 na vrchu Rudě nalezena. Hojně byly nalezeny v Uhrách.

Rosnice.

U kovářny r. 1876 hroby kostrové; na poli Suchánkově a sousedních polích rozličné nálezy, mezi nimi i měděná sekyrka,*) kamenné nástroje a římská fibule stříbrná, střepy nádob rázu lužicko-slezského. V lukách k Všestarům hrob popelníkový. Nálezy v museu dvorním, v hradeckém, jaroměřském a p. Píši v Spravčicích (kostěný hřeben), měděná sekyrka dosud v rodině Suchánkově. (L. Domečka, Pam. XIX., 392. — Duška 70.)

Sádová.

J. C. Rohn, Antiquitas 131. — J. Schaller, Topogr. d. K. B. XVI., 155. — A. Sedláček, Hrady a zámky V., 341.

TVRZ Sádová, která stála na místě nynější panské sýpky, byla vodním příkopem obehnaná. Od první polovice XV. věku až do konfiskace po roce 1620 vládli tu Sádovští ze Sloupna. Záhy potom tvrz zanikla

Sedlce.

Vyskytují se tu kamenné nástroje. (Duška v Ratiboru 1886.)

Skalice.

V okolí vyskytují se předhistorické nálezy z kamene a zlata.

Na návrší vedle hospody při silnici stojící osada se střepy rázu laténského. Nálezy ve sbírce p. řídícího učitele Pultra v Sendražicích, p. Javůrka v Smiřicích, v museu, jaroměřském a náchodském. (Duška str. 25.)

Skalička.

Při odvodňování polohy »Rohaj« bylo nalezeno r. 1872 mnoho předhistorických předmětů z kamene i bronzu, zejména dva palstavy, nožík srpkovitý a mnoho zlatého drátu.

K severu od toho místa prostírá se pohřebiště popelníkové rázu lužického objevené r. 1897.

Nálezy jsou ve sbírce p. říd. učitele Pultra v Sendražicích a v museu Hradce Králové. (Hraše, Mitt. der k. k. Cent. C. VII., 131. — L. Domečka, Pam. arch XVIII., 277. — Duška 25.)

Slatina.

A. Sedláček, Hrady a zámky II., 162. — J. Horák, Topographie v. o. h. Kr. Hr. 46.

*) Sekyrka rosnické úplně podobná byla nalezena u Kamena (Jordansmühle) v kraji Němečském v Dolním Slezsku při dráze vedoucí z Čech severovýchodních k střední Odře. (Montelius, Chronologie d. ältesten Bronzezeit.)

TVRZ stávala u panského dvora. Byla vystavěna kol r. 1550 Alšem Rodovským z Hustiřan z kamene a vrchem ze dřeva.

Sobětuš.

Od severu k Lubnu pohřebiště popelnicové. (Duška 71.)

Spravčice.

Mezi Spravčicemi a mlýnem p. Reicherta v Předměřicích bylo při cestě nalezeno pohřebiště popelnicové rázu lužického r. 1880 a r. 1893. Něco ve sbírce p. Píši v Spravčicích, nádoby nalezené r. 1880 v zemském museu [?]. (L. Šnajdr, Mitt. d. Wiener anthr. Ges. 1894 p. (30). — Duška 21.)

Stračov.

J. C. Rohn, Antiquitas 139. — J. Schaller, Topographie d. K. Böhmen XVI. 158. — J. G. Sommer, Böhmen III. 15. — J. Horák, Topogr. p. v. o. h. Kr. Hr. 113. — A. Sedláček, Hrady a zámky V. 346.

Kamenný mlat zde nalezený jest ve škole Jenikovické. (Duška 71.)

Druhdy městečko Stračov bylo ve XIV. století sídlem vladyk ze Strakotína a jmenovalo se až do XVI. století Strakotín. V třicetileté válce bylo spustošeno, kleslo na vesnici, již dosud zůstalo. Po tvrzi zbylo pouze okrouhlé tvrziště; stála na místě nynějšího zámečku, bezvýznamné to budovy, sloužící nyní za obydlí úředníkům panství sádovského.

KOSTEL SV. JAKUBA byl farní již r. 1384; ve válkách husitských byl přidělen k faře hněvčevské. Po r. 1770 stal se lokálí a v r. 1857 opět farním. Starý kostel lehl r. 1830 popelem a byl na to r. 1848 nový vystavěn, ale na špatných základech, že musil býti v r. 1894 snesen. Jen holé, rozpukané zdi s věží zůstaly státi.

Dle zachovaných částí zřejmo, že byl kostel k severovýchodu obrácen v románském slohu vystavěný, jednolodní, s věží v jihozápadním průčelí. Od r. 1903 dostavuje se kostel znovu.

Z kostela byly přeneseny do zatímní místnosti pro služby Boží:

Oltářní obraz 81×147 cm veliký, malovaný na plátně r. 1790 *ř. Wagnerem*. Představuje sv. Jakuba a jest bez umělecké ceny.

Kalich stříbrný, 21 cm vysoký, má 9 cm v průměru číše. Na ba, ročně prohybané čtyřdílné noze, pokryté tepanými ornamenty, jsou dvě kartuše: Prvá se znakem Hustiřanských (příčné břevno) a písmenami nad štítem V Z H V H (t. j. Wenzel Záruba Herr von Hustiřan). Na opačné straně jest znak Grambovský (čtvrcený štít, v prvním a čtvrtém poli orlice

v druhém a třetím lilie a nad znakem písmena: FMZF.VG (t. j. Francisca Magdalena Zarubin, Frau von Gramb). Stonek i ořech jsou zdobeny mělce modelovanými lupeny akantovými a rákosovými. Spodní část číše pokryta tepaným ornamentem pozdně renaissančním, v něm kartuše se symboly umučení. Značka: na kalichu. Dobrá práce z druhé polovice XVII. stol.

Křtitelna pískovcová, 103 cm vysoká, profilovaná, stojí na čtvercové plintě, 62 cm dlouhé a široké, odkud se zvonovitě zúžuje až do polovské výšky, kdež obtočena páskovou římsou; odtud přechází v osmibokou mísu, 83 cm širokou. Při vrchním kraji vroubena malou simou a pod ní třemi obroučky.

ZVONY visí v kostelní věži tři:

1. Největší, v průměru 102 cm, výšky 75 cm, nese na plášti k severu v reliefu nejsv. Trojici, k jihu relief patrona kostela, sv. Jakuba, při dolejší kraji nápis:

DE COELIS MONITUS, DUM ME QUANDOQUE SIT, AUDIS, | HUC
PROPERA GRATUSQUE DEO DA MUNERA LAUDIS.

Na protější straně: Za požehnaného Vzneseného a Mílostného panování panů hraběte Harracha z Rorova a Anny hraběnky Harrach, rozené kněžny Lobkovské | zvon gest pokřtěn. — Pod tím: Gegossen von Karl W. Paul in Königraetz.

2. O spodním průměru 80 cm, výšce 62 cm, nese stejný nápis německý a český, a konečně slova:

CORDÆ DEVM COLO, PLACUIT LAUS ORE CARENTIS, DISPLICET
ILLA DEO, DUM IMPIE CORDA SILENT.

3. Umráček, nedostupný.

Zvon r. 1830 rozlity, dle farní pamětnice (str. 193) měl nápis:

WACLAW ZARUBA Z HUSTIRZAN NA CEREWICICH, DOHALI-
CICH A TRZEBOWIETICICH.

FRANCELINA MAGDALENA ZARUBOWA ROZENA GRAMBOWA
A NA POTTENSSTEYNIE.

SOCHA SV. JANA NEP. stojí před kostelem. Socha i s podstavcem 3·15 m vysoká, jest polychromována a nevalné ceny. Na podstavci alianční znak hrabat z Bredy a Bechyňů z Lažan. (Hr. Ant. Breda, od r. 1728—1765 držitel Stračova, měl za choť Teresii roz. Bechyňku z Lažan. Pod znaky nápis:

HONORI IOANNEO OFFERT ANTONIVS COMES BREDA | ET
CONJUX EIVS (1728).

Stěžery.

J. C. Rohn, *Antiquitas* 139. — J. Schaller, *Topographie d. K. B.* XV. 37. — J. G. Sommer, *Böhmen* IV. 35. — J. M. Král, *Průvodce po bisk. Králohradeckém* I. 66. — J. Horák, *Topogr. p. v. o. h. Kr. Hrad.* 30—32.

Po tvrzí, která náležela vladýkům ze Stěžer, není stopy. Po smrti Petra ze Stěžer nabyla jeho zboží obec Královéhradecká v první polovici XV. století, jež bylo r. 1547 konfiskováno a prodáno Janu z Pernšteina. Od jeho synů přešly Stěžery v majetek rytířů Pravětických z Pravetic. R. 1625 byla polovice statku stěžerského Jiříkovi z Pravetic zabavena a prodána Zuzaně Kar. Slavatové. Od ní nabyl ho koupí hraběcí rod Harrachů, při němž dosud zůstává.

KOSTEL SV. MARKA (farní) uvádí se mezi farními již r. 1384. Po válkách husitských stal se filiálním kostela sv. Anny na Pražském předměstí v Hradci Králové, a po zboření téhož filiálkou kostela v Kuklenách. R. 1830 byl malý kostelík zbořen a s ním i dřevěná zvonice, při něm stojící. Stavba nynějšího kostela dokončena r. 1832. Roku 1861 zřízena ve Stěžerách lokalie a r. 1879 znovu zřízena tu fara. Po bitvě u Hradce Králové dne 3. července Prusové dvěře u sakristie vylámali, monstrance i kalichy rozbili a matriky roztrhali.

Zcela bezvýznamná budova, orientovaná, z cihel omítaných, záleží z lodi o dvou polích, k níž na východ přiléhá kněžiště o jednom poli a závěru o třech stranách osmistěnu. Nad západním průčelím vztýčena jednopatrová věž, krytá čtyřbokou bání s lucernou. Střecha kostela jest břidlová; krytina věže a osmibokého sanktusníku s nízkou kopulkou jest plechová.

Vchod jest jediný, pod věží, v prostém kamenném ostění. Okna jsou v lodi čtyři, v kněžišti dvě a ve věži v prvním patře v každé straně po jednom.

Uvnitř jest loď sklenuta ve dvou polích českou klenbou a oddělena od kněžiště půlkruhovým vítězným obloukem; kněžiště zaklenuto eliptickou bání. V pozadí lodi vestavěna na dvou čtyřbokých pilířích kruchta.

Výprava jest nová. Z bývalého kostela zachovala se Pietà, 80 cm vysoká, slušná to polychromovaná řezba z polovice XVIII. století, stojící na kredenčním stole, pořízeném ze starého hlavního oltáře.

Na hlavním oltáři zavěšen obraz sv. Marka, jenž maloval roku 1845 J. Palme z Mnichova.

V kněžišti za oltářem zazděny jsou náhrobní desky:

1. Pískovcová deska 138×73 cm veliká, dole se znakem, v jehož štítu jsou dvě kolmé brusle (?), nahoře nápis: *Leto Panie 1586 tu středu před sv. Stanislavem umřel syn vrozeného Pana Albrechta Klafaka z Kofelce a v tom . . . odporčiva.*

2. Deska 110×170 *cm* veliká s pěkně tesaným reliefem rytíře v plátovém brnění; v rozích jsou tři znaky, v levo nahoře na příč břevno s třemi hřeby, v pravo nahoře muž, v levo dole je štít kolmo dělen klikatou čarou, jež ohraničuje levou polovici vyšší, od pravé nižší. Kolem nápis: *Leſa Panie 1592 umrzel urozeny pan Parlaw Mladota ze Solopisk 27 dne mieſtce dubna a tuſo poſhovan a byl v leſech 45.*

3. Destička 38×73 *cm* veliká se znakem, v jehož štítu šipka napříč, dolů obrácená; nápis pod znakem: *Leſa pane 1612 . . . , Adama Praveſtickeho z Praveſtic . . .*

Zevně na kostele jsou zazděny ještě náhrobníky:

4. Pískovcová deska 85×168 *cm* veliká se znakem Pravětických a nápisem: *Leſa 1607 ten pondielij po 12 hodinie dokonal žiwot ſwoj urozeny pan Hynek Praveſtickij z Praveſtic a na Sſěžeřich a . . . očkawa budawci wzkřiſſenyj.*

5. Deska pískovcová, 160×85 *cm* veliká, nese uprostřed znak, v jehož štítu jsou dvě kolmé brusle. Kolem nápis: *Leſa 1603 . . . Junij | Umrela urozena Panj Johanka . . . rytirze Pana Adama Praveſtickeho z Praveſtic a na Sſěžeřich | ſu w Panu odpočywa očkawage Blahoſlaweného wzkřiſſenyj z mrtwych. (Rozená z Kostelce.)*

6. Destička 90×44 *cm* veliká s reliefem dívky s kvítkem v sepjatých rukou; kolem nápis: *Leſa 1616 we ſtrzedu po welikonočných umrzela a na Sſěžeřich Dole znak jest otlučen.*

Z v o n y visí na věži čtyři:

1. Výšky 82 *cm*, v průměru 94 *cm*. Pod korunou dva pásy ornamentální ze vztyčených lístků, na plášti reliefy Krista na kříži, sv. Jana Nep., sv. Marka a sv. Václava. Na srdci datum 1812.

2. Má výšky 60 *cm*, v průměru 77 *cm*. Pod korunou vine se úzký ornament, pod ním nápis: *Gos mich Anton Schneider in Königgrätz 1813.* Pod nápisem upevněny jsou festony z kytic.

3. Výšky 38 *cm*, v průměru 42 *cm*, jest hladký, jen pod korunou nese nápis: *Anno domini mcccix est ſusa.*

4. Nový umíráček.

Ve nepřístupném sanktusníku visí novější zvonek a vedle něho chová se starý děravý zvon, jehož se nepoužívá.

SOCHA sv. Jana Nep. stojí před kostelem. Světec stojí na tříbokém podstavci mezi dvěma anděly. Na podstavci nápis:

DIVO IOANNI | IN | VERS | ORBIS CHRISTIANNI | INSIGNI
THAVMAT VRGO | ITA ERIGI CVRAVIT VERA ET INTEGRA PIETAS
STIESERIENSIS (1755).

ZÁMEK byl přestavěn od Arn. hrab. Harracha r. 1802 pro úředníky. Jest to jednopatrová bezvýznamná budova.

Stěžírky.

V cihelně sídliště předhistorického rázu únětického.

(L. Domečka, Památky XIX. 391.)

Suchá.

J. C. Rohn, Antiquitas 140. — J. Schaller, Topographie d. K. B. XVI. 158. — J. G. Sommer, D. K. Böhmen III. 17. — J. Horák, Top. p. v. o. h. Kr. 112. — A. Sedláček, Hrady a zámky V. 341.

Stará tvrz vládyk ze Suché připomíná se v r. 1366; v XVII. stol. zanikla.

KOSTEL SV. TROJICE, filiální, byl r. 1350 farním.

Nynější kostel jest nová stavba, orientovaná, z let 1880—1885, v gotickém slohu vystavěná.

Ze starého kostela přeneseny na věž 3 zvony:

1. Výšky 75 cm, v průměru 96 cm; pod korunou pás z gotických lilií, nad nímž nápis:

Teſa ꝛ Panie ꝛ m ꝛ v^o ꝛ Ixi ꝛ tento ꝛ zvon ꝛ Ili ꝛ ke rzi ꝛ a k ſhwale ꝛ panu ꝛ bohu ꝛ od ꝛ ěana ꝛ zvonarze ꝛ w hrjadci ꝛ nad ꝛ Tabem.

2. Výšky 59 cm, v průměru 78 cm; pod korunou mezi dvěma pásy akantů nápis:

GENES. 7: VIDIT DEVS CVNCTA QVAE FECERAT ET ERANT VALDE BONA.

Na plášti znak zvonařův, obrácené kružítko a v ornamentovaném pásku při okraji nápis:

MARTINVS SCHRETER GLOCKENGIESSER IN ARNAV HAT MICH MIT GOTTESHILFE GEGOSSEN IM JAHR DES HERREN 1617,

na opačné straně:

KASPARVS BOCK RICHSVERWALTER AVF DEM SVCHEY.

3. Výšky 40 cm, v průměru 52 cm; pod korunou nápis: ave maria gracia plena dominus tecum benedicta fu in mul̃.

Na plášti vyliť ve vysokém reliefu ležící lvíček.

Světy (Světí).

J. C. Rohn, Antiquitas, 140. — J. Schaller, Topographie d. K. B. XV., 52. — J. G. Sommer, Böhmen IV., 64. — Ratibor 1890, 22. — A. Sedláček, Hrady II., 244. — J. Horák, Topogr. 34.

Nalezeny zde nástroje kamenné, jsou dílem ve dvorním museu vídeňském, dílem v museu pardubickém a jaroměřském. (L. Šnajdr, Počátky předhist. místopisu 44. — Duška 63.)

VES SVĚTÍ dostal od císaře Zikmunda Matěj Salava z Lípy. Později seděli na tvrzi Hamzové ze Zábědovic, r. 1626 prodána Kateřině Valdštyňové. Po tvrzi není stopy.

KOSTELÍK SV. ONDŘEJE, filiální; jednolodní, více k jihu obrácená stavba z lomového kamene, omítnutá, původně gotická, byla v XVII. století renaissančně upravena.

K lodi přiléhá kněžiště, uzavřené třemi stranami osmiúhelníka, k němuž na jihozápadním boku přistavěna jest široká, jednopatrová věž s malým šnekem. Kněžiště podpírá paprskovitě 5 opěráků, z nichž jeden zachován v původním tvaru, máje trnož kvádrový, šikou ukončený a v polovici své výšky odstupec, s okapem v předu. Opěrné pilíře — v úhlopříčném směru — podporují též dva volné rohy věže. Kryt na kostele jest taškový a na věži od znovuzřízení po požáru r. 1863 břidlový; na osmiboké lucerně jest nízký jehlanec, plechem pobitý.

Presbytář, 7·00 *m* dlouhá, 4·30 *m* široká, uvnitř na půlkruhovém půdorysu zdvižená, sklenuta jest polokopulí s lunetami a osvětlena třemi nízkými okny, svrchem oblými. Půlkruhový vítězný oblouk odděluje rovné pole kněžiště od zaokrouhleného ukončení.

Loď, 9·40 *m* dlouhá, 7·75 *m* široká, osvětlena pěti malými okny, polokruhem sklenutými; má rovný strop a dva vchody, u prostřed západního a severního průčelí. Obložení kamenné, u obou vchodů zcela hladké.

Výprava prostičká, v chudém baroku. Na hlavním oltáři visí obraz sv. Ondřeje, který maloval *Ondřej Maywald* z Hradce Králové. Prostřední práce.

Zvony: 1. Výšky 82 *cm*, v průměru 92 *cm*, hladký, ve tvaru dole silně rozběhlém; kolem koruny mezi dvěma obroučky nápis:

LETA ◦ PANIE ◦ M ◦ D ◦ XXXIX ◦ TENTO ◦ ZWON ◦ GEST ◦
SLIT ◦ KE CZTI ◦ CHWALE ◦ PANV BOHV ◦ ZKRZ ◦
a nad tím dále

WAC LA(va) ◦ KONWARZE

2. Výšky 78 *cm*, v průměru 82 *cm*, jest ozdoben při koruně a spodním kraji dvěma pruhy gotických ornamentů z lupenů.

Pod vrchním pruhem nápis:

LETA PANIE MDCIII SLIT TENTO ZWON ODE MNE SIMEONA
ZWONARZE H. K. N. L.

Na plášti vylit relief P. Marie a pod ním nápis:

Zřízen r. 1603
5/VI 1863 poškodněn požárem,
přelit leta Páně 1898
od A. Pernera a syna
v Budějovicích

3. Malý umíráček v lucerně jest bez nápisu a nedostupný.

Náhrobníky, vesměs z pískovce, byly kdys v dlažbě zazděny, čímž se staly velmi nečitelnými. Vypuklé některé znaky jsou zcela otlučeny. Nyní jsou dva z nejlépe ušetřených zazděny v zevní zdi předsínky před severním vchodem.

I. Deska 88×188 cm veliká, představuje rytíře v plátovém brnění ze XVI. století s helmou u levé nohy a znakem u pravé. Znak jest rozpušen, levá polovice prázdná, v pravé šachovnice. V obou rozích nad hlavou po hlavičce anděla.

Nápis:

Letta umrzel Stateczny Rytirz Bdeniek Hamza Borzek z Zabiedowicz a na Swietl Bimot swug . . .

II. Na desce 84×180 cm veliké vytesán v úpravě stejné s předešlým rytíř v plátovém brnění, s helmou a znakem Hamzů. Kolem z části jen čitelný nápis:

. . . Urozeny a Stateczny Rytirz Pan Pawel Hamza Borzek z Zabiedowicz . . .

III. Náhrobník dětský; 83×103 cm veliká deska jest uprostřed vyhloubena, ve výklenku otřelý relief chlapce v oděvu panském z XVI. stol. Kolem krku sbíraný límec v okružl, z pod kabátce, mečem opásaného, viděti široké spodky, pod koleny sdrhnuté. Levice na jilci meče, pravice na znaku s klenotem. Ve znaku tři hroty. Kolem desky nápis:

LETA PANIE 1569 W SOBOTV PRZED SWATAV TROGICY VMRZEL SYN PANA GIRZYKA DLASKA CHYNSKEHO ZE WCHYNIC . . .

IV. Deska velikosti 82×170 cm s otlučeným znakem ve středu, má kolem nápis:

LETA PANIE 1605 NA DEN ROZESLANIE APOSTOLV W HODINV XX / PAN HAMZA BORZEK Z ZABIEDOWICZ A TVTO / POCHOWAN.

PAN BVH / RACZ SE SMILOWATI / NAD GEHO MILAV / DVSSI.

V. Deska otlučená se znakem ve středu, renaissančního tvaru. Znak má malý klenot z lupen, přidržených perutí s příčným pruhem se třemi kosočtverci. Týž pruh táhne se napříč znakem.

Kolem desky nápis:

Těta 1571 Tu neděly Před Narozenim Pana Krista umrzela krozena Pani . . . a tufo podchowana . . .

VI. Deska s úplně sešlapaným nápisem, uprostřed slabě znáti znak s husím brkem, jež trčí i z helmy.

Krom těchto leží na hřbitově pohozeny dva kameny s nápisy úplně nečitelnými, až na slova

. . . ZABIEDOWICZ A NA SWIETY . . .

Svobodné Dvory.

V cihelně p. Morávka-Tvrzského kamenné nástroje; v cihelně p. Krušvice pohřebiště laténské, z něhož doby té kořist kruhy bronzové, lignitové a skleněné konservátorem Lüssnerem do sbírek zemského musea r. 1863 se dostaly. (E. Wocel, Pravěk 193. — Dušek 62.)

R. 1898 byla v cihelně Morávkově nalezena velká část kostry mamutí a při ní tři nástroje pazourkové. Kostru zakoupilo museum hradecké. (Woldřich, Ložičtě mamutích kostí ve Svobodných Dvorech. — L. Domečka, Sídliště člověka starší doby diluvialní. — Týž, Památky XIX., 147. — L. Šnajdr, Mitt. d. k. k. C.-C. 1899 p. 216 a Mitt. W. anthr. G. 1899 12, 1900 9. — V. Berl. A. G. 1900 173.)

Třebechovice.

J. C. Rohn, Antiquitas 145. — J. Schaller, Topographie d. K. B., XV. 175. — J. G. Sommer, Böhmen IV. 370. — J. Horák, Topogr. p. v. o. h. Kr. Hr. 53. — A. Flesar, Poznámky o faře Třebechovické (1865). — A. Sedláček, Hrady a zámky II. 67.

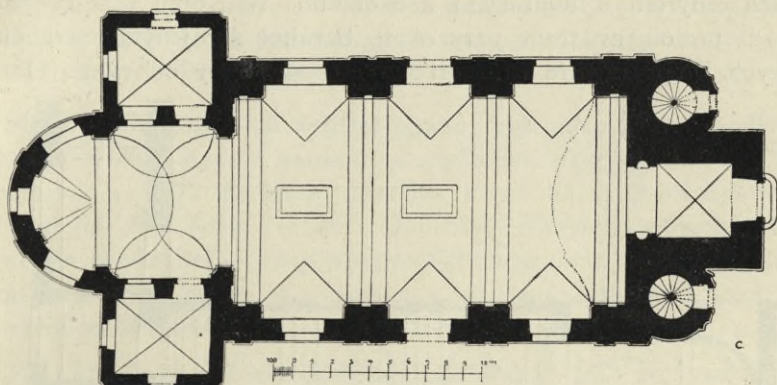
R. 1879 nalezeno na jihových. konci města pohřebiště popelnicové a příslušná osada. Nález ve dvor. mus. víd. a v zemském museu v Praze i v jiných mus. v Čechách. Na nádraží nalezen bronz. palstav. (Hraše, Mitth. d. W. C.-C. 1880, 120 (V. díl) a 1887, 95 (XIII. díl); týž, Památky arch. XI., 583. — L. Domečka, Památky arch. XVIII. 277 a XIX. 147 a 391. — Duška 12.)

Původně byla v místech, kde stojí »Staré město«, ves Třebechovice, později rozšířila se a povstalo i »Nové město«. Obě části města byly opevněny zdí, jejíž sporé stopy lze zříti na severní straně města.

Tvrz stála na levém břehu Dědiny, při cestě do Jeníkovice, tam, kde dosud název »na tvrzi« a zbytky základních zdí na ni upomínají. V XIV. a XV. století seděli na tvrzi třebechovské Hlaváčové z Dubé. R. 1496 koupil tvrz se zbožím Mikuláš ml. Trčka z Lípy, a tím připadla k panství opočenskému. Tvrz, která naposled se připomíná roku 1544, byla později opuštěna a zanikla časem úplně.

KOSTEL SV. ONDŘEJE, farní, jímž byl již r. 1384. V r. 1567 vyhořel a byl opraven v letech 1572—1575. Roku 1695 shořela opět věž, která byla plechem pobita, a zničeny byly i hodiny. Poněvadž malý kostel potřebám rostoucího počtu obyvatelů nedostačoval, byl rozbořen a nový

v letech 1767—1770 postaven stav. mistrem *J. Kernerem* z Hradce Králové. Věž starého kostela byla ponechána a nová vystavěna teprve r. 1861.

Obr. 148. Třebechovice. Půdorys kostela sv. Ondřeje.

Jednolodní, orientovaná, omítaná stavba s kněžištěm na východní straně zaokrouhleným, sevřeným dvěma nízkými přístavky. Na západní straně vystupuje mezi dvěma točitými schodišti silná věž. Kryt kostela jest a obou předních schodišť kůrkový. Osmistěnná cibulovitá bání velké věže taškový a sanktusník nad kněžištěm (rovněž cibulovitou bání krytý) jsou pobity plechem. (Obr. 148.)

Hlavní vchod vede věží; kamenné jeho venýře mají v zakulacených rozích po barokní volutě. Uprostřed nese vysoký závěrník rovnou římsu. V nadpraží vtesán zlatený nápis:

HIC ADITVS POPVLO DIVINAS CONSTAT IN AEDES.

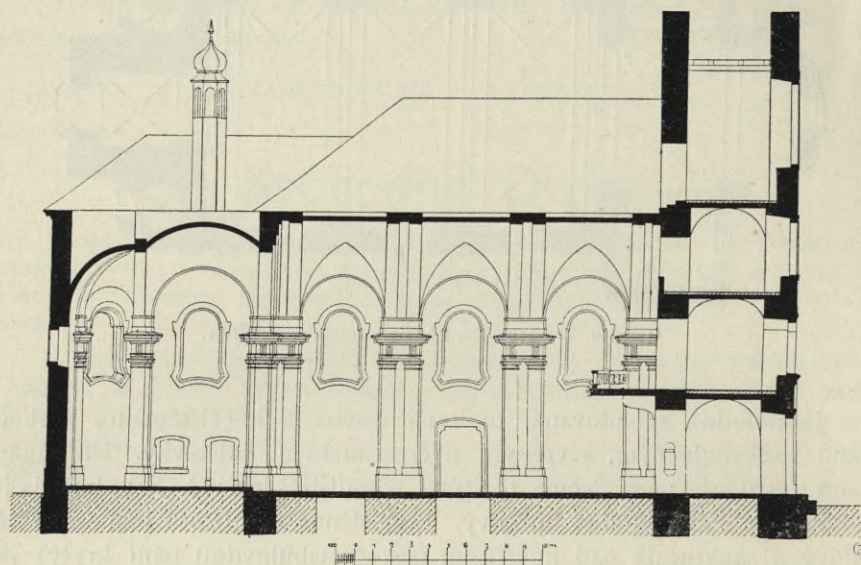
Ve vlysu portálu na dvou kartuších spatřují se nápisy:

1. ANDREAM
EX
VOTIS
2. NOBIS
ECCLESIA
SISTIT

Nad vchodem prolomeno veliké, barokně skrojené okno, nad ním pak dvě sdružená okénka půlkruhovitě sklenutá, do kruchty vedoucí, tvaru: Výše vede velké okno do zvonice a nejvýše jsou hodiny, nad kterými se hlavní římsa věže v polokruhu vytáčí.

Do obou schodišť po stranách věže vchází se od západní strany; na téže straně prolomeny jsou zdi každého ze schodišť třemi okénky barokního

tvaru. Ve vysoké attice nad hlavní římsou jest ještě po jednom elliptickém okénku. Do lodi vchází se také uprostřed podélních stran portálky v kamenných venýřích a koutovými konsolkami. Nad těmi vchody jsou podélní zdi prolomeny třemi páry oken, barokně skrojených, svrchem půlkruhových. Do presbytáře ústí čtyři okna, stejná s okny loďovými. (Obr. 149.)

Obr. 149. Třebchovice. Podélná věž kostela sv. Ondřeje.

Vnitřek: Loď, 20·9 *m* dlouhá, 12·40 *m* široká, 14·45 *m* vysoká, jest ve třech polích sklenuta valenou klenbou s lunetami; široké meziokenní pilíře jsou na rozích sesíleny toskánskými pilastry a vyčnívají na 65 *cm* do lodi. Nad pilastry běží kladí s triglyfy a attikou, jež podporuje pásy po klenbě, nad pilastry se táhnoucí. Loď otevřena do presbytáře půlkruhovým vítězným obloukem, jehož líce jsou z každé strany obrněny pilastry.

Presbytář, 9·5 *m* dlouhá, 8·20 *m* široká a 13·80 *m* vysoká, záleží z jednoho pole, sklenutého českou klenbou a z půlkruhového závěru, zaklenutého polobání.

Sakristie na levo od presbytáře a křtící kaple na pravo od něho jsou stejných rozloh, po 5 *m* délky a 4·15 *m* šíře, a jsou sklenuty křížovou klenbou, rovněž jako místnost pod věží, která má délku 4 *m*, šířku 3·95 *m*. Ve věži jsou dvě kruchty nad sebou, z nichž spodní zasahuje hluboko do lodi barokním balkonem na čtyřech konsolách. Zdi u lodi jsou 1·15 *m*, u věže 1·63 *m* silné.

Výprava barokní, slušná. Za hlavním oltářem i za bokovými v lodi jsou od *Josefa Kramolína* al fresco malované sloupové architektury a kol nich šedě v šedém světci. Střed oltáře hlavního představuje sv. Ondřeje

na poušti; jest dobré kompozice, ale velmi vybledlý, podobně jako nástropní malba, představující vstup sv. Ondřeje do nebe. Vlastní hlavní oltář stojí volně před malovaným a záleží z malého stolu s vyzlaceným tabernaklem a z predelly, na které klečí a sedí anděličkové, klanící se krucifixu, nad středem umístěnému.

Na bočním oltáři na severní straně tvoří střed obraz Rodiny Páně z polovice XVIII. stol., v barokně prohybaném zlaceném rámcí. Oltář ten byl postaven r. 1777 nákladem Jana Jos. Paroubka, kantora opočenského, a provedl jej *Jan Tunk*, řezbář z Dobrušky. Stejného původu i formátu i stejné — prostřední — ceny jest protější obraz oltářní: sv. Antonína Pad. Ostatní oltáře: P. Marie, sv. Václava a sv. Jana Nep. jsou nové, rovněž jako výzdoba kazatelny.

Křtitelna pískovcová, polychromovaná, 1·23 m vysoká, 0·70 m široká, nese na noze datum 1780. Mísu ovinutou festony z roušky podporuje andělek, stojící před pilířkem, dole i nahoře v závitě se stáječjím.

Dvěře do sakristie, dubové s vykládanými hvězdami uprostřed náplní a s hezkým pocínovaným kováním; z druhé polovice XVIII. století.

Lavice v lodi, též dubové, s vykládanými čely a postranicemi, jsou téhož původu jako dvěře. (Obr. 150.)

Skříň na paramenty v sakristii, dubová, s vykládanými pásy na nichž vine se torus, černý a bílý. Má pěkné mosazné kování.

Monstrance měděná, zlacená, paprsková, jest 50 cm vysoká a 27 cm široká. Na oválné noze v průměru 15/20 cm, pokryté empirovými ornamenty, zvedá se stvol s ořechem, zdobený rákosovými listy. Kol Nejsvětějšího obtočen věneček z vinných hroznů a klasů, pod ním stříbrný věnec barokně prohybaný, se třemi zlacenými andělky; nahoře Bůh Otec pod holubicí. Slušná práce z konce XVIII. stol., noha z počátku XIX. století. (Obr. 151.)

Kalich č. 1. barokní, z druhé polovice XVIII. století, jest 22 cm vysoký a 9 cm široký. Na mosazné, pozlacené noze kulaté, hladké, jen perlovcem zdobené, stojí oblý stonek s profilovaným ořechem a číškou, jejíž spodek do dvou třetin výšky zdoben tepaným ornamentem, jenž má ve třech kartuších hrozny a klasy.

Č. 2. Jest 22 cm vysoký, v průměru číše 9 cm, mosazný a zlacený. Na kulaté noze sedí číška s kolmo vroubkovaným spodkem. Z počátku XIX. stol.

Kalichy č. 3. a 4. jsou nové.

Pacifikál 35 cm vysoký, 20 cm široký, z postříbřené mědi, posázený nepravými drahokamy. Na oválné, čtyřdílné noze, v průměrech 14/18 cm, stojí stvol s bohatě profilovaným ořechem. Na kříži visí Kristus v paprscích

a na zadní straně jsou v pěkné kartuši ostatky sv. Ondřeje. Dobrá práce z druhé polovice XVIII. stol. (Obr. 152.)

Obr. 150. Třebechovice. Vnitřek kostela sv. Ondřeje.

Zvony:

Č. 1. »Ondřej«, má průměr 1·15 *m*, výšku 0·92 *m*. Pod čepcem pás ze vztyčených větvíček, pod ním dvojřádkový nápis:

POZEHNEG SVATA TROGICE ZKRZE ORODOVANI NEGBLAHOSLAVENGSSI | RODICZKI BOZI A VSSECH SVATICH. ZVON TENTO SLIT GEST LETA PANE 1697

Pod nápisem pás ornamentovaný, z něhož visí čtyři festony.

Na plášti relief Ukřižovaného Krista s P. Marií, sv. Maří Magd. a sv. Janem mil. Na druhé straně Madonna s Ježíškem v oblouku, neseném

dvěma polosloupky. Pod ní značka: I P zvonaře Jana Pricqueye z Ml. Boleslavi.

V opačných stranách reliefs sv. Václava a proti němu sv. Ludmily. Pod touto nápis:

Obr. 151. Třebechovice. Monstrance v kostele sv. Ondřeje.

Obr. 152. Třebechovice. Pacifikal v kostele sv. Ondřeje.

P. PATER PAVEL FRAN. HERLICZKA
C. W. H. M. TITVL P. RICHTARZE IANA BILIH
P. PRIMATORA VACLAVA SOBOTECKIHO
KOSTELNIK LUKAS HLAVKA.

Č. 2. Průměr 0·90 m, výška 0·80 m. Pod čepcem pásek ze vztyčených větviček, pod ním nápis:

SIT NOMEN DOMINI BENEDICTVM IN SAECVLA ANNO
DOMINI 1697.

Níže pásek z rozvilin, z něhož ční dolů čtyři akanty a čtyři znáčky. Na plášti znak nesený dvěma anděly, v něm IHS a na druhé straně relief sv. Jana Křtitele.

Č. 3. »Jeronym-Jan« má průměr 0·80 *m*, výšku 0·60 *m*. Pod korunou nápis:

A FVLGVRE ET TEMPESTATE LIBERA NOS DOMINE IESV KRISTE ANNO 1697.

Na plášti relief sv. Jana Nep. a Piety.

Č. 4. Umíráček, průměr 0·42 *m*, výška 0·32 *m*. Pod čepcem ornamentální pásek, na plášti relief Krista Ukřižovaného a sv. Barbory.

MĚSTSKÝ ARCHIV

na radnici chová z majetku kostela sv. Ondřeje psaný kancionál o 439 listech velikosti 39/55 *cm*, v pěkné kožené vazbě s mosazným kováním. Na rozích jsou řezaní dva ještěři, držící v hubě javorový list. Roseta uprostřed desek má v kruhu čtyři lilie dovnitř obrácené. Mnohé listy sličně iluminované. Je z XVI. století. (Obr. 153.)

Cechovní konvice spojených řemesel, cínová, 60 *cm* vysoká 20 *cm* v průměru, stojí na třech kouličkách, opřených o hlavy nestvůr; na uchu dvojocasý lvíček a na víku soška rytíře, 12 *cm* vysoká, v brnění, s praporem v pravici a mečem v levici. Na válci, ve vavřínovém věnci, Adam a Eva u stromu poznání, kol stromu rytý nápis:

1679

za cechmistra

Waclawa Neklara

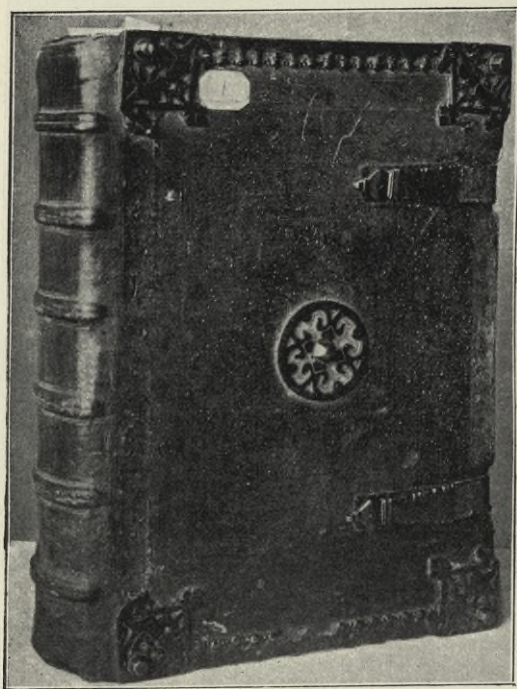
Jana Jancžika

W. DINT ER

S I. IVBKI.

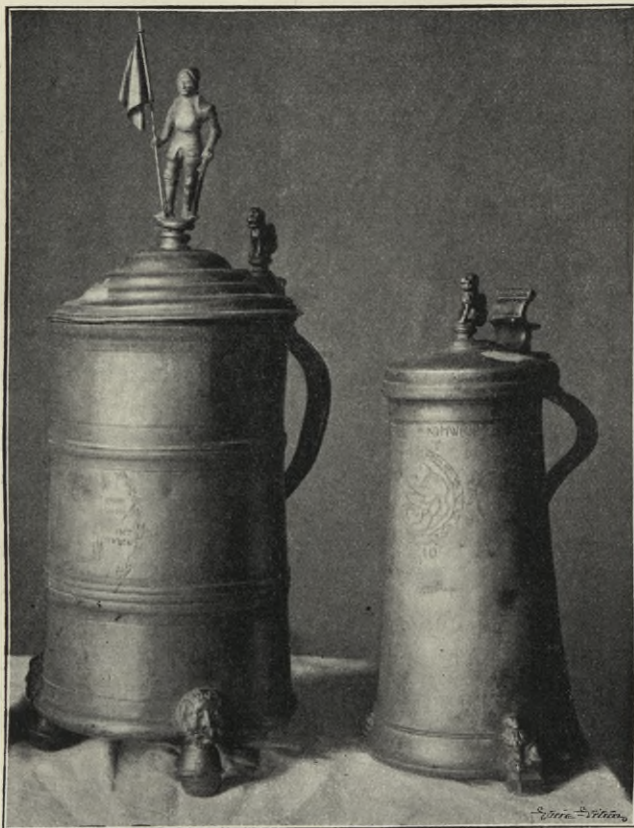
Cechovní konvice obuvníků, cínová, 40 *cm* vysoká, z r. 1610. (Obr. 154.)

SOCHA PANNY MARIE na náměstí, stojí na sloupu s korinthskou hlavicí, jenž má místo závitů hlavy andílků. Zlacená socha má sepjaté ruce a opírá se o polokouli. Na podstavci nápis, z kterého lze souditi, že sloup za moru byl postaven:

Obr. 153. Třebechovice. Desky kancionálu v městském archivu.

SANCTA MARIA VIRG. IN | TERCEDE | PRO NOEIS:
 S. MARIA ORODVG ZA NAS | NINĚGSSI NEBEZPECZNI CZAS
 LETA PANĚ
 1709.

Obr. 154. Třebechovice. Cechovní konvice na radnici.

SOCHA NEJSV. TROJICE na náměstí. Pochází z roku 1740.
 Nevalné ceny.

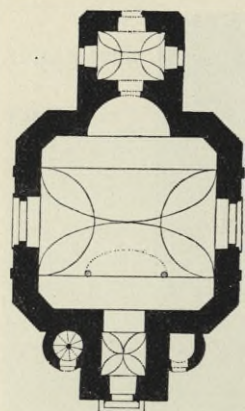
Kašna na náměstí, byla sem z Prahy přenesena.* Jest pískovcová, o dvou mísách, na spodní kolem okraje vytesán nápis: MDCLXXV SVB AVG. ET INVICTISS. ROM. IMP. LEOPOLDO I HVNG. BOH. REGE.

EVANGELICKÝ KOSTEL vyznání helvetského byl na severní straně náměstí vystavěn r. 1877.

HŘBITOVNÍ KOSTEL BOŽÍHO TĚLA na O rebu, vrchu 5 minut od Třebechovic vzdáleném. Původně stávala zde na památném shromaždišti Husitů kaple ze dřeva, o jejíž osudech není zpráv.

* Stávala na Václavském náměstí.

Roku 1528 vystavěl na Orebu Mikuláš Trčka z Lípy a na Lichtenburce dřevěný kostel pro přísluhování pod obojí. Tento kostelík, v němž maloval strop a znak Trčkův malíř *Jakub Louka* z Hradce Králové, byl opravován v r. 1785 a pro sešlost stržen r. 1826.

Obr. 155. Třebechovice.
Půdorys hřbit. kostela.

Nynější kostel stojí na temeni z daleké viditelného návrší od r. 1835. Orientovaná stavba jednolodní z lámaného kamene omítaného, v prostém pozdním renaissančním slohu, s věží na západním čele a obdélnou sakristií na východ. Loď ve tvaru obdélníka s otupenými rohy jest kryta stanovou taškovou střechou, ze které vyčnívá osmihranný sanktusník, ukončený nízkým, plochem pobitými hrotem. (Obr. 155.)

Po obou stranách věže pnou se do výše hlavní římsy oblé přístavky; v jednom jest schodiště na kruchtu a na věž. Touto vchází se do kostelíka portálem v kamenné zárubni, svrchem půlkruhové. Nad vchodem vystupuje římsa s rovným štítem, podpořená dvěma konsolkami. Podobná římsa jest i nad dvěma velkýma okny po obou stranách lodi.

Vnitřek lodi, 9 m dlouhé, 9·30 m široké a 9·50 m vysoké, jest řešen bez ohledu na vnější obrys, jako obdélník sklenutý českou klenbou, mezi dvěma valenýma pasy. Nad kobkou ve věži jest kruchta. Na východní straně přilehá k lodi eliptický výklenek, 4·55 m široký a 2·20 m hluboký, sklenutý polobání. Za ním jest malá sakristie 3·65 m široká a 2·55 m dlouhá, zaklenutá českou klenbou.

Výprava jest chudá, nevalné ceny. Obraz na hlavním oltáři, Kristus s dětmi a obraz P. Marie, byly malovány řiditelem Pražské malířské akademie *Fr. Krist. Waldherrem* v letech 1834—1835. Obrazy sv. Jana Křtitele a jeho stěti jsou slabé kopie obrazů vlašské školy.

Před kostelíkem leží dvě náhrobní desky pískovcové, sešlé, s vyšlapanými nápisy.

Zvony: Č. 1. Průměr 0·87 m, výška 0·75 m. Pod páskem z vína jest nápis: A FVLGVRE ET TEMPESTATE LIBERA NOS DOMINI IESV KRISTE ANNO 1705.

Na plášti relief sv. Jana Nepom., krucifix mezi 2 vásami a IHS, na druhé straně Madonna s Ježíškem ve věnečku, pod ní značka táž jako je na zvonu č. 1 v kostele sv. Ondřeje Třebechovicích.

Č. 2. Průměr 0·61 m, výška 0·48 m; pod čepcem pás z akantů, dolů obrácených. Na plášti Kristus kříž držící a dole v kartuši nápis:

FVSA

Zacharia Dietrich

Vetter Praga.

Na druhé straně peníz s otřelým jezdcem, pod ním nápis:

LETA PANIE 1750 ZWON PRZELYŤTEG
 ZA GEMNOST P. FARARZE
 P. GIRZIOHO POTVCZKA
 OPATOWNICA CHRAMV PANIE
 GIRZIOHO CZERNIOHO.

Pod Orebem stávala kaplička s obrazy P. Ježíše, sv. Václava, sv. Ludmily, sv. Šebastiana a sv. Rocha.

Nápis zněl: My ubohy Drebřžane
 Wolame k tobie Pane
 A ty swaty Waczlave
 Kralowstwy českého Wudrze
 My spiname k tobie rurze
 A ty swata Ludmilo
 Wypros by se Bohu libilo
 A ty swatý Ssebastiane a Rochu
 Drodujte za nas taky kruchu

Třesovice.

J. Horák, Topogr. 120.

Na návsi stojí SOCHA P. MARIE s Ježíškem, 1'70 m vysoká, na podstavci 1'80 m vysokém, barokním. Po obou stranách podstavce přilehají dva pásy, nahoře i dole ve voluty stočené. Na přední straně v kartuši pod korunou ze tří listů a dvou perlí jsou vytesány dva znaky. Pravý je rozčtvrcen a každé ze 4 polí nese lva; levý znak je rovněž rozčtvrcen, první a čtvrté pole je svislými třemi břevny děleno, na druhém jest lev a na třetím orlice. Madonna má silně prohnutý postoj gotický a jest odjinud (z Dohaliček?) sem přenesena.

Věkoše.

J. J. Solař, Dějepis Hradce Kr. 637. — J. Horák, Topogr. p. v. o. h. Kr. Hr. 46.

Na cestě k Správcům stojí KŘÍŽ kamenný, na němž vytesáno jest kladivo, houba, kopí a snopy a níže nápis:

*Den 12. Junii im 1804 Joh. Jos. Woboržil fecit.
Compatiens pIo ReDemMtorI ConfeCIIt
Anna Krill.*

*Z posLeDnl wouLe Panny Anny KrIL tento
KržLě k poCtě veřejné postawen jest s starosl (?)
Láskou Mateřskou posvěcen dne 26. čerwence toho roku.*

Obr. 156. Všestary. Pohled na kostel.

Všestary.

J. C. Rohn, Antiquitas 159. — J. Schaller, Topogr. d. K. B. XV., 36. — J. G. Sommer, Böhmen IV. 30. — J. Horák, Topogr. 32. — J. M. Král, Průvodce po Kr. Hr., 161.

V cihelně Součkově nalezeny zlaté závitý, v zahradě téhož nádoby předhistorické. (Duška 71.)

KOSTEL SV. TROJICE, farní; byl jím již r. 1384. Nynější kostel stojí od roku 1842, na místě dřívějšího kostela z konce XV. neb počátku XVI. století, jenž byl však postaven kolmo na nynějším půdorysu.

Protože nový kostel obrácen jest k severovýchodu, stál předešlý k severozápadu a na jihovýchodním průčelí měl věž. Tato věž zůstala při stavbě nového kostela státi, jenže není jako u staré stavby v čele, ale uprostřed v boku a jest jediné zajímavou částí kostela. (Obr. 156.)

Vystavěna jest z omítaného lánaného kamene na čtvercovém půdorysu, z něhož na všechny čtyři strany vyběhají v úhlopříčných nízké opěráky z tesaného kamene, bez odstupců. Dva z pilířů jsou z části zdí kostelní zastavěny. V západní straně otvírá se vchod do kamenného šneku. Ostění z jemnozrného pískovce záleží ze dvou válečků a dvou žlábků s koutovými konsolkami. Válečky mají trnože z obroučku a širšího válce, šroubovitě rýhovaného. Nahoře přidány jsou dva vaječníky a provazcový pruh, který jest již renaissanční. Patří tento portálek mezi řídké u nás případy slohu přechodního mezi gotikou a renaissancí. (Obr. 157.) Dvěře pobity jsou plechem, třemi dlouhými závěsami, přituhou a klepadlem, velmi dovedné práce.

V spodním patře věže zachováno z původní doby ještě okénko, jehož hrany v ostění šikmo jsou sříznuty, pak ve zvonici v každé z čtyř stran po velkém, gotickým obloukem uzavřeném okně Kamenné renaissanční cimbuří, jakož i hrot, čtyřboký zděný a omítnutý jehlanec, jsou dílem XVII. století.

Kostelní stavba jest jednodlní budova v renaiss. slohu pod taškovým krytem. K lodi o třech polích přiléhá s jedné strany pravouhlé kněžiště, s protější pak kruchtá na dvou čtyřbokých pilířích, oblouky přepásaných. Každé pole lodi i kněžiště osvětleno párem půlkruhových oken. Prostora nad kruchtou osvětlena kruhovým oknem v západním průčelí. Nad třemi poli lodi, kněžištěm i nad kruchtou klenuty jsou české klenby, oddělené pásy na pilastrech toskánských, dvojnásobně zalomených. Rozměry: délka kněžiště 5·70 m, šířka 7 m; délka lodi 30 m, šířka 12·30 m. Výprava z r. 1842 jest renaissanční, běžné práce.

Na věži jsou čtyři zvony:

I. Výšky 80 cm, průměru 104 cm, jest hladký, až na úzký pruh z lilí, dolů čnějících, pod dvouřádkovým nápisem:

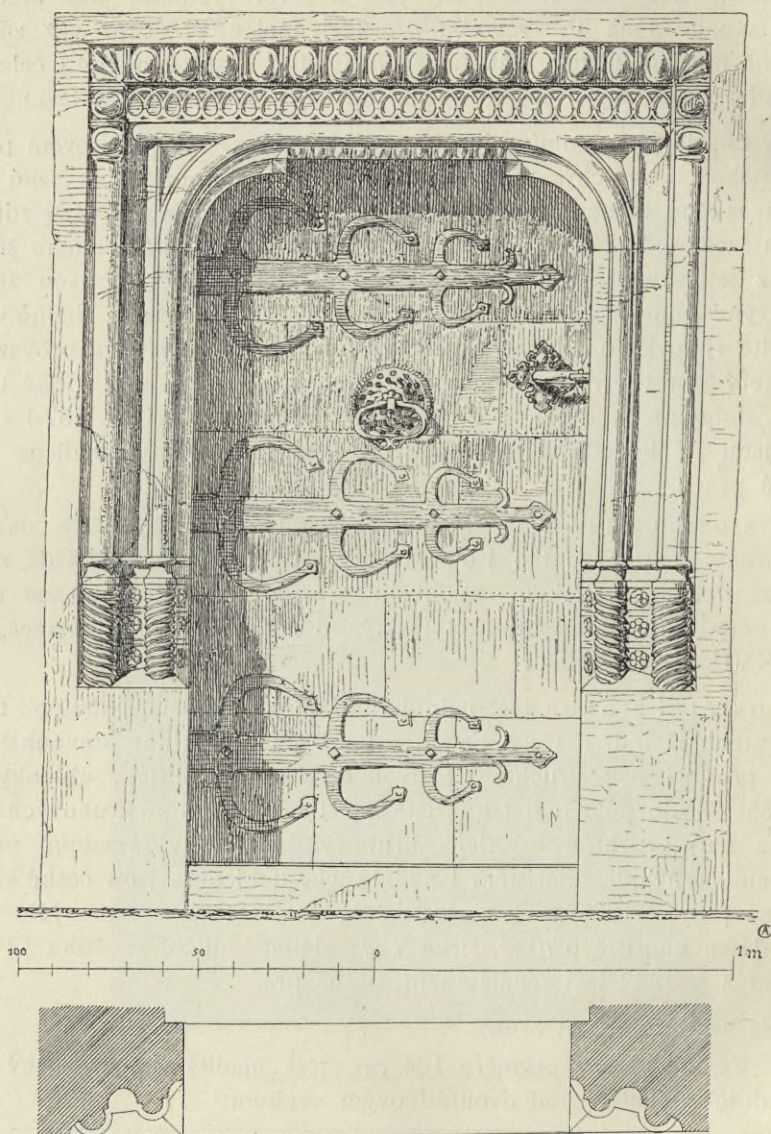
LETA Ẅ PANIE Ẅ M Ẅ D Ẅ LIX Ẅ TENTO Ẅ ZWON Ẅ SLIT Ẅ GEST Ẅ

KE CZTI Ẅ A CHWALE Ẅ TROGICZY Ẅ SW Ẅ /

W Ẅ WMY Ẅ A K ZADVSSI Ẅ WSSESTARSKEMV Ẅ SKRZE Ẅ 170 . 31

WACZLAWA Ẅ FARARZE Ẅ W HRADCZY Ẅ NAD Ẅ LB Ẅ ABE (sic.)

II. Výšky 0·80 m, průměru 0·92 m, zdoben při koruně a dole ornamentem z lupenů.

Obr. 157. Všeřary. Dveře do věže kostelní.

Při koruně nápis:

KE . CTI . A CHWALE . BOZI . A . S . IANV . NEPOMVCKYMV . W

WYSKYM . MEGTE . IAN . ZEIDA . 1750.

III. Výšky 0·54 m, průměr 0·72 m, na plášti na jedné straně krucifix na druhé P. Maria.

Nápis:

Slit od Karla Paula Hradec Králové leta Páně 1872.

IV.. Umíráček, výšky 0·32 *m*, průměru 0·37 *m*; při koruně a dole pruhy ornamentální.

Pod korunou nápis:

GOSS MICH IGNATIVS DRACK IN KONIGGRATZ 1779

Na plášti relief sv. Barbory.

Výrava.

J. Horák, Topogr. 52.

Na obecním poli byly vykopány zlaté závity a v r. 1898 zlatá náušnice tak zv. arabského díla. (L. Domečka, Pam. arch. XVIII., 277. — Duška 27.)

KAPLIČKA P. MARIE, z XVIII. století; na návsi stojí prostičká stavba omítaná, pod taškami, s malebnou zvoničkou. Obdélný půdorys má délky 3·55 *m*, šířky 3·80 *m*, výšky 3·00 *m* s dvěma půlkruhovými výklenky; kaple sklenuta jest valeně s lunetami nad výklenky.

Uvnitř oltářík se soškou P. Marie, bez ceny.

Žižkovec (Žižkoves).

Kamenný nástroj v museu Pardubickém. (Duška 74.)

JMÉNA MÍST.

Babice 1.	Libčany 141.	Rosnice 174.
Běleč 2.	Librantice 149.	Sádová 174.
Blešno 2.	Lípa 149.	Sedlce 174.
Bohárna (Boharyně) 2.	Lochenice 149.	Skalice 174.
Černilov 4.	Malšovice 153.	Skalička 174.
Čibuz 8.	Nedělišť 153.	Slatina 174.
Čistěves 10.	Nechanice 156.	Sobětuš 175.
Dobřenice 10.	Nepasice 160.	Spravčice 175.
Dohalice Dolní 20.	Obědovice 160.	Stračov 175.
Dohaličky 20.	Petrovice 160.	Stěžery 177.
Hradec Králové 23.	Petrovičky 163.	Stěžírky 179.
Hradec Nový 100.	Plačice 163.	Suchá 179.
Hrádek 107.	Plotiště 164.	Světy (Světí) 179.
Chlum 119.	Polánky 166.	Svobodné Dvory 182.
Jenikovice 123.	Pouchov 167.	Třebechovice 182.
Kopeček sv. Jana (zvaný Zámeček) 124.	Praskačka 168.	Třesovice 191.
Kratonohy 128.	Probluz 169.	Včkoše 191.
Krňovice 133.	Předměřice 172.	Všestary 192.
Kukleny 134.	Přím Dolní (Přím) 172.	Výrava 195.
Ledec 140.	Roudnice 173.	Žižkovec (Žižkoves) 195.
	Rozběřice 173.	

SEZNAM UMĚLCŮ A ŘEMESLNÍKŮ.

Bellmann Karel, zvonář 58, 132, 168.	Exner Matěj, zvonář 172
Beran Štěpán, zlatník 79.	Farář Václav, konvář 16, 193.
Božek Josef, mechanik 61.	Fischer Frant., truhlář 112.
Brandl Petr, malíř 43, 70, 74.	Fischer Karel, stavitel 112.
Braun Matěj, sochař 98, 147.	Friehl Antonín, malíř 41.
Burian, kameník 30, 31.	Hadang a syn, zvonáři 6
Čech Václav, hodinář 89.	Haring J., malíř 70.
Červený V. F., kovolipec 155.	Heřman Jan, malíř 35.
Delbot Antonín, kameník 61.	Hiller Ant. vdova a syn, zvonáři 23.
Dietrich Zachariáš, zvonář 191.	Hlaváč Diviš, konvář a zvonář 4, 123, 159.
Diviš, zvonář 133.	Hlaváč Jan, konvář 124.
Drack Ignác, zvonář 86, 87, 106, 139, 195.	Hradecký Jan, písař 152.
Eliáš, zvonář 6.	Jan, kameník 28.
Exnar (Exner) Martin, zvonář 106, 155.	Jan, zvonář 179.

- Josef, kameník 61.
 Isak, zvonař 149.
 Kerner Frant., stavitel 101.
 Kerner J., mistr stavit. 183.
 Klemens (Klemenc) Jan, malíř 43, 70.
 Kolář Jos., malíř 121.
 Kramolín Josef, malíř 68, 71, 104, 137, 184.
 Kranner Josef, architekt 112.
 Kryšpín Frant., malíř 41.
 Kurz J., mistr zednický 167.
 Kühner Jan Jiří, zvonař 72, 73.
 Kühnerova Anna, zvonařka 132.
 Křepelka Jindřich, konvář 130.
 Lábler Ludvík, architekt 21, 35.
 Lamb, architekt 112.
 Lauretius, malíř 41.
 Lissack Valentin, zvonař 2, 163, 169.
 Lissiak Josef, zvonař 9, 10.
 Litoměřický Matáš, písař 84, 140.
 Louka Jakub, malíř 190.
 Lurago Karel stavitel 63.
 Max Josef, sochař 112.
 Maywald Ondřej, malíř 180.
 Mikuš Jan, illuminator 82.
 Mitburger, truhlář 112.
 Noldinger Kristian, malíř 68.
 Orfus Jiří, illuminator 84.
 Palme J., malíř 177.
 Paul Karel Vil., zvonař 72, 73, 112, 123,
 134, 139, 152, 163, 166, 169, 176, 195.
 Pekař, konvář 61.
 Perner A. a syn, zvonař 181.
 Peschek Josef, malíř 158.
 Petr, kameník 32, 61.
 Pricqvey (Pricquey) Mikuláš, zvonař 148, 187.
 Ptáček Jakub, zvonař 2.
 Ptáček Ondřej, konvář 138.
 Quast Jan, malíř 38.
 Raab Ignác, malíř 13, 71.
 Radouš Matouš, illuminator 84.
 Rejsek Mat., kameník 46.
 Rozyna Václav, malíř 170.
 Runkas Václav, mistr zednický 138.
 Rychnovský Jiří, spisovatel 84.
 Scheiwl Josef (Šejvl), malíř 38, 110.
 Schmidt Frant., baron, architekt 58.
 Schmoranz Frant., stavitel 35, 39, 44.
 Schneider Antonín, zvonař 4, 75, 111, 139,
 166, 177.
 Schneider Josef, zvonař 59
 Schönfeld Antonín, zvonař 123.
 Schreter Martin, zvonař 179.
 Souček Frant., mistr zednický 166.
 Spicz Mat., konvář 59.
 Spicz Mikuláš, kovolijec 59.
 Stodola Eliáš, zvonař 126, 155.
 Symeon, zvonař 127, 180.
 Šmíd Frant., hodinář 89.
 Tomass (Tomáš), zvonař 7.
 Tunk Jan, řezbář 185.
 Václav, konvář a zvonař 23, 61, 123, 139.
 Vavřinec, hodinář 61.
 Všeťečka Václav, mistr zednický 153.
 Wagner J., malíř 175.
 Waldherr Frant. Kristián, malíř 190.
 Walentin Josef, konvář 145.
 Watzek G., malíř 167.
 Wittmann, stavitel 89.
 Žáček Ondřej, zvonař 58, 63, 166.
 Žáček Václav, zvonař 58, 166.
 Zeida (Zeyda) Jan, zvonař 172, 194.
 Zmilelý Janíček, illuminator 84.

zachovaly, určití — pokud možno — jich vznik a původ, odhadnouti uměleckou a historickou jich cenu a konečně označiti ony památky, na jejichž zachování obzvláště záleží. Vytčen tu programm úmorné drobné práce pro celá takřka pokolení pracovníků, práce však nevyhnutelné, aby se mohlo na jisto postavit, jak umění výtvarné v království Českém se vyvíjelo, odkud první motivy přicházely, jak se vytvářily, jakou měrou umělci cizí zde spolupůsobili, a co přímo z ciziny k nám bylo přivezeno; neboť jen podrobnou znalostí všech památek umění může se dojíti k ocenění vývoje tohoto umění neboli ku správným jeho dějinám. Mimo tento theoretický, velice žádoucí výsledek možno však i očekávati, že podrobné poznání, jak se umění u nás vyvíjelo, nezůstane bez účinku na umělce výtvarné, jakož i na správu zemskou a veřejnost naši, aby zachovány byly ony památky, jež pro vývoj umění domácího jsou zvláště charakteristické a naprosto zasluhují, aby byly ušetřeny a zachovány.

Archaeologická kommissee sestoupila se poprvé 8. května 1893, podala velesl. výboru zemskému dobré zdání o zachování památek domácího umění výtvarného a starožitností domácích vůbec, sjednala svá organizační pravidla, rozdělila se v odbory: praehistorický, historický a lidový. Jakožto přední úlohu vytkla si zdělati *Soupis památek historických a uměleckých v království Českém*, snesla se na příslušných pravidlech a vyslala své delegaty do jednotlivých okresů. Dosud vyšlo sedmáct dílů soupisu. Zvláštní pořadí tvoří *soupis král. hlavn. města Prahy*, jehož část, obsahující *Soupis pokladu Svatovítského a Soupis knihovny kapitulní*, podává se tuto veřejnosti.

Přední zásluhu o rychlé uskutečnění podniku tak vážného má zemské zastupitelstvo království Českého, které nejen poskytlo nezbytné podpory hmotné, ale i zvláštními oběžníky praesidialními doporučilo podnik ten úřadům samosprávným v příslušných okresech; také veledůstojné konsistoře vřelým doporučením podporovaly práce, jež ostatně i širší obecnstvo provázelo zájmem, porozuměním i všestrannou podporou.

S obzvláštním uznáním sluší podotknouti, že i peněžitá pomoc z okresů zkoumaných na důstojné vydání soupisu se dostavila. *Soupis památek Pražských* umožňuje značná subvence, kterou k tomu účelu poskytuje král. město Praha.

Do soupisu jsou pojaty:

1. památky praehistorické krátkým označením;
2. památky umění stavitelského, sochařského, malířského od romanské doby do počátku XIX. století; předměty uměleckého průmyslu, pokud nejsou v majetku soukromém; stavby historicky důležité, jako hrady, opevnění, mosty a j.

Soupis bude se vydávati jazykem českým i v překladě německém pro každý politický okres zvlášť; ročně zamýšlí se vydati 4 až 5 okresů. Ke skupinám okresů podle starodávných krajů přidána bude úvodní stať o památkách lidového umění, a zároveň uvede se příslušná literatura. Při popisování ustanoveno šetřiti největší stručnosti.

PUBLIKACE
ARCHAEOLOGICKÉ KOMMISSÉ PŘI

- SOUPIS PAMÁTEK HISTORICKÝCH A UMĚLECKÝCH V KRAJINĚ KOLÍNSKÉM. Napsal Karel B. Mádl. (Soupisu památek v království Českém svazek I.) Cena na papíře obyčejném 4 K 50 h.
- TOPOGRAPHIE DER HISTORISCHEN UND KUNST-DENKMALE IM POLITISCHEN BEZIRKE KOLIN. Verfasst von K. B. Mádl. (Topographie der historischen und Kunst-Denkmale im Königreiche Böhmen. I. Band.) Preis 4 K 50 h.
- SOUPIS PAMÁTEK HISTORICKÝCH A UMĚLECKÝCH V POLITICKÉM OKRESU LOUNSKÉM. Napsal Dr. Bohumil Matějka. (Soupisu památek v království Českém svazek II.) Cena na papíře obyčejném 2 K 40 h, na papíře velinovém 3 K 60 h.
- TOPOGRAPHIE DER HISTORISCHEN UND KUNST-DENKMALE IM POLITISCHEN BEZIRKE LAUN. Verfasst von Dr. Bohumil Matějka. (Topographie der historischen und Kunst-Denkmale im Königreiche Böhmen. II. Band.) Preis 3 K 60 h.
- SOUPIS PAMÁTEK HISTORICKÝCH A UMĚLECKÝCH V POLITICKÉM OKRESU SEDLČANSKÉM. Napsali Dr. A. Podlaha a Ed. Šittler. (Soupisu památek v království Českém svazek III.) Cena 4 K 80 h.
- TOPOGRAPHIE DER HISTORISCHEN UND KUNST-DENKMALE IM POLITISCHEN BEZIRKE SELČAN. Verfasst von Dr. A. Podlaha und Ed. Šittler. (Topographie der historischen und Kunst-Denkmale im Königreiche Böhmen. III. Band.) Preis 4 K 80 h.
- SOUPIS PAMÁTEK HISTORICKÝCH A UMĚLECKÝCH V POLITICKÉM OKRESU ROUDNICKÉM. Napsal Dr. Bohumil Matějka. (Soupisu památek v království Českém svazek IV.) Cena 7 K 40 h.
- TOPOGRAPHIE DER HISTORISCHEN UND KUNSTDENKMALE IM POLITISCHEN BEZIRKE RAUDNITZ. Verfasst von Dr. Boh. Matějka. (Band IV.) Preis 7 K 40 h.
- SOUPIS PAMÁTEK HISTORICKÝCH A UMĚLECKÝCH V POLITICKÉM OKRESU MILEVSKÉM. Napsali Dr. A. Podlaha a Ed. Šittler. (Soupisu památek v království Českém svazek V.) Cena 6 K 80 h.
- TOPOGRAPHIE DER HISTORISCHEN UND KUNSTDENKMALE IM POLITISCHEN BEZIRKE MÜHLHAUSEN. Verfasst von Dr. Anton Podlaha und Ed. Šittler. (Band V.) Preis K 680.
- SOUPIS PAMÁTEK HISTORICKÝCH A UMĚLECKÝCH V POLITICKÉM OKRESU MĚLNICKÉM. Napsal Dr. A. Podlaha (Soupisu památek v království Českém svazek VI.) Cena 9 K.
- TOPOGRAPHIE DER HISTORISCHEN UND KUNSTDENKMALE IM POLITISCHEN BEZIRKE MELNIK. Verfasst von Dr. Anton Podlaha. (Band VI.) Preis 9 K.
- SOUPIS PAMÁTEK HISTORICKÝCH A UMĚLECKÝCH V POLITICKÉM OKRESU KLATOVSKÉM. Napsali Ferdinand Vaněk a Dr. Karel Hostaš; Soudní okresy Klatovský a Nýrský. F. A. Borovský; Soudní okres Plánický. (Soupis památek v království Českém, svazek VII.) Cena 6 K.
- SOUPIS PAMÁTEK HISTORICKÝCH A UMĚLECKÝCH V POLITICKÉM OKRESU ČESKO-BUDĚJOVICKÉM. Sestavil Josef Braniš. (Soupisu památek v království Českém svazek VIII.) Cena 3 K 60 h.
- SOUPIS PAMÁTEK HISTORICKÝCH A UMĚLECKÝCH V POLITICKÉM OKRESU ROKYČANSKÉM. Napsal Dr. Antonín Podlaha. (Svazek IX.) Cena 6 K.
- TOPOGRAPHIE DER HISTORISCHEN UND KUNST-DENKMALE IM POLITISCHEN BEZIRKE ROKYTZAN. Verfasst von Dr. A. Podlaha. (Band IX.) Preis 6 K.
- SOUPIS PAMÁTEK HISTORICKÝCH A UMĚLECKÝCH V POLITICKÉM OKRESU TŘEBOŇSKÉM. Provedli Frant. Mareš a Jan Sedláček. (Svazek X.) Cena 3 K 50 h.
- LID NA HLINECKU. Podává Dr. Karel V. Adámek. (Soupis lidových památek v království českém. I.) Cena 6 K.
- SOUPIS PAMÁTEK HISTORICKÝCH A UMĚLECKÝCH V POLITICKÉM OKRESU CHRUDIMSKÉM. Napsal Dr. Karel Chytil. (Svazek XI.) Cena 6 K 50 h.
- SOUPIS PAMÁTEK HISTORICKÝCH A UMĚLECKÝCH V POLITICKÉM OKRESU SUŠICKÉM. Napsali Dr. Karel Hostaš a Ferdinand Vaněk. (Svazek XII.) Cena 6 K 50 h.
- SOUPIS PAMÁTEK HISTORICKÝCH A UMĚLECKÝCH V POLITICKÉM OKRESU PŘÍBRAMSKÉM. Napsal Dr. Antonín Podlaha. (Svazek XIII.) Cena 7 K 20 h.
- TOPOGRAPHIE DER HISTORISCHEN UND KUNST-DENKMALE IM POLITISCHEN BEZIRKE PŘÍBRAM. Verfasst Dr. A. Podlaha. (Band XIII.) Preis 7 K 20 h.
- SOUPIS PAMÁTEK HISTORICKÝCH A UMĚLECKÝCH V POLITICKÉM OKRESU JINDŘICHOHRADECKÉM. Napsal Dr. Josef Novák. (Svazek XIV.) Cena 11 K 50 h.
- SOUPIS PAMÁTEK HISTORICKÝCH A UMĚLECKÝCH V POLITICKÉM OKRESU KARLÍNSKÉM. Napsali Dr. A. Podlaha a Ed. Šittler. (Svazek XV.) Cena 10 K.
- SOUPIS PAMÁTEK HISTORICKÝCH A UMĚLECKÝCH V POLITICKÉM OKRESU VYSOKOMÝTSKÉM. Napsal Zdeněk Wirth. (Svazek XVI.) Cena 8 K.
- SOUPIS PAMÁTEK HISTORICKÝCH A UMĚLECKÝCH V POLITICKÉM OKRESU DOMAŽLICKÉM. Napsal Ferdinand Vaněk a Dr. Karel Hostaš. Cena K 2 K 50 h.

WYDZIAŁY POLITECHNICZNE KRAKÓW

BIBLIOTEKA GŁÓWNA

18906

L. inw.

Druk. U. J. Zam. 356. 10.000.

WYDZIAŁY POLITECHNICZNE KRAKÓW

19
Biblioteka Politechniki Krakowskiej

III-307290

Kdn., Czapskich 4 — 678. 1. XII. 52. 10,000

Biblioteka Politechniki Krakowskiej

100000301110